FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ

TURGUT REİS

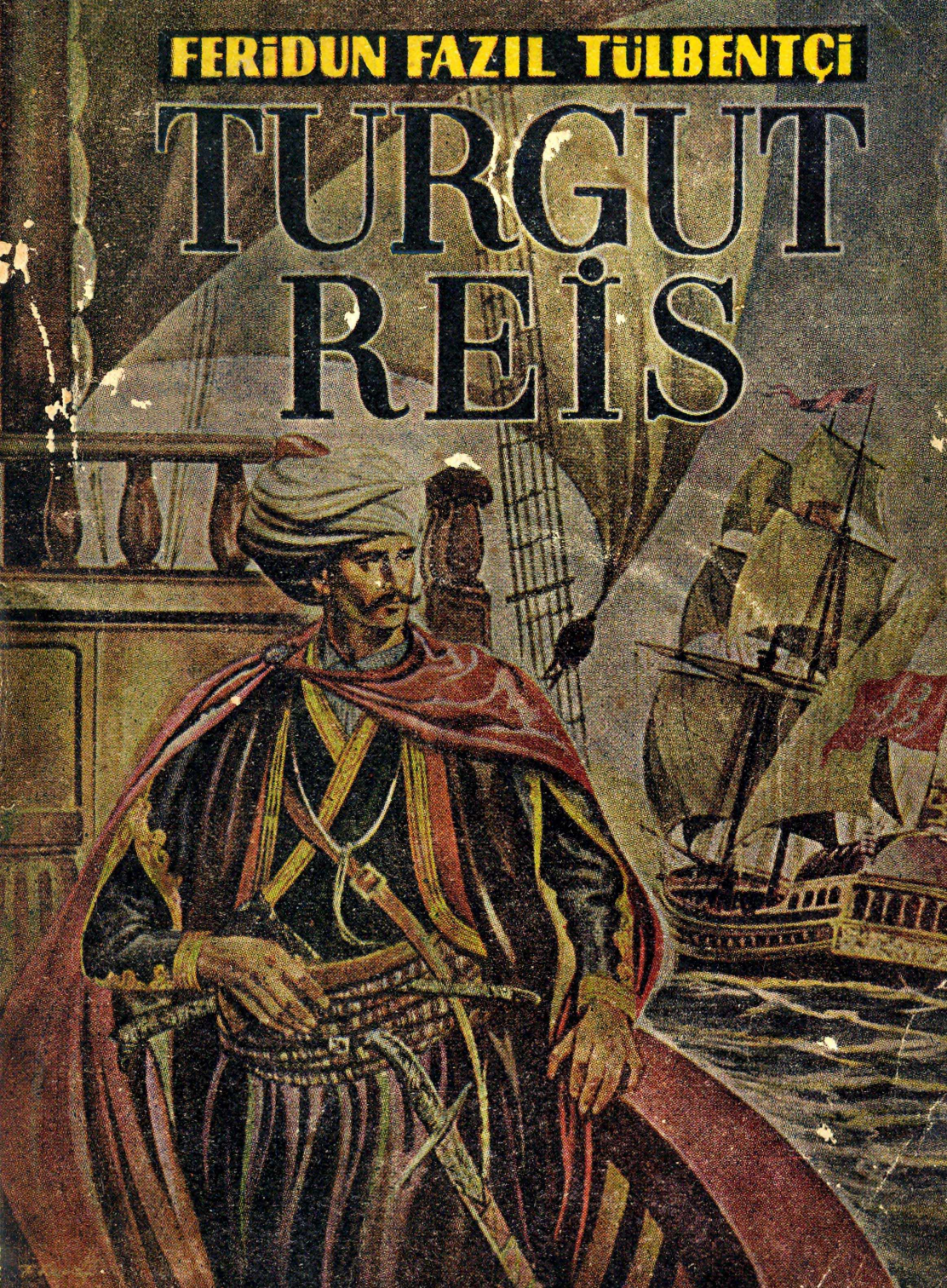

TURGUT REİS

Bu tarihî roman 1958 yılında İstanbul'da «Hürriyet» gazetesinde tefrika edilmiş, «İnkılâp Kitabevi» hesabına Becid matbaasında basılmıştır.

TURGUT REİS

Büyük Tarihî Roman

Yazan :
FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ

İNKILÂP KİTABEVİ
İstanbul, Ankara Caddesi No. 95

I

Hızır Reis'in Sofrasında — Dalgaların Göklere Yükseldiği Gece — İşte Turgut Reis — Cerbe Adası Barbarosların Hizmetinde — Eski Bir Hâtıra — Asilzade Solmi'nin Güzel Kızı Silvana — Cerbe Emîri — Dönen Entrikalar — Tunus Sultanının Mutemedi — Emîr'in Sarayında — Alevler İçinde Yanan Yelkenli — Uryan Bakireler — Denize Hasret — Cezayirden Haber.

Tunus sahillerinden kırk mil kadar uzakta bulunan Cerbe adasının limana yakın bir evinde, ünlü Türk Korsanları toplanmışlardı. Leventlerin itina ile hazırladıkları sofranın etrafında sıralandıkları zaman akşam olmuş, hava kararmıştı. Kıymetli ganimet eşyalariyle döşenmiş olan odayı, renkli gemici fenerleri aydınlatıyordu. Bu fenerlerden biri İspanyol devletinin resmî armasını taşıyordu. Maden kısmı tamamen altındı. Üzerindeki süsler Avrupa'nın en maruf sanatkârlarından biri tarafından yapılmıştı. Birkaç sene evvel korkusuz kaptan namiyle Akdeniz'de şöhret bulan Amiral Vargas'ın mağlûp ve perişan edilen kadırgasından alınmıştı. Korsanlardan biri fenere bakarak:

— Hey gidi günler, hey!

Diye söylendi.

Sofranın üstü en nadide balık ve meyvalarla donatılmıştı. Kuş sütünden başka her şey vardı. Naksos adasının meşhur ve yıllanmış şarapları birer ufak çorba kâsesini

ambran işlemeli gümüş taslarla içiliyordu. Bunlar da zaptedilmiş bir Venedik kadırgasının hâtırasını taşıyordu. Muhtemeldir ki bu taslarla belki İtalya'nın en güzel kadınları şarap içmişlerdi. Belki de mağrur Venedik kaptanları, kazandıkları bir zafer üzerine şerefe kaldırmışlardı.

Eski hâtıralar tazeleniyor, korsan hikâyeleri anlatılıyor, kan ve ateş içinde geçen mücadeleler dile getiriliyordu. Yüzü deniz rüzgârları ile sertleşmiş orta yaşlı, kırmızı sakallı, heybetli bir reisin sözleri hürmet ve alâka ile dinleniyordu. Adı küffar yakalarında dillere destan olan kırmızı sakallı adam, bir ara uğultusu odanın içine kadar dolan denizin sesine kulak vererek:

— Derya yine azdı!

Diye söylendi. Evet deniz azmıştı. Günlerdir devam eden fırtına bu akşam şiddetini büsbütün arttırmıştı. Dağ gibi dalgalar mahfuz olmasına rağmen küçük limanı bile altüst ediyordu. Demirlerini tarayan hurda harami gemileri karaya vuruyordu. Liman, selâmete ulaşmak için rota değiştirerek sığınan direkleri kırılmış, yelkenleri yırtılmış, ipleri kopmuş ve fenerleri sönmüş teknelerle dolup taşmıştı. Reislerden biri:

— Bu havada denize açılanların Allah yardımcısı olsun.

Dedi. Şivesinden Türk olmadığı anlaşılan sivri sakallı biri de arkadaşını tasdik etti:

— Bu dalgalar değil gemileri, Cerbe adasını bile batırır.

Bu iddia hakkahalarla karşılandı:

— Sen aklınla bin yaşa!

Avazeleri yükseldi. Kırmızı sakallı adam gülmemişti. Eğri palasının altın kakmalı kabzasiyle oynayarak arkadaşlarına şöyle bir baktı. Bu sözleri yersiz ve mânasız bulmuştu:

— Böyle havalarda, dedi. Forsumuzu taşıyan her gemi yelken açmalıdır.

Ve sonra ilâve etti:

— Ağam burada olsaydı da anlatsaydı. Bundan çok daha şiddetli bir havada forsa (1) olarak bulunduğu bir Rodos kadırgasından ayağındaki zincirleri kırarak kendisini denize fırlatmış, azgın dalgalarla saatlerce boğuşarak sahile çıkmış ve selâmete ulaşmıştı. Bu hâdisenin sayısız şahidi vardı.

Ağam diye bahsettiği zat kaderin Akdeniz'e korsan olarak attığı Oruç Reis'ti. Oruç Reis şimdi Cezayir tahtında oturuyor, saltanat sürüyordu. Bu koca ülkeye kılıç zoruyla hâkim olmuştu. Kırmızı sakallı adama gelince, onun da adı Hızır'dı. Fakat Frenkler, her ikisinden Barbaros Kardeşler diye bahsediyorlardı. Şöhretleri bütün Akdeniz'i tutmuştu.

Sofrada Hızır'ın sağında Aydın Reis, onun yanında Murat Reis, solunda Şolok Mehmet, Naksoslu Hasan ve Danilo vardı. Eskiden bir papaz olan ve başından binbir macera geçen Danilo, denizci değildi, ama Türk korsanları ile kader birliği etmiş, Türke gönül vermiş, iyi kalbli ve hoş sohbet bir insandı. Bütün reisler kendisini sever, anlattığı hikâyeleri zevkle dinlerlerdi. Kızkardeşini Süleyman Reis adında yaşlı ve meşhur bir Türk denizcisine vermişti. Bu sıhriyetle daima iftihar eder:

— Ben Süleyman Reisin kayınbiraderiyim, derdi.

Bir vakitler şarapçılık bile yapmak mecburiyetinde kaldığı Cerbe'de yerlilere nüfuzunu göstermek ve ne mühim bir adam olduğunu anlatmak için daima leventlerden bir adım ileride yürür, hiç bir zaman kullanmak fırsatını bulamadığı uzun palasının işlemeli kabzasından elini asla ayırmazdı. Bir gün Danilo'yu eskiden tanıyan yerlilerden biri boş bulunarak:

---

(1) Eski devirlerde gemilerde kürek çektirilen esirlere forsa veyahut payzen denirdi. Oruç Reis 1503 de Rodos'lular tarafından esir edilmiş ve küreğe konmuştu.

— Bu ne kıyafet, papaz efendi?

Diyecek olmuştu. Danilo, kıpkırmızı kesilmiş, adamın üzerine hiddetle yürüyerek mintanının yakasına yapışmıştı:

— Sen kim oluyor da, benimle böyle konuşuyorsun. Ben reisim, reis!

Adam gürültüye pabuç bırakacak kimseye benzemiyordu. İri yapılı idi. Danilo'nun suyunu bile çıkarabilirdi. Bereket versin, imdada leventler yetişmiş, herifin elinden güç belâ kurtarmışlardı. Buna benzer daha birçok hâdiseler geçmişti.

★

Taslar dolup boşalıyor, kafalar tütsüleniyordu. Danilo, hikâyeler anlatıyor, sofrayı neşelendiriyordu. Bu arada kendisini de methetmeyi ihmal etmiyordu. Sohbetin tatlı bir yerinde içeriye giren leventlerden biri, şu haberi getirdi: Yelkenleri şişmiş, direkleri sapasağlam ve fenerleri yanan bir tekne, limana girmiş, mahirane bir manevradan sonra demirlemişti.

Acaba böyle fırtınalı ve tehlikeli bir havada denizlerde pervasızca dolaşan kimdi? Namlı korsanların mühim bir kısmı Cerbe adasında bulunuyorlardı. Diğerleri ise Cezayir'de ve Tunus'ta idi. Dalgaların göklere yükseldiği, deli rüzgârların fenerleri söndürdüğü havalarda açık denizlerde dolaşan kaptanlar, hangi millete mensup olurlarsa olsunlar takdir edilirlerdi.

Hızır Reis, limanda demirleyen tekneden sahile çıkacaklar olursa, doğruca alıp buraya getirilmesi emrini verdi. Onları da sofrasına alacak, misafir edecekti. Levent odadan çıktıktan sonra arkadaşlarına döndü:

— Bakınız, dedi. Denizlerde hâlâ gemiler dolaşabiliyormuş.

— Acaba hangi milletten?

Bu suali Şolok Mehmet sormuştu. Hızır Reis hiç düşünmeden cevap verdi:

— Muhakkak Türk korsanları olmalı. Ne İspanyolda ve ne de Venediklide böyle yürek vardır. Berberîler ise, böyle havalarda limanlarda bile demir tutturamazlar.

Danilo, bu fırsattan istifade ederek kendisine de bir pay çıkarmak istedi:

— Eniştemiz Süleyman Reis olmasın.

Bu ihtimal ciddiye alınmadı. Süleyman Reis, Tunus'ta bulunuyordu. Buraya gelmesine de şimdilik imkân yoktu. Halkulvad limanının muhafazası ona bırakılmıştı. Reisleri, merak ve heyecan almıştı. Sabırsızlıkla meçhul korsanı bekliyorlardı. Sahile çıkacak mıydı? Konuşmalar durmuş, kahkahalar kesilmişti. Danilo sükûtu bozmak için:

— Cevova'da Senato âzalarından maruf bir şahsiyetin Sofia adında harikulâde bir kızı vardı. İşte beyzadelerim; bu kız, bana gönül vermişti.

Diye tatlı ve eğlenceli bir mevzu açmak istemişse de Aydın Reis, kendisini derhal susturmuştu:

— Ben bu hikâyeyi en az on defa dinledim.

Şolok Mehmet, Aydın Reis'i tasdik etmişti:

— Ben on beş defa dinledim.

Hikâye malûmdu. Danilo, bu güzel kızı baştan çıkardığı için kiliseden çıkarılmış ve orada tutunamayarak soluğu Cerbe adasında almıştı.

Belki bir saatten fazla zaman geçti. Nihayet aynı levent geldi. Gemiden sahile çıkan beş denizciyi alıp getirdiğini, ancak kendilerine davetin kimin tarafından yapıldığını söylemediğini, müsaade edilirse, içeriye buyur edeceğini müjdeledi. Bunun beşi de Türk'tü. Reislerin gözleri ufak kapıdan ayrılmıyordu. Bu feleğe başeğmez korsanlar neden Cerbe adasına gelmişlerdi? Adada ne işleri vardı? Levent, içeriye beş genç soktu. Hiçbirinin yaşı otuzdan fazla göstermiyordu.

Sağ eli, kabzası altın kakmalı piştolunda, yırtmaçlı çepkeninin üç düğmesi altın, uzun boylu, geniş omuzlu, erkek güzeli korsanın geminin sahibi veya kaptanı oldu-

ğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Diğerleri de maiyeti erkânı olacaktı. Onlar da çok temiz giyinmişlerdi. Sofradakileri arkadaşça selâmladı:

— Merhaba yoldaşlarım.

Gencin selâmını:

— Merhaba, hoş geldiniz. Safâlar getirdiniz.

Diye alan Hızır ve arkadaşları, misafirlere yer gösterdiler.

Günlerdir azgın dalgalarla boğuşmuş olmalarına rağmen yüzlerinde yorgunluktan eser yoktu. Sanki birkaç saat evvel deryaya başkaldıran onlar değildi. Gösterilen yere oturdular. Simaları Danilo'ya hiç te yabancı gelmiyordu. Fakat nerede gördüğünü bir türlü hatırlamıyordu. Cerbe'de yüzlerce korsanla tanışmış, Barbarosların hizmetine girmeden evvel bunlardan bir haylisini de para mukabilinde evinde misafir etmişti. Yerinden kalktı, misafirlere birer tas şarap doldurdu. Hızır, nereden gelip nereye gittiklerini sordu.

Cepkeni altın düğmeli genç:

— Küffar yakasından geliriz!

Diye cevap verdi. Sonra ilâve etti:

— Sahile ayak basar basmaz, bir levent yolumuzu kesti, Türk reislerinin bizi beklediğini söyledi, buraya getirdi. Kim olduğunuzu açıklamadı, adınızı bağışlar mısınız, fener yakmış reisim (1).

Hızır, muhatabının yüzüne baktı, gülümsedi:

— Benim fener yaktığımı nereden bildin arkadaş?

— Biz, kaptanları bir bakışta anlarız. Genciz ama tecrübemiz yaşımızdan ziyade. Şu İspanyol Kraliyet armasını taşıyan altın fener, ancak şanlı korsanların ganimeti olabilir.

---

(1) Eski gemici tabirlerine göre gemilere kumanda eden kaptanlara fener yakmış derlerdi.

Hızır, kendisini tanıttı:

— Kaç yıl var ki adımızı biz bile unuttuk. Ancak bize küffar yakalarında Barbaros kardeşler diyorlar.

Genç, yerinden bir ok gibi fırladı, Hızır'ın ellerine sarıldı, öpmek istedi.

— Sizi gökte ararken yerde buldum. Hayır duanı almak için Halkulvad'a yelken açmıştık. Cerbede olduğunuzu bilmiyordum. Adaya şöyle bir uğramıştık. Biraz malûmat toplayacaktık. Birkaç gün kaldıktan sonra da yolumuza devam edecektik.

Hızır Reis, elinin öpülmesine müsaade etmedi. Sordu:

— Ya sen kimsin yoldaşım?

— Benim adımı nereden bileceksiniz. Denizlerde levent gezeriz. Kim olduğumu size hayatım daha iyi anlatır. Bilmem beni dinler misiniz? Merak etmeyin, uzun sürmez.

Gencin sesi tok, fakat tatlı idi. Hecelerin üzerine basarak tane tane söylüyordu. Hızır'ın:

— Sizi dinleriz yoldaşım.

Demesi üzerine anlatmağa başladı:

— Büyük Hakan Fatih Sultan Mehmet Han Hazretlerinin vefatından (1) dört yıl sonra Menteşe vilâyetinin bir köyünde dünyaya gelmişim. Babam Veli adında fakir bir çiftçi idi. Çocukluğumdan hatırımda kalan tek şey, tahtadan oyup yaptığım kayıkları denizde yüzdürmeğe uğraştığımdır. Çiftçilik bize gelmedi. Küçük yaşta ok atar, güreş tutardık. Bayram günlerinde babamla beraber limana gider, saatlerce yelkenlilere bakar ve onların engin denizlere açılmasını hayretle seyrederdim. Bir gün geldi ki deniz kokusunu duymadan, yelkenlilerin ufukta kaybolusunu seyretmeden duramaz olmuştum. Hâdiseler bir bahar günü beni korsan gemilerinden birine tayfa olarak attı. Az zamanda reis oldum. Bu sırada birkaç defa Cerbe

(1) Fatih Sultan Mehmet 1481 de vefat etmiştir.

adasına uğradım. Fakat siz buralarda henüz yoktunuz. Topladığım para ile on dokuz oturaklı bir perkende donattım (1). Yelkenlerimi şişirerek küffar yakasına çıktım. Sicilya'da bir sahil şehrine yaptığım baskında yeter derecede kürekçi temin ettim. Hepsi de güçlü küvvetli gençlerdi. Bunları forsaya çaktım. Yıllardır kan ve ateşle beraberim. Yüz elli levendimiz bir o kadar da kürekçimiz var. Nereye gitsem Barbarosların namını duyuyorum. Akdenizi titreten bu kahramanları görmek için can atıyordum. Meğer kısmet bugün imiş. Allaha şükürler olsun.

Gencin hikâyesi burada bitmişti. Odada tıs yoktu. Anlatılması günlerce sürebilecek şanlı ve maceralı bir hayat, böyle birkaç cümle ile ne güzel ve ne mütevazı hikâye edilmişti.

Hızır, yanına oturttuğu delikanlının omuzunu okşadı.

— Pervasız bir denizci olduğun nâsiyenden ayân olur. Ama yoldaşım, hâlâ adını bağışlamadın. Kerem et.

Genç, adını söylemekten utanıyormuş gibi başını hafifçe önüne eğdi:

— Bizim adımız pek duyulmamıştır, Turgut diyorlar.

İsyanya sahillerini senelerce dehşet içinde bırakan, Minorka adalarını vuran bir perkende ile Hıristiyan filolarına pervasızca saldıran koca korsan, saçında bir tek ak bulunmayan bu mütevazı genç miydi? Sofra heyecan içindeydi. Hızır, yerinden kalktı, Turgut'un boynuna sarıldı.

— Dünya ve âhiret kardeşim ol!

Dedi. Diğer reisler de bu namlı Türk korsanını aynı sevgi ve heyecanla kucakladılar. Aydın Reis'in gözleri yaşarmıştı. Danilo ise bir testi yakalamış:

— Uzaktan gelmişsiniz, iç reisim iç!

Diyerek misafirlerin boşalan taslarını dolduruyordu. Danilo, Turgut'u nereden tanıdığını şimdi çok iyi hatırlıyor, fakat bunu açığa vurmayı doğru bulmuyordu.

---

(1) Perkende, savaşlarda kullanılan bir çeşit gemidir. Boyu 40 zira kadardı.

Birkaç saat içinde reisler birbirleriyle kaynaştılar. Artık Turgut da Barbaros kardeşlerin şanlı bayrağı altında yer alacaktı.

★

Turgut'la Hızır Reis'in buluştukları Cerbe, Akdeniz'de bir benzeri daha olmayan esrar dolu bir ada idi. Yerli emîrler burada diledikleri gibi hüküm sürerler, korsanlardan aldıkları paylarla sultanlar gibi yaşarlardı. Harem daireleri genç ve güzel kadınlarla doluydu. Akdenizde bir Hıristiyan teknesini ele geçiren reisler, ilk mezadı burada açarlar, ganimetten emîrin hissesini verdikten sonra ucuz pahalı elden çıkarırlardı. Ticaret gemileri sık sık adanın limanına uğrar, korsanların ucuza sattıkları malları yükleyerek başka memleketlere götürürlerdi.

Avrupa saraylarına mensup kimseler, prensler ve hattâ krallara cariye satın almak için bu adaya uğrarlardı. Kadın ticaretinin bu kadar serbestçe yapıldığı bir yer daha bulmak mümkün değildi. Esir pazarları hiç boş kalmaz, hemen her gün genç ve güzel bâkireler haraç mezat satılırdı. Liman, her millete mensup insanlarla doluydu. Türk, Cenevizli, İspanyol, Portekizli, Arap, ve Fransız tayfalarına sık sık tesadüf edilirdi. Kumarda bütün servetini yiyip bitirdikten sonra İtalya'da dikiş tutturamayan müflis şövalyelerin, asilzadelerin, kiliseden kovulan papazların hayat hakkı buldukları yer burasıydı.

Sahilde evden çok meyhane ve kumarhane vardı. Havadan para kazanmış hovardaların yirmi beş altına bir zar attığı olurdu. Dar sokaklardaki dükkânlarda dünyanın dört bir tarafından gelmiş her türlü ticaret eşyası satılırdı. Altın bilezikten elmas küpeye kadar bin bir çeşit ziynet eşyası teşhir edilen kuyumcu dükkânlarında müşteri eksik olmazdı. Casusların en çok faaliyet gösterdikleri liman da yine burasıydı. Bilhassa Venedikliler mükemmel bir casus teşkilâtı kurmuşlar, yerli halktan kendilerine bir

hayli yardımcı bulmuşlardı. Bunlar limandan ayrılacak korsan filolarını daha evvel haber verirlerdi. Mukabilinde kucak dolusu altın alırlardı. Adanın en itibarlı sakinleri gözüpek, bileği sağlam kimselerdi. Hattâ bazı kabadayıların zaman zaman emîrlere bile kafa tuttukları olurdu.

Hızır Reis, bu adaya ilk defa 1512 yılında gelmişti. Kanlı, fakat kısa süren bir mücadeleden sonra kabadayıları birer ikişer sindirmişti. Yola gelmek istemeyenler, ya adayı terketmişler veyahut Türk leventlerinin enli palaları altında başvermişlerdi. Casusların mühim bir kısmı yakalanmış, diğerleri de bir tarafa savuşmuştu. İlk zamanlarda Danilo'nun evinde parası mukabilinde misafir kalan Hızır ve arkadaşları casuslara karşı giriştikleri mücadelede ondan çok faydalanmışlar, hattâ onun sayesinde bir defa da ölüm tehlikesinden kurtulmuşlardı. Bütün bunlardan sonra sıra Cerbe'in en nüfuzlu hâkimi Emîr Şahap'a gelmişti. Hızır, bu haris ihtiyarla bir hayli uğraşmak zorunda kalmıştı. Evvelâ torbalarla altın vermiş, fakat gözünü bir türlü doyuramamıştı. Bilâhare şiddete başvurmuş, emîrin adamlarını hırpalamağa başlamıştı. Neticede bükemediği eli öpmesini çok iyi bilen emîr, yalnız boyun eğmekle kalmamış, güzelliği dillere destan olan kızı Ayşe'nin de Hızır'ın haremine girmesine ses çıkaramamıştı.

1513 yılında yedeğinde zaptedilmiş iki büyük Hıristiyan gemisi olduğu halde Oruç Reis de adaya çıkagelmiş ve böylece iki kardeş, seneler sonra birbirlerine kavuşmuşlardı. Limanda ufak bir tersane vücuda getirilmiş, yeni tekneler kızağa konmuş, eskileri tamir edilmişti. İşte bu tarihten sonra Akdeniz için korkulu günler gelip çatmıştı. Fakat ne de olsa küçük Cerbe limanı büyük işler yapmak isteyen Türk korsanlarına kâfi gelmiyordu. Çünkü plânlarında yalnız korsanlık değil, Şimalî Afrika'da müstakil ve kuvvetli bir Türk ülkesi kurmak da vardı.

Tunus sultanına kıymetli hediyelerle müracaat eden iki kardeş, elde edecekleri ganimetlerden beşte birini ken-

disine vermek şartiyle Tunus'un iskelesi olan Halkulvad'ı almışlar, adada küçük bir kuvvet bırakarak o tarafa gitmişlerdi. Adada manevî hiçbir bağı olmayan Danilo da:

— Artık beni sizden ölüm ayırır beyzadelerim.

Diyerek onlarla beraber adadan ayrılmıştı.

Halkulvad limanı, değil bir korsan filosu, koskoca bir donanmayı barındıracak kadar büyük ve mükemmeldi.

Oruç ve Hızır, 1513 den sonra küffar yakalarında velveleler yaratmışlardı. Akınlar, baskınlar ve vurgunlar birbirini takip ediyordu. Akdenizin en tanınmış Türk korsanları onların bayrağı altında toplanmışlardı. Bunların arasında Aydın Reis, Kazdağlı Salih, Deli Cafer, Süleyman Reis ve Murat Reis de vardı. Yalnız adını ve muvaffakıyetlerini işittikleri, fakat kendisini tanımak fırsatını bulamadıkları Turgut'la birleşmemişlerdi. Oruç Reis kaç defa:

— Bu feleğe başeğmeyen korsanı tanımak isterdim.

Diye arkadaşlarına dert yanmıştı. Turgut da o sıralarda kendi başına denizlerde geziyor, baskınlar yapıyor, zaferler kazanıyordu. "Kaptan Dragut (1) geliyor„ sözünü işiten sahil halkı dağlara kaçıyor, günlerce kasabaya inmiyordu.

Turgut Reis de Barbaroslarla buluşmağa, onlarla birlikte gezmeğe, kader birliği etmeğe can atmış, bu maksatla iki defa Cerbe adasına gelmiş, fakat bir türlü kısmet olmamıştı.

Afrika'nın şimal sahillerinde yerleşmiş olan İspanyollar, Barbaroslar adını verdikleri iki kardeşten el'aman diyorlardı. Derya mevsiminde en güvendikleri gemilerinin Türk korsan filoları tarafından söndürüldüğünü dehşetle haber alıyorlardı.

Oruç Reis 1515 de İspanyolların elinde bulunan Becaye kalesini muhasara ederken bir kolunu kaybetmişti.

---

(1) Hıristiyanlar ve bilhassa İspanyollar, Turgut Reise «Dragut» derlerdi.

Fakat kolsuz kahraman mücadelesinden vazgeçmemiş, bir sene sonra Cezayir'i alarak kendisini sultan ilân etmiş, burada bir Türk devleti kurmuştu. Bu emrivakii tanımak istemiyenleri de kılıç kuvvetiyle dize getirmişti.

Baba Oruç yeni yeni fütuhat peşinde koşar ve ülkesini genişletirken kardeşi Hızır da boş durmuyor, Halkulvad'dan şimale çıkarak Hıristiyan sahillerine dehşet salıyordu. Tunus'a bir çıkarma yapmak isteyen Fransız donanmasını da perişan etmiş, ele geçirdiği harp ve nakliye gemilerini Cezayir'e göndermişti.

1516 yılında Cerbe Emîri Şahap ölmüştü. Bunu haber alan Hızır, kargaşalık çıkması ihtimalinden endişe ederek altı parça gemiden mürekkep bir korsan filosu ile adaya gelmişti. Asayiş yerindeydi. Fakat casus şebekelerinin faaliyeti almış yürümüştü. Yeni Emîr Süleyman'ın bunlara müsamahalı bir gözle baktığı iddia olunuyordu.

Birkaç gün sonra deniz azmış, müthiş bir fırtına hüküm sürmeye başlamıştı. Cerbe adasının küçük limanı fırtınadan kaçan korsan ve ticaret gemileri ile dolup taşmıştı. Demirlerini tarayan tekneler bütün gayretlere rağmen karaya vuruyorlardı.

İşte Turgut böyle bir günün gecesinde adaya gelmiş, Hızır Reis ve arkadaşları ile bir ziyafet sofrasında birleşmişti.

★

Fırtına dinmiş, Cerbe adasının küçük limanında tekrar hummalı bir faaliyet başlamıştı. Hızır Reis ve arkadaşları sabahın erken saatlerinden akşamın karanlığına kadar aralıksız çalışıyorlardı. Bir taraftan mevcut altı teknenin eksikleri donatılıyordu. Bir haftaya kadar bütün hazırlıklar ikmal edilecekti. Bundan sonra Türk korsanları Cerbe'den ayrılacaklar, İtalyan sahillerine çıkacaklardı. Şehir ve kasabalar vurulacak, yolda rastlanan Hıristiyan harp ve ticaret gemileri söndürülecekti. Yeni donatı-

lan iki tekne için sağlam forsalar da akınlar sırasında temin olunacaktı. Sonra ganimetlerle beraber kışlamak üzere Halkulvad limanına dönülecekti.

Plân çok gizli tutuluyordu. Hareket gününü gemi kaptanları, Turgut Reis ve Danilo'dan başka kimse bilmiyordu. Leventlerin haberleri yoktu. Limanda ve şehirde Hızır ve arkadaşlarının daha bir müddet Cerbe'de kalacakları, hattâ kışı burada geçirecekleri şayiaları çıkarılmıştı. Danilo sokak sokak, ev ev dolaşıyor, eski aşinalara ve ahbaplara:

— Bu kış kısmet olursa adadayız.

Diyordu. Ayrıca Türklere ait birkaç binanın tamir edilmesi de bu şayiayı kuvvetlendiriyordu. Bu tedbir ve tertipler elbetteki sebepsiz değildi. Adayı âdeta istilâ eden casus şebekelerinin vaktinden evvel dışarıya haber uçurmaları ihtimali vardı.

Danilo bir gün bütün reislerin canını sıkan bir haber getirdi. Müthiş bir Türk ve Müslüman düşmanı olan Kardinal Himenes, Cezayir'in zaptı için büyük bir İspanyol donanmasını hazırlatmıştı. İspanyolların bu yeni Türk ülkesini istilâları bir gün meselesiydi. Bunun tesirleri yalnız Cezayir'de değil, Tunus'ta ve Cerbe adasında da görülecekti. Donanma, İspanya limanlarından çoktan ayrılmıştı. Bu haberi adaya yayan bir Berberî kaptanı:

— Barbaroslar'ın işi bitti!

Demişti.

Hızır, Danilo'nun getirdiği haberi hakikate yakın buluyordu. Buna benzer bir şayiayı daha Tunus'ta iken işitmişti. Hattâ ağasına da haber salmıştı. Fakat ne olursa olsun, Oruç Reis'in İspanyollara yeni bir ders vereceğine ve sonunda muzaffer olacağına inanıyordu. Endişelenen ve tereddüde düşen reislere:

— Korkacak birşey yok, ağam tedbirlerini almıştır.

Diye teminat vermişti.

Barbaroslarla kader birliği yapan Turgut Reis, Hızır

ve arkadaşları ile beraber sefere çıkmayacak, Cerbe'de kalacaktı. Hıristiyanların muhtemel taarruzlarına karşı adayı müdafaa edecek, dahildeki kargaşalıkları kılıç zoru ile bastıracaktı. Diğer taraftan Cerbe'nin yeni Emîri Süleyman'ın hareketleri de dikkatle takip edilecekti. Süleyman'ın casuslara karşı müsamahalı davrandığı gibi gizlice Tunus sultanı ile de temaslarda bulunduğuna dair bazı ipuçları da vardı. Turgud'a adayı tanıyan iyi kalbli Ahmet'le Kul Musa yardım edeceklerdi.

Turgut Reis, Hızır ve arkadaşlarından ayrılacağı için müteessirdi. Kara hayatı onu sıkıyordu. Sonra Barbaroslarla beraber çalışmak için buralara kadar gelmişti. O da beraberce denize açılmak istiyordu. Fakat arzusunu açığa vuramıyordu. Kendisine Cerbe'nin müdafaası gibi hakikaten mühim bir vazife verilmişti. Bundan kaçınıyor manası verilmesinden korkuyordu. Fikrinden vazgeçti. Yalnız Hızır'a:

— Beni Tunus'a davet edeceğiniz günleri sabırsızlıkla bekliyeceğim, Reis ağabey, dedi.

Hareketlerinden iki gün evvel Türk denizcilerine sevinç gözyaşları döktüren bir müjde gelmişti. Danilo'nun üç gün evvel verdiği haber doğru çıkmıştı. Fakat netice bambaşka tecelli etmiş, Hızır Reis'e hak verdirmişti. Amiral Don Diyego de Verra kumandasındaki otuz beş parça harp ve sayısız nakliye gemisinden mürekkep İspanyol donanması 30 eylûl 1516 da Cezayir'e gelmiş ve ertesi günü Vadii Mürsel (1) sahiline asker çıkarmıştı. Kanlı savaşlar olmuş, zafer, Oruç Reiste kalmıştı. İspanyollar en kat'î bir hazimete uğratılmıştı. Birçok harp ve nakliye gemisi Türklerin eline geçmişti. Cezayir'e on beş bin askerle gelmiş olan mağrur Amiral de Verra, ancak bin kişi ile İspanyaya dönebilmişti. Sefere çıkmadan amiralı:

— Türklerin sonu geldi, yaşasın Verra!

Diye alkışlayan halk, şimdi kendisini taşa tutuyordu.

---

(1) Vadii Mürsel'in bugünkü adı "Hüseyin Dayı,, dır.

Türk düşmanı Himenes, teessüründen hastalanmış, yatağa düşmüştü. Akdeniz Türkün zaferiyle çalkalanıyor, Cezayir'de bayram yapılıyordu. İspanya kiliselerinde ise matem çanları çalıyordu.

Baba Oruç'un bu parlak zaferini haber alan Hızır Reis plânında tadilât yapmıştı. İtalyan sahillerine bütün şiddetiyle yüklenecek, pervasız baskınlar yapacak, buralarda da dehşet yaratacaktı. İspanyolların olduğu gibi İtalyanların da maneviyatlarını kıracaktı. Fransızlar ise hâlâ Halkulvad'da yedikleri dayağın tesiri altında bulunuyorlardı. Hızır, artık Tunus'a uğramıyacak, Sultan'ın hissesini bir tekne ile yollayacaktı, İtalyan sahillerinden doğruca Cezayir'e yelken açacaktı.

Bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Sekiz parça gemiden mürekkep korsan filosu, yarın sabaha karşı adayı terkedecekti. Bu münasebetle Hızır Reis'in kadırgasında bir vedâ ziyafeti veriliyordu. Ege adalarının yıllanmış ve nefis şarapları ile dolu fıçılar şerefe açılmıştı. Herkes neşeliydi. Hızır, Turgut Reis'i sağına almıştı. Onunla çok eski bir arkadaş, hattâ kardeş gibi konuşuyordu:

— Bir yıla kalmaz seninle beraberce kılıç sallarız, Turgutcam.

Turgut Reis:

— O günleri sabırsızlıkla bekliyeceğim, koca reis.

Cavabını veriyordu.

En çok konuşan yine Danilo idi. Tatlı tatlı hikâyeler anlatıyor, aynı vak'ayı birkaç defa tekrarlamasına rağmen dinletmenin yolunu buluyordu. Ufak bir çorba kâsesine benzeyen gümüş tastaki şarabı yuvarladıktan sonra:

— Beyzadelerim, ben Venedik Senatosu âzâsının güzelliği dillere destan olan kızı ile gönül macerasından sonra soluğu bu garipler diyarında aldığım zaman...

Diye başka bir mevzua geçer gibi davranırken, Aydın Reis, yarı ciddî, yarı şaka sözünü kesmişti:

— Gözüm Danilo, bu senin anlatacağın hikâyeyi ben

muhakkak üç, beş defa dinlemişimdir. İzin ver de biraz da biz konuşalım.

Fakat Danilo, oralı değildi:

— Beyzadelerim, bu söyleyeceklerimi sizi temin ederim ki hiç işitmediniz. Ama yine siz bilirsiniz, istersenız susayım ve ağzımı yalnız şarap içmek için açayım.

Şolok Mehmet takılmıştı:

— Sussan bile ağzını kapayacağını sanmam. Kaptan kaba boşaltır gibi aralıksız şarap içiyorsun.

Danilo, Şolok Mehmet'e cevap vermedi. İnce uzun sakalını şöyle bir sıvazladı, sonra darılmış gibi başını önüne eğdi. Sözü kesildiği zaman daima böyle yapardı. Bunu reisler de çok iyi bilirlerdi. Yalancıktan ısrar ederler, sonra onu tekrar söze başlatırlardı. Bu akşam nedense öyle olmadı. Naksoslu Hasan ile Aydın Reis:

— Ne de çabuk darılırsın, Danilo. Kerem et, seni dinliyoruz. Sen Mehmet'e bakma.

Diye ısrar etmelerine rağmen ağzını açmadı. Yalnız Hızır Reis'e şöyle bir baktı. Koca Reis, ne derse o olurdu. Ona kimse itiraz edemezdi. Hızır, bu akşam çok neşeliydi. Ciddî mevzulardan ziyade eğlenceli hikâyeler dinlemek daha hoşuna gidiyordu. Nasıl olsa birkaç gün sonra kılıç yüzü ile karşı karşıya gelecekler, kan ve ateş içinde boğuşacaklardı. Belki de böyle bir sofra aylarca kurulamıyacaktı. Danilo'nun gönlünü aldı:

— Sen onlara bakma, yoldaşım, darılma, kırılma. Hele anlat, merak ettik.

Danilo, Reis'in emrini bekliyormuş gibi derhal başını kaldırdı. Sofrada bulunanları, bak siz istemiyorsunuz ama, Koca Reis, konuşmamı istiyor, der gibi şöyle bir süzdü:

— Hâşâ, dedi. Ben onlara darılmam. Hepsini canım gibi severim. Severim ama şu Şolok Mehmet'e hani kızmıyor değilim. Pişmiş aşa su katıyor.

Önündeki tastan birkaç yudum şarap aldı. Sonra anlatmağa başladı:

— Nerede kalmıştık, beyzadelerim; evet, ben Cerbe adasına geldikten sonra burada yerleştim, kendi yağımla kavrulmağa çalıştım. Bir şaraphane açtım. Senelerce bu işi yaptım. Anlatmak istediğim bu değil, hayatımı siz, benden iyi biliyorsunuz. Günlerden bir gün, sokak sokak dolaşan tellâllar, esir pazarında şimdiye kadar misli görülmemiş bir mezat olacağını ilân ediyorlardı. Esircilerin limandaki adamları da İspanyol kızları ile Yunan adalarının cana yakın dilberlerini methede ede bitiremiyorlardı. Ayrıca Cenovalı asil bir aileye mensup biri erkek, diğeri kız iki gencin de bu arada satılacağını ilâve ediyorlardı. Merak bu ya, ben de gittim. Mezat yeri bir hayli kalabalıktı. Kuşakları altınla dolu korsanlar, ticaret gemileri kaptanları, yerli zenginler ve ihtiyar bezirgânlar esirlerin satılacağı meydanı doldurmuşlardı. Mezat öğleden sonra başlamıştı. Renk renk ipekli elbiseler giydirilmiş esirler birer birer ortaya çıkarılıyor ve derhal pey sürülüyordu. Bazıları çektiği ıstıraplardan dolayı bir an evvel satılacakları için memnun, bazıları da kadere bir türlü rıza göstermedikleri için mahzundu. Uzun boylu, uzun saçlı bir İspanyol dilberi üzerine çok para sürüldü, beyzadelerim. Bu kız, hakikaten çok güzeldi. Göğsü, ipek bluzunu sanki yırtacakmış gibi dışarıya fırlamıştı. İnsanın bakarken gözleri kamaşıyordu.

Şolok Mehmet dayanamadı:

— Çok ballandırıyorsun Danilo Reis.

Danilo, kendisine reis diye hitabedilmesinden memnun olmuş, fakat Mehmed'in müdahalesine de kızmıştı.

— Tatlı yerine geldik. Eğer bir daha sözümü kesersen, anlatmaktan vazgeçerim.

Vak'a, alâka çekici değildi, bununla beraber başta Hızır Reis ve Turgut olmak üzere bütün reisler merakla dinliyorlardı. Hızır, Mehmed'e susmasını ve Danilo'ya da devam etmesini söyledi. Danilo:

— Bir şartla, diye sözlerine devam etti. Bir şartla, Şolok, ağzını açmıyacak. Sonra unuturum. Evet, beyzadele-

rim; bu İspanyol bâkiresi bir hârika idi. Sizin de çok yakından tanıdığınız adanın eski kabadayılarından Topsakallı Beşir, kucak dolusu altın vererek bu kızı satın aldı. Mezatta Türklerden kimse yoktu. Esasen sizlerden evvel limana çok az Türk sefinesi uğrardı. Sözü uzatmayalım, aradan bir saat geçti geçmedi, etrafında muhafızları olduğu halde uzun boylu, geniş omuzlu, arslan yapılı bir erkek güzeli genç geldi. Kılık kıyafetinden zengin ve yaman bir Türk korsanı olduğu anlaşılıyordu. Süslü cepkeninin düğmeleri altındı. Eğri palasının kabzası da altın ve kıymetli taşlarla işlenmişti.

Donilo'nun sözleri artık reisleri büyülemiş gibiydi. Kadırganın koca kamarasında tıs çıkmıyordu. Hemen hepsi vaktiyle Naksos adasında başlarından geçen müthiş bir hâdiseyi hatırlıyorlardı. Naksoslu Hasan, gözlerini Danilo'dan ayırmıyordu. Turgut da kulak kesilmişti. Danilo, bu alâkayı gördükten sonra kendisini ağıra alıyor, yavaş yavaş, tane tane konuşuyordu:

— Nihayet mezadın en hararetli safhası geldi çattı. Şimdi esircilerin bir gün evvel ballandıra ballandıra methettikleri Cenovalı asilzadenin çocukları satılacaktı. Onları da getirdiler. Erkek, on beş, on altı yaşlarında vardı. Bir kız kadar güzeldi. Kıza gelince; işte bunu tarif çok güç beyzadelerim... Saçı, sakalına karışmış esirci bir taraftan: "Kuşakları altınla dolu olanlar, gözlerini dört açsınlar, bir daha böyle mezat olmaz!„ diye bağırıyor. Bir taraftan da beyaz tüller içinde yarı uryan bir İtalyan kızını elinden çekerek daha ortaya getiriyordu. İnce, uzun boylu ve mat renkliydi. İki siyah inciyi andıran gözleri, sert ve dolgun göğsüyle bütün nazarları kendisine çevirmişti. Kalçaları ve bacakları şâheserdi. Ilık bir Akdeniz rüzgârı, tülleri bazan kaldırıyor, işte o zaman gözler vahşî bir ihtirasla açılıyordu. Kaptanlar, altın dolu kuşaklarını karıştırıyor, yerli zenginlerle rekabete hazırlanıyorlardı.

Aydın Reis, yerinden doğruldu:

— Danilo, bizimle istihza etme, sen biraz değiştirerek Naksos'da bizi zindanlara kadar düşüren bir vak'ayı anlatıyorsun. Evet, orada böyle bir kız vardı, fakat erkek çocuk yoktu.

Hızır Reis sordu:

— Sakın bu esire, Endülüslü bir kız olmasın, Danilo? İyi düşün.

Danilo sakindi:

— Hayır, beyzadelerim, hayır. Biraz sabırlı olun, evet, iki kardeş birbirlerine bakıyorlardı. Genç kızın gözleri yaşla dolmuştu. Erkek, imkânsızlıklar içinde bunalıyordu. Manzara benim için güzel değildi, oradan kaçmak istiyordum. Çok müteessir olmuştum. Biraz sonra teessürüm büsbütün arttı. Bu iki kardeşi tanımıştım. Bunlar Cenovalı Arrigo Solmi adında bir asilzadenin binbir ihtimamla yetişmiş çocuklarıydı. Benim de gözlerim yaşla doldu. Bunları felâketten kurtaramaz mıyım, diye düşündüm. Fakat ne yazık ki o kadar param yoktu. Esirciler, dünyanın parasını istiyorlardı. Sürülen peyleri kâfi görmüyorlardı. Nasıl oldu bilmiyorum, kız esircinin elinden kurtulmak, kaçmak istedi. Aralarında ufak bir mücadele oldu. Üstündeki tüllerden bir parçası koptu, göğsü tamamen meydana çıktı. Erkek kardeşinin sırtında da müthiş bir kırbaç şakladı. Derken efendim ortalık birden karıştı.

Danilo, burada sustu. Önündeki şarap kâsesini aldı. Ağır ağır, yudum yudum içti. Hızır ve arkadaşları hayret ve merak içinde idiler. Naksos adasındaki hâdise ile Cerbe'deki hâdise arasında müthiş bir benzerlik vardı. Birbirinden ayırdetmek çok müşküldü. Yalnız Naksos'daki kız, Endülüslü bir dilberdi. Burada ise, onun yerini bir İtalyan bâkiresi almıştı (1). Acaba Danilo, ciddî mi konuşuyor, yoksâ şaka yaparak kendilerini eğlendirmek mi

(1) «Barbaros Hayrettin Geliyor» romanımızda bu hadisenin hikâyesi vardır.

istiyordu? Şaka ise bu kadarı fazla ve hattâ reise karşı hürmetsizlikti.

Turgut'a gelince; her ne kadar sakin görünmeğe çalışıyorsa da pek muvaffak olamıyordu, heyecanlı hareketlerle eğri palasının altın kakmalı kabzasiyle oynuyor:

— Acaba hikâyenin sonu nasıl bitecek?

Diye söyleniyordu. Aydın Reis:

— Kuzum, Danilo Reis, dedi. Sözünü kesme, görüyorsun merak içindeyiz.

Danilo, yine sakindi:

— Ortalık birden karıştı, biraz evvel bahsettiğim arslan yapılı Türk korsanı, kalabalığı yararak ortaya fırladı: "Bu sizin yaptığınız mezat değil, rezalet!„ diye bağırdı. Sesi gök gürültüsü gibiydi. Kuşağından, sürülen pey kadar duka altını çıkararak esircinin yüzüne fırlattı, attı. Sonra çevik bir hareketle kızla oğlanın bileklerini tuttu: "Benimle geliniz„ dedi. Kalabalığa doğru yürüdü. Halk şaşırmıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Esirci, ufak bir tereddütten sonra kendisini toparladı, korsanın üzerine atılarak esirleri elinden almağa teşebbüs etti. Etti ama, suratına yediği müthiş bir tokatla kütük gibi yere serildi ve bir daha kalkamadı. Bu sefer hâdiseye, adanın kabadayıları müdahale etmek istediler. Fakat genç denizcinin altın kakmalı, eğri palasının yüzünü yüzlerinde hissedince çabuk vazgeçtiler. Korsanın gözleri ateş saçıyordu. Sıvalı kollarındaki kıllar diken diken olmuştu. Etrafa şöyle bir baktı: "Gık demeden ölmek isteyenler gelsin!„ diye gürledi. Bu tehditten sonra kimse ortaya çıkmağa cesaret edemedi.

Heyecan son haddini bulmuştu. Reisler sordular:

— Sonra ne oldu?

Danilo:

— Ne olacak, dedi. Arslan yapılı korsan, Cenovalı asilzade Arrigo Solmi'nin kızı Silvana ile oğlu Mario'yu alarak oradan ayrıldı, kalabalığın hayret nazarları arasında

limana doğru yürüdü. Arkasından muhafızları geliyordu. Bir kayığa binerek, on dokuz oturaklı teknesine götürdü. Esirleri gemiden almak için yapılan bütün teşebbüsler boşa çıktı. Türk korsan gemisi, iki gün sonra adadan ayrıldı, şimale doğru yelken açtı.

Hikâye burada bitmişti. Acaba bu korsan kimdi? Reisler birbirlerinin yüzlerine baktılar. Yalnız Turgut, başını önüne eğdi. Hızır, sordu:

— Danilo, bu Türk kahramanın adını öğrenebildin mi?

— Hayır, beyzadem, yalnız...

Danilo bir tereddüt geçirdi, sonra:

— Oldu olacak, dedi. Mademki başladım, tamamlamalıyım.. Aradan seneler geçti, bu arslan yapılı kahramana adada ve bir ziyafet sofrasında tekrar tesadüf ettim. On beş gün evvel dalgaların göklere yükseldiği ve hurda harâmî gemilerinin demirlerini tarayıp karaya vurduğu o müthiş gecede yine böylece hep beraber otururken dört levendi ile gelmişti. Kendisini derhal tanımıştım. Fakat o zaman söylemeyi doğru bulmamıştım.

Aydın Reis, yerinden fırladı:

— Turgut, koca Turgut, vallâhi o!

Diye bağırdı.

Turgut, başını kaldırdı. Methedilmesinden utanmış gibi bir hali vardı. Meziyetlerinden biri de son derece mütevazı oluşu ve en büyük hâdiseleri bile, kendisini alâkadar ettiği takdirde küçümsemesiydi. Kısa zamanda bunu diğer reisler de anlamışlardı. Turgut'un başından buna benzer nice hâdiseler geçmiş, fakat hiçbirini anlatmak lüzumunu duymamıştı.

— Danilo'nun sözleri doğrudur, dedi. Yalnız ortada kahramanlık filân yok. Üç, beş esirciye kim olsa kafa tutar. O ahlâksızca yapılan mezada doğrusu canım sıkılmıştı. Ufak bir ticaret gemisiyle Cenova'dan Sicilya adasına giderken Berberî korsanlarının eline esir düşen iki kardeşin talihi bu olmamalıydı, diye düşündüm. Merhamet hislerim

kabardı. Hele kızın gözyaşları, esircinin, ipek gibi uzun saçlarından tutarak masumeyi vahşice ortaya sürüklemesi, erkek kardeşinin sırtında şaklayan zalim kırbaç, beni çileden çıkardı. Dayanamadım, yoksa kuşağımdaki bütün altınları verir, onları satın alabilirdim.

Aydın Reis, sordu:

— Darılma, Turgut Reis, bizi alâkadar etmez. Ama sonra ne oldu? Hani merak ettik te.

Turgut, hafifçe güldü:

— Onu da söyleyeceğim... Kendilerini esircilerin elinden kurtardığım için ayaklarıma sarılıyor, teşekkür ediyorlardı. Fakat yine de müteessir ve mahzun halleri vardı. Esircilerden kurtulmuşlardı ama, amansız bir korsanın eline düşmüşlerdi. Şimdi ne olacaktı? Yoldaşlarım, ben, belki de bir korsanın asla yapmıyacağını yaptım. Ailesinden hiçbir fidyei necat istemeden kendilerini ilk fırsatta memleketlerine iade ettim. Hattâ bir miktar da duka altını verdim. Yüzlerini ondan sonra bir daha görmedim.

Hızır Reis:

— İyi kalbli Turgut.

Dedi. Hakikaten altın gibi bir kalbi vardı. Gemisindeki forsalara çok iyi bakar, gıdaları ile bizzat alâkadar olur, suçlu görmedikçe cezalandırmazdı. Reislerin takdir nazarları tekrar Turgut'un üzerinde toplandı. Koca korsan, başını önüne eğdi. Artık kendisinden bahsedilmemesini ve bu mevzuun kapanmasını istiyordu. Danilo imdada yetişti:

— İçelim reislerim, nerede ise sabah olacak.

Diye önündeki şarap tasını kaldırdı. Saatler ilerliyordu. Hızır ve arkadaşları eğleniyordu. Fakat aynı gece limanda cereyan eden mühim bir hâdiseden kimsenin haberi olmamıştı. Karanlıkta limanın en hücra bir köşesine demirleyen bir Tunus yelkenlisi karaya beş kişi çıkarmıştı. Acaba bunlar da kim olabilirdi? Adaya niçin gelmişlerdi?

Arkadaşlarından:

— Allah size sürat ve kuvvet versin!

Diye ayrılan Turgut Reis, eve dönüp yatağa girdiği zaman gün ışımış, demirlerini alan Türk korsan gemileri, engin denizlere açılmışlardı.

★

Cerbe'nin yeni Emîri Süleyman, Emîr Şahap gibi içki ve kadına fazlaca düşkün bir adamdı. Üstelik, selefinden çok daha genç ve sağlamdı. Vaktiyle Hıristiyanlar tarafından yapılan saray yavrusu bir binada oturuyordu. Binanın dört bir tarafı bağlık ve bahçelikti. Bahçeden liman, tabak gibi görünüyordu. Harem dairesinde her millete mensup cariyeler vardı. Sayıları bir hayli kabarık olan cariyelerin güzellikleri dillere destandı. Süleyman, haftanın muayyen günlerinde eğlenceler tertip eder, adanın bazı nüfuzlu ve zengin kimselerini de çağırırdı. Emîr Şahap'ın ölümünden sonra adaya gelen Hızır Reisi de davet etmiş, Türk korsanı nezaketle:

— Bizi affetsinler.

Diyerek red cevabı vermişti.

Emîr Süleyman, fazla zengin sayılmazdı. Henüz küpünü, tıkabasa doldurmak imkân ve fırsatını bulmamıştı. Vurgunlardan kâfi derecede faydalanamıyordu. Çünkü adaya artık fiilen hâkim olan Türk korsanları, kendisine ganimetlerden hisse değil, ancak muayyen bir para veriyorlardı. Bu da büyük bir yekûn tutmuyordu. Hurda harâmi gemilerinin getirdikleri ise gözünü doyurmuyordu. Ticaret işlerinde henüz acemi sayılırdı. Halbuki Emîr Şahap, yorulmadan kucak dolusu altın kazanmanın yolunu bulmuştu. Kıymetli ganimet mallarından bir kısmını limandaki adamları vasıtasiyle yok pahasına alır, yabancı limanlara giden tacirlere yüksek fiyatla satardı. Bu kadarına da kanaat getirmez, esir pazarlarındaki mezattan kendisine hisse çıkarmağa kalkardı.

Süleyman, Barbaroslar adaya fiilen hâkim oldukça, emîrlik zevkini tadamıyacağını, dilediği gibi hükmedemi-

yeceğini ve büyük bir servet toplayamıyacağını daha ilk günlerde anlamıştı. Anlamıştı ama, kafa tuttuğu ve biraz ileri gittiği takdirde bu yaman deniz kurtlarının kendisini kolundan tutup atacaklarını pek iyi biliyordu. Bir gün, bir yakınına:

— Bu adamlar, herşeyi yaparlar.

Diye dert yanmıştı. Hızır Reis'in altı parçalık bir korsan filosu Halkulvad'dan birdenbire gelmiş olması endişelerini büsbütün arttırmıştı. Bununla beraber, Cerbe'yi bazı şartlarla himayesi altına almayı ötedenberi arzulayan Tunus sultanı ile gizlice temasa geçmiş, hattâ, Tunus'a adamlar bile göndermişti. Ancak, bu sayede Türklerden kurtulabilirdi. Son günlerde merak sardığı yegâne şey, Hızır ve arkadaşlarının ne zaman Halkulvad limanına dönecekleriydi. Onlar, buradayken kendisini âdeta rahatsız hissediyordu. Yaptığı davetin, Hızır tarafından reddedilmesi de bir hayli canını sıkmıştı. Fakat korkusundan ses çıkaramamıştı.

Güvendiği adamı Şerif'i sık sık limana gönderir, tahkikat yaptırırdı. Şerif, her dönüşünde:

— Galiba kışı burada geçirecekler, efendimiz. Hiç hazırlıkları yok. Hattâ kendilerine ait binaları bile tamir ettiriyorlar.

Derdi. Bunun üzerine emîr'in söylemediği kalmazdı. Günlerden bir gün bahçeden limanı seyrederken birdenbire bağırmıştı:

— A... Barbaroslar gitmişler!

Ve sonra bir küfür savurarak:

— Cehenneme kadar yolları var.

Demişti. Emîr Süleyman yanılmıyordu. O sabah, gün doğmadan Türk korsan filosu, sessiz sedasız adadan ayrılmıştı. Halbuki gelenek haline gelmiş bir usul vardı. Ayrılırken toplar atılır, merasim yapılırdı. Hemen Şerif'i çağırdı, bir hayli haşladıktan sonra eliyle limanı işaret ederek:

— Bak bak, dedi. Gitmişler. Fakat sen, neden daha ev-

vel bizi malûmattar kılmadın? Neden haber vermedin? Kulluk böyle mi olur, efendisine hizmet ve sadakat bu mu demektir? Yazıklar olsun!

Şerif, utancından başını önüne eğdi:

— Af buyurunuz efendimiz. Muhakkak bunun da bir hikmeti vardır. Gitmeğe hiç niyetleri ve hazırlıkları yoktu. Daha dün sabah Danilo ile konuşmuştum.

Emîr, hiddetle ayağını yere vurdu:

— Bırak, o papaz bozması herifi. Her fenalık onun başının altından çıkar.

Mutemedine, derhal limana inmesini, nereye ve ne için gittiklerini, ne zaman geleceklerini, adada ne kadar kuvvet bıraktıklarını öğrenmesini söyledi. Oh, eğer Türkler, tamamen gittiyse, geniş bir nefes alacak, rahata kavuşacaktı. Tunus sultanına biraz daha naz yapacak, tâvizler koparacaktı. Bilâhare sultandan alacağı yardım sayesinde Türkleri bir daha adaya sokmıyacaktı.

Şerif'in limanda yaptığı tahkikat bir hayli uzun sürmüş, ancak akşama doğru saraya dönebilmişti. Derhal kendisini merak ve heyecanla bekleyen Emîr'in huzuruna girmişti. Şerif:

— Hem müteessir, hem memnun döndüm efendimiz.

Diye söze başladı. Hızır Reis kimseye haber vermeden bu sabah alacakaranlıkta limandan ayrılmıştı. Rivayete göre, bu âni karara sebep Sicilya'nın cenubunda mühim bir ticaret filosunun bulunduğunu haber almış olmasıydı. Bir ay sonra Cerbe'ye dönmesi mümkündü. Adada üç yüze yakın levent bırakmıştı. Leventlerin başında Turgut Reis vardı. Turgut'un adını işiten Emîr Süleyman yerinden fırladı:

— Ne dedin, ne dedin?

— Turgut Reis efendimiz.

Turgut'un ne müthiş bir korsan olduğunu, küffar dünyasında velveleler yarattığını çok yakından biliyordu. Senelerce evvel esir pazarında çıkardığı hâdiseyi de unutma-

mıştı. Fakat onun adada olduğuna, Barbaros kardeşlerle beraber çalıştığına dair hiçbir şey duymamıştı.

— Eyvah... Barbaroslardan kurtulduk diye sevinirken daha belâlısına çattık. Nedir bu bizim taksiratımız. Acaba adamıza ne vakit gelmiş, neden bizi ziyaret lüzumunu duymamış? Cerbe'nin yegâne ve mutlak hâkimi biz değil miyiz?

Şerif, Turgut'un gelişine dair müspet veya menfî bir malûmat elde edemediğini söyledi. Ayni suali o da birçok kimselere sormuş, fakat sarih bir cevap alamamıştı. Yalnız on beş gündenberi limanda demirli bulunan on dokuz oturaklı büyük tekne onun forsunu taşıyordu. Bununla beraber fazla telâşlanmağa, ümitsizliğe düşmeğe mâna yoktu. Turgut, yarın öğleden sonra maiyeti erkânı ile gelecek, hediyelerini sunacak ve bağlılıklarını arzedecekti. Bu teminat üzerine Süleyman biraz sükûnet bulabildi.

— Acaba neler getirecek dersin Şerif?

— Turgut için zengin diyorlar, eli de açıkmış. Herhalde sunacağı hediyeler efendimizi memnun edecektir. Kendisine karşı mülâyim davranır, iltifat buyurursanız, bu azılı korsanı elde edebilirsiniz. Kadına ve içkiye de düşkünmüş.

Emîr Süleyman'ın kafasında bir şimşek çaktı. Şu Şerif hakikaten şeytan gibi kurnaz bir adamdı. Turgut pekâlâ kandırılabilirdi. Sarayında vereceği ziyafetlere onu da davet eder, sebû endam bakirelerle başbaşa bırakır, onu zararsız bir hale getirebilirdi. Vaktiyle Emîr Şahap da Hızır Reis'e karşı ayni plânı tatbik etmemiş miydi? Turgud'a verecek kızı yoktu ama, yakın akrabalarından birinin kızı ile pekâlâ evlendirebilirdi. Bu suretle ortaya bir de sıhriyet çıkardı. Sonra Tunus Sultanı ile daha kolay pazarlık edebilirdi.

Şerif hal ve tavriyle henüz sözlerini bitirmediğini, mühim bir maruzatı daha olduğunu anlatmak istiyordu. Fakat kafası Turgut'la, daha doğrusu ona kuracağı tuzakla meşgul olan Emîr Süleyman, bunun farkına varamamıştı.

Şerif eğildi, dudaklarında sinsi bir tebessüm uçuyordu:

— Limandan memnun döndüm demiştim, efendimiz kulunuzdan bunun sebebini sormadınız.

— Seni dinleriz.

— Hayırlı haberi sona saklamıştım. Büyük bir müjdem var.

— Müjde mi dedin? Tiz söyle, bizi merakta bırakma.

— Tunus Sultanı Ebu Muhammed'in mutemedi Talip, sabaha karşı bir yelkenli ile gelmiş ve kimseye görünmeden adamlarımızdan birinin evine misafir olmuş, derhal huzurunuzla müşerref olmak niyazında.

Emîr Süleyman'ın gözleri ümitle parladı, talihi açılmıştı. Bir taraftan Turgut'u kandıracak, diğer taraftan sultanı elde etmeğe çalışacaktı. Birden aklına geldi:

— Sakın Hızır Reis bu Tunus yelkenlisinin limana girdiğini görmüş olmasın.

Şerif teminat verdi :

— Hayır efendimiz. Onu da tetkik ettim. Hızır Reis, Turgut'un şerefine gemide bir veda ziyafeti verdiği saatlerde Talip'in râkip olduğu yelkenli sessizce limana girmiş, Talip kimsenin haberi olmadan bir filika ile sahile çıkmış.

Emîr Süleyman'ın yüzü gülüyordu.

—Buna çok memnun oldum.

Dedi. Hava karardıktan sonra gizlice saraya getirilmesini emretti.

Talip, akşam yemeğinden sonra huzura çıktı. Tunus sultanının çok yakın bir bendesi olduğunu söylüyor, sultanın şartlarını ballandıra, ballandıra anlatıyordu. Eğer Cerbe, Tunus'un hâkimiyeti altına girer, onun namına hutbe okutup sikke bastırırsa, Ebû Muhammed her türlü yardımı yapmağa âmade idi. Emîr kaydi hayat şartiyle makamında kalacak, hükümdarlar gibi muhteşem bir hayat sürecekti. Dahilî işlerde tam bir istiklâle sahip olacaktı. Türklerin esasen Adada uzun zaman kalmaları imkânsızdı. Oruç'un devleti başına yıkılacaktı. Cezayir kaynıyordu,

İspanyolların Telemsan sultanı ile birleşerek Türklere hücum edecekleri muhakkaktı. Kardinal Himenes, yeni ve muazzam bir donanma hazırlıyordu. Barbaroslar kendi başlarının derdine düşecekler, Cerbe ve belki de bütün Şimalî Afrika ile alâkalarını kesecekler, geldikleri yere gideceklerdi.

— Hattâ bir rivayete göre dedi, Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim Han'a başvurarak kendilerini kabul etmesi için ricada bulunmuşlar.

Emîr Süleyman sevincinden uçuyordu. Fakat bunu Talip'e belli etmemeğe çalışıyor, ne koparabilirsem kârdır diye yeni yeni şartlar ileri sürüyordu. Paraya çok ihtiyacı vardı, derhal bir miktar duka altını gönderilmeli, ayrıca, adanın müdafaası için emrine hiç olmazsa on parçalık bir donanma verilmeliydi. Talip:

— Bunlar mümkün olmayan şeyler değil.

Diye cevap verdi. Yalnız bu teklifleri bir kerre de sultana arzetmesi lâzımdı. Ebû-Muhammed ile konuşup talimat almak ve belki de istenilen duka altınlarını beraberinde getirmek üzere Tunus'a gidecek ve en kısa zamanda dönecekti. Emîr Süleyman:

— Sultan Ebû Muhammed hazretlerini metbu olarak tanıyacağım. Kendisine sadakatle bağlı kalacağım, mübarek ellerinden öptüğümü arzedersiniz.

Diyerek Talip'e ruhsat verdi. Giderken yaptığı hizmetlere bir mukabele olmak üzere kabzası som altından bir hançer ile çok kıymetli bir mücevher kutusu hediye etti. Tunus sultanının mutemedi huzurdan çıkınca bütün muhavereye şahit olan Şerif'e döndü:

— Şimdi anladım ki, Türklerin Cezayir'de artık uzun müddet tutunmalarına imkân yok. Yok ama, biz yine ihtiyatı elden bırakmıyalım, Turgut'tan iltifatı esirgemiyelim.

Şerif de ayni kanaatte idi. Efendisini tasdik etti:

— İsabet buyurursunuz, efendimiz.

Emîr Süleyman, mutemedi ile bir müddet daha konuşmuş, sonra harem dairesine çekilmişti. Yorulan sinirlerini genç ve güzel cariyelerin kolları arasında dindirecekti. Felekten böylece bir gece daha çalacaktı.

Şerif, emîrin konağında ikamet eder, katî bir mecburiyet olmayınca geceleri şehir ve limana inmezdi. Fakat bu sefer öyle yapmadı. Herkesin uyuduğuna kanaat getirdiği bir saatte saraydan çıktı. Hızlı adımlarla meçhul bir istikamete doğru yürüdü, gitti ve karanlıkta kayboldu.

Ertesi günü, sabahın geç saatlerinde uyanan Emîr Süleyman çiçeklerle müzeyyen bahçesinde, biraz dolaşmış, Şerif'i de çağırarak sohbet etmişti. Gözleri bir ara limanda demirli bulunan bir tekneye takılmış ve merak ederek sormuştu:

— Bu yelkenli kime ait?

Şerif'in gözleri hayretle açıldı.

— Tunuslu Talib'in teknesi, efendimiz.

Emîr Süleyman kızdı:

— Bu ne ihtiyatsızlık, Şerif?

Evet, hakikaten ihtiyatsızlıktı. Acaba Talib neden demir yerini değiştirmiş ve limanın tam ortasına gelmişti? Bu sualin cevabını ikisi de veremedi.

Şerif:

— Herşeyde bir hayır vardır.

Diyerek işi tatlıya bağlamak istedi.

Öğleden sonra, Turgut Reis maiyeti erkânı ile beraber saraya gelmiş, Emîr Süleyman tarafından balkonu limana nâzır büyük salonda resmen kabul edilmişti. Bu kabulde, Şerif de hazır bulunuyordu. Emîr, Türk denizcilerini güler yüzle ve ayakta karşılamış, oturmaları için sedirin baş köşesinde yer göstermişti. Fakat yalnız Turgut oturmuş, maiyeti, emîr ve reislerine hürmeten ayakta kalmışlardı. İyi kalbli Ahmet, iki eliyle gümüş işlemeli mor kadifeden bir bohça tutuyordu. Sunulacak hediyeler herhalde bunun içinde olacaktı.

Turgut Reis:

— Ben, sancaklarını Akdeniz'de şanla dolaştıran Barbaros Kardeşlerin adanızda bir vekiliyim.

Diye söze başladı. Fakat Emîr Süleyman, devam etmesine mâni olarak iltifatları birbiri arkasına sıraladı:

— Her iki kardeş de kahraman birer İslâm mücahididir. Onların sayesinde adamız, her türlü tecavüzden masundur. Bize veda etmeden ayrıldıklarına müteessir olmuştuk. Fakat yerlerine sizin gibi namı bütün Akdeniz'i tutmuş bir kahramanı vekil bırakmış olmalarından ziyadesiyle memnun kaldık.

Şerif, efendisini destekledi:

— Emîr hazretleri daima senanızda bulunurlardı.

Turgut, iltifatlara teşekkürle sözlerine devam etti. Adayı küffara karşı olduğu gibi, diğer düşmanlara karşı da aynı şiddetle müdafaa edeceğini söyledi. Ancak emîrin de kendilerine zahir olmasını, Tunus Sultanı Ebû Muhammed'in entrikalarına kapılmamasını, vaadlerine kanmamasını hatırlattı.

— Bizim Ebû Muhammed ile temasımız yoktur.

Diyen emîr'in yüzüne mânalı mânalı baktı. Sonra iyi kalbli Ahmed'e dönerek, bohçayı getirmesini söyledi. Ahmed'in sedire koyduğu gümüş işlemeli bohçayı bizzat Turgut açtı.

Emîr Süleyman ile Şerif'in gözleri dehşetle açıldı. Süleyman:

— Hayret.. Hayret!

Diye bağırdı. Emîrin dudakları titriyordu. Yüzü bembeyaz olmuştu. Bohçanın içinden kabzası som altın bir hançer ile kıymetli bir mücevher kutusu çıkmıştı. Bunlar, dün akşam yaptığı ve yapacağı hizmetlere mukabil Tunus sultanının mutemedi Talib'e verilen hediyelerdi. Nasıl olup da Turgut Reis'in eline geçmişti?

Emîr Süleyman kendisini toparlamağa çalışarak, kısık bir sesle sordu:

— Bunları nereden buldunuz?

Turgut Reis, acı acı güldü:

— Ganimet malı, emîr hazretleri.

Mücevher kutusunun kapağını açtı, içinde kıymetli taşlar, gerdanlıklar, yüzükler ve altın bilezikler vardı. Emîr, şaşkın şaşkın bunlara baktı. Talip'e verdiği kutu boştu. Fakat şimdi içine âdeta bir servet doldurulmuştu. Talip ile olan temasını ya itiraf etmek veya saklamak şıklarından birini tercih etmeliydi. Kararını verdi. Mümkün olduğu kadar sakin görünmeğe çalışarak:

— Hayretimi mazur görünüz, dedi. Bu kadar kıymetli şeyleri bir arada bulunca, şaşırıp kaldım.

Turgut Reis, oralı olmadı:

— Balkona doğru benimle gelirseniz hayretiniz bir kat daha artar.

Diyerek ayağa kalktı, Emîr Süleyman gayri ihtiyarî kendisini takip etti. Şerif de arkalarından geliyordu. Beraberce balkona doğru yürüdüler. Renkli camlarla süslü balkon kapısının iki kanadını açtılar. Turgut, eliyle bir noktayı işaret etti:

— İşte emîr hazretleri!

Süleyman birdenbire sarsıldı, bacakları titremeğe başladı. Düşmemek için Şerif'in omuzuna tutundu, boğuk bir sesle:

— Aman Allahım, dedi. Neler görüyorum!

Limanda demirli bulunan Tunuslu Talip'in yelkenlisi alevler içinde yanıyordu. Artık tevile, saklamağa imkân yoktu. Hâdisenin Türkler tarafından bütün teferruatiyle öğrenildiği muhakkaktı. Teknenin onlar tarafından ateşe verildiğinden de şüphe edilemezdi. Turgut, muhatabının yüzüne bakarak acı acı güldü:

— Bu dünyada herşey olur.

Süleyman perişandı, kendisini müdafaa imkânından mahrumdu. Af isteyen nazarlarla Turgud'a baktı, sonra başını önüne eğdi:

— Hata ettik, görürüm, ki size herşey ayan. Fakat bir daha tekerrür etmiyecek.

Turgut Reis, emîri daha fazla sıkmak istemedi. Şimdilik bu kadarı kâfiydi.

— Artık Tunus sultanı ile temastan hazer edersiniz.

İhtarında bulunduktan sonra leventlerini alarak huzurdan çıktı. Emîr Süleyman'ın şaşkınlığı geçmemişti. Kendisini bir türlü toplayamıyor, müthiş hâdisenin tesirinden kurtulamıyordu. Turğut'la mücadele etmenin ne kadar müşkül olduğunu anlıyordu. Başını elleri arasına alıyor, Türk korsanlarının Tunuslu Talib'in ziyaretini nasıl haber aldıklarını bulmaya çalışıyordu. Birçok ihtimaller üzerinde duruyordu. Şaşkın nazarlarla kendisine bakan mutemet adamı Şerif'e:

— Gördün mü başımıza gelenleri, fakat bu muammayı çözemezsem meraktan divaneye dönerim. Acaba nasıl haber aldılar?

Diye soruyordu. Şerif nedense efendisi kadar heyecanlı değildi. Talib'in bir ihtiyatsızlık yapmış olmasını ileri sürüyor:

— Vallahi efendimiz, ben de şaşırdım kaldım. Türklerin ellerinden kurtulmak kolay değil, artık çok ihtiyatlı davranmalıyız. Bir müddet için Tunus sultanı ile temasımızı kesmeliyiz. Turgud'u kızdırmağa gelmez. Zalim bir insana benzer. Allah saklasın, mübarek hayatınıza bile kasteder.

Diyerek emîri büsbütün korkutuyordu. Süleyman, mutemedine ruhsat verdi. Yalnız kalınca odada birkaç defa dolaştı. Tekrar balkona çıktı. Talib'in gemisi sulara gömülmüştü. Geriye döndü. Nadide bir halı serilmiş olan alçak sedire arkaüstü uzandı. Düşünmeye daldı, acaba Turgut Reis, Talib'in ziyaretini nasıl haber almıştı? Nafile yere saatlerce kafasını yordu. Bu sırrı hiçbir zaman çözemiyecekti.

Sedirden kalktığı zaman akşam olmak üzereydi. Mücevher kutusundaki hediyeleri gözden geçirdi. İnci bir gerdanlığı alarak muayene etti:

— Bunlar hakikaten kıymetli şeyler.

Diye söylendi. Sonra zümrütlü bir yüzüğü parmağına taktı. Kararını vermişti. Bükemediği eli öpmekten başka çaresi yoktu. Tunus sultanı ile temasını kesecekti. Şerif'in dediği gibi sonunda mahrum-u hayat olmak da vardı. Hayatı çok seviyordu. Selefi rahmetli Emîr Şahab'ın yolunda yürüyecekti. Turgud'u her fırsatta okşayacak, sarayına davet ederek firaşına Akdeniz'in kanı sıcak genç ve güzel bakirelerini sokacak, onunla hoş geçinmeğe çalışacaktı. Sıhriyet tesis işini de temine gayret edecek, akrabalarından bir kızla Turgut Reis'i evlendirecekti. Talib'in dediği doğru çıkar da Türkler hakikaten adadan ve bütün Şimalî Afrika'dan çekilmek mecburiyetinde kalırsa o zaman da başka bir plân düşünecekti.

Emîr Süleyman, akşam harem dairesine çekilirken müsterihti, bununla beraber yorulan sinirlerini genç dilberlerin kucaklarında dindirecekti.

Hâdise Emîr Süleyman'ın izâm ettiği kadar mühim değildi ve bir sır olmaktan da çok uzaktı, çünkü mutemet adamı Şerif vaktiyle Barbaroslar tarafından para ile satın alınmıştı. Cerbe sarayında olup bitenleri günü gününe haber vermek üzere vazifelendirilmişti. Nitekim Emîr Süleyman ile Talip arasında cereyan eden müzakereleri hemen o akşam gizlice saraydan çıkarak Turgut Reis'e yetiştirmişti. Turgut, mukabil tedbirlerini almış, sabaha karşı Tunus yelkenlisine âni bir baskın yaparak Talip ve maiyetini yakalamış, sahile çıkarıp hapsetmişti. Sonra yelkenliyi saraydan iyice görülecek bir yere demirlemişti. Maksadı ateşe vereceği teknenin emîr tarafından görülmesi ve mâneviyatının büsbütün kırılmasıydı.

Saraya giderken Talib'e verilen kabzası som altın hançer ile mücevher kutusunu almış, Süleyman'a takdim edeceği hediyeleri de bir koltuğun içine koymuştu. Plân tamamen muvaffak olmuş, Şerif de bu mühim hizmetine mukabil bir hayli duka altını almıştı.

★

Aylar geçti... Emîr Süleyman'ı zararsız bir hale getiren Turgut Reis, adadaki casus şebekeleri ile de şiddetli bir mücadeleye girişmişti. Bunlardan mühim bir kısmı yakalanmış ve diğerlerine ibreti müessire olmak üzere en ağır cezalara çarptırılmıştı. Çoğu, Türk korsanlarının enli palaları altında can vermişlerdi. Turgut bilhassa Hıristiyanlara karşı para mukabilinde hizmet eden Müslüman casuslara pek amansız davranır:

— Din kardeşlerine ihanet edenlere merhametim yok.

Derdi. Emîrin mutemeti adamı(!) Şerif Türklere gizli ve açık yardım ediyordu. Cerbe sarayına sokulmak isteyen iki Tunuslu yine onun sayesinde yakalanmıştı. Bunlar, Talib'in hayat ve âkıbetini merak eden Tunus Sultanı Ebû Muhammet tarafından bizzat adaya gönderilmişlerdi. Emîr Süleyman'ın bu hâdisede günahı yoktu.

Adaya gelen korsan ve ticaret gemileri sıkı bir kontrola tâbi tutuluyordu. Şüpheli görülen kaptan ve tayfalar sorguya çekiliyordu. Bu arada âdet haline gelmiş olan emîrin beşte bir ganimet hissesi muntazam ve hattâ biraz da fazlasiyle veriliyor, gözü mümkün olduğu kadar çok para ile doyuruluyordu. Turgut, ganimet hisseleri ile bazı kıymetli hediyeleri saraya bizzat götürüyor, bu suretle iltifatlara mazhar oluyordu. Birkaç ay evvel geçen Talip hâdisesi tamamen unutulmuştu. Tunus sultanının artık lâfı bile olmuyordu. Turgut her ziyaretinde geceyi sarayda geçirmesi için devamlı ısrar karşısında kalıyordu. Nihayet günlerde bir gün emîrin:

— Bu gece sizi katiyen bırakmam. Bu şereften kendimi mahrum edemem. Güzel vakitler geçireceksiniz, gözleriniz nurlanacak.

Diye ayak diremesi üzerine sarayda kalmıştı. Süleyman, hatırlı misafirini memnun edebilmek için daha evvel hazırlanmış, büyük balkonlu salonda muazzam bir sofra kurdurmuştu. Birbirinden güzel altı bakire Türk korsanının etrafında pervaneler gibi dönmüşler, yarı üryan vücutlarını çıldırtıcı inhinalarla kıvırarak tasına şarap dol-

durmuşlar, meyvalar, balıklar ve av etleri ikram etmişlerdi. Bir ara Emîr Süleyman'ın işareti üzerine vücutlarının üst kısımlarını örten tülleri de atarak muhteşem göğüslerini meydana çıkarmışlardı.

Turgut Reis o geceyi hiç unutmamış, fakat ondan sonra emîr tarafından yapılan davetleri de kabul etmemişti. Çünkü bir iki gün sonra gece kaldığı şayi olmuştu. Hattâ Türk korsanının renkli taşlarla süslü mermer havuzda anadan doğma suya giren İtalyan dilberleri ile beraber yüzdüğü ve bunlardan ikisini firaşına aldığı rivayetleri bile çıkmıştı.

Cerbe adasının ufak tersanesinde hummalı bir faaliyet vardı. Süratli gemiler inşa ediliyor, denize indirilen teknelerin derhal donatılması işine girişiliyordu. Derya mevsimi gelir gelmez yeni bir korsan filosu ile küffar yakasına ve bilhassa İtalyan sahillerine çıkılacaktı. Ganimete olduğu kadar genç ve gürbüz forsalara da büyük ihtiyaç vardı. Terlemeden para kazanmak isteyen Berberî korsanları üçer, beşer Turgut'un emrine giriyorlardı.

Ömrünün mühim bir kısmını denizlerde ve daimî bir mücadele içinde geçiren Turgut Reis, kara hayatından hoşlanmıyor, fakat Hızır'a verdiği söze sadık kalarak adadan ayrılmıyordu. Bazan çok sıkılıyor, yakın adamları Müslim Hoca ile Cerrah Hasan Çelebi'ye:

— Bu daha ne kadar devam eder, deryaya hasret kaldık. Palamız kınında paslanır.

Diyordu. Beraberinde getirdiği leventler de bu hayattan bıkıp usanmışlardı. Derya mevsimini iple çekiyorlardı. Turgud'u memnun eden tek şey, Cezayir'den gelen zafer müjdeleriydi. Bunları münadiler vasıtasiyle halka ilân etmekten büyük bir zevk ve heyecan duyuyordu. "Sultan Oruç yine muzaffer oldu!„ sedaları Cerbe'nin dar sokaklarını çınlatıyordu.

Emîr Süleyman'a gelince; hayatından memnundu. Talib'in yakalanması üzerine Tunus sultanı ile olan rabıtasının kesilmesinden müteessir değildi. Türklerin Şimalî Af-

rika'dan çekilmesi şöyle dursun daha geniş sahalara yerleşecekleri muhakkaktı. Mutemedi Şerif'e:

— Allah bize acıdı, eğer Talip yakalanmayıp ta Tunus sultanının şartlarını kabul etseydik, şimdi ne yapardık? Sultan Ebû Muhammet meğer hayal edermiş.

Diyordu. Tenes Sultanı Mevlâyı Abdullah'ın bir mümessili Cerbe'ye gelmiş, saraya kadar nüfuz etmenin yolunu bulmuş, huzura da çıkmıştı. Abdullah, İspanyollarla ittifak ettiğini ve yakında İspanyol askerleriyle beraber Cezayir'e yürüyeceğini söylemişti. Emîr Süleyman bunu pek ciddiye almamıştı. Fakat haberin doğru olduğu bir müddet sonra anlaşılmıştı. Cezayir'in yüz mil kadar batısına düşen Tenes ülkesinin Sultanı Abdullah, din kardeşlerine karşı küffarla birleşmişti. İspanyollardan da asker yardımı görerek Cezayir üzerine yürümeğe başlamıştı. Bu beklenmedik hâdise Emîr Süleyman'ı tekrar tereddüde düşürmüştü. Turgut Reis'i saraya davet ederek kapalı bir tarzda onun da fikrini öğrenmek istemişti. Turgut teminat vermiş:

— Merak edilecek bir şey yok. Yakında onun da, Tenes'in de âkıbetini görürsünüz.

Demişti. Birkaç hafta sonra ada halkı uykusundan "Sultan Oruç yine muzaffer oldu!„ nidalariyle uyanmıştı. Bu müjde Tenes'in Türkler tarafından fethedildiğine dairdi. Sultan Oruç, Cezayir'in üzerine yürüyen müttefik ordusunu Şelif nehrinin kenarında yakalamış ve kanlı bir savaştan sonra perişan etmişti. Muzaffer yürüyüşüne devam ederek Tenes'i de almış ve bu ülkeyi Cezayir tahtına bağlamıştı.

Barbarosların ülkesi büyüdükçe büyüyordu. Cezayir'in şarkında ve garbında birçok şehir ve kasabalar fethedilmişti. Oruç Reis, Hızır'ın da kendisiyle aynı derecede hak sahibi olmasını arzu ettiğinden Cezayir'in doğusunda bulunan toprakları ona vermişti.

Hızır evvelâ:

— Ağam, ben senin levendinim. Bana çok gelir, affet!

Diyecek olmuşsa da Oruç'un..

— Sana bütün Cezayir'i versem az gelir. Al yoldaşlarını git, sen de bir devlet kur.

Israrı karşısında razı olmuş, leventlerini alarak Cezayir'den ayrılmıştı. Bu şehrin elli mil kadar doğusunda ufak bir liman olan Dellis'e gelmiş ve burasını kendisine merkez yapmıştı. Fakat Oruç Reis yeni bir fütuhata çıkarsa tekrar Cezayir'e dönecek ve ağasına vekâlet edecekti. Bunu haber alan Turgut Reis ümide kapılmış:

— Artık, demişti, Hızır Reis bizi o tarafa çağırır.

Aradan bir hayli zaman geçtiği halde Barbaroslardan bir davet almamıştı. Acaba kendisini unutmuşlar mıydı? Buna ihtimal vermiyor, vermek istemiyordu. İçinde tarif edilmez bir huzursuzluk vardı. Bu huzursuzluk günden güne artıyordu. Hele Telemsan zaferinin müjdesi geldiği zaman büsbütün çileden çıkmıştı. Barbaroslar şanlar ve şerefler içinde kılıç sallarken o neden böyle kızağa çekilmiş bir hurda harami gemisi gibi kalacaktı.

Barbarosların Telemsan zaferi çok mühimdi. Bir vakitler yüz yirmi beş bin nüfusu olan Telemsan Orta-Mağrib'in en zengin ve en büyük şehirlerinden biriydi. Camileri, medreseleri ve kütüphaneleri vardı. İspanyollar, Tenes sultanının mağlûbiyeti üzerine bu seferde Türklerin karşısına Telemsan Sultanı Ebû Hammu'yu çıkarmışlar, onunla bir ittifak muahedesi imzalamışlardı. Çünkü Telemsan da Türklerin eline geçerse, İspanyolların Şimalî Afrika'daki en büyük liman ve kalesi olan Oran da tehlikeye düşer ve burada tutunmaları imkânı ortadan kalkabilirdi.

Telemsan halkı bu ittifaka taraftar değildi.

— Ebû Hammu bizi küffara sattı.

Sözleri sık sık dolaşıyordu. Nihayet ilim adamlarından ve memleketin ileri gelenlerinden mürekkep bir heyet Cezayir'e giderek Sultan Oruç'a başvurmuşlar, Telemsan'ın İspanyol hâkimiyetinden ve onların bir uşağı olan Ebû

Hammu'dan kurtarılmasını rica etmişlerdi. Esasen Türklerin fetih plânlarında burası da vardı.

Oruç, Hızır Reis'i yerine vekil bırakarak ordusiyle Telemsan'a yürümüştü. Evvelâ yol üzerinde ve Oran ile Telemsan arasında bulunan Benî Raşit kalesini almış, bu suretle müttefiklerin muvasalasını fiilen kesmişti. Oruç, bilâhara karşısına çıkan altı bini süvari olmak üzere on bin muharipten mürekkep sultanın ordusunu bozmuş, perişan etmişti. Telemsan fetholunmuş, Ebû Hammu kaçmıştı.

Telemsan zaferi münasebetiyle Cerbe'de üç gün üç gece şenlik yaptıran Turgut Reis, bir an evvel adadan ayrılmak istiyordu. Eğer Barbaroslar tarafından bir davet vaki olmazsa leventlerinin bir kısmını adada bırakarak denize çıkacaktı, bütün hazırlıklarını tamamlamıştı. İyi kalbli Ahmet Reis'e:

— Buradaki günlerimiz sayılı.

Diyordu. Hattâ Emîr Süleyman'ın mutemet adamı (!) Şerif'e de plânını kısmen açıklamış, emîre göz, kulak olmasını, sarayda tekrar geleceğine ve çok kıymetli ganimet eşyası getireceğine dair iyi bir hava yaratmasını söylemişti. Şöyle bir tehdit savurmağı da unutmamıştı:

— Emîr hazretleri bizim yokluğumuzdan istifadeye kalkarsa, sarayda taş üstünde taş, gövde üstünde baş komam. Bunu böyle bilsin.

Halbuki Emîr Süleyman'dan şimdilik bir zarar gelmesi ihtimali yoktu. Hayatından ziyadesiyle memnun olan emîr, servet toplamakla meşguldü. El altından ticaret yapıyor, selefi gibi o da esir ve esirelerin satışından kendisine arslan payı çıkarıyorudu. Sarayının harem dairesini en güzel İtalyan ve İspanyol kadınlariyle doldurmuştu. Zevku safa içinde yaşıyor, Türklerin hiçbir işine karışmıyordu.

Günlerden bir gün, öğleye doğru pruva direğinde Barbarosların forsu dalgalanan on yedi oturaklı bir çektiri pürazamet Cerbe limanına girmiş, sahile yakın bir yerde

demirlemişti. Bunu tersaneden gören Turgut Reis heyecanla:

— Barbaroslardan bir haber var, hayır olsa gerek!

Diye bağırmış, onların sahile çıkmasını bile beklemiyerek üç çifte bir kayığa atlamış, derhal çektiriye gitmişti. Turgut yanılmamıştı. Barbaroslardan hakikaten hayırlı bir haber vardı. Kendisini hürmetle selâmlayıp içeriye alan yeniçeri kaptanı Davut Reis, Hızır Reis'in bir nâmesini verdi.

Nâme: "Kahraman yoldaşım, sana hasret kaldık,, cümlesiyle başlıyordu. Turgut'u Cezayir'e çağırıyor, yerine adamın ahvaline vâkıf iyi kalbli Ahmet Reis'in kumandasında bir miktar kuvvet bırakmasını hatırlatıyordu. Gönderdiği on yedi oturaklı çektiriyi bütün forsa ve mürettebatı ile beraber kendisine hediye ettiğini yazıyordu. Eğer Cezayir limanına girmeden bir gün evvel süratli bir vasıta ile haber uçurabilirse merasim yaptıracağını müjdeliyordu. Bütün reislerin selâmı vardı.

Turgut, çektirinin kıç kasarasına geçtiği zaman bir çocuk gibi sevinmiş:

— Allaha şükürler olsun, muradımıza nihayet erdik, demişti.

★

II

Turgut'un Cerbe'den Ayrılışı — Müslim Hoca Ve Cerrah Hasan Çelebi — Küffar Yakalarında — Ceneviz Gemilerinin Yakalanması — Kanlı Bir Deniz Cengi — Turgut'un Zaferi — Yaşlı İtalyan Dilberi — Rossena'nın Verdiği Sır — Altın Madalyondaki Resim — Cezayir'de — Telemsan'dan Haberler — Salado Savaşı — Oruç Reis Böyle Şehid Düşmüştü — Hayrettin'in Cezayir Sultanlığı — İspanya'nın Bağrına Saplanan Bıçak — Kanunî Sultan Süleyman'ın Barbarosu Daveti

Küçük Cerbe adası tarihî günlerinden birini daha yaşıyordu, sabahın erken saatlerinde evlerinden çıkan halk sahili tamamen doldurmuş, hattâ taşırmıştı. Merasimin bir an evvel başlaması için sabırsızlanıyordu. Adanın zenginleri de hazır bulunuyorlardı. İyi kalpli Ahmet Reis'in kumandasındaki iki yüze yakın Türk levendi muntazam bir sıra teşkil ediyordu. Nihayet Emîr Süleyman da maiyeti erkânı ile gelerek kendisine tahsis edilen yüksekçe bir yerde mevkiini almıştı. Mutemedi Şerif de arkasında ve ayakta duruyordu.

Tam teçhizatlı üç korsan gemisi pruva hattında sıralanmıştı. Direklerinde kırmızı zemin üzerine kılıç tutan bir kol ve karşısında bir kuru kafa resmedilmiş olan Barbarosların meşhur forsu (1) dalgalanıyordu. Ayrıca bütün direkler alay sancakları ile süslenmişti. Kürekler havaya kaldırılmış harekete müheyya bekliyordu.

---

(1) Bu fors bilâhara Cezayir korsanları tarafından kullanılmıştır.

Turgut Reis, adaya geldiğinden beri ilk defa denize açılıyordu. Merasim birinci tekneden atılan top atışı ile başlamıştı. Sonra gemiler birbiri arkasından:

— Vira Bismillâh.

Kumandasiyle demir almışlardı. Çok muntazam bir şekilde güvertelerde dizilen temiz kıyafetli leventler:

— Allah bize sürat versin!

Diye bağırıyorlardı. Sahilde toplanmış olan halk hep bir ağızdan:

— Allah hayırlı ganimetler bahşetsin!

Avazeleriyle buna mukabele ediyorlardı. Nihayet kürekler bir anda denize inmiş ve korsan filosu yavaş yavaş limandan açılmağa başlamıştı. Turgut'un adadan ayrılışını muvakkat sanan ve bir kaç ay sonra yedeğinde türlü yiyecek ve giyecek mallarile lebalep dolu vurgun gemilerle döneceğini uman Emîr Süleyman'ın ağzı kulaklarına varıyordu. Bu suretle serveti bir kat daha artacaktı.

Turgut Reis'in derya mevsimi geçer geçmez tekrar Cerbe'ye döneceği kanaati umumi idi. Çünkü plân çok güzel hazırlanmış ve muvaffakıyetle tatbik edilmişti. Hızır Reis'in gönderdiği çektirinin limana girdiğini herkes görmüştü. Fakat ne için geldiğini kimse bilmiyordu. Bu husus gayet gizli tutulmuştu.

Şehirde ve limanda Turgut Reis'in küffar yakasına çıkmak üzere hazırlandığı haberi yayılmıştı. Hazırlıklar bir hafta sürmüş, bol miktarda kumanya temin edilmiş, sağlam ve iri yapılı forsalar seçilerek her üç gemiye müsavi şekilde taksim olunmuştu. Ancak forsa az olduğundan her küreğe üç yerine iki kişi konulmuştu. Turgut, her ihtimali düşünerek emrine girmiş olan Berberî korsanlarının mühim bir kısmını beraberine almıştı. Berberîlerin adada kalarak kargaşalık çıkarmasından endişe etmişti. Adanın muhafazasına iki yüze yakın Türk levendi bırakmıştı. Leventlerin başına da Hızır Reis'in tavsiyesi üzerine iyi kalbli Ahmet Reis'i koymuştu.

Turgut Reis, hareketinden bir gün evvel saraya giderek Emîr Süleyman'a veda etmiş:

— Küffar yakasına çıkarım, Allah kısmet ederse derya mevsimi nihayetinde yedeğimde direkleri kırılmış, yelkenleri yırtılmış birçok hıristiyan harp ve ticaret sefineleriyle avdet ederim.

Demiş ve sonra şu vaitte bulunmuştu:

— Göstermiş olduğunuz yakınlık ve iyiliğin bir mukabelesi olmak üzere ganimet hissenizden başka bir tekne dolusu zahire ve kumaş veririm. Sözüm sözdür. Ancak siz de hayır duanızı bizden eksik etmezsiniz.

Emîr Süleyman ziyadesiyle memnun olmuştu:

— Allah size sürat, kuvvet ve muvaffakıyet ihsan etsin. Hayır duam sizinle beraberdir. İnşallah tiz avdet edersiniz. Bizi hasrette komazsınız.

Diye Turgud'u sarayının kapısına kadar uğurlamış ve kıymetli bir hançer hediye etmişti. Ertesi günü de limana gelmiş ve gemiler ufukta kayboluncaya kadar orada kalmıştı.

İyi kalpli Ahmet Reis'in aldığı tertibata göre, üç gemiden mürekkep korsan filosu denize açıldıktan sonra on gün müddetle hiçbir sefinenin limandan çıkmasına müsaade edilmiyecekti. Çünkü casusların haber uçurması ihtimali vardı.

Turgut, Cerbe'den ayrıldıktan sonra şimale doğru süratle çıkmağa başlamıştı. Eli boş olarak Cezayir'e gitmek istemiyordu. Hem Barbaroslara ganimet mallariyle dolu vurgun gemileri götürmek, hem paslanan eğri palasını kınından çıkarmak, hıristiyan yalılarında unutulmağa yüz tutan adını küffara tekrar belletmek, hem de kendisini dosta, düşmana karşı göstermek istiyordu. Leventlerinin boşalan kuşaklarını, altınla doldurmak da lâzımdı. Şimdiye kadar hazırdan yemişler, ellerinde ve avuçlarındakini çoktan bitirmişlerdi. Leventler, reislerine karşı büyük bir hürmet ve sevgi ile bağlı olmalarına rağmen bunu türlü ve-

silelerle ihsas etmişlerdi. Berberî korsanlari ise sırf para kazanmak için Turgud'un emrine girmişlerdi.

Turgud'un en neşeli günüydü. Artık kara hayatından kurtulmuş, özlediği denize kavuşmuştu. Adadan ayrıldıktan birkaç saat sonra teknesinin kıç kasarasında bağdaş kurup oturmuş, arkadaşlariyle yârenlik ediyordu. Korsan filosunun meşhur imamı Müslim Hoca da vardı. Müslim, uzunca boylu, göbekli, ablak yüzlü, top sakallı, birçok hikâyeler bilen tatlı dilli bir adamdı. Yaşı elliden fazla yoktu. Dinî bahislerde allâme olduğunu, Şam'da ve Kahire'de en maruf üstadlardan ders aldığını sık sık tekrarlardı.

— Biz, saçımızı sakalımızı ilim uğrunda ağarttık.

Derdi. Fakat henüz saçına, sakalına fazla ak düşmemişti. Kur'anı Kerimi hıfzettiğini de söylerdi. Sesi dokunaklı ve güzeldi. Fakat Kahire'nin yüzünü görmediği ve:

— Rahlei tedrisinde diz çürüttüm. Ondan feyiz aldım. Nur içinde yatsın!

Diye iftihar ve rahmetle andığı üstadın kendisi daha doğmadan öldüğü bir münasebetle meydana çıkmıştı. Hafız olmadığı, Yasini Şerifi ezbere şöyle dursun yüzünden bile okurken bazı yanlışlıklar yaptığı anlaşılmıştı. Gün görmüş, biraz da mürekkep yalamış ihtiyar bir denizci bütün bunları birer birer söylediği zaman Turgut gülmüş:

— Deryada medrese açacak değiliz ya, leventlerimize cuma namazını kıldırsın, şehitlerimize dua okusun bu kadarı kâfi.

Demişti. Bir korsan filosu için bundan fazlasına da lüzum yoktu. Cerbe adasına geldiklerinin ikinci günü papaz Danilo ile arkadaş olan Müslim'in beraberce şarap içtiklerine dair bir dedikodu Turgud'un kulağına kadar gelmişti.

Müslim Hocanın sağında Sicilyalı Cerrah Hasan Çelebi vardı. Otuz beş, kırk yaşlarında ufak tefek, kara kuru, fakat güler yüzlü, hoşsohbet ve sevimli bir adamdı. Aslen Türk değildi. Ama senelerce Türklerle beraber denizlerde dolaşmış, kader birliği etmişti. Turgut Reis, kendi başına

bir tekne donatıp korsanlığa başladığı yıllarda bir gün forsalarını tetkik ederken onu da görmüş, acımıştı. Vardiyanı (1):

— Sizde insaf yok mu, bu zavallı o koca küreği nasıl çeker? Tiz ayağındaki kilitleri çözün.

Diye azarlamıştı. Kendisine minnetle bakan kısa boylu adamın gözlerindeki zekâ pırıltılarını farketmiş, hayat ve mesleği hakkında malûmat istemişti. Adam, altı ay kadar evvel Sicilya'ya yapılan bir baskında esir edildiğini, bu tarihten beri kürekte bulunduğunu, mesleğinin ise cerrahlık olduğunu söylüyordu. Bekârdı ve hayatta ihtiyar annesi ile iki küçük kız kardeşinden başka kimsesi yoktu. Babadan kalma emlâk ve arazileri olduğu için onların, kendisi esir düştükten sonra fazla bir sıkıntıya düşeceklerini sanmıyordu. Olsa olsa Türklerin ikinci bir baskınından korkarak daha içerilere gitmeleri ihtimali vardı. Turgud'un, fidyei necat verip veremiyeceği sualine de tevekkülle başını sallayarak:

— Annemin birikmiş parası yoktur. Benim için de emlâkini satıp sefil düşmelerini arzu etmem. Alnımızda ne yazılı ise o olsun.

Cevabını vermişti.

Sekiz, dokuz ay cerraha bir iş düşmemişti. Yiyor, içiyor, yan gelip yatıyordu. Türkçeyi az çok öğrenmiş, leventlerle arkadaş olmuş, onlara kendisini sevdirmenin yolunu bulmuştu. Korsanlar ona sadece Çelebi diye hitap ederlerdi. Sonraları:

— Biz senin gâvurca adını beğenmiyoruz.

Demişler ve serdümenin tavsiyesiyle Hasan adını koymuşlardı. Çelebi buna itiraz etmemiş, hattâ biraz da memnun olmuştu. Günlerden bir gün Turgut Reis, Akdeniz'in batı sahillerinde bir av yakalamış, tıklım tıklım ticaret eşyasiyle dolu bir İspanyol sefinesine rampa etmişti. Düş-

(1) Kürekçilere bakan memurlara vardiyan denilirdi.

man sefinesinde tepeden tırnağa kadar silâhlı muhafızlar bulunduğu için mücadele bir hayli uzun ve kanlı olmuştu. Bu arada Hasan Çelebi ne dindaşlarına yardım etmek ve ne de kaçmak için herhangi bir teşebbüste bulunmamıştı. Turgut yedeğe aldığı İspanyol teknesiyle cenuba inerken Çelebi de yaralanan Türk leventlerini hazaket ve ihtimamla tedavi etmiş, yaralarını güzelce sarmış ve mesleğinde hakikaten mahir bir usta olduğunu fiilen göstermişti. İki üç sene içinde buna benzer birçok baskınlar ve vurgunlar olmuş, Hasan Çelebi her defasında vazifesini mükemmelen yapmıştı. Şimdi leventler ona toz kondurmuyorlar, seviyorlar ve biraz da sayıyorlardı. Vurgun mallarından o da hisse alıyordu. Yalnız limanlara girildiği zaman kaçmaması için göz hapsinde bulunduruluyor:

— Reis beni azat etmeden ben kaçmam, yoldaşlarım,

Diyordu. Turgut Reis, sözünden sohbetinden hoşlandığı, hizmetlerini takdir ettiği bu talihsiz adamı azat etmek kararını vermişti. Bir çektirisini tamir etmek üzere Korsika adasının hücra bir limanına girdikleri zaman:

— Çelebi, Allah şahit sana çok alışmıştım. Kanım kaynamıştı. Bize canla başla hizmet ettin. Bunun mükâfatını ancak şimdi verebiliyorum. Artık serbestsin. Buradan istediğin yere gidersin. Yalnız leventlere birşey söyleme, yürekleri acır, senden ayrılmak onlara güç gelir. Bizi de hatırdan çıkarma.

Demiş ve onu hayatının sonuna kadar geçindirecek bir torba dolusu altın vermişti. Ayrıca şimdiye kadar vurgundan hissesine düşen para ve eşyaları da alabileceğini söylemişti.

İşte, Turgud'u Hasan Çelebi'ye büsbütün bağlayan hâdise o sırada cereyan etmişti. Çelebi'nin gözleri dolu dolu olmuş:

— Ben artık sizden ayrılamam.

Cevabını vermiş ve altın torbasını da iade etmişti. Bu tarihten sonra Turgud'un filosunun en itibarlı insanları arasına geçmişti. Yalnız sık sık takıldığı ve lâtife ettiği

Müslim Hoca ile pek geçinemezlerdi. Daima münakaşa ederler, fakat yine de birbirlerinden ayrılmazlardı. Ezkaza birbirlerine darılsalar, üzerinden bir saat geçmeden Müslim Hoca:

— Çelebi, bilmeden yoksa, kalbini mi kırdık?

Diye hemen yanına sokulur, gönlünü alırdı.

Seneler, böyle gelip geçmişti.

★

Turgud'un neşesi, yavaş yavaş kaybolmağa başlamıştı. On gündenberi denizlerde dolaşıyorlardı. Henüz bir av yakalayamamışlardı. Sanki derya bomboştu. Turgut, yedeğinde en az üç teknesi olmadan Cezayir'e gidemezdi. Barbaros Kardeşlere mahcup düşmekten korkuyordu. Denizlerde onun da kendisine göre bir şöhreti vardı. Aynı neşesizlik Türk leventlerine de sirayet etmişti.

— Cerbe'de kısmetimizi bağlamışlar.

Diyorlardı.

Terlemeden para kazanmak ve kuşaklarını halis duka altınları ile doldurmaktan başka birşey düşünmeyen Berberî korsanlarında ise, hissedilir bir huzursuzluk başgöstermişti. Turgud'un korsanlıktaki maharetini bilmedikleri için yanlış rota takip ettiğini sanıyorlar, daha şimale çıkılmasının en doğru bir hareket olacağını söylüyorlardı.

Berberî korsanlarının ileri sürdükleri plân, Turgut Reis için de malûmdu. Ancak öyle bir mevkide bulunuyordu ki burada, şimale çıkmak demek, Venedik donanmasının âdeta kol gezdiği İtalyan kara sularına girmek demekti. Bazı açıkgöz amirallerin birer yüzen kaleyi andıran kadırgalariyle bu mıntakada korsan avına çıktıkları bile oluyordu.

Korsanlıkta, kuvvetten evvel sürat gelirdi. Ne çare ki yeter miktarda kürekçi olmadığından, Turgud'un istediği sürat bir türlü temin edilemiyordu. Böyle olunca da sahi-

le yaklaşmak, hem çok tehlikeli, hem de faydasızdı. Çünkü Hıristiyan kadırgalarının büyük ve uzun menzilli topları, ateşe başladığı zaman, ne kaçıp kurtulmak ve ne de kadırgaya yanaşmak imkânı verecekti. Yok yere levendler yaralanacak, gemiler hasara uğrayacaktı.

Denize açıldıklarının on beşinci günüydü. Sabahın ilk ışıkları ile beraber, geminin burnunda nöbet bekleyen gözcü:

— Sancakta üç barça (1) var.!

Diye bağırmıştı. Bütün gözler o tarafa çevrilmişti. Hakikaten sancak başomuzluğunda üç büyük nakliye sefinesi gidiyordu. Top menzilinden bir hayli uzaktı. Turgut, bu avı kaçırmak istemiyordu. Vardiyanlara emir verdi. Onlar da forsalara daha kuvvetli kürek çektirmek için gayrete düştüler. Bir neticesiz takip başlamış ve öğleye kadar sürmüştü. Barçaları yakalayamamışlardı. Gemiler, ufukta kaybolup gitmişlerdi.

Ertesi günü aynı uzaklıkta ve kendilerinin gittiği istikamette bir kalyon görmüşler (2), ona da süratsizlik yüzünden yetişememişlerdi. İstikametler, karşılıklı olsa, yakalamak kolaydı. Kör olası talih, yüzlerine gülmüyordu.

Müslim Hoca, Hasan Çelebi'ye:

— İçimizde bir uğursuz var, ama kim?

Demiş, Çelebi, gülerek:

— Fazla düşünmeğe lüzum yok, ben...

Cevabını vermişti.

Turgut, âni bir kararla rotasını değiştirdi. Süratle cenuba doğru inmeğe başladı. Diğer iki çektiri de kendisini takip ettiler. İki gün sonra bir sahile geldiler. Burası, Sicilya'nın tabiî fakat ıssız bir limanıydı. Turgut, sürati temin edecek çareyi bulmuştu. Teknelerden bir tanesi muvakkaten terkedilecek ve bunlardaki forsalarla, muharip-

(1) Yelkenle yürüyen büyük taşıt gemisi.

(2) Yelkenle yürüyen büyük savaş gemisi.

lerden bir kısmı, diğer iki çektiriye taksim olunacaktı. Bu suretle her oturakta altı, yani her kürekte üç kürekçi bulunacaktı. Bütün bu işler, bir gün zarfında tamamlanmıştı. İçinde pek az insan kalan üçüncü çektiri, Cezayir yolunda ve belli bir mıntakada filoyu bekliyecekti. Her ihtimale karşı Tunus bayrağını çekecekti.

Sicilya'dan ayrıldıkları zaman Turgud'un neşesi tekrar avdet etmişti. Fakat yine de kendi kendine kızıyor :

— Biz, bu işi, daha evvel yapacaktık, beyhude zaman kaybettik. Hay kör şeytan hay.

Diyordu.

Müslim Hoca ile Cerrah Hasan Çelebi de, reislerinin neşesine ortak olmuşlardı. Onların da yüzleri gülmüştü.

Müslim Hoca, bir tek farsça kelime bilmeyen Çelebi'ye Hafız'dan mısralar, beyitler okuyordu:

— Ya.. Çelebi, işte, üstad şair Hafız (1) böyle buyurmuş. Ne güzel de söylemiş.

Diyordu, fakat bunları türkçeye çevirirken, birçok yanlışlıklar yapıyor, mânaları değiştiriyordu.

Şimdi çektiriler, kuş gibi uçuyorlardı. İstenilen sürat, fazlasiyle temin edilmiş, bu sayede manevra kudreti de bir kat daha artmıştı. Teknelerin birinde Turgut Reis, diğerinde de Hızır Reis'in Cerbe adasına yolladığı Davut Reis vardı. Davut, genç, fakat arkadaşları arasında temayüz etmiş, birçok savaşlarda yüzaklığı göstermiş, cesur bir kaptandı.

Sicilya'dan hareket ettiklerinin dördüncü günü, burunda nöbet tutan gözcü, iskele başomuzluğunda iki kalyon bulunduğunu müjdelemişti. Turgut Reis'in nafiz nazarları, o tarafa çevrilmişti.

Kendilerine muvazi olarak seyreden iki teknenin savaş değil, fakat aynı büyüklükte nakliye gemileri olduğunu görmüştü. Bunlarda kâfi miktarda muhafız ve üç top

---

(1) Hafız Şirazî (1320 - 1339). İranın en büyük lirik şairidir.

olduğunu biliyordu. Endülüslü ve Berberî korsan filoları ile yaptıkları savaşlarda, daima muzaffer çıktıkları ve denizlerde parvasızca dolaştıkları da malûmdu.

Korsan filosu, derhal o tarafa dümen kırdı. Vardiyanların sesi, güverteyi dolduruyordu:

— Ha gayret, ha gayret!

Turgut, talimatını vermişti. Her ne pahasına olursa olsun, rampa edecekti. Leventlerine, düşmana hissettirmeden tüfeklerini, oklarını, palalarını kuşanarak hazırlanmalarını söyledi. Leventler, bu emri neşe ve heyecanla yerine getirmeğe koyulmuşlardı. Fakat daha birkaç gün evvel, iyice şimale çıkılmasını ve İtalyan kara sularına kadar girilmesini tavsiye eden Berberî korsanları, telâşa düşmüşlerdi. Onlara göre, birer yüzen kaleyi andıran koskocaman kalyonlarla mücadele imkânsızdı. Yapılacak en akıllı hareket, henüz vakit varken cenuba dümen kırmaktı. Kuvvetler arasında muvazene yoktu.

— Turgutça çıldırdı, bu ne cür'et!. Diyorlardı.

Bu sözler, reisin kulağına kadar geldi. Turgut, emirlerine karşı en ufak bir itaatsizliğe asla tahammül edemez, itiraza yeltenen kim olursa olsun, cezasını verirdi. Nitekim öyle yaptı. Berberî korsanlarının elebaşlarından beş tanesini derhal küreğe koydu.

Diğerlerini de toplayarak:

— Terlemeden altın kazanmak isteyenler, gık demeden ölmesini de bilmelidirler.

İhtarında bulundu. Sonra, düşman sefinelerinin kalyon olmadıklarını, zaferin Türkler'de kalacağını, servete kavuşacaklarını söyledi.

— Bana itimat ve mutlak bir itaat gösteriniz, üst tarafı taman, dedi.

Berberîler, Turgud'un ne müthiş bir adam olduğunu bir kerre daha anlamışlardı.

Düşman da Turgud'un ufak filosunu görmüş, o da pervasızca onun üzerine dümen kırmıştı. Bu suretle gemiler,

âdeta karşı karşıya geliyorlar ve süratle birbirlerine yaklaşıyorlardı. Pruva direklerinde Venedik bandrasını dalgalandıran kalyonların, topuklarına kadar silâhlı İtalyan denizcilerinin muhafazasında seyrettikleri, her birinde üç top olduğu artık anlaşılmıştı. Bu pervasızlık ondan ileri geliyordu. Birer hurda harâmi gemisi sandıkları korsan filosunu avlamak istedikleri muhakkaktı. Öyle ya, burunları bile kanamadan ganimete kavuşacaklardı. Gururlarına diyecek yoktu.

Yaklaştıkça yaklaştılar ve işaretle teslim olmasını istediler. Turgut, "toka bandra„ emrini verdi. Akdenize dehşet salan Barbarosların sancağı ile kendi forsunu aynı zamanda pruva direğine çektirdi. Bunu gören düşman, neye uğradığını şaşırmıştı. Toplarını ateşlemek için vakit çoktan geçmişti. Gemiler, suların da tesiriyle o kadar süratle birbirlerine yaklaşıyorlardı ki geriye dönmek ve kaçmak için manevra yapmak da imkânsızdı. Turgut, bütün şiddetiyle sancağına düşen kalyona rampa etti. Davut Reis de hasmının üzerine atıldı.

Turgut Reis'in gökleri yırtan narası duyuldu:

— Ne durursuz levendlerim, vurun yoldaşlarım!

Levendler, kancalı merdivenlerini takarak şiddetli bir ok ve kurşun yağmurundan sonra Hıristiyan sefinesine üçer beşer atlamağa başladılar.

Şimdi kurşun ve ok yerine levendler, enli ve büyük palalarını durmadan sallıyorlardı. Kısa zamanda panik yaratmak için ne mümkünse yapıyorlardı. Zaferin Türklerde kalacağını anlayan, bu takdirde ganimetten ve belki de başlarından olacaklarını farkeden Berberîler de Türklere katılmışlardı.

Naralar, Allah Allah sadaları, birbirine karışıyor, boğuk feryatlar ve küfürlerin ardı arkası kesilmiyordu. Venedikliler, kolay kolay pes demiyorlar, teslim olmuyorlardı. Turgud'un çektirisini ateşe vermek için bazı tedbirlere de başvurdukları gözden kaçmıyordu. Bunu gören

Turgut, en güvendiği beş levendini de alarak o da düşman sefinesine atladı. Bir taraftan:

— Allah, Allah levendlerim, Allah!

Narasiyle levendlere şevk ve gayret verirken, diğer taraftan büyük ve enli palasını düşman başları üstünde gezdiriyor, bir vuruşta çift kesiyordu. Müslim Hoca ile Cerrah Hasan Çelebi, bu müthiş mücadeleyi heyecanla seyrediyorlardı. İkisi de Turgud'un cesaret ve kahramanlığına hayran olmuşlardı. Çelebi, arkadaşına:

— Sen, burada ne durursun?. Boyundan posundan utan. Haydi, çek palanı da atla!.

Diyordu. Hoca:

— Ben, imamım, dua eder, namaz kıldırırım. Cesaretin varsa, sen atla!

Cevabını veriyordu.

Cesim bir Lâtin yelkeni bulunan grandi direğini dibinden keserek, Türklerin üzerine düşürmek için yapılan diğer bir teşebbüs de boşa çıkmış, dört İtalyanın baltalariyle o tarafa gitmekte olduğunu gören Turgut, üzerlerine hücum ederek, bunları cansız yere sermişti.

Kıç kasaradan kadın feryatları geliyordu. Demek kadın yolcular da vardı.

Mücadele bir saatten fazla sürmüştü. Birinci teknenin tepeden tırnağa kadar silâhlı, mağrur ve şöhretli muhafızları teslim olmuşlardı. Türklerin zayiatı çok azdı. İki levent yaralanmış, terlemeden para kazanmak sevdasına düşen Berberî korsanlarından beşi gık demeden ölmüşlerdi. Kabahat kendilerindeydi, vücutlarını iyi muhafaza etmesini bilmemişlerdi. Forsalar arasında bulunan altı Türk denizcisi bacaklarını oturağa bağlayan kilitler çözülerek kurtarılmıştı.

Kalyondan nakliye gemisine çevrilmiş olan bu muazzam teknenin Roma'nın bir iskelesinden hareket ettiği anlaşılıyordu. Ambarları her türlü kumaşlarla doluydu. Geminin kaptanı müteaddit deniz savaşlarında bulunmuş, iki

defa Barbarosların hücumundan kurtulmuş, yaşlı ve tecrübeli bir adamdı. Teslim olurken:

— Kaderin ne müthiş bir cilvesi varmış, Sinyor Dragut.

Diye ağlamıştı. Turgut bu bedbaht kaptanın haline acımış, teselli ihtiyacını duymuştu.

— Üzülmeyiniz, bu, denizlerin değişmez kaidesidir. Bir gün gelir, yine hürriyetinize kavuşursunuz.

— Fakat size ailem arasında fidyei necat gönderecek zengin kimseler yok. Denizlerde bir şöhretim vardı. O da önünüzde mahvolup gitti.

Turgut, müteessir olmuştu. Frenklerin sandığı gibi zalim bir insan değildi. Leventlerine, kaptanı hoş tutmalarını, iyi muamele etmelerini söyledi. Kaptan, hürmetle eğildi ve Turgut Reis'i memnun eden şu sözleri söyledi:

— Şanlı adınız, ilelebet payidar olsun.

Gemide altısı erkek, beşi kadın olmak üzere on bir yolcu vardı. Yolcular hatırlı ve zengin kimselerdi. Bu sayede bir hayli fidyei necat alınabilirdi.

Savaş nihayet bulduktan ve sükûnet avdet ettikten sonra Müslim Hoca ile Cerrah Hasan Çelebi birer kahraman edasiyle öteki tekneye geçmişler, vazifelerini yapmağa başlamışlardı. Çelebi'nin lüzumundan fazla uzun ve eğri palası âdeta topuklarını dövüyordu. Bu palayı süs için takardı, şimdiye kadar kınından çıktığını gören, duyan olmamıştı.

Davut Reis, henüz mücadeleye devam ediyordu. Büyük Lâtin yelkenlerini indirmeğe vakit bulamamış olan kalyon kendisine rampa eden çektiri ile beraber rüzgârın tesiriyle sürükleniyorlardı. Savaş mevkiinden bir mil kadar uzaklaşmışlardı. Turgut, herhangi bir müdahaleye lüzum görmüyordu. Davud'un böyle bir yardıma ihtiyacı kalmıyacaktı. Düşmanı yola getirecek en kuvvetli silâh artık elindeydi. Zaptettiği tekneye "toka bandıra,, kumandasiyle ve merasimle Barbarosların sancağını ve kendi

forsunu çektirdi. O tarafa doğru dümen kırdı. Bunu gören ikinci kalyon da mücadelenin imkânsızlığını anlamıştı, ister istemez teslim olmuştu.

Hava yavaş yavaş kararıyordu. Deniz sakindi, Turgut Reis'in, gemi adedi dörde çıkan korsan filosu, başka bir av yakalamak üzere başka bir istikamette seyrediyordu.

Leventler neşe içinde eğleniyorlar, türküler söylüyorlar, zaferlerini kutluyorlardı. Turgut, zaptettiği geminin muazzam kıç kamarasında, Müslim Hoca ve Cerrah Hasan Çelebi ile yârenlik ediyor, ara sıra içeriye girip çıkan ganimet mallar ve esirler hakkında malûmat getiren okur yazar bir levende keyifli keyifli emirler veriyordu.

Çektirisini reislerden birine emanet eden Davut Reis de Turgud'un sağında ve en itibarlı bir mevkide oturuyordu, Davut'un da zayiatı azdı, beş levent yaralanmıştı. Muhafız sayısı diğerlerine nazaran daha az olan kalyonda yolcu yoktu. Ambarları zahire ile tıklım tıklım doluydu. Güvertede elliden fazla şarap fıçısı vardı. Bilâhara müretteb at ve muhafızların bir kısmının sarhoş oldukları da anlaşılmıştı. Maktuller arasında geminin kaptanı ve serdümeni de bulunuyordu.

Bugün kazanılan zafer üzerinde fazla birşey konuşulmuyor, gayet basit ve tabiî bir hâdise gibi karşılanıyordu. Turgud'un bir çektiri ile bir filoya pervesizca saldırdığı devirler olmuştu. Bu mütevazı insan onlardan bile gurur ve iftiharla bahsetmezdi. Sorulduğu zaman:

— Evet bir vakitler böyle birşey oldu.

Der, geçerdi.

Davut Reis, Cezayir'den ve Sultan Oruç'un Telemsan zaferinden söz açıyor, Telemsan'dan kovulan Ebû Hammu'nun Oran'a kadar gelerek İspanyollardan yardım istediğini, Oran'ın meşhur valisi Marki de Comares'in de soluğu İspanya'da alarak genç kralı Türkler aleyhine savaşmak üzere Afrika'ya kuvvetli bir ordu göndermek için nasıl yalvardığını anlatıyor:

— İspanyollar için korkulu günler yakında başlayacaktır.

Diyordu. İshak Reis'in (1) Midilli'den gelerek kardeşlerine iltihak etmesi Barbarosların maneviyatını büsbütün yükselmişti. Davud'un yegâne endişesi Arapların Türkler aleyhine birleşmeleri ve yer yer isyan etmeleriydi. Fakat bunun da tedbirleri şimdiden alınmıştı.

Turgut, verilen bu izahatı dikkat ve alâka ile dinliyor, ara sıra söze Cerrah Hasan Çelebi de karışıyor, reisi methediyor, Turgud'un Cezayir'e gelmesiyle İspanyolların büsbütün dehşet içinde kalacaklarını söylüyordu. Koca korsan, kızarıyor, bu sözleri işitmemezlikten geliyordu.

Müslim Hoca nedense bu gece biraz durgundu, konuşmuyor, her zamanki gibi Hafız Şirazi'den mısralar, beyitler okumuyordu. Dalgın dalgın birşeyler düşünüyordu. Bu durgunluğun farkına varan Turgut Reis sordu:

— Hoca ağzını açmıyorsun, bir derdin mi var?

Müslim, mahcup bir delikanlı gibi başını önüne eğiyordu.

— Size öyle gelmiş, sayenizde ne derdim olacak.

Sonra başını kaldırmış, Hasan Çelebi'nin yüzüne, ne duruyorsun, anlat der gibi bakmıştı. Çelebi, arkadaşının derdini biliyordu. Fakat söylemeğe utanıyordu. Hâdise oldukça garipti. Yolcular arasında yaşı bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen Rossena adında fevkalâde güzel bir kadın vardı. Üzerinde ziynet eşyasından zengin olduğu anlaşılıyordu. Hoca birkaç saat içinde ona abayı yakmıştı. Çelebiyi bir kenara çekmiş. Hafız'dan bir iki mısra okuyarak, bu talihsiz kadının kendisine verilmesi için Turgut Reis nezdinde tavassutta bulunmasını rica etmişti. Şaşkın şaşkın yüzüne bakan ve:

— Sakın âşık olma, hocam. Ama biraz çabuk değil mi?

---

(1) İshak Reis, Barbaros kardeşlerin en büyüğüdür. Fakat kardeşleri gibi korsan olmamış, uzun seneler Midilli Adasında kalmıştır.

Diye lâtife eden Çelebi'ye, uzun bir of çektikten sonra gayet ciddî ve âdeta yalvararak şöyle demişti:

— Ateş düştüğü yeri yakar. Bunun süratle alâkası yoktur. Yeter ki ateş kuvvetli olsun. Bir nazar bile bazan kâfi gelir. Üstat Hafız Şirazî de böyle buyurmuş.

Hocanın niyeti samimî ve halisane idi. Hem bu yaşlı başlı İtalyan güzelini dini islâm ile müşerref kılarak büyük sevap kazanacak, hem de âhir vaktinde bir zevceye sahip olacaktı. Denizlerde dolaşmaktan usanmıştı. Cezayirde yerleşecekti. Müslim, meramını anlatacak kadar İtalyanca bilirdi. Rossena'ya:

— Sizi kurtaracağım, sakın üzülmeyiniz.

Diye teminat da vermiş, hayatı hakkında izahat almıştı. Kadın Cenovalı bir asilzadeden iki yıl evvel dul kalmıştı. Hayatta biri erkek ve biri kız olmak üzere yetişmiş iki çocuğu vardı. Yakında bunları evlendirecekti. Müstakbel damadı namlı bir şövalye idi. İki çocuk emzirmesine rağmen ipek blûzundan fırlayan göğsü dimdik ve büyüktü. Teni beyaz, gözleri deniz mavisiydi. Boyu uzundu. Biraz şişmanca olmasına rağmen beli şayanı hayret derecede inceydi ve kalçaları bütün ihtişamı ile meydana çıkıyordu. Kırk beş yaşlarında vardı, fakat otuzundan fazla göstermiyordu.

Turgut Reis'in birkaç saat içinde geçen bu maceradan haberi yoktu. Hasan Çelebi'ye dönerek:

— Anlat bakalım, dedi. Hocanın derdini sen bilirsin, yoksa leventlerimiz kendisine bir densizlik mi yaptılar?

Çelebi baklayı ağzından çıkardı. Hâdiseyi olduğu gibi anlattı.

— Hoca sevap işlemek istiyor.

Diye sözlerini tamamladı. Turgut Reis güldü:

— Düşündüğü şeye bak, oldu bitti. Biz de sevaba girmiş oluruz. Cezayir'de düğün yaparız. Eğer varsa, kadının bütün ziynet eşyaları da onun olsun.

Müslim Hoca bir çocuk gibi sevindi. Koca göbeğini sallayarak yerinden fırladı. Turgut'un ellerine sarıldı.

— Sen benim velinimetimsin.

Saatler ilerliyordu. Turgut arkadaşlarına ruhsat verdi. İstirahate çekildi. Tekneler birbirlerini pruva hattında ve pek yakın mesafelerle takip ediyorlardı. Hafif ve tatlı bir Akdeniz rüzgârı esiyor, gökte yıldızlar uçuşuyordu.

Ertesi günü esirler ve gemi mürettebatı istintak edilmiş ve ambarların birinde saklı olan on torba duka altını meydana çıkarılmıştı. Turgut, geminin kaptanı ile de uzun uzun konuşmuş, ondan bir hayli malûmat almıştı. Roma'nın iskelelerinden kendisinden evvel kalkan gemilerin takip ettikleri rotaları öğrenmişti. Bu malûmat çok işine yarayacaktı. Cezayir'e gitmek için birkaç vurguna daha ihtiyaç vardı. Küreğe konulmanın ne müthiş birşey olduğunu yakından bilen kaptan böyle bir muamelenin kendisine de reva görülmesinden çok korkuyordu.

— Bu yaştan sonra kaderim bu olmıyacaktı, diyordu. Gururum galip geldi. Sizi Arap korsanları sanmıştım. Kolay bir zafer kazanacak, servete kavuşacaktım. Ne de olsa insan oğlu ihtiraslarından kurtulamıyor. Fakat pruva direklerine toka ettirdiğiniz sancakları görünce sanki kaynar sular başıma döküldü. Barbarosları da sizi de uzaktan da olsa tanıyordum. Ne yapacağımı şaşırdım. Vakit geçmişti. Kaçamazdım. Nihayet mücadeleyi kabul zorunda kaldım.

Kaptan biraz durdu ve sonra:

— Maksadım, size bunları söylemek değildi. Başka bir hâdiseden bahsetmek istiyorum. Siz daha rampa yapmadan gemide panik başlamıştı. Herkes korku ve telâş içindeydi. Yalnız yolculardan bir kadın gayet sakindi. Bize: "Sinyor Dragut İtalyanların zannettiği gibi zalim bir korsan değildir„ diyordu. Nereden tanıdığını sordum. Güzel göğsünü süsleyen altın gerdanlığa bağlı madalyonla oynadı. Hafifçe güldü ve cevap vermedi. Rossenne Cenovanın en tanınmış ailelerinden birine mensuptur.

Turgut, bu kadını görmek merakına düşmüştü. Ho-

cayı birkaç saat içinde kendisine meftun eden bu yaşlı İtalyan dilberi hakikaten kendisini tanıyor muydu?

Kaptan bu sözleri bir maksatla söylemişti. Türk korsanının meraka düşmesinden memnun olmuştu. Yegâne kurtuluş çaresini Rossenna'nın bulacağına inanıyordu. Turgut'un sual sormasını beklemedi:

— Bir vakitler Cenova'nın en güzel kadını olan Rossena'yı bu sabah da gördüm. Kendisini ne müthiş bir felâket beklediğinden âdeta habersizdi. Yalnız, "Dragut beni huzuruna kabul ederse, ona bir sır tevdi edeceğim„ diyordu.

— Bir sır mı dediniz?

— Evet mühim bir sır. Fakat bunun ne olduğunu bana söylemedi.

— Öyle ise kendisiyle muhakkak konuşmalıyız.

Birkaç dakika sonra kaptan, Rossena'yı Turgud'un kamarasına bizzat getirdi. Müslim Hocanın âşık olmakta hakkı vardı. Harikulâde güzeldi. Üstelik bayıltıcı kokular da sürmüş. Dar ve göğsü açık bir bluz giymişti. Boynunda altın bir zincir ve ortasında ufak bir madalyon vardı. Turgut:

— Korkmayınız, buyurun oturun.

Diye yer gösterdi. Kendisini nereden tanıdığını sordu. Kadın, deniz mavisi gözlerini Turgud'un üzerinde dolaştırdı.

— Siz, dedi. Akdeniz'in en güzel ve en iyi kalpli bir korsanısınız. Çok geceler rüyalarıma girmiştiniz.

Turgut Reis düşündü, acaba bu yaşlı İtalyan dilberi, güzelliğini ve şuhluğunu ortaya koyarak esaretten kurtulmak için mi böyle konuşuyordu? Rossena boynundaki altın zinciri ve ona bağlı olan madolyonu çıkararak uzattı:

— Bunları hatırlayabildiniz mi?

Turgut, eline aldı, evirdi, çevirdi. Tanıyamamıştı. Vurgunlarda buna benzer sayısız ziynet eşyası eline geçmişti. Güzel kadın:

— Öyleyse dedi, madalyonun kapağını açınız.

Turgut hayretini gizliyemedi:

— A.. bu da ne?

Madalyonun içinde kendisine benzeyen genç bir Türk karsanının renkli minyatürü vardı. Üstat bir sanatkârın elinden çıktığı derhal anlaşılıyordu. Kaptan durumdan memnundu. Dudaklarında belli belirsiz bir tebessüm uçuyordu. Rossena mânalı mânalı güldü:

— Demek hayalimde yanılmamışım, bu sizsiniz Sinyor Dragut. Cenova'nın en maruf bir sanatkârına bizzat tarif ederek yaptırmıştım. Hattâ kocam asilzade Solmi bu küçücük minyatürü görünce kızmıştı. Kıskanç bir adamdı. Solmi adı da mı size birşeyler hatırlatmıyor? Hafızanızı biraz yoklayınız.

Turgud'a bu isim yabancı gelmiyordu. Gelmiyordu ama, böyle bir kimse ile de hayatta karşılaşmamıştı. Muammanın bir an evvel hallini istiyordu.

— Dilinizin altında birşeyler var, beni meraktan kurtarınız.

Rossena sır dediği şeyi nihayet açıkladı. Bundan senelerce evvel Silvana ile erkek kardeşi Mario deniz yoluyla Cenova'dan Napoli'ye giderlerken Berberî korsanlarının hücumlarına uğramışlar, diğer yolcularla beraber esir düşmüşlerdi. Günlerce çok fena şartlar altında geçen bir yolculuktan sonra Cerbe adasına getirmişlerdi. Berberîler zalim insanlardı. Korsanlığın da bir usulü ve kaidesi vardı. Bu iki yolcunun ailesine müracaat ederek fidyei necat istiyebilirlerdi. Bunu yapmamışlardı. Fakat esirciler onlardan da baskın çıkmışlardı. İki kardeşi birden ve ayni zamanda satmak istemişlerdi. Bir inci tanesi gibi güzel Silvana'yı ağabeyinin yanında yarı üryan bir halde şehvet dolu nazarlar altında mezata çıkarmışlardı. İşte o sırada erkek güzeli bir Türk korsanı bu ahlâksızlığa dayanamamış, kabzası altın kakmalı palasına dayanarak ortaya fırlamıştı. Bir torba dolusu altını hain esircilerin yüzüne fır-

latarak çocukları kurtarmış, buna müdahale edenleri bir vuruşta yere sermiş ve esirleri limanda demirli bulunan gemisine götürmüştü. Onları beş on gün misafir ettikten sonra emin bir vasıta ile ailelerine göndermek lûtfunda bulunmuştu. Türk reisi Silvana'ya bir altın zincirle o zaman içi boş olan bir madalyon hediye etmişti.

Turgut, merakla dinliyordu. Rossena:

— Bu iyi kalbli korsan sizsiniz değil mi Sinyor Dragut?

Diye sordu. Cevabını yine kendisi verdi:

— Evet, sizsiniz. Silvana bana sizden o kadar çok bahsetti, ki yüzünüzü görmeden âdeta âşık oldum. Ben hayalimde böyle bir erkek yaşatmıştım.

Senelerce evvel geçen ve bilâhara Danilo tarafından Hızır Reis'e ve arkadaşlarına da anlatılan hâdiseyi şimdi bütün teferruatiyle hatırlıyordu. Fakat Rossena kimdi ve bu hâdiseyi nasıl öğrenmişti? Silvana'ya hediye ettiği zincir ne suretle onun eline geçmişti?

— Ben bunu çoktan unutmuştum. Esasen mühim birşey değil. Siz Silvana ile Mario'yu nereden tanıyorsunuz.

Rossena:

— Onları ben doğurdum, dedi. Çocuklarıma yaptığınız lûtfu annelerinden de esirgeyecek misiniz? Bana hürriyetimi iade ederseniz iki kat sevaba girmiş olacaksınız.

Turgut düşündü. Rossena'yı azât edebilirdi, fakat Müslim Hoca ne olacaktı? Birkaç saat içinde yanıp tutuşan Hocaya ne diyecekti?

Turgud'un merhamet hisleri yine galip geldi.

— Size hayatınızı bağışlıyorum. Yarın sabahın erken saatlerinde Lipari Adasının açıklarında olacağız. Deniz durgun hava da güzeldir. Sizi kaptan bir flika ile karaya çıkarır. Bütün ziynet eşyalarınızı ve paralarınızı da alabilirsiniz. Sizden istediğim yegâne şey, beni hatırlayınız.

Kuşağından çok kıymetli zümrüt taşlı bir altın yüzük çıkardı.

— Bunu da kızınız Silvana'ya veriniz. Ufak bir hediyedir.

Rossena, sanki böyle bir muameleye mazhar olacakmış gibi sakindi, yalnızca teşekkür etti:

— Şanınıza lâyık olanı yaptınız.

Kaptana gelince, yeniden hayata kavuşmanın heyecanı ve sevinci içindeydi.

— Minnetim ölünceye kadar devam edecek. Kahramanlığınız kadar merhametinizi de her yerde pervasızca söyliyeceğim.

Derken sesi titriyordu.

Turgut ruhsat verdi:

— Artık gidebilirsiniz.

Yaşlı İtalyan dilberi, kaptanla beraber kamaradan çıkarken birdenbire geriye döndü. Arslan yapılı Türk korsanına yaklaştı.

— Size, görmeden âşık olan ve yıllarca hayalinde yaşatan bir kadına bu geceyi bağışlamaz mısınız? Kısa bir zaman için de olsa hayallerimin hakikat olduğunu ne kadar isterdim.

Gözleri parlıyor, iri ve muhteşem göğsü inip çıkıyor, burun kanatları ihtirasla açılıp kapanıyordu. Başka bir erkek olsa bu müstesna yaratılışı derhal kolları arasına alırdı. Fakat Turgut öyle yapmadı, bu şehvet dolu talebi cevapsız bıraktı.

Turgut Reis biraz sonra Hasan Çelebi ile Müslim Hocayı çağırdı, kararını onlara da açıkladı.

— Madem ki sevap işlemek istiyordunuz, Rossena'yı azât etmekle bu sevaba ben de ortak oluyorum. Bu kadın esasen Hocanın dengi değildi.

Müslim Hoca, hiçbir itirazda bulunmadı. Koca reis madem ki öyle istiyordu, öyle olacaktı. Yalnız uzun bir of çekti. Mesele de böylece kapandı. Ertesi günü sabahın erken saatlerinde Lipari adası açıklarında denize indirilen bir flika, kaptanla Rossena'yı korsan filosundan uzaklaş-

tırıyordu. Güzel kadın yaşlı gözleriyle güvertede Turgud'u arıyor, el sallıyordu. Halbuki Turgut sabah namazına durmuştu.

Korsan filosu bir hafta daha dolaştı. Birkaç sahil kasabasını bastı. Buralarda genç ve sağlam forsalar buldu, türlü ganimet eşyaları aldı. Korsika adasının cenubunda yüklü üç barça daha vurdu. Fakat bunlar kan dökülmeden ele geçirilmişti. Pruva direklerinde Barbarosların ve Turgud'un ayni zamanda çekilmiş bandıralarını gören Hıristiyan gemilerinin kaptanları hiçbir mukavemet göstermeden teslim olmuşlardı. Artık Cezayir'e huzur içinde gidebilir, merasimle karşılanmağa hak kazanabilirdi. Turgut Reis de öyle yaptı. Evvelce kararlaştırılmış olan sularda üçüncü çektiriyi de buldu. İçine yeter miktarda kürekçi ve muharip koydu. Cezayir'e dümen kırdı. Bir hafta kadar sonra tesadüf ettiği bir Türk kırlangıcı (1) ile Hızır'a haber uçurdu. Geleceği zamanı bildirdi.

Turgud'un kumanda ettiği üç çektiriden mürekkep korsan filosu alay sancakları ile süslenmiş olduğu halde Cezayir limanına girmişti. Yedeğinde ganimet mallariyle tıklım tıklım dolu beş büyük nakliye gemisi de vardı. Limanda ve sahilde ise hiçbir hareket yoktu. Demirli bulunan teknelerden hiçbiri donatılmamıştı. Acaba bunun sebebi ne olabilirdi? Turgut, evvelâ kırlangıcın vaktinde haberi ulaştıramamış olduğuna hükmetti. Fakat biraz sonra onun diğer gemilerin yanında demirlemiş olduğunu görünce hayret ve teessürü arttı. Top ateşi ile selâmlanmasını boş yere bekledi, durdu. Böyle lâkaydana karşılanacağına ihtimal vermemişti.

— Hızır Reis bizi yine unuttu.

Diye söylendi. Aklına türlü şeyler geliyordu. Alay sancaklarını indirdi. Limanın münasip bir yerine demirledi. Diğer tekneler de ayni hareketi yaptılar.

---

(1) Hafif ve küçük teknelerin bir nev'i.

Turgut sahile uzun uzun baktıktan sonra karaya çıkmamağa karar verdi. Çok mütevazı bir insandı. Fakat haysiyet ve şerefini herşeyin üstünde tutardı. Güvertede bir aşağı bir yukarı dolaştı. Ayni teessür leventlerinin yüzlerinde de okunuyordu.

Berberî korsanlarına gelince, alacakları ganimet hissesini hesap etmekle meşgul oluyorlardı. Hayatlarından memnundular. Arkadaşlarından bir kısmı gık demeden ölmüşlerdi. Ama, sağ kalanlar da fazla terlemeden servet kazanmışlardı. Taksimin bir an evvel yapılmasını dört gözle bekliyorlardı.

Cerrah Hasan Çelebi ile Müslim Hoca bile şaşırıp kalmışlardı. Reisleri daha fazla üzülür diye ağızlarını açıp birşey söylemiyorlardı. Hocaya sevgili Rossena'sını kaybetmek bile bu kadar koymamıştı. Dokunsalar ağlayacaktı.

Turgut kamarasına girerken leventlerden biri, dört çifte bir sandalın çektiriye doğru gelmekte olduğunu haber verdi. Turgut geriye döndü. Küpeşteye dayandı. Hakikaten dört çifte bir kayık süratle geliyordu. İçindekileri tanımakta müşkülât çekmedi. Başta Aydın Reis olmak üzere, Deli Cafer, Şolok Mehmet, Naksoslu Hasan ve Papaz Danilo vardı. Biraz müteselli oldu. Cezayir'de belki de bilemediği pek mühim şeyler cereyan ediyordu. Kimbilir belki de Hızır orada yoktu.

Bir iki dakika sonra reisler, indirilen ip merdiven ile çektiriye çıkarak Turgud'u kucakladılar. Papaz Danilo ile Müslim Hoca kadîm birer dost gibi öpüştüler. Fakat hiçbirinin yüzü gülmüyordu Aydın Reis:

— Bağışla Turgud'um, dedi Hızır Reis gelemedi, bizi gönderdi. Merasim yaptırmayı doğru bulmadı. Haberler iyi değil, ağamızın yüreği kan ağlar.

Turgut heyecanla sordu:

— Yoksa yoldaşlarım, Sultan Oruç'a bir hal mi oldu?

Reisler hep birden cevap verdiler:

— Allah ona uzun ömürler versin. Baba Oruç'u Allah saklasın.

Turgut, arkadaşlarını çektirisinin kıç kasarasına götürdü. Olanı, biteni onlardan öğrendi.

Evet, haberler iyi değildi. Artık Sultan Oruç'tan zafer müjdeleri gelmiyordu. Cezayir'de ise bir matem havası esiyordu. Halkta bir şaşkınlık vardı. Martin d'Argot kumandasında bir İspanyol anavatan ordusu Oran'da karaya çıkmıştı. Türkleri yalnız Telemsan'dan değil bütün Mağrip'ten atmak için harekete geçmişti. Bir İspanyol uşağı olan Ebû Hammu ve Türk düşmanı Araplarla birleşmişti. Düşman olmıyanları da para, silâh, yiyecek ve cephane vererek kandırmıştı. Telemsan civarının en nüfuzlu kabile reislerinden Burakkabe de Hıristiyanların safında yer almıştı. d'Argot pervasızca:

— Türklerin artık işi bitti!

Diyordu. Beraberinde İspanya'nın en maruf şövalyeleri de vardı.

Martin d'Agrot, evvelâ Telemsan'ın muvasalasını kesmek için dört bin Arap ve iki bin İspanyol askeri ile Kalei Beniraşid'e yüklenmiş, kanlı hücümlerdan sonra kaleyi almıştı. Müdafilerin başında bulunan Barbaros kardeşlerden İshak Reis ile korsan İskender Reis şehit düşmüşlerdi. Bundan sonra d'Argot bütün kuvvetlerini toplayarak Telemsan üzerine yürümüştü. Baba Oruç'un mâneviyatını bozmak için: "Kalei Beniraşid'deki müdafilerin hepsi maktul düştüler. Bunlar arasında kardeşiniz İshak da vardır. Aynı felâketle karşılaşmak istemiyorsanız Telemsan'ı bırakır gidersiniz.,, diye haber göndermişti.

Oruç, kardeşinin ve leventlerinin şehadetine çok üzülmüştü. Fakat bağrına taş basmıştı. Şöyle bir cevap göndermişti: "Telemsan'ı Türk leventleri müdafaa eder. Küffar ne kadar kuvvetli olursa bize cenk için o kadar şevk gelir. d'Argot denilen kâfir bir iyi bilsin, ki Türk ölmeden toprak vermez. Kardeşim İshak'a gelince; Türk için şehadetten âli mertebe olmaz. Biz bundan iftihar duyduk.,, Turgut anlatılanları iftiharla dinliyordu. Acaba bundan sonra ne olmuştu? Sultan Oruç düşmanı mağlup edebilmiş miydi?

Bunu Aydın da bilmiyordu. Cezayir'le her türlü muhabere ve muvasala yolları kapandığı için durumun ne şekilde inkişaf ettiği henüz malûm değildi. Gelen haberler birbirini tutmuyordu. Yalnız Fas sultanının d'Argot'u iki ateş arasında bırakmak için harekete geçmesi ihtimali vardı.

— Koca Reis ne düşünüyor?

Sualine Aydın Reis şu cevabı verdi:

— İshak Reis ile İskender'in şehadetlerine çok üzüldü, fakat ağasının şehitlerin intikamını alacağına inanıyor.

Korsan filosunda bir saat kadar kalan Aydın ve arkadaşları Turgud'u da beraberlerine alarak aynı filika ile sahile çıktılar. Doğruca Cezayir'in en büyük binası olan Cenina sarayına gittiler. Kendilerini bekleyen Hızır Reis'in huzuruna çıktılar. Hızır, çok kıymet verdiği Turgud'u kucakladı, anlından öptü, hatır sordu:

— Seni meğer ne kadar özlemişiz, yoldaşım. Gazan mübarek olsun. Küffar yalılarında yine velveleler yaratmışsın, aziz ol.

Diyerek baş köşede yer gösterdi. Va'dettiği halde ne için merasim yaptırmadığını söylemedi. Esasen buna lüzum yoktu. İçleri kan ağlayan reisler bayram yapamazlardı. Hızır, Cerbe adası ve Emîr Süleyman hakkında izahat aldı. Bir aydan fazla bir zamandan beri denizlerde geçen macerasının hikâyesini dinledi, Turgut zaferlerini birkaç cümle içinde kısaca anlatmıştı. Vurgun mallarının listesini:

— Leventlerin hisselerini verdikten sonra kalan ganimet malları budur. İki yüze yakın genç ve gürbüz forsa ile on da kadın var. Lütfen kabul edin.

Diye uzattığı zaman, Hızır tekrar Turgud'un boynuna sarıldı:

— Yoldaşım, bunların hepsi senin. Yalnız, halkın zahireye ihtiyacı var, bunları ver kâfi.

Her ikisi de ne cömert ve ne gönlü gani insanlardı.

★

Günler geçtikçe Cezayir halkının mâneviyatı da bozuluyordu. Gizlice şehre sokulan İspanyol casusları, Baba Oruç'un esir olduğuna, Telemsan'dan alınarak Oran'a götürüldüğüne dair haberler yayıyorlardı. Halk yavaş yavaş bu şayialara inanmağa başlamıştı. Hattâ bir gün Müslim Hoca bile gayet ciddî olarak Turgud'a endişelerini söylemiş:

— Galiba Telemsan düştü.

Demişti. Turgut, bir daha hiç bir yerde böyle konuşmamasını ihtar etmişti. Hızır Reis, Telemsan'dan yeni bir haber alamadığı için durumu pek iyi bilemiyor, üzülüyordu. Bununla beraber mukabil tedbirleri de derhal almakta tereddüt etmiyordu. Limandaki gemilerde bulunan esirleri arasıra şehirde dolaştırarak bunları Telemsan'dan alınan yeni esirler gibi göstermeğe çalışıyordu. Çölden gelen yolcular sıkı bir kontrola tâbi tutuluyordu. Telemsan savaşları hakkında fena haberler getirmiş olanlar, ya geriye çevriliyor veyahut limana götürülerek hapsediliyordu.

Bünlerden bir gün, Telemsan civarından gelen birkaç tacir, Oruç Reis'in dış kaleyi bırakarak iç kaleye çekilmek zorunda kaldığını, şehirdeki Arap muhariplerinin de Türklerden yüz çevirdiğini söylemişlerdi.

Oruç'un düştüğü fena durum, artık Cezayir'deki leventler tarafından da öğrenilmiş ve umumî bir teessür yaratmıştı. Halk, leventlerin yüzlerini asık görünce büsbütün şüpheleniyordu. Ekseri akşamlar Aydın Reis ile arkadaşlarının oturdukları konağın önünden geçerken şarkı ve saz nağmeleri işitenler, şimdi bu eğlencelere nihayet verilmiş olmasından türlü mânalar çıkarıyorlardı. Limanda bulunan gemilerin ışıkları sönüktü, bir kısım halk:

— Turgut Reis gibi maruf bir korsan yedeğine tıklım tıklım dolu beş barça takarak geldi de Hayrettin Bey alay bile göstermedi, gemilerini, donatmadı. Bunun elbet bir sebebi var.

Diye şüphe ve endişelerini açıklamaktan çekinmiyor-

du. Cezayirliler, Hızır Reise diğer adı ile hitap ediyorlar, Hayrettin Bey (1), diyorlardı.

Hızır Reis, nihayet istemiye istemiye şehirdeki bu matem havasını bozmak zorunda kaldı. Şimdi eskisi gibi cuma günleri limandaki gemiler alay sancakları ile donatılıyor, toplar atılıyordu. Halk, Hayrettin Beyin de bu eğlencelere katıldığını görünce Telemsan'dan iyi haberler geldiğine zahip oluyordu. Bu tedbir gayet iyi bulunmuş olmakla beraber reislerin neşeleri zahiri idi.

Günler böyle gelip geçiyordu. Ağustos ayının ilk cuma günü, Oruç Reis'in iç kaleden çıkarak Telemsan'a hücüm eden bin İspanyol askerini kılıçtan geçirdiğine dair bir haber geldi. Birkaç gün sonra da bu haber teeyyüt etti. Tenes'ten gelen bir tacir, Fas sultanının, muhariplerinin başında olarak küffarın arkasına düştüğünü söylemişti.

Oruç'un bu zaferi şerefine Aydın Reis'in konağında muazzam bir ziyafet hazırlandı. Bütün reisler çağırıldı. Aydın, Deli Cafer, Kurd'oğlu, Şolok Mehmet, Naksoslu Hasan, Papaz Danilo, korsan filosunun baş imamlığına getirilen Müslim Hoca, Turgud'un yakın dostu Cerrah Hasan Çelebi ve diğer birkaç reis, büyük bir sofranın etrafında birleşmişlerdi. Müslim Hoca, Danilo ve Çelebi yan yana oturuyorlardı. Yalnız Müslim'in bir şartı vardı.

— Ben bu yaştan sonra günah işliyemem, yoldaşlarım.

Diyordu. Şarap içmiyecek, fakat âlemi de bozmıyacaktı.

Danilo, kısa zamanda canciğer olduğu hocaya takılıyordu:

— Canım hocam, daha birkaç gün evvel üstadın Hafız'dan farsça bir beyit okumuş, şarabın sanıldığı gibi günah olmadığını söylemiştin. Üstadı yalancı çıkarma.

Lâtifeler birbirini kovalıyordu. Şolok Mehmet, ikide bir:

---

(1) Bazı müverrihler, Hızır Reise, Hayreddin adının bizzat Kanuni Sultan Süleyman tarafından verildiğini yazarlar.

— Muhterem hoca hazretleri Şam'da devrin en maruf üstatlarının rahlei tedrislerinde diz çürütürken, bizim Danilo da Cenova'daki senato âzasının güzelliği dillere destan kızını baştan çıkarıyordu.

Diyor, Cerrah Hasan Çelebi de gülerek:

— Siz hocanın öyle durduğuna bakmayın. Bir bakışta nice kadınların canını yakmıştı. Öyle değil mi hocam?

Diye söze karışıyordu. Müslim, arkadaşını susturuyordu:

— Densizlik etme Çelebi, üstadım Hâfız buyurmuş, ki sır ifşa edenler makbul insanlar değillerdir.

Hızır Reis ile Turgut için de yer ayrılmıştı. Reise hürmeten hiçbiri ne şaraba ve ne de yemeklere el sürmüşlerdi. Nihayet onlar da beraberce gelmişlerdi. Reislerin hepsi ayağa kalkmışlardı. Turgut baş köşede ve Hızır'ın sağında kendisi için ayrılan yere oturmak istememişti.

— Buraya Aydın otursun, o benim ağabeyim sayılır.

Aydın bu sözlerden çok memnun oldu. Arkadaşının boynuna sarıldı:

— Reis kardeş sen otur, namın deryaları tutmuş.

Diyerek zorla Hızır'ın sağına oturttu. Bundan kendisine bir hisse çıkarmak isteyen Danilo, solunda bulunan Naksoslu Hasan'ı kolundan dürttü:

— Gördün mü, gün görmüş reisi, siz olsanız bana yer bile göstermezdiniz!

Yıllanmış nefis Fransız sarapları içiliyor, eski günlerden söz açılıyor, hâtıralar anlatılıyordu. Turgut, yüzen birer kaleyi andıran iki kalyonu nasıl yedeğine aldığını birkaç cümle içinde hikâye ederken, reisler bu mütevazı korsona hayran oluyorlardı.

Zaman süratle geçiyordu. Bir aralık dışarıda ayak sesleri duyuldu. Reisler sustular, bu davetsiz misafir kim olabilirdi? Nihayet içeriye üstü başı toz, toprak içinde bir denizci girdi. Sofradakiler ayağa kalktılar.

— A... Salih Reis imiş!

Diye bağırdılar. Evet gelen Kazdağlı Salih Reisti (1). Arkadaşlarının yüzlerine endişeli nazarlarla bakıyordu. Ağır ağır Hızır'a doğru yürüdü. Elini öpmek istedi. Hızır buna mâni oldu. Salih'i kucakladı, alnından öptü. Soluna alarak oturttu. Turgut Reis ile tanıştırdı (2). İkisinin de adları ve şöhretleri birbirleri için meçhul değildi. Fakat ilk defa böyle bir sofrada karşılaşıyorlardı. Hızır:

— Hoş geldin Salih, dedi. İnşallah iyi haberler getirdin. Ağam nasıl?

Salih ufak bir tereddüt geçirdi, sonra:

— Haberler iyi değil reis ağabey, haberler iyi değil.

Cevabını verdi. Sofrada biraz evvelki neşeden eser kalmamıştı. Haberler iyi değildi. Aylardan beri devam eden Telemsan savaşları Türklerin aleyhinde gelişiyordu. Düşman taze kuvvetler getiriyordu. Sayı ve silâh üstünlüğüne dayanarak tazyikini arttırıyordu. Şiddetli topçu ateşi ve lâğımlarla surlarda gedikler açmağa muvaffak olmuştu. Oruç'un safında yer tutan yerli askerler Ebû Hammu'nun iğfallerine kapılarak kaçıyorlardır. Bunlardan bir kısmı İspanyollara katılıyordu. Son zamanlarda firar hâdiseleri çok artmıştı.

Halk muhasaradan bıkmış, usanmıştı. Şehirdeki evler top ateşi altında harap olmuş, yiyecek ve içecek hayli azalmıştı. Hoşnutsuzluk başlamıştı. Yalnız Türk leventleri tam bir sadakatle Oruç Reise bağlı bulunuyorlardı. Bir dediğini iki etmiyorlardı. Başta Güzelce Ali (3) olmak üzere hepsi; "Kasavet çekme Koca Sultan, emret ölelim.,, diye Oruç'un eline, ayağına sarılıyorlardı. Ne çare, ki onların da sayısı azalıyor, şehitlerin yekûnu hayli kabarıyordu. Ni-

---

(1) Bilâhara Cezayir Beylerbeyi olan Salih Paşa.

(2) Bazı müverrihlere göre Salih ile Turgut daha evvel bir savaşta beraber bulunmuşlardır.

(3) Güzelce Ali, Preveze meydan muharebesinde temayüz etmiş Türk deniz kahramanlarındandır.

hayet Oruç, dış kaleyi bırakarak iç kaleye çekilmek zorunda kalmıştı. Telemsanlılar Türkler aleyhine birleşmişlerdi.

Salih Reis, önündeki tastan bir yudum şarap aldı:

— İşte yoldaşlarım, dedi. Böylece Telemsan'ın şanlı müdafası nihayet buluyordu. Artık iç kalede de tutunmağa imkan kalmamıştı. Baba Oruç çekilme kararını gözlerinden yaşlar akıtarak verdi. Bu iş gayet gizli tutulacaktı. Düşman hattının zayıf tarafı bir anda kılıçtan geçirilecekti. Baba sultan, benim daha evvel kaleden çıkarak Cezayir'e gitmemi emretti. Size Telemsan'a yakın bir sahile gemi gönderilmesini bildirecektim. Oruç leventleriyle beraber oradan deniz yoluyla Cezayir'e dönecekti. İtiraz ettim, ya beraber ölür, ya beraber kurtuluruz, seni bırakmam dedim. Dinletemedim. Beni uğurlarken sakin, fakat müteessirdi. "Hayat bu, belli olmaz; bize bir hal olursa Hızır intikamımızı alsın. Küffara aman vermesin. Şu iki yüz levende acımasam mezarım burada olurdu. Kardeşim sancağımızı Akdeniz yalılarında dolaştırsın. Barbarosların şanlı sancağını yine dalgalandırsın.,, dedi.

Salih'in Telemsan savaşlarına dair sözleri burada bitmişti. Fakat bu kadar'ı Hızır'ı tatmin etmiyordu:

— Sonra, sonra ne oldu, yoldaşım?

— O gece Baba sultanın elini öpüp hayır duasını aldım. Telemsan'dan ayrıldık. Günlerce at üzerinde kaldık. Yolu şaşırdığımızdan vaktinde Cezayir'e gelemedik. Eğer Baba sultan düşmanı kırıp geçirmiş ise...

Hızır Reis, Salih'in sözünü kesti:

— Yoksa ağama birşey mi oldu?

— Hayır Koca reis'im, hayır. Arslan gibiydi. Bir vuruşta çift kesiyordu. Eğer düşman hattını kırıp geçtiyse şimdi belki adetleri yüz elliye inmiş olan leventleri ile beraber sahile varmıştır. Yarından tezi yok, deryaya açılıp Oran'a doğru dümen kıralım.

— Bu geceden tezi yok, limana gidelim.

Bu sözü Hızır söylemişti. Turgut, tasdik etti:

— Ne dururuz, şimdi gidelim.

Cezayir limanında gece karanlığında hummalı bir faaliyet başlamıştı. Sekiz perkende (1) en kısa zamanda denize açılabilecek bir duruma getirilecekti. Herkes vazife başındaydı. Hattâ Cerrah Hasan Çelebi ile Müslim Hoca da reislerle beraber limana gelmişlerdi. Gemiler yeniden gözden geçiriliyor, uykularından uyandırılan genç forsalar, oturaklara kilitleniyor, yaşları ilerlemiş kürekçiler ise, bir tarafa ayrılıyordu.

Hızır'ın kararı müthişti. Akdeniz'in küffar yakalarında Telemsan zaferinin bayramını yaptırmıyacaktı. Oruç Reis ile leventlerini kurtardıktan sonra Cezayir'e dönmiyecek Oran'a yüklenecek, limanda bulunan kadırgalarla nakliye gemilerini ateşe verecek, İspanya sahillerine bir bıçak gibi saplanacak, yakıp yıkacaktı. Turgud'a:

— Turgud'um diyordu. Telemsan'da şehit olan leventlerin intikamını almadan Cezayir'e dönmem. Barbarosların kim olduklarını küffar bir daha anlayacaktır.

Ertesi günü öğleye doğru hazırlıklar tamamlanmıştı. Liman leventlerle doluydu. Hareketten evvel bütün reisler Hızır'ın perkendesinde toplanmışlardı. Bu sırada çok garip bir hâdise olmuş, sahilde sıralanmış olan leventler hep birden yüzlerini şehre, arkalarını gemilere doğru çevirmişlerdi. Bunun farkına varan Aydın Reis.

— Şehirde birşeyler oluyor:

Diye arkadaşlarını ikaz etti. Güvertenin yan demirlerine dayanarak şahile bakmağa başladılar. Hakikaten birşeyler oluyordu. Acaba şehirde isyan mı çıkmıştı? Leventlerin yavaş yavaş kaleye giden yolun kenarında toplanmağa başladıkları görülüyordu. Hızır'ın kaşları çatıldı. Pek uzun müddet beklemediler. Tozu dumana katan on beş yir-

(1) On yedi veya on dokuz oturaklı çektiriye perkende denirdi.

mi süvari sahile kadar gelerek atlarından yere inmişlerdi. Biraz sonra da büyükçe bir kayığa dolarak, çalakürek Hızır'ın perkendesine yanaşmışlardı. O kadar yorgun ve halsizdiler, ki ip merdivenlerden yukarıya güçlükle çıkabilmişlerdi. Üstleri. başları perişan, benizleri sapsarı idi. Endişeli nazarlarla reislere bakıyorlardı. Hızır sordu:

— Hayrola yoldaşlarım, ne var?

Leventler bu suale cevep vermediler. susuyorlardı.

— Ne susarsınız, diliniz mi yok. Bizi merakta bırakırsınız.

Salih Reis, kendisiyle beraber Telemsan'da döğüşen leventleri çok yakından tanıyordu. Onlarla âdeta kardeş olmuştu, yavaş yavaş onlara doğru yürüdü. İçlerinde yaşça en büyükleri olan leventin omuzuna elini koydu:

— Telemsan'dan ne haber var Güzelce?

Güzelce lâkabiyle anılan Ali, hıçkıra hıçkıra Salih'in ellerine sarıldı. Diğer leventlerin de gözleri yaşla dolmuştu. Boğulur gibi konuştu:

— Telemsan'dan yalnız biz kurtulduk. Cenabı Allah bize bir karış toprağı çok gördü.

Hızır heyecanla atıldı:

— Ağam, ne oldu?

— Sizlere ömür, rütbei şahadeti ihzar etti.

Hızır Reis, başını avuçları içine aldı. Güvertede bulunan diğer reisler de başlarını önlerine eğdiler. Güzelce Ali, bir gece evvel Salih Reis'in yarıda bıraktığı hikâyeyi tamamladı.

Salih Reis'in Telemsan'dan ayrılmasından beş gün sonra Baba Oruç leventlerini toplamış, gece yarısı muhasara hattını yarıp geçmişti. Yolda şu talimatı vermişti:

Birbirlerinden ayrılmıyacaklar, ya beraberce kurtulacaklar, ya beraberce öleceklerdi. Salado geçidine yaklaştıkları zaman vaktiyle kendisine bir hayli iyilik ettikleri Beni Âmir şeyhinin hücumuna uğramışlardı. Bu yüzden çok zaman kaybetmişlerdi. İspanyol Kumandanı jeneral d'Argot, Türklerin Telemsan'dan çekildiklerini ancak er-

tesi günü haber alabilmiş, ordusunda bulunan bütün süvarilerini takibe çıkarmıştı.

Sultan Oruç ve leventleri Beni Âmir şeyhinin kuvvetlerini perişan ettikten sonra çok yorgun düşmelerine rağmen tekrar yola düşmüşlerdi. Birkaç saat uzakta bir nehir vardı. Nehri geçebilirlerse kurtulmuş sayılırlardı. Fakat biraz yol aldıktan sonra arkadan nal sesleri gelmeğe başlamıştı. altlarındaki atların dörtnala uzun bir yola dayanacakları şüpheliydi. Akşam oluyordu. Leventler nehre yaklaşmışlardı. Fakat aradaki mesafe kısaldıkça kısalıyordu. Hava karardığı zaman nehre varmışlardı. Arkalarından beş yüz İspanyol askeri de yetişmişti. Bunun üzerine leventler ters yüzü dönmüşler ve görülmemiş bir şiddetle düşmana saldırmışlardı. Meşalelerin ışıkları altında çok kanlı ve korkunç bir savaş oluyordu. Neticede yüz elli Türk levendi karşısında beş yüz kişi ile dayanamıyacaklarını anlayan İspanyollar, arkadan gelmekte olan kuvvetleri beklemek için, savaşı bırakıp geri çekilmişlerdi. Bunu fırsat bilen Oruç Reis ve leventleri atlarını nehre sürmüşlerdi. Yarısından fazlası karşıya geçmeğe muvaffak olmuştu.

Etraf sarp olduğu için geçiş uzunca sürmüştü. Geçen müddet zarfında arkadan gelen İspanyol süvarileri de yetişmiş ve hep birden hücuma başlamışlardı. Karşıya geçmiş olan Oruç'un bundan haberi yoktu. Yoluna devam etmek üzereydi. Nehrin öbür tarafından "bizi nerelere koyar gidersin, baba sultan?„ feryatları yükselmeğe başlamıştı. Oruç Reis, leventlerini böyle yüz üstü bırakamazdı. Onlar kendisi için kaç defa hayatlarını tehlikeye atmışlardı. "Korkman, gelirim!„ diye bağırmıştı. Yanındakiler, reislerini felâkete atmak istemiyorlar, karşıya geçmemesi için yalvar yakar oluyorlardı. Düşman kesretliydi.

Baba Oruç, "Şehit olmak, bu bizim nasibimizmiş„ diyerek atını mahmuzlamış, kendisini takip eden leventlerle beraber karşıya geçmişti. Fazlalaşan meşalelerin ışıkları altında binlerce düşman süvarisi, yorulmuş bitmiş, elli altmış Türk levendine saldırıyorlardı. Kan gövdeyi götürüyor, Türkler şehit oluyorlardı.

Alferes Garcia adındaki İspanyol kumandanı elli süvari ile Oruç'un etrafını sarmıştı. Nihayet havale edilen mızraklardan biri Oruç Reis'in göğsüne isabet ederek onu yere yuvarlamıştı. Alferez ve askerleri atlarından yere atlayarak bu eşsiz kahramanın üzerine yürümüşlerdi. Oruç mağlûbiyeti yine kabul etmiyor, altın sırmalı dibâ elbisesi al kanlar içinde olduğu halde üzerine hücum edenlere inatla karşı koymağa çalışıyordu. Kollar, kelleler uçuyordu. Bir iki kılıç darbesi daha almış, altın kakmalı palası düşmüştü. Oruç son bir gayretle doğrulmuş, kin dolu nazarlarla düşmanlarını süzmüş: "İşte böyle şehid olur.„ demiş, kelimei şahadet getirmişti. Sonra bir dağ gibi devrilmişti. Leventlerinden ancak on beş, yirmi kişi kurtulabilmişti (1).

Güzelce Ali, Salado savaşını böylece anlatmış, sözlerine:

— Baba Sultan leventlerinin küffar yalılarındaki velvelerinin devamını çok arzu ederdi.

Diye tamamlamıştı. Bazı reisler kendilerini tutamıyarak ağlamağa başlamışlardı. Murat Reis ile Naksoslu Hasan âdeta dövünüyorlardı. Danilo teessüründen sivri sakalını yoluyordu. Müslim Hoca çömelmiş muhrik sesiyle Kur'an okuyordu. Turgut ne yapacağını şaşırmıştı. Kazdağlı Salih Reis başını Güzelce Ali'nin omuzuna dayamış sessiz sessiz gözyaşı döküyordu. Bu hazin sahne birkaç dakika böyle sürdü. Hızır:

— Ne ağlarsız, yoldaşlarım?

Diye arkadaşlarını teselli etmek isterken gözyaşlarını saklayamıyordu. Salih, Hızır'ın böyle bir hitabını bekliyormuş gibi başını Güzelce Ali'nin omuzundan kaldırdı.

— Bırak Koca Reis, bırak bizi doya doya ağlayalım. O bizim babamızdı. Sultanımızdı. Öksüz kaldık. Yalnız biz mi? Deryalar bile öksüz kaldı.

---

(1) Telemsan savaşlarının, Salado geçidi çarpışmalarının ve Oruç Reis'in şehadetinin geniş ve tafsîlâtlı hikâyesi, "Barbaros Hayrettin Geliyor!„ adlı tarihî romanımızda vardır.

— Deryalar öksüz kalmaz yoldaşlarım, Baba Oruç öldü ama, genç Barbaros yaşıyor.

Bu, Aydın Reis'in sesi idi. Turgut büyük bir heyecanla bu sözü tasdik etti:

— Baba Oruç'un şanlı mirasçısı, sancağımızı daha da yükseltecek, küffarın bağrına bıçak gibi saplanacaktır.

Sonra Aydın ile beraber Hızır'a yaklaştı, elini öptü:

— Sen bizim babamızsın.

Onları Salih ve diğer reisler takip ettiler.

Hızır, sanki biraz evvel gözyaşı döken Hızır değildi. Gözleri alev alev yanıyordu.

— Türk levendi ağlamaz, intikam alır!

Diye bağırdı. Bütün gözler hiddetle ufuklara bakıyordu. Hayır, sağ eliyle altın kakmalı palasının kabzasiyle bir iki defa oynadı, sonra sözlerine devam etti:

— Ah... Bütün Frengistanı kılıçtan geçirsem, karındaşlarımın intikamını yine alamam!

Turgut, kendisini tutamadı, heyecanla bağırdı:

— Yaşasın Sultan Hayrettin!

Sayısını Cenabı Allahtan başka kimsenin bilemediği Türk şehitleri arasına karışan Oruç Reis, haddinden fazla cesur, kararında ölünceye kadar sabit, en tehlikeli işlere kendisini atar, malını, canını kıskanmaz bir kahramandı. Savaşların dehşetli hengâmelerinin dışında kan dökmekten hoşlanmazdı. Leventlerinden itaatsizlik görmedikçe zalim değildi (1). İslâmlığın ve Türklüğün cesur bir mücahidiydi. Dininin ve hükümdarının düşmanlarına karşı müthiş bir cidal açmıştı (2). Deniz harplerinde bir üstat, bir dâhi idi. Bütün Avrupa'yı titreten bu büyük korsan dünyaya çocuk bırakmadan ölmüştü. Fakat müthiş Barbaros adının bir mirasçısını bırakıyordu. Bu Hızır Reis idi. (3).

★

(1) İngiliz Müverrihi Morgan. Sahife 257.

(2) Histoir d'Alger sous la dommation Turque de 1515 â 1800.

(3) Paul Achard; Barbaros.

İspanya şehirlerinde bayram yapılıyor, Hıristiyan devletlerine birbiri peşine zafernameler gönderiliyordu. Bire karşı onla döğüşüp Oruç'u mağlup eden Alferez Garcia, bu Türk kahramanının kanlı elbiseleri ile o mübarek başını evvelâ Oran'a götürmüş, sonra donatılan muazzam bir kadırga ile krala takdim edilmek ve halka gösterilmek üzere İspanya'ya yollamıştı.

Oruç Reis'in şehit edilmesi ve Telemsan'ın zaptı Akdeniz devletlerini yeni yeni hayallere sürüklüyordu. İspanyollar, Cezayir'i almak için hazırlıklar yapıyorlardı. Kral Beşinci Karlos:

— Oruç'un âkıbetinden sonra Türk korsanları tehlike olmaktan çıkmışlardır. Onları bir an evvel Afrika'dan atmalıyız.

Diyordu. General Martin d'Argot ile Alferez'e bir çok payeler verilmişti. Bütün İspanyol şehirlerinde birer kahraman gibi karşılanıyorlardı.

Fransızlar, Tunus'a çıkarılacak askerlerini seçiyorlar, nakliyatı yapacak gemilerini hazırlıyorlardı. Daha birkaç sene evvel Hızır Reis'ten Halkalvad'da yedikleri müthiş dayağı ne de çabuk unutmuşlardı. Venedikliler ise, korsan üssü Cerbe adasının işgaline ait evvelce hazırlamış oldukları plânları tekrar gözden geçirmeğe başlamışlardı. Turgut Reis'in adadan ayrılıp Cezayir'e gitmiş olmasını bulunmaz bir fırsat telâkki ediyorlardı. Cerbe Emîri Süleyman ise bir korkuluktan başka birşey değildi. Ülkesini müdafaa edecek kuvvet ve kudreti yoktu. Casuslar vasıtasiyle daha şimdiden kendisiyle temasa geçilmek kararı alınmıştı. Maruf bir senato âzası:

— Korsan Dragut Cerbe'ye döndüğü zaman Venedikli-leri karşısında görecek, fenerlerini bile yakamadan kaçacaktır.

Diye böbürleniyordu. Hemen hemen herkes ayni fikirdeydi. Mazisi pek de parlak olmayan bir amiral, Turgud'u filosu ile beraber yakalayacağını söylüyordu. Babasının ölümü üzerine onun yerini alan, zengin ve nü-

fuzlu bir şahsiyete damat olan genç asilzade Mario Solmi umumî bir toplantıda endişelerini saklamamış:

— Dragut'u tanımıyanlar böyle yüksekten konuşabilirler. Kim ne derse desin o, Venediklilerden evvel adaya gelecektir. Mağrur şövalyelerimize yeni bir ders verecektir. Uzağa gitmeğe ne hacet, şu günlerde karasularımızda kaptan Dragut'un forsunu taşıyan bir korsan filosuna tesadüf etmiyeceğimizi kim temin edebilir?

Demişti. Fakat bu iddiaya annesi Rossena ile güzelliği dillere destan olan Mario'nun kız kardeşi Silvana ve vaktiyle Turgut Reis'e esir düştüğü halde azat edilen ihtiyar bir kaptandan başkası iştirâk etmemiş, bu sözleri ciddiye alan olmamıştı.

Mısır'ın fethini tamamlayarak bütün İslâm devletlerini bir bayrak altında toplayan Yavuz Sultan Selim Han, İstanbul'a döndüğü zaman Oruç Reis'in ölümünü haber almıştı. Kendisine bütün sadakati ile bağlı olan bu Türk ve İslâm mücahidinin şehadetine üzülmüş:

— Padişahına ve devletine sadık bir kul idi. Cenabı Hak mekânını cennet eylesin.

Demişti. Sonra Veziriâzam Pirî Mehmet Paşa'yı çağırarak, kardeşi Hızır'a her türlü yardımın yapılması emrini vermişti. Hızır'ın ağasının intikamını küffarda komayacağına emindi.

Cezayir'deki Türk korsanlarına gelince; onlar da hazırlanıyorlardı. Hayreddin Bey Telemsan'da şehit olan ağabeyi Oruç'un yerine Cezayir sultanı ilân edilmişti. Bu emrivakii tanımak istemiyen ve kargaşalık çıkarmağa yeltenen Araplar, Türk leventlerinin enli palaları altında can vermişlerdi.

Kısa zamanda Cezayir'de her türlü müdafaa ve emniyet tedbirleri alınmış, evvelce Tunus'ta bırakılmış olan gemiler ve leventler de getirilmişti. Sıra denizlere gelmişti. Akdeniz yalılarındaki zafer bayramlarına son verilecekti. Kadırgalar söndürülecek, limanlarda demirli bulunan düşman gemileri ateşe verilecek, şehirler yakılıp yıkılacaktı.

Reisler, kumandalarında üçer beşer gemiden mürekkep ufak korsan filoları olduğu halde ayni zamanda, fakat ayrı ayrı istikametlerde denize açılacaklardı. Bu suretle her tarafta dehşet yaratılacaktı. İspanya'nın sahil şehirlerine bizzat Hızır Reis yüklenecek, adalara Salih Reis ile Aydın hücum edeceklerdi. Diğer reisler düşmanın karasularına kadar sokularak harp ve nakliye gemilerine saldıracaklardı.

Turgut Reis'in hissesine Sicilya dükalığı, Napoli ve civarı düşmüştü. Cerbe adasını tekrar ve daha mükemmel bir üs haline getirecek, buradan sık sık şimale yelken açacaktı. Turgud'un emrine altı perkendelik bir filo ile tanınmış birkaç korsan reisi verilmişti. Pek mühim bir zaruret olmadıkça Cezayir'e dönmiyecekti.

Seneler süratle gelip geçti. Barbarosların sancağı ile beraber Turgud'un yeşil hilâl resmedilmiş olan forsu ayni zamanda şerefle dalgalanıyordu (1).

— Kaptan Dragut geliyor!

Tehdidi yine afakı tutmuştu. Papa:

— Dragut'u yakalayıp getirene neler vermem.

Diyordu. Bu tarihlerde Akdeniz'de yeni bir Hıristiyan amirali parlamıştı. Onun da nâmı her yerde söyleniyor, Barbaros'a yegâne rakip olarak gösteriliyordu. Bu Vene-

---

(1) Turgud'un bu devreye, yâni Barbarosun Osmanlı devleti hizmetine girmesine ve hattâ Preveze zaferine kadar olan hayat hikâyesi tarihin nisyan perdesine gömülüp kalmıştır. Gerek Osmanlı ve gerek Frenk vesikaları bu karanlık devri aydınlatmak için bize de ışık tutmamaktadır. Esasen şimdiye kadar Türkiye'de ve Avrupada yazılan başlıca eserlerde bu devir meskût geçilmiş ve sadece Turgud'un, Barbaros'a en yakın bir reis olarak adı zikredilmiştir. Fakat denizlerin pervasız kahramanı Turgud'umuzun bu tarihlerden sonraki hayatı altın sayfalarla doludur. Çok daha heyecanlı ve meraklıdır.

dik amiralinin adı Andrea Doria idi. Cenova hanedanından eski bir denizci ailesine mensup olan Doria, Osmanlı donanmasını sık sık rahatsız ediyor, başına belâ oluyordu.

★

Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman Orta Avrupa'yı fethettikten sonra sayısız zaferler kazanmış ve Viyana kapılarına kadar dayanmıştı. Ne yazık, ki donanmâyı hümâyun denizlerde ayni başarıyı gösteremiyordu.

Sultan Süleyman beşinci seferini Almanya üzerine yapmıştı. O zamanlar Avrupa'nın en büyük hükümdarlarından biri addedilen Şarlken Türk padişahının karşısına çıkmak cesaretini gösterememişti. Süleyman, 1532 senesinin kasım ayında İstanbul'a dönmüştü. Bu son zaferi için payitahtta şenlikler yapılıyordu. Fakat Akdeniz'den gelen bir haber bütün neşeyi kaçırmıştı. Şarlken'in hizmetine girmiş olan Amiral Aadrea Doria, Mora sahillerindeki Koron limanını hiyle ile ele geçirmişti.

Kanunî Sultan Süleyman, Şarlken'i katî mağlubiyete uğratabilmek için yalnız karalarda değil, denizlerde de meydan okunmasını zarurî görüyordu. Fakat Doria ile başedebilecek bir amirale henüz sahip değildi. Bunu çok iyi bilen Şarlken, karada kaybettiği prestijini denizlerde telâfi etmek istiyor ve ona göre hazırlık yapıyordu.

Padişah, Koron'un zaptedildiğini haber aldığı zaman derhal bir divan toplamış ve bu hâdiseyi huzurunda müzakere ve münakaşa ettirmişti:

— Doria kâfiri bizim Almanya'da meşguliyetimizden istifade eyler. Yarın büyük pederimiz cennetmekân Beyezid Hanın fetheylediği kaleler birer birer küffar eline geçerse ne olacaktır? Elbette bir tedbir gerektir.

Diyerek sözü vezirlerine bırakmıştı.

Vezirler, açıkdeniz filosunun kuvvetlendirilmesi için tersanedeki faaliyetin bir kat daha arttırılması, fakat bundan evvel, Kaptanıderya Kemankeş Ahmet Bey'in o

tarafa azimet etmesi üzerinde mutabık kaldılar. Sultan Süleyman, bu tedbirleri kâfi bulmadı.

— Münasip söylersiz kullarım, ancak bize bir kaptanıderya lâzımdır.

Ayas Paşa, padişaha cevap verdi:

— Ahmet Bey kulunuz tecrübeli ve gayretlidir.

Veziriâzam Makbul İbrahim Paşa da Ayas'ı tasdik etti:

— Cenk içinde yetişmiştir.

Sultan Süleyman:

— Evet doğrudur, dedi. Ahmet kulum cenk içinde yetişmiştir. Ama, derya cengi başka şeydir. Su ile ateş arasında pişmiş olmak gerek. O, silâhtarlıktan bu makama irtika etmiştir.

Vezirler, bu sözleri tasdik zorunda kalmışlardı:

— Orası öyledir, efendimiz.

— Öyleyse yarına kadar münasip bir âdem düşünün. Tekrar divân toplarız.

Ertesi gün toplanan divân, çok daha heyecanlı olmuştu. Çünkü Veviriâzam İbrahim Paşa, Andrea Doria'nın Mora'nın şimal batı sahilinde Patras ve Yunanistan'ın cenup batı sahilinde İnebahtı kale ve limanlarını da ele geçirdiğini haber vermişti. Sultan Süleyman, denizlerde birbiri arkasına uğranılan bu mağlubiyetleri hazmedemiyordu.

— Peki, muhafız kullarım neden emaneti muhafaza edememişler?

İbrahim Paşa'nın cevabı, her türlü münakaşaya nihayet verecek kadar sarihti:

— Doria kâfiri, yüzden artık kadirga ile gelmiş.

Padişah, beyhude kafa yormaktansa, çare düşünülmesini daha uygun bulmuştu:

— Kimi Kaptanıderya edelim?

Vezirler, mesuliyeti üzerlerine almamak için, sükût ediyorlardı, cevap veremiyorlardı. Padişah ihtar etti :

— Neden susarsız?

Ayas Paşa, sırf mecbur oldukları için konuştu:

— Siz kimi tensip buyurursanız, elbet isabet ondadır.

— Bu ne türlü mütalâadır, siz vezir değil misiniz?

Yine sustular. Süleyman, esasen kararını çoktan vermişti. Fakat son sözü kendisine sakladığı için açıklamamıştı.

— Donanmamı Barbaros'a teslim etmek isterim.

Vezirler şaşırıp kaldılar. Barbaros elyevm Cezayir Beyi idi. Bir hükümdar gibi yaşıyor, tek başına Akdeniz'de meydan okuyordu. Doria bile onun peşine düşmek cesaretini henüz gösteremiyordu. Barbaros Cezayir'i bırakıp da Devlet-i aliyye'de vazife kabul edecek miydi? Paşalar buna pek ihtimal vermiyorlardı. İbrahim Paşa ise, bu nam salmış Türk denizcisinin İstanbul'a gelmesini istemiyor, ilerde kendisine rakip olmasından endişe ediyordu.

— Hizmet kabul eder mi acaba?

— Neden kabul etmesin?

— Saadetlû padişahım, Hızır kulun Cezayir'de sultanlık eder.

Ayas Paşa, Veziriâzama muhalefet olsun diye, taşı gediğine koydu:

— Neden kabul etmesin paşa kardeş? Bütün Türk ve Müslüman padişahları efendimizin kulları değil midir?

Padişahın kararı katî idi. Doria ile boy ölçüşebilecek yegâne amiralin Barbaros olduğunda şüphesi yoktu. Hızır Reis, tâ babası Yavuz Sultan Selim devrinde, 1519 da, İstanbul'a dört gemi ile birçok esir ve hediyeler göndermiş arzı hizmet etmişti. Sonra kendi zamanında da Aydın Reis tarafından alınmış olan ganimeti olduğu gibi takdim eylemişti.

— Barbaros kulum, der-i devletine yüz sürer.

Dedi. Karar verilmişti. Paşalardan biri, bir başka mahzuru ortaya attı. Barbaros İstanbul'a gelirse, Batı Akdeniz'de serbest kalacak bütün düşman harp gemilerinin

Doria'ya iltihakına hangi Türk korsanı mâni olabilecekti? Bunun cevabını bizzat padişah verdi:

— Turgut kulum, küffarı rahat komaz.

Barbaros gibi, Turgut Reis'in de şöhreti, cesareti ve mahareti Osmanlı payitahtı için meçhul değildi. Derhal Hızır Reis'e bir hattı şerif yazıldı. Süleyman:

"İspanya'ya sefer muradımdır. Bir yarar âdemi yerine koyup gelesün, eğer muhafazaya kadir kimse yoksa ilâm edesün.„ (1) diyordu. Bu hattı şerifi Cezayir'e Sinan Çavuş götürecekti.

Turgut Reis, İtalya sularında bir hayli dolaştıktan sonra yedeğinde beş büyük barça olduğu halde on beş gemilik bir korsan filosu ile Cezayir limanına gelmişti. Bu münasebetle muazzam bir merasim yapılmıştı. Limanda demirli bulunan bütün tekneler alay sancakları ile donatılmış ve top ateşi ile selâmlanmıştı. Hızır Reis, Turgud'un bulunduğu gemiye bizzat giderek kader arkadaşını karşılamıştı. Birbirlerinin boyunlarına sarılmışlar, bir kardeş gibi öpüşmüşlerdi. Bu merasimin yapılması için birçok sebepler vardı. Turgut dört seneden beri ilk defa Cezayir'e geliyordu. Bu dört sene zarfında ancak bir defa, o da denizlerde buluşmuşlardı. Turgud'un bu seferki zafer haberleri kendisinden evvel Cezayir'e gelmiş ve Türk korsanları arasında büyük bir sevinç uyandırmıştı. Her zamanki üssü olan Cerbe adasından ayrıldıktan sonra süratle şimale çıkmış, Malta sövalyelerinin iki harp gemisini söndürmüş Napoli dükalığında ve Sicilya'da birçok kaleyi vurmuş, muhafaza altında seyreden sekiz İspanyol nakliye gemisinden üçünü batırmış, beşini yedeğine almış ve öylece Cezayir'e gelmişti. Hızır:

— Her seferin zaferle dolu yoldaşım.

Diye arkadaşına iltifatta bulunmuş ve onu kendi ikamet ettiği meşhur Cenina sarayına götürmüştü.

---

(1) Kâtip Çelebi; Tuhfet-ül kibar, sahife 4.

Ertesi günü sarayın büyük salonunda şerefine bir öğle ziyafeti verilmişti. Bu suretle eski ve yeni şöhretler arasında bir tanışma ve yakınlık olacaktı. Sofrada yirmiden fazla insan vardı. Hızır Reis'in sağında Turgut, onun yanında sıra ile Kazdağlı Salih, Hızır'ın oğulluğu Hadım Hasan Ağa, Deli Cafer, Murat Reis, Naksoslu Hasan yer almışlardı. Solunda Aydın Reis, Şolok Mehmet, Kara Kadı Güzelce Ali, ve diğer reisler vardı. Cerrah Hasan Çelebi, Papaz Danilo ve Müslim Hoca, Hızır'ın karşısında ve yanyana oturuyorlardı. Danilo ihtiyarlamış ve bir hayli çökmüştü. Fakat neşesinden birşey kaybetmemişti. Hasan Çelebi ile beraber:

— Hoca, söyle bakalım, üstadın Hafız Şirazi ne buyurmuş?

Diyerek Hocaya takılıyordu. Sofrada Cezayirli Araplardan kimse yoktu. Esasen onlar Hayrettin Beyin huzuruna kolay kolay çıkamazlardı. Çünkü beyin nazarında hâlâ suçluydular. Hızır, onların yüzünden 1524 te Cezayir'i terketmiş ve ancak dört sene sonra tekrar bu şehre gelerek Beylik tahtına oturabilmişti. Bu yüzden eşraftan sadık birkaç zat müstesna hiçbirini mahremiyetine sokmuyordu.

Sofrada ciddî mevzulardan ziyade havaî şeylerden bahsediliyordu. Cerrah Hasan Çelebi ile Danilo hoş hikâyeler anlatıyorlardı. Hasan Çelebi'nin senelerce evvel esir edilen Cenovalı asilzade Solmi'nin dul karısı dilber Rossena'ya bir saat içinde Müslim Hosa'nın nasıl yanıp kavrulduğunu biraz da mübalâğalandırarak anlatması, neşeyi bir kat daha arttırmıştı. Hızır Reis bile kendisini tutamamış, kahkahalarla gülmüştü. Turgud'un ise, gözünde Rossena'nın hayali canlanmıştı.

— Şimdi o da ihtiyarlamıştır.

Diye söylenmişti. Öyle ya, aradan on beş seneye yakın bir zaman geçmişti. Müslim Hoca artık eskisi gibi arkadaşına kızmıyordu. O da gülüyordu. Mevzula yakından veya uzaktan alâkalı gibi göstererek:

— Üstadım Hafız ne de güzel buyurmuş!

Diye Hafız Şirazi'den mısralar, beyitler okuyordu. Çok güzel arapça ve farsça bilen ve ilk defa bu sofrada Hoca ile karşılaşan Hızır'ın mutemedi Ramazan Çelebi ise, Hoca'nın, Hafız'ın şiirlerini pek yanlış okuduğunu farketmiş, fakat sohbet bozulmasın diye sesini çıkarmamıştı.

Ziyafet samimî ve neşeli bir hava içinde devam ederken, birdenbire odanın içi âdeta top sesleri ile doluvermişti. Reisler yerlerinden fırlamışlardı. Ne oluyordu? Gözlerde endişeler belirmişti. Bu top sesleri merasim atışlarından dolayı değildi. Çünkü açık denizlerde yalnız Deli Yusuf Reis'in on çektiriden mürekkep bir filosu vardı. O da daha on beş yirmi gün evvel Cezayir'den ayrılmıştı. Dönecek kadar zaman geçmemişti. Esasen korsan filoları ne kadar büyük ganimet eşyası ile gelseler, Hayrettin Beyin haberi olmadan merasim yapılamazdı. Acaba liman Andrea Doria'nın âni bir baskınına mı uğramıştı? Yoksa başka bir İspanyol filosu mu hücum etmişti?

Hızır Reis telâşla kapıya doğru yürüdü. Bu sırada içeriye bir levent girmişti. Yüzünde endişe ifade eden bir hal yoktu.

Levent şu müjdeyi verdi:

— Padişahımız efendimiz hazretlerinin sancaklarını taşıyan bir filo limana giriyor!

Hızır'ın gözleri sevinçle parladı:

— Hoş geldi, safa geldi. Bize şeref bahşetti.

Dedi, sonra:

— Haydi yoldaşlarım, tiz limana gidelim.

Emrini verdi. Osmanlı filosunu ilk defa Cezayir'de gören leventlerin dayanamayıp müsaade almağa lüzum görmeden toplarını ateşliyerek filoyu selâmladıkları anlaşılıyordu. Önde Hızır olmak üzere bütün reisler odadan çıktılar. Üstlerine, başlarına biraz çeki-düzen verdikten sonra Cenina sarayını terkettiler. Top atışları fasılasız olarak devam ediyordu. Sahile geldiler. Zavallı Danilo ile Müslim

Hoca bu süratli yürüyüşe ayak uyduramamışlar, geride kalmışlardı. Hasan Çelebi de kendilerini bırakmamıştı. Beş kadırgadan mürekkep bir Osmanlı filosu muntazam bir hat halinde ve birbiri arkasına sıralanarak demirlemişlerdi. Tekneler baştan başa alay sancakları ile donanmıştı. Pruva direklerinde Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman'ın şanlı sancağı dalgalanıyordu.

Hızır gözlerine inanamıyordu. Bu ne saadetti. Herhalde sadetlû padişah bu kadırgaları Cezayir'e hediye göndermiş olacaktı. Top seslerini duyan halk sahile akın etmeğe başlamıştı. Üş beş dakika sonra birinci kadırgadan indirilen üç çifte bir sandal ile iki Osmanlı kaptanı karaya çıkmışlardı. Bunlar Cezayir'in yabancısı değillerdi. Doğruca Hızır Reis'in huzuruna gitmişler, ellerine sarılarak öpmüşlerdi. Hızır, ikisini de alınlarından öpmüştü.

— Hoş geldiniz, yoldaşlarım. Safa geldiniz. Padişahımız efendimizin bir emirleri mi var? Başımış üstündedir. Tiz söyleyin.

Hızır, kaptanları tanıyordu. Bir tanesi ayni zamanda hemşerisi Midilli Adalı Ahmet Reis'ti. Birkaç sene evvel Aydın Reis'in kumandasında olarak İspanyollardan alınan zengin ganimeti İstanbul'a görüren korsan filosunda bulunmuşlar ve Aydın Reis'in de iznini alarak donanmayi hümâyuna girmişler, Osmanlı devleti hizmetinde vazife kabul etmişlerdi.

Ahmet Reis, Hızır'ı meraktan kurtardı. Saadetlû padışah, hattı şerifini hâmil bir mutemedini göndermişti. İkindi namazını müteakip Cenina sarayını resmen ziyaret edecek ve Sultan Süleyman'ın emirlerini bildirecekti. Ahmed'in hattı şerifin muhteviyatı hakkında bir malûmatı yoktu.

Reisler alelâcele saraya döndüler. Ziyafet sofrası kaldırılmış, padişahın mutemedini karşılamak üzere hazırlıklar başlamıştı. Hızır merak içindeydi. Padişahın ne gibi emirleri olabilirdi?

İkindi namazından sonra Kanunî Sultan Süleyman'ın

mutemedi Sinan Çavuş, beraberinde kadırga kaptanları olduğu halde Cenina sarayına geldi. Merasim ile karşılandı. Sarayın büyük salonunda Hızır Reis'e mülâki oldu. Ondan fazla reis de bu mülâkatta hazır bulunuyorlardı. Sinan Çavuş selâmı şahaneyi tebliğ ettikten sonra:

— Padişahımızın sizlere teveccühü ziyadedir.

Diyerek hattı şerifi verdi. Hızır'ın pala sallamaktan nasırlaşmış elleri bu ufak, fakat tarihî kâğıdı alırken âdeta titriyordu. Öpüp başına koydu. Açıp okudu. Gözleri sevinç yaşları ile doldu.

— Ben kaç yıldır bugünleri bekledim. Padişahımın kulu kölesiyim. Emirleri başım üstünedir.

Dedi ve hemen hareket hazırlıklarına başlayacağını söyledi. Artık ne bir sultan, ne bir korsandı. Cihanın en büyük padişahına kulluk edecek, başterdesinde gümüş hilâlli alsancağı açacaktı. Ertesi günü hazırlıklara başladı. İstanbul'a Turgud'u da beraberinde götürmek istiyordu. Fakat denizlerin bu pervasız çocuğu:

— Biz gözlerimizi denizlerde açtık. Serazat yaşadık. Bırak Koca reis'im, ben Mağrip sularında senin sancağını dolaştırayım.

Demiş ve bu teklifi kabul etmemişti. Cezayir'in kendisine bırakılmasına da razı olmamış, kara hayatından ve cenklerinden hoşlanmadığını, fakat her zaman için Cezayir'e yardıma âmade olduğunu söylemişti.

Hazırlıklar süratle ilerliyor ve düşmanın bunu haber almaması için de gayret sarfediliyordu. Fakat Sinan Çavuşu karşılamak için yapılan merasim büyük bir ihtiyatsızlık olmuştu. Nitekim Doria, casusları vasitasiyle Barbaros'un İstanbul'a gideceğini haber almıştı. Onu yolundan alıkoymak için teşebbüslere bile geçmişti. Haçlılar, korsan iken başedemedikleri Hayreddin Beyin donamayi hümâyunnun başına geçmesinden korkuyorlardı.

Hızır, hareket hazırlıklarının düşman tarafından duyulması üzerine mukabil tedbirleri almakta gecikmemiş,

Cezayir'de daha bir müddet kalacağı, hattâ İstanbul'a gitmekten vazgeçtiği intibaını uyandırmak için çareler aramış ve bulmuştu.

Hızır Reis, 1533 yılı ağustos ayının ortalarında yirmi beş parçalık bir filo ile Cezayir'den ayrılmıştı. Beraberinde su ve ateş içinde pişmiş gemi kaptanları ve namlı korsan reisleri de bulunuyordu. Böyle büyük bir filo ile denize açılmasının iki sebebi vardı. Birincisi, Andrea Doria ile karşılaşması ihtimaliydi. İkincisi ise, İstanbul'a zengin ganimet eşyası götürmek arzusuydu. Yolda bazı şehirleri vuracak, rastladığı hıristiyan devletlerine ait nakliye veya harp gemilerini çetin bir mücadeleye maruz kalmadan yedeğine alacaktı. Çanakkale'ye muvasalat edildikten sonra filonun mühim bir kısmı Cezayir'in muhafazası için geriye dönecekti. Yerine vekil olarak oğulluğu Hadım Hasan Ağa'yı bırakmıştı.

Turgut Reis'e gelince; Barbaros'un vait ve tekliflerini reddettikten sonra aralarında şöyle bir anlaşma olmuştu. Hızır İstanbul yolunu tutarken, Turgut da düşmanın nazarlarını başka taraflara çevirmek için evvelâ İspanya ve sonra da İtalya sahillerini vuracak ve buralarda dehşet yaratacaktı. Osmanlı donanması Hızır'ın emrine verilirse, sefer vukuunda gönüllü gemileriyle donanmaya katılacaktı. Bununla beraber o da diğer reisler gibi padişahına sadıktı. Ne çare, ki vezirlerin emri altında yaşamak ona güç geliyordu. Esasen kendisine bir davet de olmamıştı.

Turgut, büyük merasimle karşılandığı Cezayir'den sessiz, sadasız ayrılmıştı. İstanbul'a gitmek istemiyen reislerden bir kısmı da kendisine iltihak etmişlerdi. Bunların arasında Deli Cafer, Karakadı, Sancaktar Reis ve henüz pek genç olmasına rağmen arkadaşları arasında çok sevilen ve takdir edilen Uluç Ali reisler de vardı. Cezayir'de vekil olarak kalan Hadım Hasan Ağa Turgud'u uğurlarken:

— Bizi pek yalnız koma koca yoldaşım,

Diye ricada bulunmuştu.

★

III

İspanya Sahillerinde — Hayrettin Paşa Kaptanı derya Oluyor — Tunus Seferi — Harçlılar Toplanıyor — Donanmâyı Hümâyun Akdeniz'de — Barbarosla Turgud'un Birleşmeleri — Haçlılara Karşı — Preveze Zaferi — Dize Gelen Venedik — Zaferden Sonra — Cerbe'ye Dönüş — Küffar Yalılarında — Şarlken'in Emri — Korsika'nın Bir Limanında — Korsan Filosunun Kaderi — Gafil Avlanış — Turgud'un Esareti — Bir Dost Ziyareti — Cenova Zindanında

Turgut Reis, Hızır'dan aldığı talimatı büyük bir sadakatle yerine getirecekti. Cezayir'den şimale doğru çıktı. Denizlerde biraz oyalandı. Bu arada yakaladığı tıklım tıklım dolu dört barçanın ikisini Cezayir'e ve ikisini de Cerbe adasına gönderdi. İhtiyar ve hasis Emîr Süleyman'ı başka türlü tatmin etmeğe imkân yoktu. Bundan birkaç gün sonra ikinci bir kısmet kendi ayağı ile geldi. Bu bir Ceneviz nakliye gemisiydi ve hiç mukavemet göstermeden teslim olmuştu. Turgut gemide sağlam forsaları ve kıymetli eşyaları aldıktan sonra gemiyi serbest bırakmıştı. Maksadı düşmanın nazarlarını kendi üzerine çekmek ve bu suretle İstanbul yolunda bulunan Barbaros'a yardım etmekti.

Aradan iki ay kadar zaman geçmişti. Turgut İspanyol sahillerine dümen kırdı. Birkaç ufak şehre hücum ettikten sonra bir sabah ansızın büyük Malaga limanına girdi. Bu müthiş bir cüretti ve ancak Turgut tarafından yapılabilirdi. Limanda demirli bulunan ondan fazla harp gemisi ateşe verilmiş ve şehir de top ateşine tutulmuştu. Puruva direklerinde Barbarosların sancağını gören halk, hem dehşet

ve hem de hayret içinde kalmıştı. Çünkü Hayrettin Bey'in İstanbul'a gittiğini duymuşlardı. Demek ki bunun aslı yoktu. Durum derhal İmparatora bildirilmişti. Tehlike çanları çalıyordu. Malaga'nın mağrur valisi herkesten evvel şehri terketmişti.

Turgut, Malaga baskınından sonra Balear adalarını vurmuştu. Şimdi sıra İtalyan şehir ve limanlarına geliyordu. Bunların arasında Cenova da vardı. İtalyan sularına hareket ederken, Rossenayı hatırlamıştı. Bu yaşlı dilber acaba hâlâ güzel miydi? Havalar birdenbire değiştiğinden bu sularda hareket kabil olamadı, derya mevsimi geçmişti. Korsan filosu, kışlamak üzere Korsika'nın cenubunda bulunan bir balıkçı limanına girdi. Fırsattan istifade edilerek gemilerin eksikleri tamamlandı. Yağlandı ve tamirat yapıldı. Balıkçılar hüsnüniyet gösterdiklerinden mallarına ve canlarına dokunulmadı, hattâ kendilerine bir miktar zahire yardımı bile yapıldı.

1534 yılı baharında Turgut, Cerbe adasına dönmüştü. Emîr Süleyman birkaç ay evel ölmüş, yerine adanın ileri gelenleri tarafından en yakın akrabası Emîr Fazlı getirilmişti. Bu zat çok genç ve tecrübesizdi. Yirmi yaşlarında ya var ya yoktu. Fakat aileye çektiğinden sinsi, kurnaz ve haristi. Selefleri gibi sefahete düşkündü.

Emîr Fazlı Turgud'u bizzat karşılamış, hürmet ve itibar göstererek emîrlik makamında kalabilmesinin ancak Türkler sayesinde mümkün olabileceğini söylemiş ve:

— Bizi himayenizden mahrum bırakmayınız.

Diyerek yaltaklanmıştı. Turgud'u alâkadar eden şimdilik en mühim mesele, Tunus sultanının durumuydu. 1525 senesinden beri Tunus tahtında oturan Benî Hafz ailesinden Mevlây Hasan hain ve sefih bir adamdı. Kardeşlerinden kırktan fazlasını öldürtmüş, kırk beşinci kardeşi Emîr Reşit, Cezayir'e kaçarak ölümden kurtulmuş ve Barbarosla beraber İstanbul'a gitmişti. Hasan ayni zamanda iki yüzlü bir adamdı. Bir taraftan Kanunî Sultan Süleyman'a bağlılıklarını arz ederken diğer taraftan Şarlken ile anlaşma

yolunu tutmuştu. Turgut, yaptığı bir tahkikat sonunda Mevlây Hasan'ın henüz yeni Cerbe Emîri Fazlı ile temasa geçemediğini öğrenmişti.

Korsan filosunun tekrar Cerbe'ye gelmesi adayı bir kat daha canlandırmıştı. Çarşı - pazar olduğu gibi sahil meyhanelerinde de alış-veriş artmıştı. Kuşakları altınla dolu olan korsanlar, bol keseden para harcayorlardı. Adada değişmeyen bir tek şey vardı, o da casus şebekeleriydi. Turgud'un gaybubeti sırasında bunlar muhtelif vasıtalarla tekrar adaya nüfuz etmenin yolunu bulmuşlardı.

Turgud'un adaya muvasalatının ikinci ayında limana, direklerinde hiçbir fors bulunmayan bir kırlangıç (1) gelerek demirledi. Bu hâdise kimsenin dikkat nazarını çekmemişti. Kırlangıçtan çıkan bir adam doğruca Turgut Reis'e mülâki olmuştu. Bu adam, eski bir korsan reis'i olan Naksoslu Hasan'dı. İstanbul'dan geliyordu. Kaptanıderya Barbaros Hayrettin Paşa'nın bir de nâmesini hâmildi. İki arkadaş saatlerce baş başa kalmışlardı.

Naksoslu Hasan'ın anlattığına göre, Hızır Reis, Cezayir'den ayrıldıktan sonra yolda Deli Yusuf Reis'in kumandasında on çektiriden mürekkep bir filoya rastgelmiş ve onu da beraberine almıştı. Sardunya ile Korsika arasındaki Bonifaçyo Boğazından geçerek Monte Cristo adasına gelmiş, haraç kestikten sonra, denize açılacakları zaman buğdan yüklü on sekiz barçaya tesadüf edilmişti. Çetin bir savaşla barçaların hepsi ele geçirilmişti. Bu mücadelede Deli Yusuf Reis şehit olmuştu. Gemiler, yükleri ve müretteбatı alındıktan sonra yakılmıştı. Esirlerden, Andrea Doria'nın elli parça harp gemisi ile Koron'da bulunduğunu haber alan Hızır, o tarafa dümen kırarak Prevezeye gelmişti. Burada Doria'nın altı gün evvel İtalya'ya kaçtığı öğrenilmişti. Doria'nın arkasından yirmi beş gemiden mürekkep bir takip filosu çıkarılmıştı. Bu filo işini bitirdikten sonra Cezayir'e dönecekti.

---

(1) Hafif ve küçük teknelerin bir nev'i.

Barbaros 1533 yılı aralık ayının 27 nci günü İstanbul limanına gelmiş, büyük merasimle karşılanmıştı. Türk denizcilerinin ikametlerine Kaptanıderya Ahmet Bey'in Atmeydanındaki konağı tahsis edilmişti. Barbaros, İstanbullulara parlak bir alay göstermişti. Cezayir filosunun demirlediği Mumhane ile Tophane arasındaki iskeleden (1) alay yürüyüşe geçmişti. Başta on sekiz reis ile Hızır yürüyordu, arkalarında altın kupalarla gümüş sürahiler taşıyan iki yüz genç esir geliyordu. Kırmızı elbiseler giymişlerdi. Onların arkasında altın torbalarını taşıyan otuz esir Hristiyan asilzadesi vardı. Daha geride iki yüz genç köle yer almıştı. Onlar da torbalar dolusu altın ve gümüş taşıyorlardı. Yolun iki kenarına dizilmiş olan halk, bu muhteşem geçit resmini heyecanla seyrediyordu. "Yaşasın Barbaros, Yaşasın İslâmın kılıcı!„ avazeleri göklere yükseliyordu. Boyunlarında kıymetli gerdanlıklar parlayan, sırtlarında ipekli kumaşlar yüklü çocukların arkasında Avrupa'nın her milletine mensup güzel kızlar ve kadınlar bembeyaz ipekli elbiseler içinde yürüyorlar ve ellerinde altın ve gümüş tepsiler tutuyorlardı. Sivri sorguçlu Arap silâhşorlarını bol şalvarlı, dar cepkenli ocaklılar takip ediyordu. Al, yeşil, sarı bayraklar, âyetler yazılı sancaklar göklere yükseliyordu. Alayın sonunda kumaş yüklü yüz deve ile zincirlere bağlı Afrika hayvanları vardı.

Turgut Reis, Naksoslu Hasan'ın ballandıra ballandıra anlattığı geçit resminin tafsilâtını büyük bir merak ve heyecanla dinliyor, ikide bir kendinden geçerek:

— Aman ne güzel alay göstermişsiniz!

Diyordu.

Hızır ve arkadaşları şerefine o akşam Ahmet Bey'in konağında mükellef bir ziyaret verilmiş, ertesi günü de huzuru şâhaneye kabul edilmişlerdi. Hazreti padişah, bütün reislere iltifat etmiş, Hızır'a: "Sen dinimizin hayırlı evlâdısın seni paşa yaptım. Bundan böyle Hızır değil, Hay-

(1) Bilâhara bu yere Cezayir İskelesi adı verilmiştir.

rettin çağırsınlar, demişti. Uhdesine Cezayir beylerbeyliği ile beraber kaptanıderyalık verilmişti. Naksoslu Hasan:

— Koca Turgud'um, sen de bizimle beraber İstanbul'da olmak istemez miydin?

Diye sordu. Turgut da isterdi, isterdi ama, denizlerin pervasız âleminden kolay kolay ayrılamazdı. Feleğe asla baş eğmeyen bir ruhu vardı. Hasan'ın sualine kapalı bir suretle cevap verdi:

— Belli olmaz, belki bu saadet bir gün gelir bize de müyesser olur. Ben de padişahımın kulu, kölesiyim.

Barbaros Hayrettin Paşa, Osmanlı devletinin büyük amirali sıfatiyle ilk defa 1534 yılı ağustos ayının birinci günü seksen gemiden müteşekkil donanmâyı hümâyun ile denize açılmış ve Tunus seferini açmıştı. Naksoslu Hasan vasıtasiyle gönderdiği nâmede Turgud'un derhal Cerbe'den hareket etmesi ve Hristiyanların Tunus'a yardımına mâni olması için İtalyan sularında dolaşarak baskınlarda bulunmasını istiyordu.

— Paşa kardeşimizin emirleri başım üstüne!

Diyen Turgut Reis, Barbarosun arzusunu bir emir telâkki ederek hazırlıklarını bir hafta içinde tamamlamış ve on yedi parçalık bir korsan filosu ile Cerbe adasından ayrılmıştı. İkinci bir emir almadan adaya dönmiyecekti. Nitekim öyle yaptı. Barbaros'un zaferini bu yüzden denizlerde haber alabilmişti. Tunus'un iskelesi Halkulvad limanına asker çıkaran Hayrettin Paşa, Tunus üzerine yürümüş, şehre girmiş ve fethi tamamlamıştı. Tunus Sultanı Mevlây Hasan selâmeti firarda aramış. Şarlken'e başvurmuştu. Ne yazık, ki bu zaferin neşesi pek uzun sürmemişti. Tunus'un Hayrettin Paşa tarafından fethinden sonra Türklerin burada yerleşerek bütün Afrika kıtasına hâkim olmalarından korkan Şarlken, 1535 yılı mayıs ayı içinde 500 parçadan mürekkep muazzam bir donanma hazırlamıştı. Gemilere yirmi dört bin asker bindirilmişti. Donanmanın kumandası meşhur Andrea Doria'ya verilmişti (1).

(1) Kâtip Çelebi. Tuhfet-ül kibar. Sahife 45.

Böyle bir donanmaya karşı açık denizde mücadele etmenin imkânı yoktu. Turgut Reis, bir taraftan süratli bir kırlangıç ile Doria'nın Tunus'a gelmek üzere olduğu haberini Hayrettin Paşa'ya duyurmuş, diğer taraftan her an tehlikeye maruz bulunan Cerbe'nin muhafazası için yedeğinde vurgun olarak bulunan on nakliye gemisi ve bir de koskoca Malta kadırgası olduğu halde adaya dönmüştü. Gece-gündüz çalışarak adada her türlü müdafaa tedbirlerini almıştı. Bu suretle pek isabetli davrandığı da bilâhara anlaşılmıştı. Tunus düşman eline geçmiş, fakat Cerbe kurtulmuştu.

Şarlken 1535 yılı haziran ayının 16 ncı günü Halkulvad limanına asker çıkarmıştı. Hayrettin Paşa, uzun süren bir mukavemetten sonra Tunusluların ihaneti yüzünden daha fazla dayanamamış, bir kısım donanma ile Cezayir'e çekilmeğe mecbur kalmıştı. Bu mecburiyet, Hristiyan sahillerinde bir bayram havası yaratmıştı. "Yaşasın İspanya'nın haşmetlû kralı beşinci Karlos!„ avazeleri bütün sahilleri tutmuştu. Andrea Doria'nın adı bir esâtir kahramanı gibi dilden dile dolaşıyordu. Mağrur Doria:

— Bu bir başlangıçtır. Osmanlı donanmasını açık denize çıkarmıyacağım.

Diye böbürleniyordu. Barbaros'un artık Akdeniz'de tutunmıyacağı kanaati umumiydi. İmparator Beşinci Karlos yâni Şarlken, Tunus zaferini Kanunî Sultan Süleyman'a karşı kazandığını iddia ediyordu. Karada uğradığı mağlûbiyetleri pek çabuk unutmuşa benziyordu.

Avrupa henüz zafer bayramlarının sonunu almamıştı, fakat günün birinde öyle bir haberle karşılaştı ki bayram yerlerini bir anda matem havası kaplamıştı. Çünkü Barbaros Hayrettin Paşa otuz iki gemi ile Cezayir'den ayrılmış, yolda düşman gemilerini yakalayarak içindeki Müslüman esirleri serbest bıraktıktan ve yerlerine Hıristiyanları da küreğe çaktıktan sonra tekneleri denizin dibine göndermişti. Balear adalarındaki limanlar alev alev yanıyor, halk dağlara iltica ediyordu. Şarlken'i alkışlayanlar, şimdi

dehşet ve korku içinde "Barbaros geliyor!„ diyorlardı. Turgut Reis de bir korsan filosu ile denize açılmış, o da hissesine düşeni yapmıştı.

Barbaros Hayrettin Paşa İstanbul'a döndüğü zaman yine merasimle karşılanmış, Sultan Süleyman, kendisini tekdir etmek şöyle dursun, Tunus mağlûbiyetini hatırlatmak bile istememişti. Çünkü bir gün gelip bu mağlûbiyetin intikamını fazlasiyle alacağına inanıyordu. Tersanedeki faaliyetlere bir kat daha hız verilmesini istemekle iktifa etmiş:

— Baka Hayrettin Paşa, demişti. Hazinem açıktır. Dilediğin kadar altın veririm. Tiz bir donanma hazırla, küffara velvele sal, sefer muradımdır.

Barbaros, ertesi sene padişaha karşı yüzünü kara çıkarmamış, Korfo muhasarasına iştirâk etmiş, Venediklilere ait olup birer deniz üssü vazifesini gören Şira, Patnos, Naksos ve diğer birkaç adayı almıştı.

★

Sultan Süleyman, kaptanıderyasından ziyadesiyle memnundu. Hayrettin Paşa 1537 seferinden zaferle İstanbul'a döndükten sonra derhal huzuruna kabul etmiş ve kazandığı muvaffakıyetlerden dolayı iltifatlarda bulunmuştu:

— Senin gibi kaptanıderyaya malik olduğumdan iftihar duyuyorum.

Demişti. Hiçbir zaman mütevazı tavrını değiştirmemiş olan Barbaros, padişahın ellerini öpmüş:

— Sana lâyık bir kul olabilmek için ikdam gösteriyorum, efendimiz.

Cevabını vermişti. Bu münasebetle 1538 yılı derya mevsiminden evvel kuvvetli bir donanma hazırlanması için vezirlerin de kendisi ile beraber çalışıp muavenet etmelerini, bu takdirde Andrea Doria ile karşılaşmak müyesser olursa, zaferin muhakkak surette donanmayı hümayunda kalacağını arzetmişti. Ertesi günü aktedilen divan pek

uzun sürmüştü. Galata tersanelerinde gece-gündüz çalışılması için yeni kararlar verilmişti. Sultan Süleyman, vezirlerin kendi paraları ile yüz gemi inşa ettirmelerini ve bu gemilerin donatılmasını istemiş, başta Vezîriazam Ayas Paşa olmak üzere bütün vezirler:

-- Emirleriniz başımış üstündedir. Seferi derya mevsimi hulûl etmeden sefineleri suya indirir, bir güzel donatırız.

Diye katî teminat vermişlerdi.

Divanda verilen kararların üzerinden iki aya yakın bir zaman geçtiği halde hazırlıkların süratle yürümediğini anlamıştı. Vezirlerin derya mevsimine kadar yüz geminin inşasını bile tamamlayacakları şüpheli idi. Şimdiye kadar on tanesini techiz edebilmişlerdi. Padişahın hışmından korkan vezirler, acz içinde kıvranıyorlar, kaptanıderyanın, daha az sefine ile denize açılmasını temin için çareler arıyorlardı. Bir gün Veziriâzam Ayas Paşa, Hahrettin'e sormuştu:

— Paşa kardeş, derya mevsimine kadar kadırgaların inşası hitam bulmaz ise ne yaparız? Acaba ne tedbir düşünürsüz?

Barbaros, veziriâzamın ne demek istediğini anlamış ve katî bir ifade ile cevap vermişti:

— Yapılacak birşey yok, bir kış daha bekleriz.

— Ya Doria kâfiri Adalar denizinde fetheylemiş olduğunuz cezireleri birer birer istirdat eylerse?

Doria'nın adı geçince Barbaros şöyle bir düşünmüş:

— Padişah efendimiz ne ferman buyurursa o olur.

Demişti.

İstanbul'da hazırlıklar bu safhada iken İspanya, Venedik, Papa ve Portekiz birleşmişler, Akdenize bir tehlike olan Osmanlı donanmasını vurmak için büyük bir armada toplamağa başlamışlardı. Donanmaya yine meşhur Andrea Doria kumanda edecekti.

Derya mevsimi başlıyor, donanmayı hümâyunda bulunacak Sancak Beyleri, askerleriyle beraber İstanbul'a

geliyorlardı. Halbuki donanma, henüz hazır değildi. Padişah vezirlerine kızıyordu. Bir gün hepsini huzuruna davet ederek azarlamıştı. Ayas Paşa, padişahın ayaklarına kapanmış, af talebinde bulunmuştu:

— Kusurumuz büyük sultanım, boynumuz kıldan incedir. Emirlerinizi yerine getiremedik. Ama yalnız kusur bizde değildir. Yeter derecede dülger ve kürekçi bulamadık.

Ayas Paşa'nın arkasından Lûtfi Paşa da söz alarak veziriâzamın bıraktığı yerden başladı:

— Ziyadesiyle ikdam gösterdik. Kaptan Paşa kulunuz da buna şahittir. Değil sayei şahanede cem eylediğimiz serveti, canımızı bile fedaya amadeyiz.

Bunun üzerine Sultan Süleyman Barbaros'a dönmüştü:

— Görürüm ki vezirlerim ikdam göstermemişler, sen ne dersin Hayrettin?

Hayreddin Paşa, boynunu bükmüş vezirleri müşkül bir duruma sokmamağa gayret ederek:

— Paşa kardeşlerimiz elbet ziyadesiyle gayret gösterdiler. Ne çare ki, sefineler ikmal edilemedi. Böyle nâkıs bir donanma ile sefer küşat etmek gerekmez. Ama, yine ferman, saadetlü padişahımın efendimindir.

Demişti. Sultan Süleyman:

— Hele bir düşünelim, elbet bir tedbir akla gelir.

Sözleriyle hepsine birden ruhsat vermişti. O gün tersaneyi dolaşmış, hem vezirlere ve hem de kaptanpaşaya hak vermişti. Bu kadar kısa zamanda yüz kadırganın ikmali hakikaten müşküldü. Ancak elde mevcut sefinelerle de denize açılmak tehlikeden uzak değildi.

Hâdiseler, süratle inkişaf etti ve Barbaros denize açılmağa mecbur oldu. Vezirler, son bir çareye başvurmuşlar, Andrea Doria'nın kırk kadırga ile, Mısır'dan Hint mallarını getiren Salih Reis'in filosunu yakalamak üzere Girit sularında beklediği şayiasını çıkarmışlardı. Hayreddin Paşanın, kader arkadaşı ve ağası Oruç Reis'in bergüzârı Kazdağlı Salih'in Doria'nın pususuna düşmesine razı olmıyacağını biliyorlardı.

Hayreddin Paşa, bu şayiayı duyar duymaz, Veziriâzam Ayas Paşaya koşmuş, haberin doğru olup olmadığını sormuştu. Diğer vezirler de oradaydı. Ayas Paşa, fevkalâde müteessir bir tavır takınarak:

— Hakikat böyle kardeş. İçimiz kan ağlar.

Demişti. Diğer vezirler de hemen aynı şekilde konuşmuşlardı. Bunun üzerine Hayreddin Paşa, kendilerinden son bir teminat istemişti:

— Salih Reis, benim kader arkadaşımdır. Onu, bile bile küffarın eline bırakamam, feda edemem. Akdenize yelken açmak, artık zaruri bir hal aldı. Ancak Paşa kardeşlerim, siz de biraz ikdam göstermelisiniz. Biz denize açıldıktan sonra geriye kalan doksan kadırganın techizatını tamamlayıp arkamdan gönderiniz, yeter kürekçi bulunuz.

Vezirler hep birden :

— Asûde hâtır ol, paşa kardeş. Gözün arkada kalmasın. Seni böyle yalnız bırakmak bize ârdır. Bir mâha kalmaz, diğer sefineler de inşallah ikmal edilir.

Cevabını verdiler. Barbaros, bundan sonra sarayı hümâyuna giderek huzura çıkmış ve vaziyeti padişaha da arzederek denize açılması için müsaade istemişti. Sultan Süleyman, Kaptan Paşasının bu fedakârlığına ve vefakârlığına bir kere daha hayran olmuştu. Ancak onu böyle noksan bir donanmayla gönderip ateşe atmaktan çekiniyordu:

— Ya Doria kâfiri ziyade sefine ile karşına çıkarsa?

— Merak buyurmayınız efendimiz. Duanız berekâtiyle donanmayı hümâyunun nâmını küçük düşürmem.

— Allah, seni muzaffer etsin, iki cihanda aziz ol!

Barbaros, bu hayır dua karşısında gözleri dolu dolu olarak padişahın ellerini öptü.

— Bizi hâtırdan çıkarma padişahım.. Sana lâyık bir kul olduğumu ispat için icabederse fedayı can edeceğim.

Huzurdan çıktıktan sonra soluğu tersanede alan Hayreddin Paşa, deniz cenklerinde pişmiş kaptanları topladı, icabeden emirleri verdi. Sancaklardan gelen askerin der-

hal gemilere bindirilmesine başlanmasını söyledi. Hazırlattığı süratli bir gemiyle Turgut Reis'e haber uçurdu. Akdenizdeki mevcut Türk korsan filolarını toplayarak Adalar denizinde kendisine katılmasını bildirdi. Turgud'a çok ihtiyacı olacaktı.

1538 yılı haziran ayının ilk haftasında kırk gemiden müteşekkil olan donanmayı hümâyun (1) Haliç'ten çıkmıştı. Bütün tekneler bayraklarla süslüydü. Hayreddin Paşa, sabahın erken saatlerinde saraya gitti. Vezirler ve diğer devlet erkânı ile saray erkânı Kaptan Paşayı kapıda bekliyorlardı. Hayreddin, beraberinde kaptanları olduğu halde sarayın merasim dairesine girdi. Kaptanlar, başlarında altın işlemeli miğferler, bellerinde kıymetli taşlarla süslü, sırmalı kemerler ve kabzaları mücevherlerle işlenmiş palalar vardı (2). Bu merasim için asker de getirilmişti. Âdet üzere Kaptanpaşaya bir sancak, bir davul ve nakkare verildi. Sultan Süleyman, zafer temennisinde bulundu. Dualar etti. Vezirler ve devlet erkânı Barboros'u iskeleye kadar geçirdiler. Hayreddin Paşa, başterdeye (3) çıktığı zaman gemiler demirlerini aldılar, yelkenlerini çektiler, küreklerini yağladılar. Hareket işareti ile toplar, tüfekler patladı. Sanki İstanbul'un gökleri sarsılıyordu.

Donanmayı hümâyun, Çanakkale'de ufak bir tevakkufu müteakıp Akdeniz'e yelken açmıştı. Midilli'de batan bir geminin topları çıkarıldıktan sonra, Golos körfezi ağzında İstiyakos kalesi ile İskaros adası zaptedilmişti. Yalnız buradan üç bin esir alınmıştı. Bu sıralarda Salih Reis de Mısır'dan dönmüş, Hayreddin Paşa ile birleşmişti. Andrea Doria'nın Salih Reis'e pusu kurduğuna dair çıkarılan haberlerin aslı olmadığı anlaşılmıştı. Fakat Turgud'tan henüz bir haber yoktu. Acaba nerede kalmıştı? Barbaros:

---

(1) Kâtip Çelebi; Tuhfet-ül Kibar, sayfa: 51.

(2) Celâlzade Mustafa Çelebi; Tabakat-ül Memalik, sayfa, 15.

(3) Esski devirlerde Amiral gemisine Başterde denilirdi.

— Turgutcağ beyimiz neden gelmez!

Diye sabırsızlanıyordu. Donanmaya iltihak etmesi için yolladığı geminin düşman eline geçmesinden endişe ediyordu.

Vezirlerin göndereceklerini vâdettikleri tekneler nihayet gelmişti. Fakat bunlardan yirmi yedi tanesinin techizatı noksandı. Barbaros altmış üç tanesini alakoyarak diğerlerini İstanbul'a iade etti. Osmanlı donanmasının geldiğini haber alan Sikros adası, mukavemetin imkânsız olduğunu anlayınca elli kız, elli oğlan ve üç bin altın yollayarak her sene vergi vermek suretiyle haraca bağlandı. Adalar birer birer düşüyordu. Girit ise yangın yerine çevrilmişti. İşte tam bu sırada Turgut da yirmi yedi parça tekneden mürekkep gönüllü yanî korsan filosu ile çıkagelmişti. Barbaros kader arkadaşını merasimle karşılamış ve Başterdeye çıktığı zaman kendisini kucaklayarak öpmüş:

— Bizi neden beklettin, Turgud'um, sana ihtiyacımız var.

Diye iltifatlarda bulunmuştu. Ona hakikaten ihtiyacı vardı. Salih Reis'ten sonra bu namlı Türk denizcisinin de donanmaya katılması leventlerin mâneviyatını bir kat daha arttırmıştı. Diğer taraftan keşif için böyle mahir bir kaptanla süratli gönüllü filosu çok işe yarayacaktı. Turgud'un geç kalmasına sebep, bazı teknelerin denizlerde bulunmasıydı. Onları bir araya toplamak için ister istemez bir iki hafta zaman geçmişti.

Barbaros Hayreddin Paşa, adalardan ve Anadolu sahillerinden yeter derecede kürekçi temin ettikten sonra iaşe maddelerini almak üzere Ağrıboza gelmiş ve burada, Haçlılar donanmasının Preveze sularında toplandığına dair bir haber almıştı. Derhal Yunan sularına yelken açılması emrini vermişti. Turgut Reis'i de gönüllü filosu ile keşfe göndermişti. Turgut, mecbur kalmadıkça bir harp kabul etmiyecekti.

Haçlılara gelince; harekât plânında henüz katî şekilde anlaşamamışlar, bu yüzden de epeyce zaman kaybetmişlerdi. Şarlken, Cezayir'e taarruz edilmesini istiyor, Papa ise evvelâ Osmanlı donanmasının imha edilerek İtalyan sahillerinin tehlikeden kurtarılmasını ileri sürüyordu.

— Bir taraftan Barbaros, diğer taraftan Kaptan Dragut sahillerimizi harabeye çevirir.

Diyordu. Nihayet Papa'nın fikri galip gelmişti. Korfo adasının yığınak yeri olması kararlaştırılmıştı. Doria, mart ortasında Korfoda bulunacaktı. Adaya evvelâ Venedik donanması gelmiş, 17 haziranda Marko Grimani kumandasındaki Papalık donanması sökün etmişti. Fakat Doria'dan bir haber yoktu. Bu fasıladan istifade etmek ve kendisine şeref payı çıkarmak isteyen Grimani otuz galeri ile Preveze'ye bir baskın yapmış ve bandırasını hisara çekmeğe muvaffak olmuştu. Bunu büyük bir zafer sanıyordu. Fakat birkaç gün sonra kaptanlardan biri müthiş bir haber getirmişti. Kaptan Dragut'un filosu bu tarafa geliyordu. Grimani:

— Kaptan Dragut mu dediniz?

Derken âdeta dudakları titriyordu. Onun ne yaman bir denizci olduğunu herkes gibi o da biliyordu. Askerlerini gemilere toplayarak süratle Preveze'den ayrıldı, Korfo'ya döndü. Turgut Reis de mağrur Marko Grimani'nin kaçtığını görmüş:

— Ne de cesur insanlarmış!

Diye arkalarından kahkahalarla gülmüştü.

Doria, eylûlün 22 nci günü Korfo'ya gelmiş bulunuyordu. Türk donanmasının ayni sularda olduğu haberini de almıştı. Turgut Reis, vakit kaybetmeden keşif raporunu, Modon önlerinde bekleyen Hayrettin Paşa'ya ulaştırmıştı. Sonra rotasını donanmayı hümâyun ile birleşecek şekilde tâyin etmişti.

Hayrettin Paşa, Kefalonya adasını vurduktan sonra doğruca Preveze limanına girmişti. Muazzam ve mağrur

Haçlılar donanması da Korfo limanından ayrılmış, Preveze sularına yaklaşmıştı.

25-26 eylûl gecesi Haçlıların Aksiyum burnuna yapmak istedikleri çıkarma hareketi akim kalmıştı. Çünkü burası daha evvel tahkim edilmişti. Artık iki meşhur rakîp birbirlerinin nerede olduklarını aşağı yukarı biliyorlardı. Doria, emrindeki donanmaya güveniyor, zaferden asla endişe etmiyordu.

26 eylûl perşembe günü, Preveze'de demirli bulunan Türk Amiral gemisinde reisler toplanmışlardı. Barbaros Hayrettin Paşa, başta Turgut olmak üzere Salih Reis, Murat Ağa, Seydi Ali Reis, Alî Gülle, Sadık Reis, Güzelce Ahmet ve diğer su ve ateş içinde pişmiş kaptanların mütalâalarını dinliyordu. Reisler, Kaptanpaşaya hayrandılar, o, ne söylese, körü körüne itaattan âdeta büyük bir zevk duyuyorlardı. İçlerinde en pervasızı hiç şüphesiz Murat Ağa idi. Bu, saçını sakalını denizlerde ağartmış kaptan, söz sırası kendisine geldiği zaman:

— Küffara hemen saldırmak evlâdır, daha ne beklersiz?

Dedi. Turgut ise, daha temkinli hareketi tavsiye ediyor, düşmanın büyük bir armadaya sahip olduğunu söylüyordu. Koca Barbaros, konuşmuyordu. Umumî kanaat ihtiyatı elden bırakmamak merkezindeydi. Yalnız Murat Ağa'yı ikna etmeğe imkân yoktu. Murat, her ne pahasına olursa olsun düşmana hemen baskın tarzında bir hücum yapılmasını istiyordu. Hattâ biraz ileri giderek:

— Yoldaşlarım, ne korkarsız! Bize Hayreddinli derler!

Cümlesini bile ağzından kaçırmıştı. Bu "ne korkarsız„ suali üzerine kaptanlar, yerlerinden hafifçe doğruldular. Böyle bir ithama ilk defa maruz kalıyorlardı. Bunu bir başkası söylemiş olsaydı, cezası elbette ağır olurdu. Fakat Murat Ağa, Barbaros'un sancağı dalgalanırken âdeta kendinden geçer, öyle dövüşürdü. Cesareti, fedakârlığı ve kahramanlığı şüphe götürmezdi. Barbaros, arkadaşlarının kızdıklarını anlamıştı. Ortalığı derhal yatıştırdı:

— Yoldaşlarım, üzülmeyin, Murat Ağayı hepimiz tanırız. Ağzından kaçtı, Doria'nın armadası ne kadar büyük olursa olsun, Ulu Tanrım zaferi bize müyesser edecektir. Ben Doria'yı kaç yıldır ararım, kısmet bugünlerde imiş, alnımızda ne yazıldı ise o olur. Devleti aliyenin donanmasını körü körüne ateşe atmak bize düşmez. Biz kaptanıderyayız.

Bu sözler tesirini göstermişti. Murat mahcup olmuştu:

— Sen nasıl istersen öyle olsun, reis baba.

Barbaros düşünceliydi. Arkadaşları onun yüzündeki endişeyi görmüşler, fakat birşey sormağa cesaret edememişlerdi. Hayrettin Paşa, endişesinde haklıydı. Çünkü Doria'nın donanması, donanmayı hümâyunun gemi bakımından üç, asker ve top bakımından sekiz defa fazlaydı. Haçlılar, bizi Akdeniz'den atmak için harekete geçmişler, yüz altmış iki kadırga, yüz kırk yelkenli, üç yüz nakliye ve yardımcı gemi ile iki bin beş yüz beş top ve altmış bin asker toplamışlardı (1).

Akşam yemeği beraberce amiral gemisinde yenildi. Sonra Barbaros arkadaşlarını yalnız başlarına bırakarak kamarasına çekildi. Günlerce gözüne uyku girmemişti. Hayrettin Paşa gider gitmez Salih Reis:

— Ne susarsız? Yoksa Murat Ağa bizim, korkumuzdan ağzımızı açmadığımızı zannedecek.

Dedi. Güzelce Ahmet'le Ali Gülle gülmeğe başladılar. Turgut Reis:

— Bırakın Murad'ı dedi, ağzından bir defa kaçtı.

Murat Ağa dayanamadı:

— Yapmayın yoldaşlarım, etmeyin, Turgutcam doğru söyler, ağzımdan kaçtı. Biz kim, korku kim, hele koca Turgutca'nın huzurunda ben nasıl öyle düşünürüm. Onun levendi olmak bile bana şereftir. Biz denizlerde doğduk, denizlerde büyüdük, denizlerde öleceğiz. Kusur ettik, affeyleyin.

---

(1) Kâtip Çelebi, Tuhfet-ül-Kibar, sahife 51.

Murat Ağa dokunsalar ağlayacaktı. Arkadaşlarının yüzüne bakmaktan utanıyordu. Reisler:

— Sana takıldık, hoş gör!

Diye gönlünü aldılar. Seydi Reis, eski deniz cenklerinin tatlı tarafından açtı. Saatler su gibi akıyordu. Halbuki gemilerine çekilecekler ve erkenden Kaptanpaşadan talimat alacaklardı. Salih Reis:

— Haydi yoldaşlar, artık geç oldu.

Cümlesiyle arkadaşlarını, ikaz etti.

Reislerin hepsi toparlandılar. Fakat tam çıkacakları zaman Barbaros Hayrettin Paşa geldi, gözlerinin içi gülüyordu.

— Yoldaşlarım, siz daha gitmediniz mi? İyi olmuş, Allahın inayeti ile küffarı mağlûp edeceğiz. Hayırlı bir rüya gördüm.

Kaptanpaşa'nın etrafında toplandılar. Barbaros rüyasını anlattı: Hazreti Peygamberi görmüş, Peygamber, zaferin Müslümanlarda kalacağını söylemişti.

— Demek zafer bize adanmış, yarın Korfo'ya yelken açacağız.

1538 yılı eylûl ayının 27 nci günü yirmisi gönüllü gemisi olmak üzere yüz yirmi iki kadırga, üç yüz altmış top, sekiz bin Yeniçeri ile Bey askerleri ve gemicilerden mürekkep Osmanlı donanması Preveze limanından ayrıldı. Gemilerin direkleri çıkarılmıştı. Çünkü direkler yağlı paçavralarla tutuştuğu, gülle parçası ile kırıldığı zaman güvertede bulunanların ağır zayiata uğraması ihtimali vardı. Diğer taraftan düşman mürettebatı ziyade olduğundan rampada reisler, hareketlerini Kaptanpaşanın yeşil sancağı dalgalanan Amiral gemisine uyduracaklardı.

Düşman donanması da hareket etmişti. Bu suretle 27 eylûl (1) de Preveze açıklarında karşılaşmak mümkün ol-

---

(1) Bazı müverrihlere göre katî savaş 28 eylûlde olmuştur. Fakat bir anane hükmüne girmiş olan 27 eylûl tarihi kabul ediliyor. Kâtip Çelebi bu tarihi esas tutar.

muştu. Barbaros Hayrettin Paşa ortaya, Salih Reis sağa, Seydi Ali Reis sola kumanda ediyorlardı. Turgut Reis'in filosu arkadan geliyordu. Turgut, icabında her tarafa yetişecekti. Rüzgâr Haçlılara müsait şekilde arkadan esiyordu. Böyle devam ederse bizim için tehlike olabilirdi. Fakat biraz sonra rüzgâr dindi. Doria kalyonlarını, ileri hatta sürmüş, galeralarını arkaya almıştı. Merkezde bizzat kendisi bulunuyordu. Sağ kanatta Venedik filosu kumandanı Vansenzo Kopoello, sol kanatta Papalık filosu kumandanı Marko Grimani yer almışlardı.

Top ateşi ile şerefli kadırgalar devrinin en büyük deniz savaşı başlamıştı. Gümüş hilâlli al sancaklarını çeken Türk kadırgalarında leventler, zurna, tabıl ve nefir sesleri arasında Seydi Ali Reis'in türküsünü bir ağızdan söylüyorlar, cenk imanlarını tazeliyorlar, kuvvetlendiriyorlardı:

Deniz üstünde yürürüz
Düşmanı arar buluruz
Öcümüz komaz alırız
Bize Hayreddinli derler!

Top ateşi şiddetini biraz daha arttırıyor, Barbaros'un cesur ve mahirane manevraları düşman amirallerini şaşırtıyor, gemilerini karmakarışık ediyordu. Hayrettin Paşa her yere yetişiyor, Amiral gemisinin güvertesinde heybetli başını süsleyen kızıl saçlarını deniz rüzgârlariyle savurarak sanki tarihe hükmetmek istiyordu. Andrea Doria, Akdeniz'in bu meşhur deniz kurdu da mağlûbiyeti kolay kolay kabul etmek istemiyor, galeralarını koruyan kalyonlarını sıkıştırdıkça sıkıştırıyordu.

Barbaros, Doria'nın her taarruzu karşısında kendi kalyonlarının arkasına çekilmesinden dolayı kalyon filosunu dolaşarak hedefine varmak ve düşman galeralarını yakalamak imkânı olmadığını anlamıştı. Sabahın erken saatlerinde başlayan savaş, hiçbir netice vermeden devam edip gidiyordu. Hayrettin Paşa, düşmanın gece karanlığın-

dan istifade ederek çekileceğinden korkuyor ve bir daha eline geçemiyecek olan böyle bir fırsatı heder etmek istemiyordu. Her ne pahasına olursa olsun karanlık çökmeden savaşı bitirmek lâzımdı. Son derece cüretkâr ve neticesi belki de son derece felâketli olabilecek bir karar verdi. Kalyon hattını yaracaktı. Deniz tarihinin en büyük mesuliyetini kendi omuzlarına alıyordu. Bir tek emirle ya tarihin en muazzam deniz cengini kazanacak ve yahut donanması ile beraber mahvolup gidecekti.

Ellerini semaya kaldırmış, Ulu Tanrıya dua ediyordu:

— Yâ Rabbim, diyordu. Bizi muzaffer, küffarı zebun eyle. Beni padişahımın huzuruna yüzaklığı ile çıkar!

Güvertede bulunan kaptanlar, gözleri yaşlı olarak ayni duayı yüksek sesle tekrarlıyorlardı. Barbaros, fedakâr kaptanlarının yüzlerine minnetle bakıyordu. Kendi mukadderatına ister istemez onlar da iştirâk edeceklerdi.

Barbaros, süratle düşman kalyonlarına doğru gidilmesi emrini verdi. Bu tarihî bir emir yerine getirildi. Çok şiddetli bir saldırış ile kalyon hattı birkaç yerinden yarıldı. Cenahlardan da aşıldı. Bu korkunç manevra düşmanın maneviyatını kırmıştı. Türk kadırgaları müthiş bir süratle ileri atılıyorlardı. Şimdi Doria muntazam bir hattan mahrumdu. Hava tamamen kararıktan sonra rüzgâr bindirmiş, fırtına çıkmıştı. Doria, batmaktan kurtulabilen gemilerle muharebe meydanını rakibi Barbaros Hayrettin Paşa'ya bırakmış kaçıyordu. Korkusundan Amiral fenerini bile yakamıyordu. Hayrettin Paşa:

— Aman şu Doria'ya bakın! Ne tarafa kaçtığını göstermemek için fenerlerini bile kahramanca vurup söndürmüş!

Diyordu. Barbaros, yanan düşman kadırgalarının ışıkları altında bayrağını şan ve şerefle dalgalandıra dalgalandıra düşmanı kovalıyordu. Cihadı ekber tamam olmuş, Haçlılar donanması parça parça edilmişti. Bu zaferde Turgut Reis'in de hissesi vardı.

★

Preveze zaferi, Akdeniz'deki Hıristiyan devletlerini dehşet içinde bırakmıştı. Üzerinden bir hayli zaman geçmiş olmasına rağmen bu acı mağlûbiyetin tesirleri hâlâ devam ediyordu. Haçlılar, Osmanlı donanmasının karşısına tekrar çıkabilmek için yeni bir armada toplamağı hemen hemen imkânsız görüyorlardı. Papa'nın bütün tahrik ve teşvikleri boşa gidiyordu. Bazı Hıristiyan devletleri, padişah ile anlaşmak çarelerini arıyorlardı. Venedik çoktan dize gelmişti. Bir sulh muahedesi akdi için İstanbul'a elçiler yollamağa hazırlanıyordu. Sulha kavuşmak uğrunda her fedakârlığa katlanacaklardı. Fakat Akdeniz'in, feleğe baş eğmeyen pervasız korsanı Turgut Reis'e kim söz geçirebilecek, onu baskınlardan hangi kuvvet alıkoyacaktı?

Turgut Reis, Hayrettin Paşa İstanbul'a dönerken donanmayı hümayundan ayrılmıştı. Emrinde yirmi gönüllü gemisi vardı. Teknelerin techizatı mükemmel, forsaları tamam, iaşe maddeleri boldu. Preveze savaşına katılmış olan leventlerin maneviyatları çok yüksekti. Reislerin hemen hepsi tecrübeli ve nam salmış kimselerdi. Turgut, korsan filosunun kuvvetinden ve Haçlılarda hâlâ devam edip giden şaşkınlıktan faydalanmak için şimdilik Cerbe adasına dönmemek kararını vermişti. Böyle bir fırsat her zaman ele geçmezdi. İşe Adriyatik denizinden başladı. Paksos adası sularında beş Venedik kadırgası ele geçirdi (1). Tam bu sıralarda, sulh müzakerelerinde bulunmak üzere İstanbul'a giden Venedik sefaret heyeti huzuru hümâyuna çıkmış Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman'a:

— Bizi Kaptan Dragut'tan kurtarınız, haşmetmaap!

İstirhamında bulunmuştu. Halbuki böyle bir istirhama lüzum yoktu. Çünkü devletine ve padişahına sadık olan Turgut Reis, zaptettiği kadırgalardan birinin kaptanından Osmanlılarla Venedikliler arasında sulh aktedilmek üzere olduğunu haber almış ve Venedik sularını derhal terketmişti. Bununla beraber kadırgaları serbest bırakmayarak

(1) Fevzi Kurdoğlu; Turgut Paşa; sayfa 355.

yedeğine almıştı. Çünkü bu ganimet malında şehit leventlerin olduğu kadar gazilerin de hakkı vardı.

İtalyan yarımadasının batı sahili boyunca ilerleyen korsan filosu, yolda Sicilya, Napoli ve Ceneviz gemilerinden birkaçını söndürmüş ve bir sabah vakti Cenova önlerine gelmişti. Reisler şaşırmışlardı. Acaba Turgut, karaya kuvvet mi çıkaracaktı? Eğer böyle ise büyük bir tehlike ile karşı karşıya bulundukları muhakkaktı. Cenova her türlü müdafaa vasıtalarına malik kalabalık bir şehirdi. Limanda uzun mesafeli toplarla donatılmış bir hayli harp gemisi vardı. Reislerden biri:

— Baba Kaptan, Cenova'ya neden geldik?

Diye sormuştu. Turgut, arkadaşının ne demek istediğini anlamıştı:

— Merak etme, ihtiyatı elden bırakacak değiliz. Küffara gözdağı vermek için buralara geldik. Kendilerinden asla pervamız olmadığını göstermek istedik.

Birkaç saat sonra korsan filosu, pruva hattı nizamında batıya doğru yol almıştı. Turgud'un maksadı, küffarın nazarını başka taraflara çekmekti. Bu suretle ileride İspanyolları gafil avlayabilirdi. Gece, kamarasında Müslim Hoca ve Cerrah Hasan Çelebi ile yârenlik eden Turgut:

— Doria, bizi İtalyan sularında boş yere arayacak, halbuki biz o sıralarda İspanya sahillerinde olacağız.

Diye plânını açıklamıştı.

Söz dönmüş dolaşmış, eski hâtıralara intikal etmişti. Bir ara Cerrah Hasan Çelebi şöyle bir sual sormuştu:

— Cenova size hiçbir şey hatırlatmıyor mu?

Turgud'un Cenova'da herhangi bir hâtırası yoktu.

— Hayır.

Çelebi, Müslim Hoca'nın yüzüne bakarak gülümsedi:

— Fakat baba reis, asilzade Solmi ailesini ve hele dilber Rossena'yı ne çabuk unuttunuz. Hoca, hâlâ ah çeker durur.

Turgud'un dudaklarında belli belirsiz bir tebessüm uçtu.

-- Evet, evet, dedi. Fakat ben o dilber kadının adını bile unutmuştum. Aradan şöyle böyle yirmi beş sene geçti. Gözümde hayali bile canlanmıyor.

Müslim Hoca, bir de bana sorun der gibi başını salladı. Fakat hiçbir şey söylemedi. Hasan Çelebi'nin tekrar lâtifeye başlamasından korkuyordu.

Korsan filosu, Cerbe adasına yedeğinde direkleri kırılmış, yelkenleri yırtılmış bir sürü harp sefinesi olduğu halde girmişti. Halk şanlı Türk korsanlarını heyecan ve sevinçle karşılamıştı. Çünkü adada tekrar bolluk başlayacaktı. Turgut, fakir fukaraya zahire dağıttı. Emîrin ganimet mallarından hissesinden fazlasını verdi.

Cerbe adası canlanmış, âdeta yeniden hayat bulmuştu. Kuşakları altınla dolu leventler, kalabalık gruplar halinde adanın dar sokaklarında dolaşıyorlar, bol bol para sarfediyorlardı. Dinlenmeğe ve eğlenmeğe hak kazanmışlardı. Esir pazarlarında, şaraphanelerde bazı ufak tefek hâdiseler, arbedeler oluyorsa da Turgut şimdilik bunlara göz yumuyor, ses çıkarmıyordu. On beş gün böyle devam etti. Sonra limanda ve tersanede faaliyet başladı. Gemiler tamir edildi, yağlandı, forsalar teker teker gözden geçirildi. Zayıflar, hastalar ve yaşları ilerlemiş olanlarla çilesini dolduranlar ve fevkalâde hizmetleri görülenler azat edildi. Bunlardan bir kısmı adaya uğrayan bir ticaret gemisi ile İtalya'ya gittiler. Bir kısmı adada kalarak burasını kendilerine ikinci bir vatan yaparak iş - güç tutmağa başladılar. Memleketlerine dönenler, korsan filosunun derya mevsimi gelir gelmez evvelâ Şimalî Afrika sahillerinde kol gezeceğini ve sonra, İtalyan sularına döneceğini söyliyeceklerdi. Çünkü hareketlerinden evvel adada bu yolda kuvvetli bir şayia çıkarılmıştı.

Azat edilenlerin arasında en mühim şahsiyet Maltalı genç bir hekimdi. Preveze savaşına takaddüm eden aylarda bir Malta kadırgasından esir alınmıştı. Cerrah Hasan Çelebi birkaç lisan bilen bu genci küreğe koydurmamış, kendisine yardımcı olarak verilmesi için rica etmişti. Turgut,

seneler senesi kader birliği yapan sadık arkadaşını kırmamış:

— Sen nasıl istersen öyle olsun, Çelebi.

Demişti. Maltalı sadakatle çalışmış, bir iki sene içinde türkçeyi de öğrenmişti. Artık ihtiyarlamış olan Hasan'a tam mânasiyle bir yardımcı olmuştu. Hattâ Turgut Reis'in bir yarasını bizzat sarmış, ihtimamla tedavi etmiş ve kısa zamanda iyileştirmişti. Turgut, hizmetlerinin karşılığı olmak üzere kendisini azat ettiği vakit bir hayli düka altını da vermişti. Fakat Maltalı, Cerbe adasını terk etmemiş, günlerini korsan reisleri ile bir arada geçirmişti. Nihayet bir gün, yanında Hasan Çelebi de olduğu halde Turgut Reis'in huzuruna çıkarak:

— Ben sizden ayrılmak istemiyorum. Malta'da kimsem yok.

Demişti. Çelebi de şefaat etmiş, artık ihtiyarladığını, yerine Maltalının geçmesini söylemişti. Turgut, hizmetine giren Çelebinin hayatı ile genç hekimin hayatı arasında bir benzerlik bulmuştu. Bu teklifi memnuniyetle kabul etti. Yalnız Hasan, korsan filosunun yine baş cerrahı olarak kalacaktı.

Maltalı bir müddet sonra ihtida ederek dini islâm ile müşerref olmuş, Abdullah adını almıştı. Bundan Çelebi kadar Müslim Hoca da memnun olmuştu. Abdullah İslâmın şartlarını ve namaz kılmasını öğrenmiş, hattâ Kura'nı Kerimin bazı âyetlerini ezberlemeğe koyulmuştu. Müslim Hoca, Maltalıyı günde üç dört saat hıfza çalıştırıyordu. Bunun üzerine Hasan Çelebi, Hocaya çıkışmıştı:

— Artık bu kadarı kâfi, imam olacak değil a. Namaz surelerini öğrensin yeter.

Maltalı Abdullah bu suretle her gün devam eden din derslerinden de kurtulmuştu. Fakat hocasının ısrariyle beş vakit namazını muntazaman eda ediyordu.

Cerbe'deki hazırlıklar sanıldığından çok daha kısa zamanda tamamlanmıştı. Derya mevsiminin gelmesini bek-

lemiyen Turgut Reis, müsait bir rüzgâr bulur bulmaz denize açılmıştı. Şöhretli ve cesur reislerin kumandalarında bulunan korsan filosu yirmi tekneden mürekkepti.

Turgut, düşmanın nazarlarını başka tarafa çekmek üzere, Şimalî Afrika sahillerinde beş on gün süren aldatıcı cevelândan sonra süratle İspanya sularına çıkmıştı. Buralarda yapılacak baskınlar çok daha şiddetli olacaktı. Sahil kasabaları birer birer talan edilecek, limanlarda bulunan ticaret ve harp gemileri ateşe verilecek, yolda rastlanan veya pusuya düşürülen Hıristiyan gemileri müretteb atı esir edildikten sonra söndürülecekti.

Turgut Reis'in Cerbe'den ayrılmasının üzerinden kırk gün kadar geçmişti. Her taraftan şikâyetler ve feryatlar yükseliyordu. "Korsan Dragut geliyor!,, avazeleri İspanya sahillerinde dehşetle dolaşıyordu. Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman'a rağmen devrinin en büyük hükümdarı olduğunu iddia edecek kadar ileri giden İmparator Şarlken ne yapacağını şaşırmıştı.

— Dragut bize meydan okuyor, Akdeniz'in selâmeti için bu müthiş Türk'ü denizlerden uzaklaştırmalı.

Diyordu. Amirallerini cesaretsizlikle itham ediyor, hakaretler savuruyordu. Bu ithamlarında pek de haksız sayılmazdı. İspanya'da yalancı bir şöhret yapan amirallerin bir kısmı Turgud'un karşısına çıkmak cesaretini gösterememişlerdi. Onlara göre, ufak filolarla takibe çıkmakta bir fayda yoktu. Bu vazife donanmaya verilmeliydi. Şarlken son çare olarak, ayni yolu tutmak mecburiyetinde kaldı. Bütün donanmayı Andrea Doria'nın emrine vererek Turgut Reis'i yakalamağa memur etti. Preveze'nin mağlûp, fakat kurt denizcisi, Hıristiyanlık için pek şerefli olan bu vazifeyi minnet ve şükranla kabul etmiş, elli beş galera ile denize açılmıştı. Şarlken, Doria'ya:

— Başımıza belâ kesilen Dragut'tan sahillerimizi halâs et. Onu muhakkak yakala, artık matem çanları sussun!

Demişti. Doria, Turgud'un aldatıcı manevralarına kapılmış, evvelâ İspanyol, sonra Fas ve Tunus sahillerini do-

laşmıştı. Fakat değil Turgud'a, izine bile tesadüf edememişti. Bu sıralarda başka bir Hıristiyan filosu da Turgud'u aramakla meşguldü.

★

İspanya sahillerini dehşet içinde bırakan Turgut Reis, Andrea Doria tarafından takip edildiğini ve Doria'nın emrinde elliden fazla harp sefinesi bulunduğunu haber alınca, bazı ihtiyat ve emniyet tedbirlerine başvurmak lüzumunu duymuştu. Filosundan sekiz parça gemiyi ayırarak bunları Cerbe adasının muhafazasına memur etmişti. Geriye kalan on iki çektiri ve perkende ile 1540 yılı haziran ayının ilk yarısında Korsika adası sularına gelmişti. Kavli ile Lianza limanları arasında Gerallata koyunda demirlemişti. Bu koyda hem bir müddet Doria'nın nazarından uzak olacak, hem pala sallamaktan yorulmuş leventlerini, kürek çekmekten bitkin bir hale gelmiş forsalarını dinlendirecekti. Bu arada tekneler de tamir edilecek ve yağlanacaktı.

Koy, emin bir mahaldeydi. Vâkıâ sahilde yüz kadar muhafız ve topu bulunan ufak bir kale vardı. Ama buradan pek tehlike gelmezdi. Turgut birkaç defa Gerallata'da demirlemiş, hattâ on sene kadar evvel uzun müddet kalarak gemilerini sahile çekmiş kalafat yaptırmıştı. Muhafızlar, pruva direklerinde beyaz, kırmızı zemin üzerinde yeşil hilâl resmedilmiş olan Turgud'un forsunu görür görmez bayraklarla selâmlamışlar ve dostça karşılamışlardı. Turgut Reis, bununla beraber Maltalı Abdullah'ı kaleye yollayarak gözdağı vermeği ihmal etmemişti. Muhafızların kumandanı olan ihtiyar bir şövalye:

— Kaptan Dragut'u forsundan tanıdık. Bizden yalnız hürmet göreceksiniz. Kendisine hürmetlerimi arzediniz. Bir emirleri varsa derhal yerine getirmeğe âmadeyim.

Demiş ve bazı hediyeler de takdim etmişti. Esasen başka türlü hareket etmelerine de imkân yoktu. Bu müt-

hiş Türk korsanını kızdırırlarsa, kalede taş üstünde taş, gövde üzerinde baş komayacağını pekâlâ biliyorlardı.

Gerallata'ya demirlediklerinin dördüncü veya beşinci günüydü. Tamir için karaya çekilen iki çektiriden birinin kaptanı, heyecanla Turgud'un teknesine gelmiş, sabahın erken saatlerinde kalenin açılan kapısından dört muhafızın çıktığını ve dolu dizgin Kavli limanı istikametinde gittiklerini haber vermişti. Bundan şüphelenen kaptan:

— Acaba Doria'ya haber mi uçurdular?

Diye endişelerini açığa vurmaktan çekinmiyordu. Turgut sakindi:

— Mümkündür, fakat Doria, o kadar uzaklardadır ki taş çatlasa bir aydan evvel buraya gelemez. O korsika sularında göründüğü sıralarda ise, biz, İspanya sahillerinde olacağız.

Evet, Doria, çok uzaklardaydı. Haberin, İspanyol donanmasına ulaşması ve onun buralara kadar gelmesi bir hayli zamana mütevakkıftı. Turgut, nihayet bir hafta, on gün sonra Korsika sularından ayrılmış olacaktı.

Kendi kendine:

— Keşke, Doria kâfirine böyle bir haber uçurabilseler.

Diye söylenmişti. Bu çok işine yarayacaktı. Fakat Turgud'un, takibine çıkan diğer kudretli bir düşmandan haberi yoktu.

1540 yılı, haziran ayının 15 inci günüydü. Güneş doğarken kamarasından çıkan Turgut Reis, güvertede şöyle bir dolaşmış, sonra abdest almış, yere serilen işlemeli seccadede sabah namazını kılmış, Kur'an-ı Kerim okumağa başlamıştı. Bu sırada geminin baş tarafındaki gözcülerden biri:

— Ufukta bir karaltı var!

Diye bağırmıştı. Turgut, seccadeden fırlamıştı. Evet, ufukta bir karaltı vardı. Bütün nazarlar o tarafa çevrilmişti. Dakikalar geçtikçe karaltılar büyüyor, büyüyordu. Tereddüde mahal yoktu. Bir düşman donanması pür aza-

met üzerlerine doğru geliyordu. Demek Doria, İspanya sularında değildi. Gafil avlanmışlardı. Kuvvetler arasında muvazene yoktu. Korsan filosu savaşa hazırlanmamıştı. Gemilerden ikisi karaya çekilmişti. Leventlerden bir kısmı sahilde bulunuyordu. Turgut, arkadaşlarının:

— Ne yapacağız, Baba Reis?

Suallerine hiç düşünmeden, cevap verdi:

— Döğüşeceğiz. Ben, küffara sağlam tekne vermem.

Yegâne kurtuluş çaresi, düşman hattını yarıp, açık denize çıkmaktı. Fakat bu da âdeta imkânsız gibiydi. Leventleri süratle bir araya toplamak için zaman kalmamıştı. Sahilde bulunan Arap tayfalar, düşman donanmasını görür görmez gemilerine döneceklerine selâmeti firarda aramışlar, dağlara doğru çekilmeğe başlamışlardı. Turgut:

— Ah korkaklar, bizi yine yalnız bıraktılar!

Dedi. Sonra birden kendini topladı. Hareket emrini verdi. Demirler, zincirleriyle beraber sulara bırakıldı. Çünkü demirleri çekmek için epeyce zaman isterdi. Hıristiyan âmiralleri şaşırmışlardı. Türklerin böyle çok müşkül bir durumda, ufacık bir filo ile savaşı kabul edeceklerini akılları almıyordu. Yalnız içlerinden Cenovalı bir asılzade:

— Kaptan Dragut için herşey mümkündür.

Diyordu. Genç bir âmiral ise, arkadaşına mağrur bir edâ ile:

—Siz, daima böyle söylersiniz dostum. Sizi, bu korsan, âdeta büyülemiş. Birkaç saat sonra âkibetini gözlerinizle göreceksiniz.

Cevabını veriyordu.

Korsan filosunda kürekler, kırılacakmış gibi çatırdayarak sulara girip çıkıyor, tel kamçılı vardiyanların:

— Ha gayret, ha gayret!.

Sesleri birbirini takip ediyordu. Turgud'un teknesi baştaydı. Biraz sonra Türkler için talihsiz bir mücadele başlıyordu. Kadırgaların uzun mesafeli topları, korsan fi-

losunun üzerine düşüyordu. Sahildeki kaleden de top atılmağa başlanmıştı. Bu suretle Türkler, iki ateş arasında kalmışlardı. Teslim bayrağı çekmekten başka çare yoktu. Fakat anasından kahraman doğmuş olan Turgut Reis, sonuna kadar döğüşecekti. Nihayet aradaki mesafe çok kısalmış ve top ateşi kesilmişti. Gemiler birbirlerine süratle yaklaşıyorlardı. Turgut, düşmanın sık hattını yaramıyacağını anlamıştı. İlk çatışma, bir düşman kadırgasının batması, bir diğerinin ateş alarak yanmasiyle başlamıştı. Fakat biraz sonra Turgud'un teknesinin sancak ve iskele taraflarına iki kadırga rampa etmeğe muvaffak olmuştu. Tepeden tırnağa kadar silâhlı ve zırhlı Hıristiyan silâhşorları, çengelli borda kancalarını Türk gemisi üzerine atarak ellerinde kılıç güverteye atlamışlardı.

Turgut Reis, şimdi sancak ve iskele taraflarında olmak üzere aynı zamanda iki düşmanla mücadele etmeğe mecbur olmuştu. Türk leventleri hayatlarını pahalıya satıyorlardı. Kılıç kılıca, boğaz boğaza ve yumruk yumruğa kanlı bir boğuşma oluyordu.

Yaşı bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen Turgut, genç bir levent gibi pala sallıyor, her tarafa yetişiyor, çaresiz kalmış bir levendin yerini alarak:

— Haydi yoldaşlarım, haydi!

Nârasiyle düşmana saldırıyor, cenge şevk ve heyecan katıyordu. Dört İspanyol silâhşoruna karşı tek başına durduğu oluyordu. Fakat bu ne kadar devam edebilirdi? Düşman zayiata bakmıyor, güverteye kum gibi adam yığıyordu. Korsan filosundan üç tekne batmış, ikisi sahile vurmuş, düşman eline geçmek istemiyen bir çektiri kendi kendisini berhava etmiş, diğeri rampa ettiği kadırga ile beraber alevler içinde yanmağa başlamıştı.

Bir an geldi ki Turgud'un teknesinin güvertesi şehitler ve maktullerle doldu. Bu arada Müslim Hoca ile Carrah Hasan Çelebi, savaşa katılmadıkları halde hedeflerini şaşıran birer ok darbeleri ile ayni zamanda Hakkın rahmetine kavuştular. Yanyana şehit düştüler. Tur-

gut bu hazin manzarayı görünce, büsbütün kendisinden geçmişti. Palasını düşman başları üzerinde gezdiriyor, vuruyor, vuruyordu. Nihayet eriye eriye adetleri çok azalmış olan leventlerine:

— Artık herşey tamam oldu. Ben buradan Allahıma kavuşacağım, biz dövüşürken, siz suya atlayıp sahil-i selâmete çıkmağa çalışın.

Emrini verdi. Onları hiçbir faydası olmadığı halde ölüme atmak istemiyordu. Fakat leventlerden hiçbiri reislerini dinlemediler:

— Baba reis, sen sağ oldukça seni yalnız komayız. Bırak bizi, beraber şehit olalım.

Tam bu sırada atılan yağlı paçavralar, Turgud'un çektirisini tutuşturdu. Artık yapılacak tek çare kalmamıştı. Denizlerin pervasız kahramanı Turgut, şanına lâyık olanı işliyecek, yani dövüşe dövüşe şahadet şerbetini içecekti.

Turgut Reis'e gelince; metindi. Alın yazısını hiç kimsenin değiştiremiyeceğine inananlardandı. Mademki kader böyle yazmıştı, rıza göstermekten başka elden ne gelirdi.

— Allahü ekber, Allahü ekber!

Avazesiyle leventlerinden ayrıldı ve bir ok gibi fırlayarak düşmanın içine daldı. Kendisini artık müdafaaya lüzum görmüyor, kabzası altın kakmalı eğri palasını kaldırıp indiriyordu. İspanyollar bir anda etrafını almağa ve onu yakalamağa muvaffak oldular. Turgud'un leventleri tarafından duyulan son sözü:

— Ya Rabbim, bana rütbei şahadeti ihrazı çok mu gördün!

Oldu. Tanrının Turgud'a çok gördüğü şahadeti biraz sonra leventleri ihraz ettiler.

Öğleye doğru, düşman donanmasının başterdesinde yani amiral gemisinde muazzam bir merasim vardı. Bütün kumandanlar, kaptanlar, asilzadeler ve şövalyeler yüksek üniformalarını giymişler ve teşrifat sırasiyle güvertede

dizilmişlerdi. Biraz sonra esaret zincirleri arasında getirilecek olan Akdeniz'in meşhur korsanı Dragud'u bekliyorlardı. Hepsinde gurur, fakat ayni zamanda heyecan vardı. Yalnız bir kişi o da Cenovalı asilzade bu neticeden ve hele bu lüzumsuz merasimden memnun değildi. Fakat hislerini açığa vurmaktan korkuyor, yalnız:

— Dragud'un kaderi böyle olmamalıydı.

Diye söyleniyordu. İspanyol filosunun kumandanına:

— Sizi tebrik ederim, büyük bir zafer kazandınız.

Derken asla samimî değildi. Ne çare ki böyle konuşmağa mecburdu.

Turgut Reis'e gelince; metindi. Alın yazısını hiç kimsenin değiştiremiyeceğine inananlardandı. Mademki kader böyle yazmıştı, rıza göstermekten başka elden ne gelirdi. Sonra kendisini esir eden nihayet Akdeniz'in en meşhur amiraliydi. Bundan biraz müteselli oluyordu. Daha iki sene evvel Barbaros'un karşısına çıkan muazzam haçlılar armadasına o kumanda ediyordu. Güverteye çıkarılırken Andrea Doria tarafından nasıl karşılanacağını ve kendisine ne gibi bir muamelenin reva görüleceğini düşünüyordu. Fakat karşısında süslü elbiseler içinde kız gibi bir şâbımemret görünce çok müteessir oldu.

— Aman Ya rabbi, beni yeni hayız görmüş bir kızın eline mi düşürdü!

Diye bağırdı. Bu cümle bir anda İtalyancaya çevrildi. Genç ve tecrübesiz amiral kızmıştı. Yerinden fırladı. Turgud'u tokatlamak ve hıncını bu suretle almak istiyordu.

— Şimdi görürsün!

Tehdidi ile zincire vurulmuş esirine doğru yürüdü. Turgut yüzlerce düşman karşısında dimdik duruyor, alev alev yanan gözleriyle üzerine gelen genç denizciye bakıyordu. Sanki bütün gövdesi göz kesilmişti. Akdeniz'i titreten bu gözlerde şimşekler çakıyordu.

Amiral, iyice yaklaştı. Fakat kaldırdığı elini bu kahramanın yüzüne indirmeğe cesaret edemedi, geri geri çe-

kildi, korkmuştu. (1). Koca güvertede tıs yoktu. Bu heybetli manzara karşısında herkes susmuştu. Bazı ihtiyar denizciler de başlarını önlerine eğmişlerdi.

Turgud'un üzerine yürüyen genç denizci, meşhur Andrea Doria'nın yeğeni Janetino Doria idi (2). Turgud'u yakalamanın şerefini genç ve tecrübesiz yeğenine bırakmak ve bu suretle onu da meşhur etmek isteyen Andrea Doria, İmparatora bizzat tavsiye etmiş, ve:

— Bu suretle doğuda ve batıda aranacak olan korsan Dragud'u ele geçirmek belki daha kolay olur.

Demişti. Bu tayin gayet gizli tutulmuş, Turgud'un iki ayrı düşmanı tarafından arandığı saklanmıştı. Plân hakikaten güzel hazırlanmıştı. Janetino, uzun mesafeli toplarla mücehhez on kadırga ile Mesina limanına gelmişti. Amiral gemisinde birçok tanınmış asilzade ve şövalyeler de vardı.

Mesina'da Sicilya galipleri kumandanı da Janetino'ya katılmıştı. Gemilere mevcut mürettebat ve muhariplerden başka beş yüze yakın İspanyol askeri bindirilmişti.

Yirmiden fazla büyük harp gemisinden mürekkep takip filosu, 1540 yılı mayıs ayının 31 inci günü Mesina limanından ayrılarak denize açılmıştı. Sicilya adasının etrafı dolaşılmıştı. Sardunya valisinin gözcüleri, korsan filosunun nerede olduğunu biliyorlardı. Janetino'ya haber vermişlerdi. Bu suretle Turgut gafil avlanmıştı (3).

Güvertede yapılan merasim sırasında geçen hâdiseden sonra Doria'nın genç yeğeni, kendisine hakaret eden Türk korsanını:

---

(1) Frenk müverrihleri, Janetino'nun Turgud'u öldürmek üzere kılıcını çekerek üzerine yürüdüğünü, fakat Turgud'un genç denizciyi yakasından yakaladığını ve araya girenler tarafından hırpalanarak küreğe çakıldığını yazarlar.

(2) Türk münevverleri ve bu arada Kâtip Çelebi Janetino'dan "Oğlan kaptan,, diye bahsederler.

(3) Fevzi Kurdoğlu, Turgut Paşa, Sahife 356.

— Dragut da arkadaşları gibi hayatını kürekte itmam edecektir.

Diyerek muhafaza altında forsaların yanına göndermiş ve küreğe koydurmuştu. Elli küsur yaşında, mazisi şan ve şerefle dolu olan bu büyük Türk denizcisinin kaderi bu olmamalıydı.

Esaretinin üçüncü günü Turgud'u müteselli eden bir hâdise cereyan etmişti. Hiç ümit etmediği ve beklemediği bir anda bir dost eli uzanıvermişti. Janetino'nun forsunu taşıyan donanma, gurur ve azamet içinde Cenova'ya doğru seyrederken başterdenin oturaklarına, yani kürek çekilen mahalle inen Cenovalı bir asilzade, nasırlı elleri ile küreğe sarılan Turgud'un yanına kadar gelmişti. Bu zat, Türk korsanının âkıbetine acıyan ve teessür duyan, filodaki yegâne Hıristiyandı. Tatlı bir ifade ile:

— Metin olunuz, Sinyor Dragut. Yalnız değilsiniz. Bu müthiş felâketten kurtulmanız için elimden gelen herşeyi yapacağım.

Dedi. Turgut şaşırdı. Bu adam da kimdi? Neden böyle bir fedakârlığa lüzum görüyordu Acaba Türk korsanlarının kendisini kurtarmak için toplayıp göndereceklerı fidyeyi necattan bir hisse çıkarmak isteyen para canlısı bir maceraperest miydi?

— Fakat ben sizi tanımıyorum, bu iyiliği yapmağa neden lüzum görüyorsunuz?

Asilzade, elinde tel kırbaç olduğu halde küreklere nezaret eden vardiyanın duymasını istemiyormuş gibi sesini yavaşlattı:

— Ben sizi tanıyorum, hem çok yakından. Bütün aile efradımız size minnettardır. İşte ben seneler sonra bu minnet borcunu ödemek fırsatını buluyorum.

— Adınızı bağışlar mısınız?

— Mario Solmi'yi belki unutmuşsunuzdur. Otuz sene kadar evvel beni ve kız kardeşim Silvana'yı Cerbe'de esaretten kurtarmıştınız. Birkaç sene evvel ölen annemiz

Rossena'ya da ayni iyiliği esirgememiştiniz. Onun boynundaki altın zincire bağlı madalyon şimdi dul kız kardeşim Silvana'nın güzel göğsündedir.

Acı ve tatlı hâtıralarla dolu olan mazisi Turgud'un, hayalinde birden canlandı. Evet, hatırlıyordu. Cerbe adasındaki esir pazarında mezattan kurtardığı on beş on altı yaşlarındaki güzel İtalyan çocuğu, demek babasının asaletine tevarüs eden bu şakaklarına ak düşmüş yakışıklı asilzade idi. Rahmetli Müslim Hocayı birkaç saat içinde deli divaneye çeviren annesi dilber Rossena ise ölmüştü.

Turgut Reis, Mario'nun, adı bile Akdeniz'de dehşet salan bir Türk korsanını hürriyete kavuşturacak kadar büyük bir nüfuz ve şöhrete sahip olduğuna inanmıyordu. Bununla beraber bir ümit ışığının parlamasından memnundu, teşekkür etti:

— Seneler sonra beni hatırlamış olmanız bile kâfi.

Dedi. Mario daha bazı malûmat verdi. Türk korsanlarından pek azı esir alınabilmişti. Çünkü sahilde olup dağlara kaçanlar yakalanmamışlar, gemilerde bulunup savaşa katılanlar da kahramanca bir mücadeleden sonra birer birer şehit düşmüşlerdi. Turgud'un teknesinde sağ kalanların yekûnu onu geçmiyordu. Bunların arasında Maltalı genç bir hekim de vardı. Kendisini tanıtmış bir Malta kadırgasından nasıl esir edildiğinin hikâyesini anlatmış ve bu sayede serbest bırakılmıştı. Kendisini daha evvel görmüş ve tanımış olan nüfuzlu bir şahsiyetin şefaatiyle de İspanyol donanmasında vazife verilmişti.

Turgud'un canı sıkıldı. Abdullah'tan böyle bir hareket beklemiyordu. Onun ölünceye kadar Türklere medyun kalacağına dair ettiği yeminden döneceğine ihtimal vermemişti. Fakat işte, vaktiyle yalan söylemiş olduğu meydana çıkmıştı.

— Yazık, dedi. Bir hayat bu kadar zillete değer mi? Ben bu çocuğu bir evlât gibi sevmiştim. İhanet edeceğini asla hatırıma getirmemiştim. Yazık!

Mario, Turgud'un ne demek istediğini ve teessürünün mânasını anlamıştı. Teminat verdi:

— Üzülmeyiniz. Sinyor Dragut, Maltalı bu fedakârlığı sizin için yaptı.

— Benim için mi dediniz?

— Evet, bunu ileride anlayacaksınız. Sizi yine bir baba biliyor, kurtulmanız için o da çalışacak, yalnız bırakmıyacak, halbuki kürekte çakılı kalsaydı, yardımı dokunabilir miydi?

Turgud'un yüzünde bir memnuniyet ifadesi belirdi. Fakat bir şey söylemedi. Asilzade Mario Solmi, Cenova'da tekrar ziyaretine gelmeğe çalışacağını vadederek Turgud'tan ayrıldı.

Janetino Doria, Cenova limanına büyük bir meydan muharebesi kazanmış gibi girdi. Bütün gemiler rengârenk bayraklarla donanmıştı. Kadırğalardan ve Cenova kalesinden selâm topları atılıyordu. Sahili baştan başa dolduran halkın:

— Yaşasın Janetino Doria!

Avazeleri ve alkışlarının ardı arkası kesilmiyordu.

Cenova valisi, donanma limanda demirli bulunduğu müddetçe, Turgud'u gemide bırakmağı doğru bulmamıştı. Hâlâ Akdeniz'de dolaşan ve Cerbe adasında toplanan korsanların birleşmeleri ve reislerini kurtarmak için Cenova'ya baskın yapmaları ihtimali vardı. Janetino her ne kadar:

— Buna cesaret edemezler, karşılarında ben varım. Artık Akdeniz'de Türk korsanı kalamaz.

Diye itiraz etmek istemişse de vali:

— Yanlış düşünüyorsunuz, Türk korsanlarının Dragud'u kurtarmak için katlanmıyacakları fedakârlık yoktur. Sonra Barbaros'u unutuyorsunuz, onun da harekete geçmesi uzak bir ihtimal değildir.

Cevabını vermişti. Barbaros'un adını işiten genç amiral, ister istemez yelkenleri suya indirmişti. Preveze'de

muazzam haçlılar armadasını bir vuruşta perişan eden Barbaros'un karşısına çıkmak kolay değildi.

— Siz bilirsiniz, fakat muhafazasına dikkat gerektir.

Dedi. Turgut, hemen o gün Janetino'nun gemisinden alınarak Cenova kalesinin zindanına atılmıştı. Andrea Doria geldiği zaman ve donanma sefere çıktığı sıralarda tekrar küreğe çakılacak, bu suretle denizcilik ananesine sadık kalınacaktı. Teknesinde Turgut gibi şanlı bir esir bulunan Hıristiyan denizcilerinin maneviyatlarının yükseleceği muhakkaktı.

★

IV

Zindanda bir ziyaret — Güzel Silvana — Turgud'un forsa hayatı — Donanmâyı hümayunun Fransa'ya yardımı — Cenova dehşet içinde — Turgud'un Kurtuluşu — Turgud'umu dünyalara değişmem — Bir aşkın sonu — Cerbe'ye dönüş — Denizlerde — Barbaros'un ölümü — İmparator Şarlken'in Endişesi — Korsan filosu Napoli sularında — Prustiya adasındaki alış veriş — Malta Kadırgasına yapılan Baskın — Malta hazinesinin zaptı.

Maltalı Abdullah ile asilzade Mario Solmi, çok sıkı bir muhafaza altında bulunan zindana bir hayli müşkilât ile ancak bir defa gelebilmişlerdi. Her ikisine göre, böyle muhkem bir zindandan kaçmasına veya kaçırılmasına imkân yoktu. Ancak bu, kurtuluş yollarının kapanması demek değildi. Cerbe adasına haber salınmış, Turgud'u kurtarabilmek için fidyei necat parası toplamaları bildirilmişti. Mario:

— Belki Cenovalı erkânın gözlerini altınla kamaştırmak mümkün olacaktır.

Diyordu. Diğer taraftan Kaptanıderya Barbaros Hayrettin Paşa'ya da Venedik tarikiyle haber uçurulmasına muvaffak olunmuştu.

Turgut Reis, ağırlığı kadar düka altını verilse dahi İspanyolların hayatını bağışlayıp serbest bırakacaklarına kani değildi. Avrupa'nın en büyük hükümdarı olduğunu iddia eden Şarlken ile Papanın, kendisini yakalayacak olan âmirallere servetler vâdettiklerini, hattâ İmparatorun bir münasebetle:

— Bizi, korsan Dragud'tan kurtaracak amirali ihya ederim.

Dediğini çok iyi biliyordu, fakat Barbaros Hayrettin Paşa isterse, senelerce kendi forsu altında dövüşen ve

Preveze savaşında temayüz eden kader arkadaşını kurtarabilirdi. Acaba donanmâyi hümayun şimdi Akdeniz'de mi bulunuyordu?

Günlerden bir gün, Turgud'un kapısı açıldı. İzbandut gibi iri yarı bir adam olan gardiyan:

— Demek siz de bu müthiş korsanı görmek merakına düştünüz?

diyerek içeriye siyah pelerinli bir kadın sokmuştu. Kadın:

— Bu hizmetinizin karşılığını fazlasiyle ödiyeceğim. Şimdi lûtfen bizi Kaptan Dragud'la yalnız bırakınız.

Sözleriyle gardiyana ruhsat verdi. Gardiyan yerlere kadar eğildi.

— Fakat, yalnız kalmaktan korkmuyor musunuz?

— Hayır.

— Öyle ise, istediğiniz kadar konuşabilirsiniz.

Sedirinden doğrulan Turgut, bu muhavereyi dikkatle dinliyordu. Gardiyan demir kapıyı çektikten sonra çıkıp gitti. Meçhul ziyaretçi, vücudunu örten siyah pelerini çıkardı ve Turgud'a yatak vazifesi gören alçak tahta sedire attı. Sonra hayretle kendisine bakan Türk korsanına döndü:

— Beni tanıdınız mı?

Turgut hâlâ şaşkın şaşkın bakıyordu. Karşısında tam mânasiyle bir İtalyan güzeli vardı. İpek blûzundan fırlayan göğsü dimdik ve çok büyüktü. Teni beyaz ve gözleri siyahtı. Boylu boslu idi. Biraz şişmanca olmasına rağmen beli şayanı hayret derecede ince idi. Kalçaları bütün ihtişamı ile meydana çıkıyordu. Yaşı otuzdan fazla göstermiyordu. Sakin görünmek istemesine rağmen heyecanlı olduğu ilk nazarda anlaşılıyordu. Parmakları ile güzel göğsünü süsleyen altın gerdanlıkla oynuyor, burnunun ince kanatları hafifçe açılıp kapanıyordu. Turgud'a siması yabancı gelmemişti. Yaklaştı ve yüzüne iyice baktı. Senelerce evvel vurgun esnasında karşılaştığı ve sonra serbest

bıraktığı Rossena'ya çok benziyordu. Yalnız onun gözleri siyah değil, deniz mavisiydi. Meçhul ziyaretçiye, kendisine ayni zamanda yatak vazifesini gören sedirde yer gösterdi.

— Buyurun, oturun.

Sonra ilâve etti:

— Hayatım denizlerde geçti, sizin gibi güzel bir İtalyan kadınını ancak rüyamda görmüş olabilirim. Fakat siz buralara nasıl gelebildiniz? Benden ne istiyorsunuz? Siz de bir Türk korsanının düştüğü bu hâcil vaziyeti görmek mi istediniz?

İtalyan dilberi ilişir gibi oturduğu sedirden kalktı.

— Beni demek tanımadınız?

— Hayır.

Güzel kadın, muhteşem göğsünü süsleyen altın zinciri ve ona bağlı olan madalyonu çıkararak Turgud'a uzattı:

— Haydi, beni tanımadınız, fakat bunları?

Turgut:

— Hayret, hayret!

Diye bağırdı. Meçhul ziyaretçiyi tanımıştı. Karşısındaki kadın otuz sene kadar evvel Cerbe adasındaki esir pazarından kurtarıp memleketine gönderdiği Silvano'dan başkası değildi. Bu gerdanlığı ve o zaman içi boş olan madalyonu bizzat kendisi hediye etmişti. Seneler sonra, bir tesadüf annesi Rossana ile karşılaşmıştı. Ayni madalyon onun da göğsünde vardı. Silvana annesi gibi genç kalmasının sırrını bulmuştu. Kırk beş yaşlarında olmasına rağmen otuzundan fazla göstermiyordu.

Madalyonun kapağını açarken duyduğu heyecanı güç saklayabildi. Kendisinin gençliğine çok benzeyen renkli korsan minyatürü olduğu gibi duruyordu. Söylediklerine nadim oldu. O da, ağabeyi Mario gibi minnet borcunu böylece ödemek istemişti.

— Bana eski günlerimin heyecanını yaşattınız. Tanıyamadım, çünkü o kadar genç kalmışsınız ki..

— Yalnız genç mi?

— Harikulâde güzel, demek beni unutmadınız?

— Sizi hiç unutmadık, itiraf ederim ki annem Rossena görmeden size âşık olmuş, gördükten sonra sevgisi bir kat daha artmıştı. Bu altın zincirle madalyonu boynundan hiç çıkarmadı. Onun ölümünden sonra ben takmağa başladım.

Turgut güldü:

— Sakın, siz de bu ihtiyar denizciye âşık olmayın.

Silvana kızardı. Başını önüne eğdi. Bu suale cevap vermedi. Turgut:

— Lâtife ettim, dedi. Kaldırın başınızı, hayatını kürekte geçirmeğe mahkûm yaşlı bir korsana hangi kadın gönül verebilir?

Güzel kadın başını kaldırdı. Gözlerinde ben diyen bir ifade vardı.

— Kurtulacaksınız Dragut, buraya gelmeden bir falcıya baktırdım. Merak etmeyin. İstikbaliniz açık.

Turgut, mütehakkim fakat tatlı bir sesle sordu:

— Söyleyiniz, buraya niçin geldiniz?

Silvana'yı zindana getiren birkaç sebep vardı. Ağabeyi asilzade Mario Solmi, bir içki meclisinde Gerellata zaferinin pek parlak bir tarafı olmadığını açıklamıştı. Bunu haber alan Andrea Doria'nın genç yeğeninin çok canı sıkılmıştı. Şöhretinin ve zaferinin gölgelenmesine asla müsaade edemezdi.

— Mario taşıdığı asalet payesine rağmen bizi değil, Türkleri seviyor. Ben, onun korsan Dragud'u ziyaretini mânalı buluyorum.

Demekle kalmamış, Valiye de baş vurarak, Mario'nun bundan sonra Turgud'u ziyaret maksadiyle kalenin zindanına gitmesine mâni olmuştu. İş bununla da bitmiyordu. İspanyol denizcileri tarafından, namaz kılarken görülen Maltalı Abdullah'ın Müslüman kalmakta ısrar ettiği ve Hıristiyan olmadığı anlaşılmış, sorgu suale çekilmişti. Kendi-

sini bekleyen âkıbeti sezen Maltalı, bir yolunu bulup ortadan kaybolmuştu. Nereye gittiği malûm değildi. Yalnız Mario'ya veda ederken:

— Tâ İstanbul'a kadar gideceğim, Kaptanpaşanın huzuruna çıkacağım.

Demişti. Eğer buna muvaffak olamazsa, Cerbe'ye gitmek çarelerini arayacaktı. Bir hafta, on gün sonra Andrea Doria donanma ile Cenova'ya gelecekti. Genç yeğen şanlı esirini amcasına hediye edecekti. Turgut, Andrea Doria'nın kadırgasında küreğe çakılacaktı. İşte Silvana bunları haber vermek üzere maddî ve manevî fedakârlıkları pahasına buraya kadar gelmişti. Kale muhafızı yaşlı bir şövalye idi. Bu adam hiçbir mukabele görmediği halde Silvana'ya âşıktı. Silvana'nın ricasını bir kadın kaprisine hamlederek yerine getirmekte beis görmemişti. Vaktiyle Turgud'la tanışmış olduğunu nereden bilecekti? Başbaşa kalabilmek için de gardiyana avuç dolusu duka altını vermişti. Büyük bir servete malik olsaydı, belki daha başka çarelere de başvurur, meselâ Turgud'u hürriyete kavuşturabilmek için nesi var nesi yok seve seve verirdi.

Turgut Reis, güzel kadının sözlerini alâka ve minnetle dinlemişti. Demek senelerce evvel yaptığı iyilik unutulmamıştı. İçinde tuhaf bir heyecan vardı:

— Güzel Silvana, yalnız bunları söylemek için mi geldiniz?

Silvana, yaşlı fakat bir erkek güzeli olan Türk korsanının gözlerinin içine baktı. Dudakları titriyordu.

— Söylemem, inanmazsınız ki.

— Sana inanıyorum Silvana, güzel insanların kalbi de güzel olurmuş.

— Sizi görmek istemiştim. Bakınız, parmağımdaki yüzüğü annemle göndermiştiniz. Onu hiç çıkarmadım. Evlendiğim zaman da bu yüzük parmağımda idi. Sizin gibi insanların talihi bu olmamalıydı. Esarete düştüğünüzü haber aldığım zaman çılgına döndüm. Benim de, annemin

gibi hayalinde yaşayan erkek sizdiniz. Yine siz kalacaksınız, bir gün gelecek bu felâketten kurtulacaksınız ve belki beni de unutup gideceksiniz.

— Merak etme Silvana, kurtulacağım, bütün Akdeniz devletleri bir araya gelse, buna yine mâni olamıyacaklardır.

Turgut bu sözleri yalnız kadına ümit vermek için söylememişti. Bir gün gelip Barbaros Hayrettin Paşa'nın yardım elini uzatacağına inanıyordu.

Silvana, heybetli Türk korsanına sokuldu:

— Beni unutmayınız!

— Sizi unutmıyacağım.

Dışarıda gardiyanın ayak sesleri duyuldu. Güzel kadın Turguttan ayrılmağa mecbur oldu. Alçak sedirden siyah pelerini aldı, omuzuna attı.

— Sizi tekrar görmeğe çalışacağım.

Dedi. Bu arada gardiyan kapıyı açmış bulunuyordu. Silvana, ağır ağır zindanı terketti. Turgud'un içinde tarif edilmez bir heyecan vardı.

Silvana'nın dediği doğru çıktı. Bir hafta sonra Turgut Reis'i zindandan çıkardılar ve limanda o gün demirlemiş olan Andrea Doria'nın kadırgasına götürdüler. Küreğe çaktılar.

★

Aylar, aylar geçti..

Turgut ak düşmüş sakalına rağmen düşman gemilerinde forsa olarak çalıştırıldı. Açlık ve yorgunluk onun demir gibi vücudunu yıpratamamıştı.

Turgut Reis, ne asilzade Mario Solmi'yi ve ne de hayali gözlerinden bir türlü gitmiyen kız kardeşi güzel Silvana'yı bir daha görmemişti. Yalnız birkaç ay kadar evvel Doria'nın kadırgasından alınıp «Santa Barba» adasında başka bir galiye verildiği sırada bir adam yanına sokularak:

— Metin olunuz Dragut, unutmayınız ki arkanızda yalnız sizin için çarpan bir kadın kalbi vardır. Kurtulmanız için her gün kiliseye giderek dua ediyor.

Demişti. Turgut bu tanımadığı adamın serçe parmağına zorla geçirilmiş kıymetli bir kadın yüzüğünü görmüştü. O zaman kendisine metanet tavsiye eden meçhul denizcinin kimin tarafından gönderildiğini anlamakta müşkülât çekmemişti. Bu yüzük vaktiyle Rossena vasıtasiyle Silvana'ya gönderdiği yüzüktü. Zindana geldiği zaman parmağında idi. Bu haberi yollayabilmek için meçhul denizciye vermek zorunda kaldığı muhakkaktı.

— Bu kadını tanımıyorum, dedi. Fakat görürseniz söyleyiniz, kurtulacağım. Onu da asla unutmıyacağım.

Böyle konuşmaktan maksadı, Silvana'ya bir fenalık gelmemesiydi.

«Santa Barba» sefinesinin amirali, boş kaldığı zamanlar su yerine şarab içen sefih bir denizci idi. İçkiyi fazla kaçırdığı zamanlar, forsaların çakıldığı kısma iner, Turgut Reis'e takılır:

— Ne yazık, vardiyanın tel kırbacı sırtınızda yara yapmış, Sinyor Dragut! Derdi. Bu müstehzi sözler bir kaç defa tekerrür etmişti. Bir gün Turgut dayanamamış, ve:

— İnsanların kaderinde çok şeyler yazılıdır. Belli olmaz, bir gün gelir, şartlar değişir. Fakat ben size rahim davranacağım.

Cevabını vermiş ve arkasından acı bir kahkaha fırlatmıştı.

Donanma, bir kaç ay sonra Cenova'ya dönmüş. Turgut boş yere Silvana'yı beklemiş durmuştu. Ne gelen vardı, ne de giden. Acaba ağabeyi asilzade Mario gibi oda mı Doria'ların hışmına uğramıştı.

Bütün meşakkatlere, hattâ daha ağır gelen istihzalara rağmen Turgud'un mâneviyatı asla kırılmıyordu. İçinden bir ses daima:

— Kurtulacaksın!

Diyordu. Rüyalarında kendisini hürriyete kavuşmuş görüyordu. Bir vakitler önünden kaçmak için müsait bir rüzgâr çıkmasına dua eden tecrübesiz, fakat ayni zamanda terbiyesiz İspanyol amiralleri, «Santa Barba» sefinesinde olduğu gibi onun haysiyeti ile oynamak isterseler kürek çekilen kısma iniyorlar ve:

— Hey, kaptan Dragut, ne haber bakalım?

Diyorlardı. Turgut, o zaman muhatabını müstehzi nazarlarla süzüyor:

— Oh... Birşey kalmadı sinyor, hesap soracak günler geliyor! Vaktinize hazır olun.

Cevabını veriyordu. O zaman şöyle bir konuşma başlıyordu:

— Fakat Dragut, kürek mahkûmları buradan sağ çıkmazlar ki...

— Ben çıkarım.

— Nasıl?

— Orasını yalnız ben bilirim. Meselâ bir gün, bir korsan filosunun, benim Akdeniz'de velveleler yaratan forsumu taşımıyacağı ne malûm.

Nasıl çıkabilecekti? Bu imkânsız birşeydi. Geminin oturağında, ayağı zincire vurulmuştu. Buradan kaçılamazdı. Başlarında daima kırbaçlı hain birkaç vardiyan bulunuyordu.

Bir gün başka bir amiral şöyle demişti:

— Eğer sizi fidyei necattın kurtaracağını zannediyorsanız, aldanıyorsunuz. Ağırlığınızca duka altını toplayıp gönderseler yine buradan kurtulamazsınız.

Turgut gülmüştü.

— Demek benim, çok büyük değerim varmış.

Ve sonra ilâve etmişti:

— Hayale kapılmıyorum. Beni buradan ne sizlerin merhameti ve ne de arkadaşlarımın gönderecekleri duka altınları kurtaracaktır.

— Peki, ne kurtaracak?

Turgut başını kaldırmış ve muhatabını mağrurane bir edâ ile süzerek:

— Kılıç, Türkün kılıcı!

Demişti. Maltalı Abdullah, İstanbul'a gidememiş, fakat bir yolunu bularak Cerbe'ye geçmişti. Orada reisleri harekete getirerek torbalar dolusu altın toplatmıştı. Cenoya'ya da haber salmış, ne kadar fidyei necat istenirse vermeğe âmade olduklarını bildirmişlerdi. Fakat Cenovalılar, buna yanaşmamışlardı. Turgud'un değeri altınla ölçülemezdi. O serbest kalırsa, verilen altından belki yüz misli-ni birkaç ay içinde Hıristiyanlardan bol bol çıkarırdı.

Son zamanlarda Tekrar Andrea Doria'nın Amiral gemisine verilmişti. Preveze savaşının mağlûp kumandanı, gemisine ziyarete gelenlere şanlı esirini göstermekten haz ve gurur duyuyordu. Günlerden bir gün, Jan dö Lavet, Doria'yı ziyarete gelmişti. Vaktiyle Rodos adasında Türklerin eline esir düşmüş ve forsaya çakılmış olduğundan böyle bir karşılaşmadan haz duyacaktı. İlk işi forsaları görmek olmuştu. Büyük bir küreğe asılmakta olan Turgud'a yaklaşarak:

— Sinyor Dragut, bu harbin bir kaidesidir.

Diye söze başlamış, fakat umduğu tesiri yapamamıştı. Çünkü Türk kadırgalarında onun da forsaya konduğunu çok iyi bilen Turgut metanetini bozmamıştı. Gevrek bir kahkaha fırlatmıştı.

— Ne yapalım, talihin bir tebeddülü.

Fakat ayni müstehzi ifade ile:

— Beni hatırlayıp ziyaretime kadar gelmiş olmanızdan dolayı gurur duydum, demişti. İnşallah, bir gün ben de Malta'ya gelip sizi görürüm.

Turgud'un mâneviyatını kırmağa imkân yoktu. Barbaros'un, muhakkak yardımına koşacağına inanıyordu. Esasen bu inanç olmasa, bir gün bile yaşıyamazdı. Ümitleri boşa çıkmadı.

Bir gün, tel kırbaçlı vardiyanlar, Kavello adında bir İtalyan gencini limanda demirli bulunan Andrea Doria'-

nın başterdesine getirerek Turgud'un tam yanında küreğe koydular. Kavello'nun suçu, kızkardesine zorla malik olmak istiyen iki şövalyeyi öldürmesi idi. Namuslu ve iyi bir adama benziyordu. Turgut, bu gençle ahbap oldu ve ondan bir çok malûmat aldı. Barbaros Hayrettin Paşanın kumandasındaki donanma Akdeniz'de idi. Hattâ Mesina limanından geçerek pür azamet Fransa sahillerine doğru inmişti. Kendisini emniyette görmiyen Andrea Doria'nın Cevonva'yı terkederek başka sulara gitmesi pek muhtemeldi. Kavello'nun getirdiği haber doğruydu.

Şarlken ile Fransa Kralı Birinci Fransuva arasında mücadele şiddetini arttırmıştı. Fransuva, memleketini kurtarabilmek için, hâmisi Osmanlı padişahından deniz yoluyla yardım bekliyordu. Bu maksatla eski bir denizci olan Polen dö Lagard'ı, İstanbul'a elçi sıfatiyle göndermişti. Kanunî Sultan Süleyman, Fransa'ya daima dostluk elini uzatmış ve bu devleti himayesi altına alarak birkaç defa tehlikeden kurtarmıştı. Yine aynı şekilde hareket ederek Kaptanıderya Barbaros Hayrettin Paşayı yardıma göndermeğe karar vermişti.

Polen, Barbaros'a mükemmel bir Fransız donanmasının da kendi emrine verileceğini vaadetmişti.

Kanunî Sultan Süleyman, 1543 yılı nisan ayında Ferdinand'ın haddini bildirmek üzere batıya doğru sefere çıkarken, donanmâyı hümayun da Akdeniz'e yelken açmıştı. Polen de donanma ile beraberdi ve Kaptan Paşa'nın gemisinde bulunuyordu. Donanmâyı hümayun, muntazam bir seyirden sonra, Sicilya adasının şimal burnunda Mesina limanına gelmişti. Halk dağlara kaçmış ve liman boşalmıştı. Burada birkaç gün istirahat edilecek ve Cezayir donanmasının gelmesine intizar olunacaktı. Karşı sahilde bulunan Recyo'nun tatlı suyu pek meşhurdu. Oraya bir kadırga gönderilmişti. Fakat karaya çıkan leventler, kaleden atılan

kurşun yağmuru ile karşılaşmışlardı. İçlerinden beş tanesi de şehit düşmüştü. Bunun üzerine Recyo, işgal olundu. (1). Cezayir donanması da zamanında gelmediğinden bir iki gün sonra, Barbaros Hayrettin Paşa hareket emrini vermişti.

Roma'nın iskelesi olan Ostiya'ya gelindiği zaman, bu şehirde de panik başgöstermişti. Kadınlar, çoluk çocuk, genç, ihtiyar bütün halk, şehri terketmişti. Fransız sefiri Polen:

— Eyvah, diyordu. Papanın gazabından nasıl kurtulacağız?

Hayrettin Paşa, teminat vermişti. Şehrin tek taşına dokunmayacak, yalnız parası mukabilinde iaşe maddeleri alacaktı. Donanma, 24 temmuzda Marsilya limanına demir attı. Sahil hınca hınç doluydu. Hayrettin Paşa, yanındaki kaptanlara:

— Aman yarabbi, demişti. Bunların yarısından fazlası kadın!

Barbaros'un hakkı vardı. Yüzleri deniz rüzgârlariyle sertleşmiş arslan yapılı Türk leventlerini görmek için sahili dolduran kalabalığın yarısından fazlası kadın ve genç kızdı. Düşeşler, Markizler ve Kontesler bile iki üç günlük yoldan, hattâ Paris'ten gelmişlerdi. Kaptan Paşa, büyük merasimle karaya çıktı. Alkış tufanı arasında yollardan geçti. Kendisini karşılayanlar arasında Fransız donanması kumandanı Fransuva dö Burbon da vardı. Bu kumandan henüz yirmi üç, yirmi dört yaşlarında, tecrübesiz bir gençti.

Barbaros Hayrettin, o akşam şerefine verilen ziya-

---

(1) Frenk müverrihleri, Barbaros'un Recyo Valisi Don Diyago'nun kızına âşık olduğunu ve onu zevce olarak aldığını ve bundan dolayı da Recyo'nun tahribinden vazgeçtiğini yazarlar. Müverrih Hammer, Don Diyago'yu Mesina hâkimi olarak gösterir. Cilt 5, sahife 237.

fette, bu genç kumandan savaş plânını sordu. Fransuva süklüm püklüm:

— Henüz bir hazırlığımız yok.

Cevabını verince, Barbaros kızdı:

— Peki, bizi neden çağırdınız?

Uzun müzakerelerden sonra, Nis'in zaptına karar verildi. Burası Şarlken'in müttefiki olan Savua dukasının elindeydi.

Fransızlar, yirmi iki kalyon ve on sekiz nakliye gemisinden mürekkep donanmalarını da Barbaros'un emrine vermişlerdi. Vilfrans'ta karaya çıkan Türk ve Fransız kıtaları, şehri kuşattılar. Ağır toplar hisarların önüne getirildi. Ateşe başlanmadan evvel Polen, Kaptan Paşa adına şehrin teslimini istediyse de, Nisliler buna red cevabı verdiler. Daha muhasaranın ilk günlerinde Fransızların barutu bitti. Fakat gemilerinin güverteleri şarap fıçıları ile doluydu. Barbaros, Fransız amiraline çıkışmıştı.

— Ne güzel muharipleriniz var. Gemilerini şarap fıçıları ile doldurmağı unutmuyorlar da, barut fıçılarını unutuyorlar.

Yanında Fransız Sefiri Polen'e dönerek:

— İstanbul'da iken devletinin büyük mikyasta hazırlandığını söylemiştin. O zaman yoksa benimle eğleniyor muydun?

Dedi. Ne amiral ve ne de Polen bu haklı itham karşısında bir cevap veremediler. Yalnız Türk paşasını teskin etmek için bir hayli ter döktüler. Barbaros muhasarayı yarım bırakmağa razı olmadı.

— Cihan Padişahı Sultan Süleyman Han'ın donanması parlak zaferler kazanmağa alışmıştır. Nis'in muhasarası gibi ehemmiyetsiz şeyler için şerefini tehlikeye koymam.

Diyerek muhasarayı şiddetlendirdi. Nislilerin anudane mukavemetine rağmen 20 ağustosta şehre girdi. Kral Birinci Fransuva, Tulon şehrini yarı yarıya boşalttırmış ve şehri Türk'lere tahsis etmişti. Türk leventleri kışı Tulon-

da geçireceklerdi. Donanma 29 eylûlde buraya gelerek demirledi. Barbaros burasını üs yaparak İspanya sahillerini baştan başa vurmak istiyordu. Fakat Fransa Kralı Hıristiyan dünyasının gazabından korktuğu için buna yanaşmadı.

Türk leventlerinin Tulon'da kışladıklarını haber alan genç ve yaşlı Fransız kadınları şehre akın etmeğe başlamıştı. O kadar kalabalık olmağa başlamıştı ki, eski nüfusunu bile geçmişti. Güzel Fransız kadınları doymak bilmeyen ihtiraslarını genç denizcilerin kolları arasında söndürüyorlardı.

Barbaros, kısa sürecek bir sefer için hazırlanıyordu. Fakat hazırlıklar çok gizli tutuluyordu. Nereye gidileceğinden kimsenin haberi yoktu. Hattâ Fransız Sefiri Polen'in bile.

★

Turgut Reis, yanında küreğe çakılan genç İtalyan mahkûmundan Türk donanmasının Akdeniz'de olduğunu öğrenmişti ama, Barbaros'un ne için yelken açtığını anlayamamıştı. Cenova'da demirli bulunan İspanyol donanmasında da hareket hazırlıkları vardı. Acaba Kavello'nun dediği gibi Andrea Doria selâmeti başka sulara gitmekte mi arıyordu? Yoksa Barbaros'la karşılaşarak Preveze'de yediği dayağın intikamını da almak istiyecekti. Kavello:

— Zannetmem Sinyor Dragut diyordu. Doria bu cesareti katiyen gösteremiyecektir.

İspanyol donanması hazırlıklarını tamamladığı gün, Cenova kalesinin muhafızları Doria'nın kadırgasına gelerek Turgud'u almışlardı. Gardiyanlardan birini tanıyordu. Vaktiyle Silvana ile başbaşa kalıp konuşmasına vasıta olmuştu. Para canlısı bir adamdı.

Muhafızlar, bir filika ile karaya çıkardıkları Turgud'u, doğruca kaleye götürmüşler ve ayni hücreye koyarak üzerine demir kapıyı çekmişlerdi.

Aradan on beş gün geçmesine rağmen ekmeğini ve suyunu getiren gardiyandan başka ne gelen ne giden ol-

muştu. On altıncı günü sabahın erken saatlerinde uyandığı zaman kapının altından bir mektup atıldığını görmüş, uzandığı sedirden fırlayarak almıştı. Mektup italyanca yazılmıştı. Şu satırlarla başlıyordu:

"Sinyor Dragut, sizi o kadar göreceğim geldi, ki rüyalarım hep hayalinizle doluyor. Gözden ve itibardan düşen ağabeyim Mario, Cenova'da daha fazla kalamıyarak Sicilya'ya gitti. Yalnız kaldım, sizi tekrar görebilmek için yaptığım müracaatlar neticesiz kaldı. Sizden değil, adınızdan bile korkuyorlar ve kimse ile temas ettirmek istemiyorlar. Kalenin eski muhafızı ihtiyar şövalye ölmeseydi, belki sizi görmek mümkün olacaktı.,,

Silvana, bundan sonra ümit veriyor, metin olması tavsiyesinde bulunuyor ve: "Hep sizi düşünüyorum, eğer siz olmasaydınız, ben de Sicilya'ya gidecektim.,, cümlesiyle sona eriyordu.

Turgud'un vücudunu tatlı bir heyecan sarmıştı. Artık, Silvana'nın kendisine gönül vermiş olduğundan şüphesi kalmamıştı. Kırk senedir denizlerde dolaşıyordu. Bu kadar iyi kalpli bir insana tesadüf ettiğini hatırlamıyordu.

Turgut Reis, Andrea Doria'nın gemisinden ikinci defa zindana getirilip hapsedildiğinin yirmi beşinci veya yirmi altıncı günü sabahı tâ hücresine kadar gelen gürültülerle uyanmıştı. Taş odaya ışık veren demirparmaklı pencereye doğru yürüdü. Bağırışmaları, kadın feryatlarını duyuyor, fakat pencere çok yüksekte olduğu için dışarısını göremiyordu. Tahta sediri o tarafa çekerek üzerine çıktı.

— Hayret, hayret!

Diye bağırdı. Halk panik halindeydi. Birbirlerini ezerek kaçışıyordu. Acaba ne vardı? Şehirde İspanyol hâkimiyetine karşı bir ayaklanma mı olmuştu? Yoksa Türklerin âni bir baskınına mı uğramıştı? Barbaros mu gelmişti? Bu suallere cevap veremiyordu. Ak düşmüş sakalını sıvazlıyordu.

— Ah, limanı bir görebilsem!

Diye hayıflanıyordu. Fakat ne yazık ki pencere, li-

mana nazır değildi. Sedirden atladı, demir kapıya doğru koştu. Avaz avaz bağırarak son günlerde, Silvana'dan aldığı duka altınlarından mı neden kendisine iyi muamele eden ve hattâ geçen akşam bir testi yıllanmış şarap veren gardiyan geldi:

— Ne istiyorsunuz, Dragut?

— Beni meraktan kurtarınız, sinyor, dışarıda neler oluyor?

Gardiyan Turgud'tan fazla heyecanlıydı. Ufak bir tereddütten sonra:

— Osmanlı armadası pürazamet limana giriyor.

Dedi. Turgud'un yüzü birden değişti:

— Allahım, sen ne büyüksün!

Turgud'un binbir meşakkat ve mahrumiyet içinde geçen üç senelik hayatındaki yegâne bel bağladığı ümit nihayet tahakkuk ediyordu. Gardiyanın verdiği haber doğruydu. Bu sabah vakti Cenova halkı hayret ve dehşet içinde uyanmıştı. Limanın biraz uzağında Cihan Padişahı Kanunî Sultan Süleyman'ın yüz kadırgalık muhteşem armadası duruyordu. Başterdede Preveze'nin şanlı kahramanı Barbaros Hayrettin Paşanın sancağı dalgalanıyordu. Donanmâyı hümayunun hemen her an şehri top ateşine tutacağından ve şehirde taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmıyacağından korkuluyordu. Mağrur Cenova, çoktan beri bu derece tehlikeli bir durumla karşı karşıya gelmemişti. Biraz sonra belki de yer yerinden oynayacaktı. Halk perişan bir halde dağlara kaçıyordu. Derhal toplanan Cenova Senatosu, Kaptan Paşaya elçiler yollayarak her ne arzu ederse yerine getirileceğini arzetti.

Barbaros, Cenova'ya ne haraç ve ne de şehri tahrip için gelmişti. İstediği tek şey Turgut Reis'ti. İmparator Şarlken'den ve Andrea Doria'dan korkan elçiler, Turgud'un Cenova'da olmadığını söylediler:

— Amiral Doria'nın sefinesinde ve açık denizdedir. Bununla beraber senato, avdetinde Kaptan Dragud'u serbest bırakmağı teahhüde amâdedir.

Dediler. Fakat Barbaros'u kandırmağa imkân yoktu. Daha Tulon'dan hareket etmeden evvel kader arkadaşının Cenova'da olduğunu iyice öğrenmişti.

— Yalan söylüyorsunuz, sinyorlar, yalan!

Diye bağırdı. Eğer azat edilmezse, bütün limanı ve şehri yakacağını en katî bir ifade ile söyledi. Elçilerin avdeti ile tekrar müzakerelere başlayan Senato, şehri ve halkı kurtarmak için başka çare olmadığını, anlamıştı. Turgud'u serbest bırakmağa karar verdi (1).

Öğleden sonra Amiral gemisinin güvertesine çıkan Turgut Reis, büyük merasimle karşılandı. Saçlarını, sakallarını deniz savaşlarında ağartmış ihtiyar deniz kurtları sevinç gözyaşları döküyorlardı. Turgut da çok heyecanlıydı. Barbaros Hayrettin kendisini tutamadı, gözlerinde yaşlar tanelenerek Turgud'a doğru koştu:

— Turgud'umu dünyalara değişmem!

Akdenizin, tarihin en büyük korsanına tekrar kavuşuyordu. İki eski arkadaş başterdenin kış kamarasındaki çadırda (2), bir müddet başbaşa kaldılar. Sonra yine güverteye çıktılar. Bütün reisler de orada idi.

— Baka yoldaşlarım, size söylerim, Turgut, benden yeğdir.

Diyen Hayrettin Paşa, kendi yedek kadırgasını Turgud'a verdi ve onu yeni gemisine kadar bizzat uğurladı. Donanmâyı hümayun, akşama kadar limanda kaldı ve havanın kararması ile beraber Cenova'dan ayrıldı.

Turgut Reis, Kaptan-ı derya Barbaros Hayrettin Paşa tarafından hediye edilen koca Osmanlı kadırgasına geçti-

---

(1) Bazı müverrihlere göre, meşhur Kazdağlı Salih Reis de Turgud'la beraber esaretten kurtarılmıştır.

(2) Osmanlı harp gemilerinde kış tarafta bulunan tenteye çadır denilmekte idi. Bunlar çuhadan olup senede bir def'a değiştirilirdi. Kaptan Paşa gemisinde ilk zamanlar bu tenteler sırasar adı verilen kumaştandı. Sonraları yeşil ve nihayet kadifeden yapılmaya başlanmıştı.

ği zaman, üzerinde yepyeni elbiseler vardı. İşlemeli cepkeninin düğmeleri altındı. En güzel Hint ipeğinden dokunan kuşağını, kabzası altın kakmalı eğri bir pala süslüyordu. Bunlar da Barbaros tarafından verilmişti.

Yeni gemide kendisini karşılayanlar arasında Gerallata savaşından evvel Cerbe adasının muhafaza ve müdafaasına gönderdiği birkaç reis ile yirmiden fazla levendi vardı. Fakat Turgud'u en çok hayrete düşüren Maltalı Abdullah'ın orada bulunmasıydı. Bu vefakâr insan, Osmanlı donanmasının Fransa sahillerinde olduğunu haber alır almaz, kendisiyle gelmek isteyen reis ve leventlerle beraber bir hurda hârami gemisine binerek denize açılmışlardı. Donanmâyı hümayunun Tulon limanına demirlediği gün oraya gelmişlerdi. Kendisini çok iyi karşılayan Hayrettin Paşa:

— Merak etmeyiniz, Turgut Reis kurtarılacaktır.

Demiş, fakat bu mevzuda ağızlarını açmamalarını ve katiyen habersiz görünmelerini söylemişti. Maltalı Abdullah ve arkadaşları Turgud'un nerede olduklarını bilmiyorlardı. Abdullah'ın Cenova'dan aldığı haber, sevgili reisinin, Andrea Doria'nın kadırgasında küreğe çakılmış olduğuna dairdi. Tulon'a gelirken de Doria'nın bütün donanma ile denize açılmış olduğunu öğrenmişlerdi.

Hayrettin Paşa, Turgud'a can ve gönülden bağlı olan Cerbe yolcularını yedek kadırgasına yerleştirmiş:

— Bu tekne inşallah, Turgut Reis'in olur.

Demişti. Abdullah, kadırganın kamarasını Turgud'un zevkine göre dayayıp döşetmişti. İleride, pruva direğine çekilmek üzere beyaz - kırmızı zemin üzerine yeşil hilâl resmedilmiş olan forsu da hazırlamıştı.

Turgut ağlayarak ellerini ayaklarını öpen Maltalıyı bir baba muhabbeti ile kucaklamış, alnından öpmüş:

—Maceranı biliyorum, sağ ol Abdullah, dinine bağlı ve bize sadık bir yoldaş imişsin.

Diye iltifatta bulunmuştu.

Donanmanın hareketinden evvel Turgut Reis'in hürri-

yete kavuştuğunu haber alan birçok Cenovalı aileler, vaktiyle Türk ve Berberî korsanları tarafından esir edilip Cerbe adasına götürülen akrabalarını fidyei necat vermek suretiyle azat edilmeleri için Turgud'un teknesine gelmişler, yalvar yakar olmuşlardı. Bunların arasında bir hayli kadın vardı. Hava sıcak olduğundan müracaatçıların hemen hepsini güvertede kabul eden Turgut, bunlardan bir kısmına acımış ve esirleri azat edeceğine söz vermişti.

Maltalı Abdullah, bir fırsatını bularak şehre çıkmış ve geç vakit dönmüştü. Bunu haber alan Turgut:

— Keşki bize haber vermiş olsaydın.

Demişti. Fakat sebebini açıklamamıştı. Kendisi için maddî ve mânevi üzüntülere katlanan fedakâr Silvana'ya bazı kıymetli hediyelerle bir miktar duka altını yollayabilirdi. Solmi ailesinin sıkıntıda olduğu muhakkaktı. Çok zeki bir insan olan Abdullah, reisinin ne demek istediğini anlamıştı:

— Baba reis, affet. Senden izinsiz şehre çıktım.

— Çok tehlikeli bir iş yaptın. Ya yakalasaydılar, seni nasıl bulabilirdik? Herhalde mühim bir sebep olsa gerek.

— Silvana'yı görmek istemiştim. Tanırsınız, Morio'nun kız kardeşi.

— Silvana mı dedin?

— Evet.

Turgut, heyecanını belli etmemeğe çalıştı.

— Bulabildin mi ?

Abdullah anlattı. Bulmuştu. Hem de evine kadar gitmeğe lüzum kalmadan. Sahile çıkar çıkmak kalabalık arasında onu da görmüştü. Solmi ailesi başta Mario olmak üzere sıkıntı içinde kalmıştı. Malî durumları çok bozuktu. Malûm hâdiseden sonra Cenova'da gözden ve itibardan düştükten sonra Sicilya'ya gitmek mecburiyetinde kalan Mario, orada da beklediği himayeyi bulamamıştı, biraz fazla kumara düşkün olduğundan elindeki, avucundaki parayı birkaç ay içinde yemiş ve bitirmişti. Yalnız başına olsa, belki kıt kanaat geçinmenin yolunu bulabilirdi.

Fakat beraberinde Silvana'nın çocukları vardı.

Turgut:

— Silvana'nın çocukları mı varmış?

Diye sordu. Evet, Silvana'nın ikisi kız. ve biri erkek olmak üzere yetişmiş üç çocuğu vardı.

Silvana'ya gelince; onun da durumu ağabeyinkinden farklı değildi. Turgud'u yalnız bırakmamak için Cenova'dan ayrılmamış, iki sene zarfında elindeki parayı bitirmişti. Şimdi o da, Sicilya'ya gitmek istiyordu. Abdullah, kuşağında bulunan kırk duka altınını kendisine vermişti. Fakat bu para beş kişilik bir aileyi kaç ay idare edebilecekti?

Turgut çok müteessirdi. Silvana'nın fedakârlıklarına mukabele edememişti. Bu biraz da Abdullah'ın kabahati idi.

— Şehre çıkarken bana haber vermiş olsaydın, bir çaresine bakardık.

— Cesaret edemedim, baba reis.

— Bize birşey söylemedi mi?

Abdullah başını önüne eğdi, suali cevapsız bıraktı. Turgut, Maltalının gözlerindeki mânayı ve dudaklarında uçan tebessümü görmemişti. Yapacak birşey yoktu. Donanma, Cenova'dan ayrılmşıtı.

Turgut Reis, hava karardıktan çok sonra kamarasına girmişti. Seneler sonra ilk defa rahat bir uyku uyuyacaktı. Birkaç adım attıktan sonra:

— A.. neler görüyorum!

Diye bağırdı. Tam karşısında bir kadın duruyordu. Üzerinde yalnız ipek bir gecelik vardı. Muhteşem göğsü gecelikten dışarıya fırlamıştı. Camları renkli gemici fenerlerinden sızan ışık altında bir güzellik heykelini andırıyordu. Acaba rüya mı görüyordu? Birkaç adım daha attı. Bu Silvana'dan başkası değildi. Nasıl olmuş da buraya kadar gelebilmiş ve kimsenin haberi olmadan kamarasına kadar girebilmiş, kendi yatak odasındaymış gibi saçılıp dökülmüştü. Biraz daha yaklaştı:

— Burada ne arıyorsun. Nasıl geldin?

— Memnun olmadınız mı?

— Hayır, böyle birşey söylemedim.

— Beni buraya Maltalı Abdullah getirdi.

Mesele anlaşılmıştı. Maltalı bir emrivaki yaratmıştı. Fakat şimdi ne olacaktı? Bir korsan gemisinde kadının, hele böyle harikulâde güzel bir kadının yeri yoktu. Yoktu ama, kendisi için bu kadar fedakârlığa katlanan bir kadını nasıl geriye çevirebilirdi. Hoş, çevirmek istese bile Cenova'yı çoktan arkalarında bırakmışlardı. Kararını verdi.

— Silvana, bu senin kaçıncı fedakârlığın?

Yaşlı, fakat güzel kadın, Turgud'a iyice sokuldu. İnce parmaklarını Türk korsanının kıllı göğsünde dolaştırdı. Burnunu burnuna dokundurdu. Burnunun ince kanatları açılıp kapanıyordu. Sıcak nefesi Turgud'un yüzünü âdeta yakıyordu. Gözlerinde davetkâr bir ifade vardı.

— Ben senelerce bugünü bekledim.

Kollarını Turgud'un boynuna doladı. Yaşı elliye yaklaştığı ve üç çocuk emzirdiği halde göğsü taş gibiydi.

Turgut Silvana'yı kucakladı.

— Benim kadınım.

Kalın ve iri dudakları, Silvana'nın dudakları ile birleşti.

★

Donanmâyı hümayun ile Tulon'a kadar beraber gelen Turgut, burada kendisini hürriyete kavuşturan Barbaros Hayrettin Paşa'ya ve tanıdığı kaptanlara veda ederek ayrılmıştı. Bu münasebetle yapılan merasimde gemiler birbirlerini top ateşi ile selâmlamışlardı.

Turgut, Cerbe'ye eli boş olarak dönmek istemiyordu. Ada halkını ve onun haris emîrini tekrar kendisine bağlayabilmek için gözlerini ve karınlarını doyurmak lâzımdı. Akdeniz'i avucunun içi gibi bilen Turgut, ticaret gemile-

rinin geçtiği yollar üzerinde pusuya yattı ve bir hafta içinde birinde buğday, diğerinde kumaş yüklü olan iki büyük barçayı leventlerinin burnunu bile kanatmadan ele geçirdi. Sonra bir sahil şehrini bastı, yüzden fazla genç ve gürbüz forsa yakalayarak küreğe çaktı. Yolda Uluç Ali Reis'in (1) perkendesine rastladı. Barbaros'un yetiştirmelerinden olan bu genç ve mahir korsanı da beraberine alan Turgut, nihayet Cerbe adasına geldi.

Üç küsur yıllık bir ayrılıktan sonra yedeğinde iki büyük barça olduğu halde koskoca bir Osmanlı kadırgasiyle dönmesi, küçük Cerbe adasını büyük sevince gark etmişti. Akdeniz'de dolaşan bütün Türk ve Arap korsanları muhtelif fasılalarla eski ve şanlı reislerine iltihak ediyorlardı. Bunların arasında Barbarosların sancağı altında gezmiş meşhur kaptanlar da vardı.

İmparator Şarlken, Cenova Senatosu tarafından verilen kararı, Almanya'ya giderken yolda haber almış, küplere binmişti.

— Eyvah... Şimdi ne olacak?

Diye bağırmıştı. Akdeniz'in müthiş korsanı Dragud'un intikam hislerinin önüne nasıl geçilebilecekti? Janetino Doria'nın Turgud'u bir talih ve tesadüf neticesinde pusuya düşürdüğünü artık herkes gibi o da biliyordu. Gerallata savaşı bir zafer değildi.

Ayni haberi alan meşhur ve mağrur Andrea Doria âdeta fenalıklar geçirmiş, kadırgasında küreğe çakılmış olan Turgud'u tekrar Cenova zindanına iade ettiğine bin defa nadim olmuştu. Şanlı esiri şimdi denizlerde serbestçe ve pervasızca dolaşıyordu. Akdeniz'i karış karış bilen ve Gerallata baskınından sonra çok daha ihtiyatlı hareket edeceği muhakkak olan Turgud'u arayıp bulmağa imkân var mıydı?

---

(1) Bilâhara Kaptanıderya olan Kılıç Ali Paşa.

Papa, verdiği karardan dolayı Cenova senatosunu lânetliyor, ihtiyatsızlık edip Turgud'u kadırgasından zindana gönderdiği için Doria'ya da kızıyordu. Malta Adasında da hissedilir bir korku hüküm sürüyordu. Malta şövalyeleri:

— Lavalet'i «sizi Malta'da bizzat bekliyeceğim» diye tehdit etmiş, aklına koyarsa, Dragut bunu yapabilir.

Diye endişelerini açığa vuruyorlardı. Evet, Turgut buna da muktedirdi. Fakat herşeyin bir sırası vardı.

1544 senesi baharında Akdeniz yalılarında tekrar tehlikeli ve felâketli günler gelip çatmıştı. Denize açılan Turgud'un muazzam kadırgasının arkasında ondan fazla korsan gemisi vardı. Hepsinin pruva direklerinde beyaz kırmızı zemin üzerine yeşil hilâl resmedilmiş sancak dalgalanıyordu.

Turgud'un Akdeniz'de bu cevelânı kısa, fakat bir hayli başarılı olmuştu. İspanya ve İtalya yarımadasında sekiz sahil kasabası talan edilmiş, buralardaki gemiler batırılmıştı. Üç yüze yakın genç ve gürbüz Hıristiyan forsa ele geçirilmiş, yedi barça ve bir İspanyol kadırgası yedeğe alınmıştı. Şu mesut tesadüfe bakın ki Andrea Doria'nın kadırgasında küreğe çakıldığı zaman Turgud'la:

— Ne haber bakalım Sinyor Dragut?

Diye alay eden terbiyesiz âmiral de bir İspanyol gemisi ile beraber esir düşmüştü. Fakat Turgut Reis, onun yaptığını yapmamış, iyi muamele etmiş, hattâ küreğe bile koymamış, sadece:

— Üzülmeyiniz, sinyor, bu harbin bir kaidesidir. Fakat ne yazık, ki siz harp etmeden teslim bayrağını çektiniz.

Demekle iktifa etmişti. Değeri kadar fidyei necat gelirse, serbest bırakmağa söz vermişti. Türk korsanının bu merhametli davranışı karşısında ezilip büzülen âmiral:

— Asilzade Mario Solmi'nin hakkı varmış. Siz hakikaten büyük bir insanmışsınız. Zavallı dostum, bunu söylediği için vatanını terke mecbur olmuştu. Demişti.

Turgut Reis'in, seferini birkaç ay içinde tamamlayıp geriye dönmesi sebepsiz değildi ve bir plâna dayanıyordu. Şimalî Afrika'da İspanyolların hâkimiyeti altında bulunan bazı sahil şehirlerini zaptetmek kararındaydı. Fakat bunun tatbikatına ancak birkaç sene sonra geçebilirdi. Daha evvel hazırlanması, gemilerinin ve muhariplerinin adetlerini arttırması, Cerbe adasından başka üsler, filosunu barındıracak limanlar tedarik etmesi lâzımdı. Bunun için de yeni Tunus Sultanı Mevlây Hamit ile anlaşmaya ve onun da yardımını temin etmeğe ihtiyaç vardı. Hamit, bir İspanyol uşağı olan babası Hasan'dan tahtı zorla almıştı. Haris bir adamdı.

Turgud'un, sefere çıkmadan evvel gönderdiği elçiler, müspet cevap getirmişlerdi. Sultan görüşmeğe hazırdı. Takdim edilen hediyelerden de memnun kalmıştı.

— Ben, din kardeşlerime yardımı vazife bilirim.

Diyordu. Buna rağmen Mevlây Hamid'in yalnız kendi menfaatini düşündüğü de malûmdu.

Turgut, seferden döndükten sonra bir ay kadar, Cerbe'de kaldı. Bu müddet zarfında henüz kendisine katılmayan veya katılmak için fırsat ve zaman bulamıyan diğer korsan reislerini de bekledi. Deli Cafer, Gazi Mustafa ve Sancaktar Reis gibi namlı leventler, ya Turgud'un esaretten kurtulduğunu henüz haber alamamışlar ve yahut çok uzaklarda bulundukları için bağlılıklarını bildirememişler, emri ve sancağı altına girememişlerdi. Onlar gibi deniz kurtlarına ileride çok ihtiyacı olacaktı.

On beş yirmi gün sonra Deli Cafer, Sancaktar Reis, Gazi Mustafa ve diğer reisler, perkendeleriyle gelmişler ve Cerbe limanına demir atmışlardı. Böylece korsan filosunun gemi adedi kendiliğinden on beşe çıkmıştı.

Turgut Reis, esaretten kurtulduğu gün Cenova limanında verdiği sözde durmuş, kendisine müracaat eden ailelerin Cerbe'de akrabalarını aratıp buldurmuştu. Hepsini, Venedik bayrağı taşıyan bir ticaret gemisine doldurup Cenova'ya göndermişti. Bu gemi, Sicilya adasına da uğraya-

cak, Meesina limanına bir kadın yolcu çıkaracaktı. Buna sebep Silvana idi. O da ağabeyi Mario Solmi ve çocuklarına kavuşacak, onları sefaletten bir an evvel kurtaracaktı.

Bunu kendisi rica etmiş!

— Çocuklarım burnumda tütüyor.

Demişti. Esasen Cenova'dan ayrılmasının birinci sebebi Turgut ise, ikincisi de Sicilya'ya gitmek istemesi idi.

Yarım asra yaklaşan hayatının en güzel günlerini ve gecelerini demirden bir vücuda malik olan Turgud'un kolları arasında geçiren ve kadınlığının nimetlerini o zaman çok daha iyi anlayan yaşlı İtalyan dilberi, Cerbe'den gözyaşları içinde ayrılmıştı. İmkân bulabilirse, ağabeyini ve çocuklarını da alarak adaya dönecekti.

— Dragud'um, seni uzun müddet bırakamam, sensiz yaşayamam.

Diyordu. Turgut, Cenovalı dilberi tamamen serbest bırakmıştı. İsterse gelecek, istemlzse gelmiyecekti. Aşkın ve ihtirasın mağlûbu olan bu kadını çocuklarından ayırmaya gönlü razı olmamıştı.

— Seni unutmayacağım Silvana. Cevabını vermişti. Silvana'ya ve ailesine ölünceye kadar yetecek ve onları müreffeh geçindirecek duka altını ve mücevherat vermişti. Yalnız şahane göğsünü süsleyen gerdanlık, kollarındaki bilezikler ve parmaklarındaki yüzükler birer servetti.

Turgut Reis, haziran ayı sonlarında kalabalık bir korsan filosu ile Tunus'un iskelesi olan Halkuvad limanına demir attı. Maiyeti erkânı ile beraber Tunus sarayına gitti. Mevlây Hamit tarafından çok iyi karşılandı. Hele esir, esire ve kıymetli ganimet mallarından mürekkep hediyelerini takdim ettiği zaman sultan nezdinde itibarı bir kat daha arttı. Müzakerelerde hiç bir müşkülâta maruz kalmadı. Tavuk gelecek yerden yumurta esirgemiyen Tunus sultanı, Türklerin şartlarını kabul etti. Boşalmakta olan hazinesini Türk korsanları sayesinde tıka basa dolduracaktı.

Yapılan anlaşmaya göre; Sultan erzak, barut, gülle ve diğer harp levazımı verecekti. Korsan gemileri Halkulvad

limanına serbestçe girip çıkabileceklerdi. Buna mukabil Turgut da vurgundan sultana hisse ayıracak, icap ederse Tunus'un yardımına koşacaktı.

Turgut, Tunus'tan mebzul miktarda burut, gülle ve yiyecek aldıktan sonra Cerbe'ye dönmedi, İspanya sahillerine çıktı. Şarlken'in korktuğu başına gelmişti.

1545 ve 1546 seneleri hazırlıklar, ufak baskınlarla geçti.

★

1546 yılı temmuz ayının 4 üncü pazar günü Kaptanıderya Barbaros Hayrettin Paşa, şanlı mesleğini itmam ederek ölmüştü. Osmanlı İmparatorluğunun payitaht halkı matem içinde kalmıştı. Denizlerin bu eşsiz kahramanı için gözyaşı dökmüştü. Kanunî Sultan Süleyman büyük teessürünü saklayamamış:

— Cihan böyle bir derya adamını bir daha göremez. İçimiz kan ağlar.

Demişti. Kaptanıderyalık makamına en yakışan Turgut Reis'ti. Barbaros'un yerine kim gelirse gelsin onun kadar dolduramazdı. Kırk yıl denizlerde dolaşmış, nice zaferler kazanmıştı. Hayrettin Paşa onun için:

— Turgut benden yeydir.

Derdi. Fakat padişahın damadı ve Veziriâzamı Rüstem Paşa ileride kendisine rakip olur veyahut Barbaros gibi büyük bir nüfuz kazanır endişesiyle onu istememiş, Galata tersanesindeki ün salmış kaptanları da :

— Devlet âdabını bilmezler, korsanlıktan gelmişler.

Gibi çocukça sözler ve düşüncelerle bu vazifeye getirmemişti. Bundan muğber olan bir kaç kaptan eski meslekle-rine dönmek ve Turğut ile birleşmek üzere bir kolayını bulup İstanbul'dan ayrılmışlardı.

Rüstem Paşa, Turgud'un şöhretini işitmiş, Preveze zaferinde oynadığı rolü anlamış tecrübeli insanların da tavsiyelerini dinlememişti. Israr edenlere:

— Turgut, bir korsan kaptanıdır. Deryada levent gezmek başka, kaptan paşalık başkadır.

Cevabını yapıştırmıştı. Kaptan paşalık makamına genç, zeki ve malûmatlı bir adam olan fakat denizcilikle yakından ve uzaktan bir alâkası bulunmayan Kapıcılar Kethüdası Sokullu Mehmet Ağa (1) mirmiran rütbesiyle getirilmişti. Sokullu, aczini itiraf etmiş:

— Bilirim, Barbaros Hayrettin Paşaya halef olacak iktidarımız yok. Bu bizim talihsizliğimizdir. Ancak sayei şahaneden ikdam gösterip yüz aklığı ile çıkmağa gayret edeceğiz, demişti.

Turgut Reis, pirî ve üstadı Barbaros Hayrettin'in ölümünü, İstanbul'dan kaçıp kendisine katılan eski bir korsan reisinden haber aldı. Bütün gayretine rağmen, leventlerinin yanında göz yaşlarını zaptedemedi:

— Barbaros'um, bizi öksüz bıraktın!

Derken, göz pınarlarında tanelenen yaşlar, ak sakalına düşmüştü. Barbaros'a yalnız Turgut ve leventleri değil, denizlerde gezen bütün Türk ve Müslüman korsanları ve Cezayir ağlamıştı.

İmparator Şarlken denizlerde, Avusturya Kralı Ferdinand karada mağlûp olduktan sonra, Kanunî Sultan Süleyman ile tekrar karşılaşmak cesaretini gösterememişlerdi. İştahlarını Osmanlı devletinin zayıf düştüğü bir zamana saklıyarak, sulh teşebbüslerine geçmişler, elçilerini İstanbul'a yollamışlardı.

1545 yılında, on sekiz aylık bir mütareke imzalanmıştı. Sulh müzakereleri de bilâhara başlamıştı. Bu suretle denizler süt liman olacaktı. Fakat Turgud'un korsan filosu, süt liman haline gelen bu denizlerde pervasız dolaşıyor, küffarın başına belâ oluyordu. Çünkü Osmanlı devletine bağlılığı kalbî idi. Henüz devlet hizmetine girmemişti.

---

(1) Bilâhara Veziriâzam olan ve devlete üç padişah zamanında da bir hayli hizmet eden Sokullu Mehmet Paşa.

Sicilya sahillerinin sık sık vurulması, Sicilya kral naibini harekete getirmişti. Napoli kral naibi ile de birleşerek mevcut gemilerini Turgud'u takip etmek ve yakalamak vazifesiyle Dormez adında bir amiralin kumandasına vermişti. Dormez, 1547 de yirmi büyük sefinelik bir donanma ile Sicilya'dan denize açılmıştı. Fakat zavallı amiral, aylarca dolaştığı halde, korsan filosuna tesadüf edememişti.

Dormez, İtalyan sularındayken, Turgut İspanya sahillerini vuruyor, Dormez İspanya sularına gelince, bu sefer yanan İtalyan kasabalarından feryatlar yükseliyordu.

Mevlây Hasan, anlaşma hükümlerine göre, Türk korsanlarına levazım, erzak ve cephane vermekte devam ediyordu. Buna mukabil Turgut da ganimet mallarından sultan'ın hissesini muntazaman veriyor ve ayrıca kıymetli hediyeler takdim ediyordu. Bazan Tunus'un kapısı Halkulvad limanına girerek gemilerini burada tamir ediyordu. İki taraf da şimdilik durumdan memnun görünüyorlardı.

★

Prens Filip, İspanya'dan İtalya'ya gidecekti. Türk korsanlarının ve bilhassa Turgut Reis'in âni bir baskınından korkan imparator Şarlken, sevgili oğlu Filip'i donanmanın muhafazası altında göndermek kararını vermişti.

— Bir Türk korsanı bizi nelere mecbur bırakıyor.

Diyor ve sonra ilâve ediyordu:

— Dragut yakalanmadıkça, bizim için Akdeniz'de huzur yoktur.

Şarlken endişelerinde haklıydı. Haklıydı ama, donanma İspanya'ya gittikten sonra, İtalya sahillerini kimler ve nasıl müdafaa edeceklerdi? İmparatorun emri üzerine, Ceneviz, Sicilya ve Napoli gemileri Mesina limanında toplanmışlar ve İtalyan sularından ayrılmışlardı. Amiral Dormez'in takip vazifesi de bu suretle sona ermişti.

İtalya'daki casusları vasıtasiyle bunu haber alan Turgut, her zaman ele geçmiyecek olan böyle mühim bir fırsatı kaçırmak istememişti. On beş tekneden mürekkep kuvvetli bir korsan filosu ile Cerbe'den ayrıldı. Süratle şimale doğru çıkmağa başladı. Yolda yakaladığı bir Ceneviz gemisinden, casuslar tarafından verilen haberin doğru olduğu anlaşıldı.

Donanma, bir hafta kadar evvel, İtalya sularından hareket etmişti. Her türlü eşya ile tıklım tıklım dolu olan Ceneviz ticaret gemisini bir perkendenin yedeğine vererek Cerbe'ye gönderdi.

Korsan filosu, emniyetle Napoli sularına kadar geldi. Hiç beklenmedik bir anda, Pozel'e hücum etti. Oradan Kaste la Mare'ye geçti. Kasaba halkının yarısından fazlasını yakalıyarak gemilere bindirdi. Kadın ve çocuklar da dahil olmak üzere, esirlerin sayısı bini geçiyordu.

Turgut, bu kadarını kâfi gördü. Fidyeinecat toplamak üzere esirlerini Napoli'nin üç dört mil uzağında bulunan Prustiya adasına getirdi. Korsan âdeti üzerine, adaya beyaz bayrak çektirmek suretiyle geleceklerin her türlü tecavüzden masun olduğunu ilân etti. Nitekim bir iki gün içinde Pozel ve Kaste la Mare'de esir düşenlerin aileleri başlarında papazlar olduğu halde büyük kayıklarla sökün etmeğe başladılar. Turgut, fidyeinecat toplamak işini cerrahı Maltalı Abdullah'a havale etti ve:

— Sakın insafı elden bırakma.

Dedi. İhtiyarlar, kadınlar ve çocuklar için büyük bir fidyeinecat talep edilmiyecekti. Zengin aileler bundan hariçti. Genç ve gürbüz esirler ise esasen verilmiyecek, küreğe çakılacaktı.

Herkes kudreti kadar para veriyor ve esirler arasında bulunan ailesi efradını kurtarıyor, ya alıp götürüyor, yahut adanın ufak, fakat oldukça muhkem kalesine çıkarak emniyet altına alıyordu. Kalenin zaptı hayli müşkül ve lüzumsuz olduğundan Turgut buraya dokunmamıştı. Muha-

fızlar da korsanları rahatsız edecek bir harekette bulunmamışlardı. Alış-veriş devam ederken, birdenbire kaleden birbiri arkasına üç top atılmıştı. Daha ihtiyatlı hareket eden ve her tarafta gözcüler bulunduran Turgut. "Vira Bismillâh„ kumandasiyle gemilerine demir aldırmıştı. Bunun sebebini soran ve:

— Neden demir alırız Baba Reis? Hisardaki topları susturup bir güzel ders verelim.

Diyen genç, fakat gözü pek bir korsan reisine:

— Sizin aklınız ermez. Kaleden atılan top, civarda bulunan düşman gemilerine işaretten başka birşey değildir. Ya tehlikeyi haber veriyor veyahut imdada çağırıyor.

Cevabını vermişti. Turgut, tahmininde yanılmamıştı. Biraz sonra sahil boyunca ilerlemekte olan ve direğinde Malta bandırası bulunan bir kadırga görmüştü. Bu suretle kaleden ikaz maksadiyle top atıldığı anlaşılmıştı. Fakat kadırganın kaptanı bunun mânasını pek anlayamamıştı. Napoli'den üç dört mil uzakta bulunan bir adaya Türk korsanlarının gelebileceklerine ihtimal vermemişti. Atılan topları selâm için sanmış, o da üç topla mukabelede bulunmuştu. Kendisini bekleyen felâketten habersiz sükûnetle yoluna devam ediyordu. Sahilde kâfi miktarda muhafız bırakan Turgut, demirlerini alan ve hazır bir durumda bulunan filoya hareket emrini vermişti. Pruva direklerinde toka edilmiş beyaz kırmızı zemin üzerine yeşil hilâl taşıyan sancakları gören kadırganın kaptanı:

— Korsan Dragut, mahvolduk!

Diye bağırarak kaçmak istemişti. Fakat çok geç kalmış, iş işten geçmişti. Vardiyanların, kürekçilerin çıplak sırtlarına öldüresiye indirdikleri tel kırbaçlar, geminin süratini biraz daha arttırmaktan ileri gidememişti. Tam baştan kara etmek üzere iken Turgud'un teknesi yetişmiş, sancak tarafından rampa etmişti. Ellerinde eğri palaları olduğu halde:

— Allah, Allah!

Avazeleriyle Malta kadırgasına atlayan leventler, çok şiddetli bir mukavemetle karşılaşmışlardı. Malta şövalyeleri inatla dövüşüyorlar, teslim olmuyorlardı. O kadar ki, Sancaktar Reis'in perkendesi de iskele tarafına rampa edip düşman güvertesine levent yığdığı halde fütur getirmiyorlardı. Nâralar, feryatlar arasında korkunç ve kanlı bir düello oluyordu. Turgut da:

— Vurun leventlerim, vurun yoldaşlarım!

Nârasiyle kadırgaya atlamıştı. Dakikalar ilerledikçe leventlerin bir vuruşta çift kesen eğri palaları altında üçer beşer düşmeğe başlamışlar ve nihayet ister istemez teslim zorunda kalmışlardı.

Turgut, on beş levendin de hayatına mal olan bu şiddetli mukavemeti mânalı bulmuştu. Fakat sebebini anlayamamıştı. Senelerdir denizlerde korsan geziyordu. Sayısız mücadeleler yapmış, kan ve ateş içinde boğuşmuştu. Bu kadar çetin bir mukavemete maruz kaldığını hatırlamıyordu. Şövalyelerden birine:

— Mağlûp olacağınız muhakkaktı, neden boş yere kan döktünüz? Bak yarınızdan fazlası maktul düştü.

Diye sormuştu. Şövalye:

— Biz Maltalılar hep böyle dövüşürüz.

Cevabını vermişti. Turgut, bu cevaba inanmamıştı. Senelerce evvel ufacık bir filo ile iki Malta gemisini yakalamış, topuklarına kadar zırhlı olan şövalyeler, ufak bir mücadeleden sonra teslim bayrağını çekmişlerdi.

Sağ kalan Maltalılar, küreğe konurken, biraz evvel kaçmak için Müslüman forsaların çıplak sırtlarında tel kırbaçlarını şaklatıp zavallıları kan revan içinde bırakan vardiyanlardan biri Turgud'un ayaklarına kapanarak, hayatı bağışlanır, azat edilirse, bir sır tevdi edeceğini söylemişti. Mukavemetin şiddetinden türlü mânalar çıkaran Turgut:

— Bağışlarım,

Dedi. Vardiyan'ın verdiği malûmat çok mühimdi.

Malta şövalyeleri, bir taarruz karşısında gemilerini ve geminin içinde bulunan emaneti ölünceye kadar müdafaa

edeceklerine dair yemin etmişlerdi. Bu yemine sadık kalanlar birer birer ölmüşler, fakat son anlarda can kaygusuna düşenler, yeminlerinden dönmüşlerdi. İlk anlarda gösterilen şiddetli mukavemet bunun bir tezahürüydü. Malta kadırgası Sen Jan tarikatinin elinde bulunan Trablusgarp'a gidiyordu. Trablus kalesinin tamir ve tecridine sarf edilmek üzere tam 70 bin duka altını götürüyordu. Turgut hayret ve sevincini gizleyemedi.

— Yetmiş bin duka, ufak bir hazine!

Diye bağırdı. Vardiyan yerlere kadar eğildi:

— Büyük bir servet Sinyor Dragut!

Kadırganın her tarafı arandı ve vardiyanın haber verdiği altınlar bulundu.

Turgut vakit kaybetmeden, Cerbe adasına dönmek kararını verdi. Prustiya adasındaki alış-veriş kısa kesildi. Yedekte koca Malta kadırgası olduğu halde korsan filosu adadan ayrıldı, müsait bir rüzgârla Cerbe'ye geldi.

★

V

Mehdiye Türk Beyliği — Şarlken'in Emri — Mehdiye'nin Sukutu — Doria ve Turgut Reis — Cerbe Adasının Kaybı — Turgut Devlet Hizmetine giriyor — Karlıeli Sancak Beyliği — Çevrilen Entrikalar — Tekrar Mağrip Sularında - Padişahın Rüstem Paşa'ya ihtarı — Sultan Süleyman Turgud'u vazife'ye davet ediyor — Birinci Malta Muhasarası — Trablusgarb'ın Fethi — Beylerbeylik Turgud'a çok görülüyor — Bizi nerelere koyar gidersin?

Korsanlık, terlemeden para kazanmak isteyen, gık demeden ölmeğe razı olan serazat insanlar için güzel ve maceralı bir meslekti. Fakat Turgut böyle düşünmüyordu. Denizlerde pervasızca dolaşmanın da bir gayesi ve neticesi olmalıydı. Kaderin kendisini attığı günden beri mala belki tamah etmemiş, dindaşlarına daima yardım elini uzatmış, seyfi islâmı küffar başları üzerinde dolaştırmış, dininin ve padişahının düşmanlarına karşı yılmadan mücadele etmek gayesinden uzaklaşmamıştı. Şimdi bu kadarını da kâfi bulmuyordu. Bir ülkeye sahip olmak, Şimalî Afrika'da bir beylik kurmak başlıca emeliydi. Bununla beraber istiklâl arzusu yoktu. Padişaha bütün kalbi ile merbuttu.

— Ben Sultan Süleyman Hanın kuluyum.

Derken göğsü iftiharla kabarırdı. Kuracağı beylikte onun namına hutbe okutup para bastıracaktı. Eskiden devlet hizmetinde bulunmağı istemezdi. Bizzat Hayrettin Paşa İstanbul'a davet ettiği halde gitmemişti. Şimdi bu fikrini de değiştirmişti. Eğer hazreti padişah, şerefi ile mütena-

sip bir vazife teklif ederse, vaktiyle Barbaros'un yaptığı gibi kurduğu beyliği de hükümdarına seve seve hediye olarak verebilirdi.

Turgut, kararını vermeden evvel başta Deli Cafer, Kara Kadı, Hasan Kelle, Gazi Mustafa, Uluç Reis ve Sancaktar Reis gibi kendisine yakın olan korsan kaptanlarını topladı. Kendileriyle konuştu. Hiçbiri itiraz etmedi.

— Sen nasıl istersen öyle olur, Baba Reis.

Dediler. Hattâ Malta kadırgasından hisselerine düşen duka altınlarını da bu uğurda sarfedebileceklerini bildirdiler. Fakat bir şartları, daha doğrusu bir ricaları vardı. Korsanlık mesleği ölmiyecekti. Turgut söz verdi:

— Palalarımız, küffarın başı üzerinden asla ayrılmıyacaktır.

1548 yılı baharında harekete geçilmek üzere plânlar hazırlandı. Tunus ile Trablus arasında bulunan Sus, Sfaks ve Monastır sahil kasabaları işgal edilecekti. Bu üç kasaba da İspanyolların Afrika yalısındaki ileri karakolları sayılırdı. Tunus sultanlığına ait iken İspanyolların eline geçmişti. Yeni Türk beyliklerinin merkezi Mehdiye olacaktı. Çünkü Sus, Sfaks ve Monastır kaleleri zaptedilmeyebilir, buralarda haçlıların muhtemel taarruzlarına karzı müdafaa imkânı olmayabilirdi. Ne kaleleri ve ne de limanları müdafaaya elverişli değildi.

Mehdiye, Tunus ülkesinin doğu sahilinde, Sus ile Sfaks arasında bir yarımada üzerinde kurulmuştu. Çift sur ile çevrilmiş olan kalenin dış muhiti 300 İspanyol kademi uzunluğundaydı. Kalenin kara tarafında sekiz yüksek kule vardı. Surların üzerinde altı süvari yan yana gidebilirdi. Demir levhalarla takviye edilmiş altı kapısı mevcuttu. 300 kadem kare bir sahaya malik olan iç limana iki tarafı birer kule ile müdafaa edilen üstü kemerli bir methalden girilirdi. Mehdiye'nin zaptı çok güç, müdafaası nispeten kolaydı.

Mehdiyeliler, Tunus sultanını hükümdar olarak tanımıyorlar, şehrin isyanından mürekkep bir meclis tarafından idare ediliyorlardı. (1).

Cerbe'deki hazırlıklar çok gizli tutuluyor, korsan filosunun her sene olduğu gibi bu derya mevsiminde de küffar yakasına çıkacağı işaa ediliyordu. Leventler:

— Cenova'da görülecek hesabımız var.

Diyorlardı. Adadaki casusların, bu haberi İtalya'ya uçurmalarına göz yumuluyor, hattâ elaltından yardım bile olunuyordu. Hazırlıklar devam ederken, Sancaktar Reis, Deli Cafer ve Uluç Ali denizleri boş bırakmıyorlar, bazan ticaret yolları üzerinde pusu kurarak, bazan sahil kasabalarına baskın yaparak forsa ve ganimet topluyorlardı. Bunun ikinci bir faydası da daha şimdiden düşman nazarlarını başka tarafa çekmekti. Sancaktar Reis'in perkendesinde cerrah sıfatiyle Maltalı Abdullah da bulunuyordu.

Nisan ayının ilk günlerinde denizlerdeki perkendeler, yedeklerinde dört ticaret gemisi olduğu halde üslerine dönmüşlerdi. Bunlardan biri Cenevizlilere aitti. Maltalı Abdullah karaya ayak basar basmaz Turgud'u ziyaret ederek elini öpmüş ve şu haberi vermişti. Zaptedilen Ceneviz gemisinin kaptanından öğrendiğimize göre, Solmi ailesinin durumu iyi idi. Asilzade Mario, Sicilya'da kız kardeşi ile buluştuktan sonra çocukları da beraberlerine alarak Cenova'ya dönmüşlerdi. Senato âzasından iki şahsın şefaati ile Mario'ya eski itibarı iade edilmişti. Silvana'nın Cerbe'den götürdüğü altınlar ve kıymetli mücevherat sayesinde müreffah bir hayat yaşıyorlardı.

Turgut, Maltalının getirdiği haberden memnun olmuştu. Esasen üç sene evvel ayrılan Silvana'nın tekrar dönmi-

---

(1) Ali Rıza Seyfi, Turgut Reis, sayfa 77. G. Marçais ise, Mehdiye'de bir İspanyol müfrezesinin bulunduğunu ve şehrin İspanyolların hâkimiyeti altında olduğunu yazar. İslâm Ansiklopedisi, Cezayir 75, sayfa 494.

yeceğini daha o zaman anlamıştı. Silvana, kendisi gibi hayatı denizlerde geçen âkıbeti meçhul bir korsanın karısı olamazdı. Hayal ettiği aşkı kısa da olsa yaşamış ve ihtiraslarını söndürmüştü. Onun için, bu kadarı kâfi gelmişti. Bundan dolayı da Cerbe'ye dönmek lüzumunu duymamıştı. Turgut:

— Silvana'yı gönderdiğime nadim değilim, dedi.

Nisan ortalarında Cerbe'den ayrılan yirmi gemiden mürekkep korsan filosu, adadaki casusları şaşırtmak ve İtalya sahillerine gittiklerine inandırmak için evvelâ şimale doğru çıkmış, bilâhara rotasını değiştirerek cenup batıya doğru yol vermişti.

Sus, Sfaks ve Monastır kaleleri, fazla bir müşkülâta maruz kalınmadan ele geçirilmişti. İçlerindeki İspanyol müfrezeleri esir edilmişti. Ufak bir limanı olan Monastır muvakkat üs ve yığınak merkezi haline getirilmişti. Şimdi plânın ikinci ve en mühm kısmı tatbik edilecekti. Mehdiye'nin zaptı elbette kolay değildi, kan ve ateş içinde bir mücadele olacaktı. Hattâ korsan reislerinden biri:

— Bu burçları hücumla almağa imkân var mı?

Diye sormuştu. Eğer Osmanlı ordusunda kullanılan muhasara âletleri olsa, gemilerinde uzun mesafeli toplar bulunsa ve zayiat da göze alınsa elbette mümkündü. Fakat Turgud'ta ne muhasara âletleri, ne uzun mesafeli top vardı. Esasen mevcutları pek fazla olmayan leventleri de ateşe atmak doğru değildi.

— Siz karışmayın, dedi. Boş yere bu kartal yuvasında kan dökecek değiliz. Biraz sabırlı olun.

Turgud'un bu sözleri sebepsiz değildi.

Aradan aylar geçti... Korsan tekneleri denize açılarak bir hayli vurgun vurdular. Bu suretle halka bol miktarda yiyecek dağıtıldı. Yerliler yavaş yavaş Türk idaresine ısınıyorlardı. Fakat içlerinde bazı menfaat düşkünü ve hain kimseler, civar şeyhleri, Türkler aleyhine kışkırttıkları gibi Tunus Sultanı Mevlây Hamid'e de başvurarak,

Turgud'un ileride Tunusa da taarruz edeceğini söylediler:

— Turgud'un gözü Tunus'tadır. Ona göre, tertip alır.

Dediler. Sultanın muamelesi de bu yüzden değişmişti. Eski anlaşma hükümlerine riayet etmiyor, barut ve diğer harp malzemesini vermiyordu.

Mehdiye'yi kan dökmeden bir harp hiylesi ile ele geçirmek isteyen Turgut, bir gün ufak bir kırlangıç ile bu kalenin limanına gelerek demirlemişti. Halk, şöhreti bütün Akdeniz'i tutan bu İslâm mücahidini çok iyi karşılamış, şehrin âyanı da hüsnü kabul göstermiş, birkaç gün kalıp teknesinin noksanlarını tamamlamasına müsaade olunmuştu. Birinci adım bu suretle muvaffakıyetle atılmış oldu.

Turgut Reis, Mehdiye'ye olan ziyaretlerini sıklaştırmıştı. Son üç ay zarfında muhtelif vesilelerle dört defa gelmiş, şehrin nüfuzlu kimseleri ile ahbaplık tesis etmişti. Bunların arasında İbrahim Berat da vardı. İbrahim'in paraya ziyadesiyle düşkün, haris, vatan ve memleket hisleri zayıf olduğu Turgud'un gözünden kaçmamıştı.

Turgut da İbrahim ile konuşurken daima vurgunlarda ele geçirdiği binlerce duka altınından, kıymetli ziynet eşyasından ve tıklım tıklım nadide kumaşlarla dolu barçalardan bahsederdi.

Çok mütevazı bir insan olan Turgud'un bunları anlatması sebepsiz değildi. İbrahim'in hırsını bir kat daha tahrik etmek istiyordu. Bunda da muvaffak oluyordu. Son ziyaretinde İbrahim'e:

— İsterseniz sizinle kazançlı işler yapabiliriz.

Diyerek bir anlaşma teklif etmişti. Kendisine Mehdiye halkının haiz olduğu hak ve salâhiyetler verilir, seferden döndüğü zaman kalenin limanında barınmasına rıza gösterilirse, İbrahim'e vurgunlardan mühim bir hisse ayrılacaktı. Bu hissenin, yıl içinde binlerce duka altınına yükselmesi mümkündü.

İbrahim Berat, bu teklifi derhal kabul etti. Elinden gelen bütün yardımı yapacak, arkadaşlarını kandırmağa çalışacaktı. Fakat evdeki pazar çarşıya uymadı. Âyandan mürekkep meclis, Turgud'u limanlarında barındırdıkları takdirde Hıristiyan donanmalarının tecavüzlerine maruz kalacaklarından korkarak razı olmadılar. Söz verdiği için İbrahim'e bir hayli çıkıştılar. Ağır şeyler söylediler.

— Sen memleketi satıyorsun.

Dediler, İbrahim:

— Peki, siz bilirsiniz, fakat bu müthiş Türk'ün de hışmından kolayca kurtulamazsınız.

Tehdidini savurarak durumu Turgud'a bildirdi. Zeki ve tecrübeli korsan böyle bir cevaba esasen intizar ediyordu. Hesapta bu da vardı. Birkaç ay sonra ufak bir filo ile limana gelecek, İbrahim, muhafaza altında bulunan kulenin kapısını açarak Türk leventlerini içeriye buyur edecekti. Bu hizmetine mukabil kale Türklerin eline geçerse, kendisine âyan reisliği ile beraber on bin duka altını verilecekti.

Paradan başka birşey düşünmeyen ve arkadaşlarının tahkirlerine maruz kaldıktan sonra onlardan intikam almak sevdasına da düşen İbrahim, ufak bir tereddütten sonra vatanını satmağa razı oldu.

— Kabul ediyorum, dedi. Esasen başka türlü hareket etmeğe de imkân yok. Âyan adı verilen bunakların bugünkü hâdiseden sonra beni rahat bırakacaklarını sanmıyorum.

Turgut Reis, hemen o akşam sessiz sedasız Mehdiye'den ayrıldı. Sus ve Monastır kalelerinde gizlice hazırlanmağa başladı. İki ay sonra karanlık bir gecede beş tekneden mürekkep bir korsan filosu ile Mehdiye'ye geldi, İbrahim Berat'ın muhafazası altında bulunan kulenin dibine yaklaştı. Evvelce verilen karar ve anlaşma mucibince kule kapısı İbrahim tarafından açık bırakılmıştı. Başta Turgut Reis olmak üzere Türk leventleri buradan içeriye

girerek kaleyi ele geçirdiler (1). Ertesi günü kulelerde Turgud'un sancağını gören şehir halkı, Türklere silâhla karşı koymak istemişlerse de, muvaffak olamamışlar, birkaç yüz maktul verdikten sonra selâmeti teslim olmakta bulmuşlardı. Bu suretle 1549 (2) yılında Şimalî Afrika'daki yeni Türk beyliğinin temelleri Mehdiye'de atılmıştı.

Turgut, kaleyi tamir ettirmiş, Sus ile Monastır'dan yardımcı kuvvetler getirerek yerleştirmiş, kumandanlığına da Hıdır Reis'i (3) tâyin etmişti.

İki ay kadar Mehdiye'de kalan Turgut, âsayişin tamamen iade edildiğine kani olduktan sonra filosu ile beraber denize açılmıştı. İbrahim Berat nezaret altında bulundurulacaktı. Çünkü para için memleketini ve hemşerilerini Türklere kendi eliyle teslim eden İbrahim'in daha büyük menfaatler mukabilinde Türkleri de Hıristiyanlara satmıyacağını kim temin edebilirdi?.

★

Kuzey Afrika'nın en mamur ve müstahkem şehirlerinden biri olan Mehdiye'nin Türklerin eline geçmesi ve burada bir beylik kurulması Güney Avrupa'da hayret ve dehşetle karşılanmıştı. Bütün nazarlar Mehdiye üzerine toplanmıştı. İmporator Şarlken telâşa düşmüş:

— Muazzam bir donanmamız var. Ne çare ki bir Türk korsanı ile mücadeleden aciz kalıyoruz.

Diye bar bar bağırmıştı. Turgud'u serbest bıraktıkları için Cenova senatosuna tekrar lânetler yağdırmıştı.

---

(1) The Barbary Corsair'e Lane Poole, Ali Rıza Seyfi. Turgut Reis, sayfa 82.

(2) Mehdiye'nin zaptı tarihinde müverrihler arasında ittifak yoktur. Meselâ Profesör Uzunçarşılı, 1544 de (Osmanlı tarihi, cilt 2. sayfa 372), G. Marcais 1540, (İslâm Aisiklopedisi, cüz 75, sayfa 494) te Tüklerin eline geçtiğini yazarlar.

(3) Bazı tarihlerde bu isim İsa veyahut Hisar olarak geçer.

İmparator Şarlken'in emriyle toplanan harp meclisinde uzun müzakere ve münakaşalardan sonra şu kararlar alınmıştı. Turgud'u denizlerde arayarak neticesiz bir köşe kapmaca oynamaktan ise, yeni kurduğu beylik yıkılacaktı. Başta Mehdiye olmak üzere Türklerin eline geçen Kuzey Afrika'daki şehir ve kasabalar alınacak, sonra Cerbe adasına taarruz edilecekti. Bu suretle Turgut Reis Mağrip sularından bir daha dönmemek üzere uzaklaştırılmış olacaktı. Bu plânı Şarlken de tasvip etmiş ve:

— Pek münasip olur.

Diyerek derhal harekete geçilmesi emrini vermişti. Osmanlı devleti ile İspanya arasında sulh hüküm sürdüğünden bütün donanma bu işe memur edilmişti. En maruf kumandanlar ve şövalyeler, birlikleri ile beraber gemilere yerleştirilmişti. Donanma, hâlâ nüfuz ve şöhretini muhafaza eden Andrea Doria'nın kumandasında bulunuyordu.

1550 yılı mayıs ayında altmış büyük harp gemisinden mürekkep İspanyol donanması Mehdiye sularına geldiği zaman, seferden bir hafta evvel dönmüş olan Turgut Reis de kalede bulunuyordu. Donanma top mevzilerinin dışında demirlemiş, gece karanlıktan faydalanan Doria, kadırgasını limana kadar sokmuştu. Kalenin durumunu yakından tetkik edecek ve ona göre hareket hattı yâyin edilecekti. Fakat tetkike fırsat bulamadı. Kuleden atılan toplardan birinin güllesi kadırganın güvertesine düşerek birçok İspanyol denizcisini öldürdü. İkinci bir güllenin sancak başomuzluğuna düştüğünü gören Doria, süratle limandan çıkarak donanmaya iltihak etmek mecburiyetinde kaldı.

Ertesi günü Amiral gemisinde toplanan harp meclisinde ilk sözü Doria alarak:

— Mehdiye'nin civarına asker ihracı belki mümkündür. Fakat bu korkunç hisara girmek pek zor olacaktır.

Demiş ve sözü kara harekâtını idare edecek olan kumandanlara bırakmıştı. Ufak bir münakaşadan sonra ku-

mandanlar arasında ihtilâf başgöstermişti. Turgut gibi cesur ve inatçı bir korsan, esasen müdafaaya elverişli olan bu kaleyi kolay kolay bırakmazdı. Ağır zayiatı evvelden göze almak lâzımdı. Kumandanlardan bir kısmı Mehdiye'nin zaptından vazgeçilerek Napoli'ye dönülmesini ve Turgud'un denizlerde yakalanmasını ileri sürüyorlardı. Bir kısmı da Mehdiye'den evvel Sfaks, Sus ve Monastır kalelerinin alınmasını ve sonra karadan da harekete geçilmesini istiyorlardı. Bu suretle Arapları da Türkler aleyhine kışkırtmanın mümkün olacağı fikrini müdafaa ediyorlardı. Oğlu Mevlây Hamid'e mağlûp olduktan sonra gözlerine mil çekilen ve bir kolayını bularak İspanya'ya kaçan eski Tunus Sultanı Mevlây Hasan'ı bu maksatla beraberlerinde getirmişlerdi. Mevlây Hasan:

— Bu kartal yuvasının teshiri mümkün değildir. Turgut Bey bile desise ile zapte muvaffak olmuştu. Eğer daha evvel Manastır veya Sfaks alınabilirse, Mehdiye elde edilebilir. Bu kasabalara ayağınızın bastığını haber alan şeyhler hakipayimize yüz sürecekler, arzı hizmet edecekler.

Diyor, teminat veriyordu. Genç ve gözü pek birkaç kumandan ise, her ne pahasına olursa olsun donanmanın şiddetli ateş desteği altında karaya asker ihracını ve kaleye hücum edilmesini istiyorlardı.

Uzun münakaşalardan sonra ikinci fikir galip gelmiş, sabahın ilk ışıkları ile baraber İspanyol donanması Mehdiye'den ayrılarak Monastır'a yelken açmıştı.

İspanyol donanması çekilir çekilmez, Turgut Reis, kaleye kâfi miktarda erzak, mühimmat sokmuştu. Kendisinin burada kalıp düşmanı beklemesine lüzum yoktu. Mehdiye'nin müdafaasını yine Hıdır Reis'e bırakarak denize açıldı, ilk fırsatta kalenin imdadına koşacaktı. Bundan maksadı, hem İspanya ve İtalya sahillerini vurarak Doria'yı Şimalî Afrika'dan ayırıp kendi üzerine çekmek, hem de imdat kuvvetleri tedarik etmekti. Muharibe çok ihtiyacı vardı. Evvelâ İspanya'da Alikanta ve Valansa sahillerini

birbiri arkasına tahrip etti. Oradan Balear adalarına geçti (1). Bilâhara İtalya sularına gelerek Sicilya'dan İspanyol donanmasına yardım yapılmasına mâni olmağa çalıştı. Bütün bunlara rağmen Doria'dan ses seda çıkmıyordu. Temmuz ayı başlarında Rapelli'ye geldi. Karaya asker çıkardı. Halkın mühim bir kısmını yakalayarak gemilere bindirdi. Bu suralarda Uluç Ali Reis de Vil Frans şehrini vurmakla meşguldü.

Doria'nın üzerine gelmediğini gören Turgut Reis, cenuba inarek Şimalî Afrika sahillerindeki Müslüman emîr ve şeyhlerinden yardım istedi. Fakat Arap şeyhleri İspanyollarla birleşmişler ve Türkler aleyhinde cephe almışlardı. Bunlar arasında Kırvan Emîri Şeyit Arif de vardı. Turgut tâ Kefalonya'ya kadar yolunu uzattı. Osmanlı devletine başvurdu. İstanbul'a haber uçurdu. Padişah ile Şarlken arasında sulh muahedesi imzalanmış olduğundan bundan da bir netice çıkmadı.

Turgut Reis, Mehdiye sularına döndüğü zaman kaleyi denizden ve karadan muhasara edilmiş buldu. İspanyollar, Monastır'ı aldıktan sonra tekrar Mehdiye'ye gelmişler ve 1 haziranda karaya asker çıkarmışlardı. Surların dışında çok kanlı savaşlar oluyordu. Yerli Arapların elaltından düşmana yardım etmelerine rağmen Türkler, sebat ediyorlar, cesaret ve kahramanlıkla dövüşüyorlardı.

Turgut, gece karanlığından da faydalanarak Mehdiye'nin biraz ilerisindeki sahile asker çıkardı. Burada bulunan iki yüz elli kişilik İspanyol müfrezesini perişan etti. Fakat 22 temmuzda yapılan bu çıkarmadan büyük bir netice alınamadı. Çünkü İspanyollar, mütemadiyen takviye kuvvetleri getiriyorlardı. Ayni gün Sicilya'dan harp gemileri ve zırhlı muharipler bindirilmiş yeni bir filo da gelmişti.

Mehdiye iki buçuk ay süren savaşlardan ve şanlı bir müdafaadan sonra 10 eylûlde sukut etmişti. Başta Hıdır

---

(1) Hammer, Osmanlı tarihi, cilt 6. sayfa 114.

Reis olmak üzere müdafilerin yarısından fazlası şehit düş müştü.

Turgut çok müteessirdi. Kendi elleriyle temellerini attığı Türk beyliği artık yıkılmıştı. Emelleri tahakkuk etmemişti. Mehdiye sularından ayrıldığı zaman içi artan intikam hisleriyle doluydu. Şimale çıktı. İtalyan ve Sicalya sahillerine baskınlar yaptı. Limanlarda bulunan ticaret gemilerini ateşe verdi. Sonra eski üssü olan Cerbe adasına döndü.

Kanunî Sultan Süleyman Mehdiye savaşları ile alâkadar olmuş, Turgud'u takdir etmişti. Veziriâzam Rüstem Paşaya:

— Turgut hakikaten bir mücahit imiş, bak Doria kâfirini ne kadar uğraştırır, Şarlken üzerine bütün donanmasını gönderir.

Demişti. Bu tarihlerde kaptanıderyalık makamında Rüstem Paşanın kardeşi Sinan Paşa bulunuyordu. Turgud'un bir gün gelip kardeşine rakip olmasından korkan Veziriâzam:

— Evet efendimiz, fakat bir korsan!

Cevabını vermişti.

★

Mehdiye zaferinden sonra Cenova'ya dönen Andrea Doria'ya istikbal merasimi yapılmamıştı. Bunun tek sebebi; Turgud'un İtalya sahillerini tahrip etmesi ve büyük zararlar verdirmesi idi. Hattâ bazı senatörler, Doria'yı itham bile ediyorlardı:

— Mehdiye'yi zaptetmekle, İmporator Şarlken'in bir emrini yerine getirmiş olduk. Bu kartal yuvası böyle bir zahmete değmezdi. Doria, yalnız kendi şöhretini ve imparator nezdindeki itibarını düşünüyor.

Bir kısmıda:

— Mehdiye'yi almakla bu müthiş korsanı büsbütün kızdırdık. Peki şimdi ne olacak?

Diye endişelerini açığa vuruyorlardı. Andrea Doria, tekrar denize açılmak ve Turgud'u arayıp bulmak zorunda kaldı. Altmıştan fazla harp gemisiyle Kuzey Afrika sahillerini taradıktan sonra Turgud'un Cerbe adasında olduğunu öğrendi. Beklediği müsait havayı bulur bulmaz o tarafa yelken açtı.

Turgut Reis, haçlıların kendisini rahat bırakmıyacağını biliyordu. Ancak mart ayı geçip derya mevsimi gelmeden İspanyol donanmasının denize açılacağına ve Berberistan sahillerine kadar geleceğine pek ihtimal vermiyordu. Baharda yapacağı baskınlar için korsan filosunu hazırlamakla meşguldü. Teknelerden bir kaç tanesinin arması soyulmuş, sahile çekilmişti. Bununla beraber bazı ihtiyat tedbirlerini almağı da ihmal etmemişti. Meselâ iki ay müddetle hiç bir sefine adanın limanından dışarıya çıkamıyacaktı Emîr Fazlı, evvelâ buna razı olmak istememiş, mutemetlerinden birini yollayarak itiraz etmişti. Adanın yegâne hakiminin kendisi olduğunu ve ona danışmadan bu gibi karar ve tedbirlerin alınamıyacağını ileri sürmüştü. Turgut, emîrin mutemedini evvelâ yukarıdan aşağı istihfafla süzmüş, sonra kaşlarını çatıp gözlerini devirerek:

— Emîr hazretlerine söyleyin, onun hâkimiyetinin devamı veya zeval bulması iki dudağımın arasından çıkacak tek kelimeye bağlıdır. İşime karışmasın, hürmet görmek istiyorsa hürmet etmesini bilsin!

Diye bağırmıştı. Eğri ve uzun palasının altın kakmalı kabzasiyle oynıyarak ilâve etmişti:

— Bu palada belime ağır gelmeye başladı. Boş yerede kınından çıkmaz ki...

Emîrin mutemedi bu müthiş tehdidin taşıdığı mânayı anlayacak kadar zeki bir adamdı. Türk korsan reisi'nin belindeki eğri ve uzun palası kınından çıkarsa kolay kolay tekrar yerine girmez, hızını hangi gövdenin üstündeki başta alacağını kimse kestiremezdi. Hattâ Emîr Fazlı bile, yerlere kadar eğilen mutemet:

— Hiddet buyurmayınız, siz nasıl arzu ederseniz elbet öyle olur. Asude hâtır olun.

Diyerek çekilip gitti. Emîr de bir daha sesini çıkaramadı. Çok korkmuştu.

Yıllarca Cerbe'yi bir üs olarak kullanan Turgut, nedense sahilden ayrılmaz, bu yüzden de adanın her tarafını iyice bilmezdi. Fakat son günlerde garip bir meraka düşmüştü. Yanında reis'leri olduğu halde dolaşıyor, yorulduğu zamanlar göl kenarındaki bir ağacın altında dinleniyordu. Adanın arkasına düşen göl, dalgaların açtığı tabii bir kanal ile billeşiyordu. Korsan filosunun yattığı liman göle iki üç mil mesafede bulunuyordu.

Barbaros kardeşlerden yadigâr kalan iki katlı taş bir binada ikamet eden Turgut Reis, günlerden bir gün gözcüler tarafından sabah uykusundan uyandırılmıştı. Limandan iki mil uzağında Hıristiyan kadırgaları toplanıyordu. Daha şimdiden sayılarının atuzdan fazla olduğu anlaşılıyordu. Gafil avlanmışlardı. Alelacele giyinerek sahile koştu. Korsan reisleri de orada toplanmışlardı. Hepsinin yüzlerinde telâş ve endişe ifade eden bir hal vârdı. Gözcülerin verdiği haber doğru idi. Ufku tetkik ettikten sonra:

— Doria, ah yine mi sen!

Diye bağırdı. Turgut tahmininde yanılmamıştı. Arkasında korsan kaptanları olduğu halde bir tepeye çıktı. Direklerinde Şarlken'in bandırası dalgalanan İspanyol donanmasının limana yaklaşmakta olduğunu gördü. Amiral gemisinde Andrea Doria'nın forsu vardı.

Turgud'ta telâş ve heyecandan eser yoktu. Bir şeye karar verdiği zaman daima sâkin bir hal alırdı.

— Yarabbim, bu ne fena talih, hepimizi esir edecekler!

Diye telâş gösteren genç bir kaptanı susturdu:

— Asla! Hıristiyan kadırgalarının forsalığına nihayet olmaz. Bu ellerim, bir daha o küreklere temas etmiyecektir.

Turgud'un bu kadar kat'i konuşması, reisleri hayrete düşürdü. Fakat birşey sormadılar. Akdeniz'in bu tecrübe-

li ve kahraman korsanının bir bildiği vardı. Nitekim gemilerden çıkarılacak topların, münasip yerlere yerleştirilmesi ve derhal düşman donanmasına şiddetli ateş açılması emrini verdi. Bu emir, kısa zamanda yerine getirildi. Birkaç saat sonra gülleler, düşman kadırgalarının güverteleri üzerine düşmeğe başladı. İspanyol donanması, güllelerin yetişemediği, fakat limanı kontrol altında bulundurabileceği bir mevkie çekildi. Bu sırada Cerbe'nin dar sokaklarında dolaşan münâdiler, ada halkını hizmete çağırıyor, aksi takdirde en ağır cezaların verileceğini ilân ediyorlardı.

Emîr Fazlı, İspanyol donanmasının gelişinden ziyade, Turgud'un boş yere adayı müdafaya kalkışmasından telâşa düşmüştü. Böyle muazzam bir armada'nın karşısında mukavemetin imkânsız, hattâ delice bir hareket olduğuna kaniydi. Halkın müdafaa hizmetinde çalıştırılması, yalnız Türklerin değil kendisinin de aleyhinde olacaktı. Andrea Doria'nın şiddet ve intikam hislerini üzerine çekmek kadar tehlikeli bir şey daha tasavvur edilemezdi. Turgut Reis'i bizzat ziyaret ederek endişesini anlattı. Mukavemete derhal son verilmesini rica etti.

— Sizi tekrar forsaya çakarlar. Bu sefer imdadınıza yetişecek Barbaros da yok. Bana gelince; başımdan korkarım.

Dedi. Turgut, fena halde kızdı. Bu iki yüzlü dönek emîre hak ettiği cevabı verdi:

— Bu baş size lâzımsa dediklerimi harfiyen yaparsınız.

Emîr Fazlı'nın yüzü bembeyaz oldu. Turgud'un hiddetinin ne demek olduğunu biliyordu.

— Ne emrediyorsunuz?

Diye kekeledi.

— Ben müsaade etmedikçe sarayınızdan dışarıya çıkmayınız, hedefini şaşıran bir top güllesinin başınızın üzerine düşmesi pek mümkün.

Emîr Fazlı sarayına gitti ve bir daha da dışarıya çıkmadı.

Andrea Doria memnundu. Donanma, ateş karşısında limana giremiyordu ama, gafil avlanıp dalyanın içinde ka-

lan Turgud'un da dışarıya çıkmasına imkân yoktu. Türkler, nasıl olsa çaresiz kalacaklardı. Bir hafta on gün sonra beyaz teslim bayrağını adanın kalesi üzerine çekilecekti. Kaptanları, asilzadeleri ve şövalyeleri gemisinde toplayan ihtiyar Amiral:

— İşte, diyordu Haşmetlû İmparatorumuzun huzur ve rahatını kaçıran Dragut, şaşkın bir balık gibi dalyana girip kaldı.

Sicilya'dan Cenova'ya döndükten sonra tekrar itibar kazanan asilzade Mario Solmi de diğer asilzadeler gibi Doria'nın gemisinde bulunuyordu. Fakat eskisi gibi hislerini açığa vurmaktan çekiniyordu.

Doria, süratli bir gemi ile Sicilya valisine bir mektup gönderdi. Turgud'u leventlerini ve korsan filosunu Cerbe limanında yakalamağa muvaffak olduğunu yazıyor, acele yardım istiyordu. Kara savaşlarında pişmiş askerlere ihtiyacı olacaktı. Bu kuvvet geldikten sonra adadaki Türk toplarını susturacak ve sahile asker dökecekti.

Günler geçiyordu. Sicilya'dan gelecek yardımı bekleyen Doria'da boş durmuyordu. Limanın kapısı olan boğazı iskandil ettiriyor, derinliklerini ölçtürüyordu, Kadırgaların oturması ihtimali olan sığ yerlere ucu flâmalı kazıklar çaktırıyordu. Kendi gemisiyle denizden adanın etrafını dolaşmış Türklerin kaçmasına imkân verecek bir sahil olmadığına kanaat getirmişti.

Cerbe adasında, Doria'dan daha fazla faaliyet gösteren, fakat bu faaliyetini düşmandan saklamak için çok gizli tutan Turgut, Doria'nın ne yapmak istediğini görmüş, ufak bir kırlangıça binerek kadırgaların devamlı top ateşine rağmen bu ucu flâmalı kazıkları toplamış, İspanyolların üç beş günlük emeği boşa çıkarmıştı.

Gerek bu hâdise ve gerek Sicilya'dan gelecek askerin gecikmiş olması, zaferinin meyvasını bir an evvel toplamak, yani Turgud'u yakalayıp küreğe çakmak için sızlanan Doria'yı sinirlendiriyor, Sicilya valisini hamiyetsizlik

ile itham ediyordu. Nihayet bir gün öğle üzeri gözcüler, başterdenin kıç kasarasında yemek yiyen Doria'ya müjdeyi verdiler. Ufukta cesim bir yelkenli vardı. Üzerlerine doğru geliyordu.

Doria, sevinçle yerinden fırlayarak güverteye çıktı. Asilzadeler ve şövalyeler de kendisini takip ettiler. Bir tanesi müstesna hepsinin gözlerinin içi gülüyordu. İhtiyar deniz kurdu:

— İşte, diyordu. Şimdi balıkları dalyandan toplamağa sıra geldi. Bu sefine, muhakkak Sicilya filosunun öncüsüdür.

Müsait bir rüzgâr bulduğu için süratle seyreden yelkenli dikilen gözlerin biraz sonra parıltısı kaybolmağa başlamıştı. Yaklaşmakta olan sefinenin direklerinde Sicilya valisinin değil, Malta şövalyelerinin bandrası dalgalanıyordu. Acaba Sicilya askerlerini taşıyan filo neredeydi? Malta kadırgasına bir kırlangıç gönderilerek kaptanı başterdeye dâvet edildi. Bir saat kadar sonra Doria'nın gemisine çıkan Maltalı kaptan:

— Çok fena haberlerle geldim!

Deyince, ardı kesilmeyen bir sual yağmuruna tutuldu. İmparator Şarlken'e bir hal mi olmuştu, Malta Granmetri mi ölmüştü? Yoksa Sicilya valisi asker göndermekten vaz mı geçmişti?

Zavallı kaptan şaşırdı, bir sual de kendisi sordu:

— Siz burada ne bekliyorsunuz?

Başta Doria olmak üzere hepsi birden atıldılar:

— Korsan Dragud'u!

— Boşuna gayret ediyorsunuz, dedi, Dragut şimdi bütün gemileriyle beraber açık denizdedir.

Buna kimse inanmıyor, inanmak istemiyordu. Vâkıa iki günden beri adadan yapılan top atışları durmuştu ama, bu bir şey ifade etmezdi. Türkler muhakkak azalmakta olan barut ve güllelerini idareli kullanmak istiyorlardı. Turgud'un Cerbe'den kaçabilmesi için ancak kuş olup uçması lâzımdı. Mağrur Doria, asla istihzaya gelemezdi. Hat-

tâ İmparator Şarlken bile kendisine böyle bir muamele etmemişti. Kaptana doğru bir iki adım attı. Şu ihtarda bulundu:

— Sözlerinize dikkat ediniz. Kimin huzurunda bulunduğunuzu hatırınızdan çıkarmayınız. Lâtifenin de bir hududu vardır. Dragut adada ve elimizdedir. İşte şu limanda bulunmaktadır.

Maltalı kaptan sükûnetin avdeti için biraz durdu. Sonra:

— Bu müthiş Türk korsanı yemin ederim ki açık denizdedir. Onun perkenlesini çok iyi tanırım. Pruva direğindeki sancağını da gözlerimle gördüm. Arkasında on sekiz tekne vardı ve hepsi de ayni forsu taşıyordu.

Diyerek başından geçen hâdiseyi anlattı. Sicilya donanmasının kumandan gemisi ile beraber seyrediyorlardı. Dragud'un esareti münasebetiyle yapılacak merasimde hazır bulunmak isteyen asilzadelerle bazı şövalyeler, askerlerin bindirilmiş olduğu nakliye gemilerinden evvel hareket etmişlerdi. Dün açıkdenizde Turgud'un filosuna rastlamışlardı. Turgut da onları görmüş ve derhal hücuma geçmişti. Malta sefinesi çok süratli olduğundan ve müsait bir rüzgâr bulunduğundan kaçabilmişti. Fakat Sicilya kumandan gemisi yakalanmıştı.

Doria, başını önüne eğdi:

— Ne fena talihim varmış!

Diye söylendi. Asilzade Mario Solmi'nin dudaklarında bir tebessüm uçuyordu.

Maltalı kaptanın verdiği haber doğruydu. Ada halkını, forsaları ve leventleri sabahtan akşama ve akşamdan sabaha kadar çalıştıran Turgut gemilerini yağlı kazıklar üzerinde kaydırarak adanın arka tarafına düşen kanala kadar getirmiş, iki gün evvel bütün filosu ile denize açılmıştı. Yolda Sicilya kumandan galisi ile Malta yelkenlilerini görünce avlarını kaçırmak istememiş, Malta sefinesi kurtulmuş, fakat koca Sicilya kadırgası teslim olmak zorunda kalmıştı.

Cerbe adasına bizzat çıkan Andrea Doria, Turgud'un kaçtığını öğrenmiş, başterdesine döndükten sonra Cenova'ya hareket etmek üzere demir almıştı. Bu sırada Sicilya kadırgasına da kendi sancağını çeken Turgut Reis arkasında on dokuz parçalık korsan filosu olduğu halde Adalar denizine doğru seyrediyordu.

★

Turgut Reis, Andrea Doria'nın elinden kurtulmuş ve onu Hıristiyanlar arasında bir hayli küçük düşürmüş olmasına rağmen memnun değildi. Şu son on beş ay içinde körolası talih yüzüne gülmemişti. Mehdiye Türk Beyliği yıkılmış, seneler senesi Türk ve Müslüman korsanlarına üs vazifesi gören Cerbe adasından ayrılmak zorunda kalmıştı. Şimdi Mağrip sularında düşman gemileri tehlikesizce dolaşabileceklerdi. Turgut, teessürünü, saklamağa çalışıyor, neşeli görünmek istiyor, padişahın emrinde ve hizmetinde daha büyük işler başarabileceklerini söylüyordu. Fakat arkadaşları, Koca reis'in ıstırabını yüzünden okuyorlardı. Cerbe adasından ayrıldıklarının dördüncü günü Deli Cafer, Ali Reis'e:

— Görürüm, Turgutça'nın içi kan ağlar.

Demişti. İki arkadaş bir hayli dertleşmişlerdi.

Turgut, Hurrem Sultanın, damadı Rüstem Paşa'nın ve vezirlerinin türlü entrikalarına sahne olan Osmanlı payitahtında nasıl karşılanacağını düşündükçe huzuru kaçıyordu. Acaba padişah, şanına lâyık bir hizmet verecek miydi? Yoksa, Mehdiye ile Cerbe adasının kaybından dolayı tekdirlere mi maruz kalacaktı? Bunların ikisi da hesapta vardı. Rüstem Paşa'nın, kardeşi Sinan Paşa'ya rakip olur endişesiyle kendisine bir fenalık yapması da mümkündü. Maltalı Abdullah, babası kadar ve belki de ondan fazla sevdiği ve saydığı reis'ini teselli etmek için bir gün:

— Merak etme baba Reis, demişti. Kaptan paşalığı sana verirler. Bu sizin hakkınız.

Turgut Reis, şimdilik aklından böyle birşey geçirmiyordu. Acı acı gülmüş ve:

— Hiç sanmam Abdullah, biz böyle âli bir makama irtika edecek ehliyette henüz değiliz.

Cevabını vermiş ve bir daha böyle şeylerden bahsetmemesini söylemişti. Halbuki bu makama Osmanlı İmparatorluğunda en lâyık olan denizci kendisiydi. Barbaros Hayrettin Paşa'nın boş bıraktığı yeri ne Sokullu Mehmet Paşa ve ne de onun Rumeli beylerbeyliğine getirilen Sinan Paşa doldurabilmişti. Onlar, denizlerin dilinden anlayamazlardı.

Turgut, Adalar denizine girmeden bir kaç gün evvel, bu sularda olduğunu haber aldığı donanmâyı hümâyuna, Deli Cafer Reis'in kumandasında bir çektiri yollamıştı. Onun avdetine intizaren çok ağır yol alıyordu. Cafer, Sinan Paşa ile görüşecek, Turgut Reis'in yirmi parça gemisi ile beraber Osmanlı devletinin hizmetine girmeğe âmade olduğunu arzedecekti. Bu suretle kaptan paşanın da gururu akşanmış olacaktı.

Korsan filosu Adalar denizine girdiği suralarda merak ve heyecanla beklenen haber gelmişti. Donanmâyı hümâyun Ağrıloz adasının limanında yatıyordu. Sinan Paşa Deli Cafer Reis vasıtasiyle kendisine yapılan böyle bir müracaattan memnun kalmıştı. Yardıma hazırdı. Ancak başbaşa konuşmak ve yüz yüze gelmek üzre Turgud'u oraya davet ediyordu.

— Turgutça'nın ziyareti bizi ziyadesiyle memnun eder.

Diyordu. Korsan filosu derhal ağrıloz'a dümen doğrulttu ve bir sabah vakti pek muntazam bir puruva hattı ile limana girildi. Bütün gemiler alay sancakları ile donatılmıştı. Kaptan paşa top ve tüfek atışları ile selâmlanmıştı. Bunu gören donanmâyı hümâyun da alay sancaklarını toka etmiş ve top ateşi ile mukabelede bulunmuştu. Bu merasim feleğe baş eğmiyen korsanlar üzerinde iyi bir intiba yaratmıştı.

Sinan Paşa kendisini beğenmiş, mağrur fakat dostluğu düşmanlığı açık olan bir adamdı. Korsan filosundaki intizam ve ihtişamı görmüş, beğenmiş ve hayretini de gizliyememişti. yanında bulunan kaptanlara:

— Bu âdeta küçük bir donanma!

Demişti. Derya beyleri ve bilhassa Turgud'u yakından tanıyan gün görmüş kaptanlar hayrete düşmemişler sadece hayranlık duymuşlardı. Kaptanıderya Sinan Paşa'nın:

— Beyler siz buna ne dersiz?

Sualine de içlerinden bir bey:

— Turgutça'nın deryada bir eşi az bulunur. Rahmetli Barbaros Hayreddin Paşa, onun için: Turgut benden yeydir derdi.

Cevabını vermişti. Diğer kaptanlar de bu hakikatin tam bir ifadesi olan sözleri tastik etmişlerdi.

Korsan filosu demirledikten sonra üç çiftelik bir kayıkla Osmanlı başterdesine geçen Turgut Reis, burada da riayet ve itibar görmüş, Sinan Paşa ile amiral gemisinin kış kasarasındaki çadırda bir saatten fazla konuşmuştu. Mehdiye savaşları ile Cerbe adası hâdisesini hiç bir mübalağa kaçmadan olduğu gibi anlatmıştı. Kabahatin kendisinde olmadığını söylemiş:

— Bize din kardeşlerimiz ihanet ettiler, onlar bize zahir olsalardı biz Mehdiye'yi küffara vermezdik.

Demiş ve sonra ilâve etmişti:

— Hazreti padişah ferman ederse, ben düşmanda intikam komam, Mehdiye'yi istirdat eylerim, Venedikliyi Cerbe Ceziresinden taşra çıkarırım.

Sinan Paşa, sözlerini dikkat ve alâka ile dinlediği Turgud'a, eğer Osmanlı devleti hizmetine girerse derhal derya beyliği verileceği maiyetindeki kaptanların da taltif olunacağı vaadinde bulunmuş, İstanbul'a giderek hazreti padişahın huzuru ile müşerref olması tavsiyesinde bulunmuştu.

— Sizin için böylesi daha hayırlı olur.

Demişti. Padişahına kalben bağlı olan Turgut derhal müsbet cevap vermişti:

— Emrin başım üstüne paşa kardeş. Derhal azimet ederim.

Üç gün Ağrıboz'da yatan korsan filosu, donanmâyı hümayuna vedâ ederek ayrılmış ve müsait bir rüzgârla Çanakkale boğazını geçerek İstanbul'a gelmişti. Saray burnu dönülürken top ateşi ile saray selâmlanmış ve Tophane ile Mumhane arasında münasip bir yere demir atmıştı. Filoya top ateşi ile mukabele edilmediği gibi karşılama merasimi de yapılmamıştı. Buna rağmen renk renk bayraklarla donatılmış gemileri gören halk yavaş yavaş sahilde toplanmaya başlamıştı. Bir kaç saat sonra denizin üstü irili ufaklı kayıklarla dolmuştu. Hele gemilerde Turgut Reis ile Akdenizin bir çok maruf korsan kaptanlarının da bulunduğu anlaşılınca kalabalık büsbütün artmıştı.

— Yaşasın Turgut Bey.

Avazeleri yükseliyordu. Akdeniz yalılarında velveleler yaratan, Andrea Doria'ya ve onun kumandasındaki İspanyol armadasına kafa tutan Turgud'un adı İstanbul halkı için hiç de yabancı değildi.

Kanunî Sultan Süleyman sarayının balkonuna çıkarak korsan filosunu görmüştü. Bu günlerde geleceğinden malûmatı vardı.

Merasim yapılmamasını, fazla alâka gösterilmemesini bizzat Veziriâzam Rüstem Paşa istemişti. İki gün evvel biraderinin gönderdiği nâmeyi alan veziriâzamın canı sıkılmıştı. Turgud'a derya beyliği verileceğini vadetmesinden, bu da kâfi değilmiş gibi onu payıtahta kadar yollamasından dolayı kardeşine çok kızmıştı. Mutemetlerinden birine:

— Bu korsan bir gün gelecek kaptanıderyalığı gasbedecekti. Bizim Sinan'ın aklı yok. Makamını kendi iliyle peşkeş çeker.

Demişti. Öğle ya kardeşi derya cenginden anlamazdı. Sırf kendi iltiması ile bu makama getirilmişti. Bunu herkes biliyordu.

Rüstem Paşa, halkın korsan filosuna karşı gösterdiği yakın ve candan alakâyı görünce şaşırmış ve telâşa düşmüştü. Yeni tedbirler almak lüzumunu duymuştu. Turgut vaktiyle Barbaros Hayrettin Paşa'nın yaptığı gibi şehirde alay gösteremiyecekti. Hediyelerini vasıta ile padişaha taktim edebilecek ve ancak bir hafta sonra karaya çıkıp saraya gidebilecekti. Leventlere gelince; kalabalık guruplar halinde olmamak şartiyle sahile çıkacak şehri dolaşa bileceklerdi. Turgut, bu emri aldığı zaman, müteessir olmuş, fakat ses çıkarmamıştı. Yalnız:

— Yazık devlet-i aliyyenin vezirliği meğer kimlere kalmış.

Diye söylenmişti.

Kayın valdesi Hürrem Sultan'ın nüfuzu sayesinde yükselen Rüstem Paşa, padişahın mühürünü taşıyacak bir vezir değildi.

Turgut şehirden dönen leventlerden malûmat alıyor, halkın gösterdiği sevgi tezahürlerinden memnun oluyordu. Leventler her yerde reislerinden hürmtele bahsedildiğini söylüyorlardı. Maltalı Abdullah dört gün içinde İstanbulu dolaşmış, bir hayli de ahbap edinmişti. Bunların arasında saray cerrahlarından Davut Ağa adında bir hekim de vardı. Davut da Maltalı bir mülteci idi ve Abdullahın ailesini çok iyi tanıyordu. Bir akşam hemşerisini alarak konağına yemeğe götürmüştü. Bu zat:

— Sahibi devlet (1) efendimiz, Turgut Reisten havf eder, biraderine rakip görür.

Demişti. Abdullah, hemşerisi ve meslektaşından bir hayli malûmat almıştı.

Turgut, İstanbul'a geldiklerinin sekizinci günü, maiyetinde su ve ateş içinde pişmiş dokuz şöhretli kaptan olduğu halde huzuru hümâyuna çıkmıştı. Riya ve tekâbu bilmiyen bu pervasız insanlar, ayak veya etek öpmek de

(1) Eskiden veziriâzamlara denirdi.

nedir bilmediklerinden, padişahın uzattığı eli öpmekle iktifa eylemişler vezirleri de temenna ile selâmlamışlardı. Bu teşrifata ve saray adabına uymayan hareket karşısında vezirler, içlerinden onları görgüsüzlükle itham etmişlerdi. Hayatında nice kahraman görmüş ve tanımış olan Sultan Süleyman bu pervasız davranışa asla kızmamıştı.

— Beyler nasılsız?

Diye hatır sormuş, Turgud'a baha biçilmez iltifatlarda bulunmuştu:

— Rahmetli Barbaros Hayrettin Paşa senden ziyade bahseder, medhü sena ederdi. Küffara karşı olan mücaleleden cümlece malûmdur.

Gözlerinde sevinç yaşları danelenen ihtiyar deniz kurdu, bu iltifat karşısında heyecanını gizliyememişti. tok fakat tatlı bir sesle:

— Padişahım, Barbaros gibi bir derya adamı bir daha gelmez, ben onun aciz bir levendinden başka bir şey değilim. Emret padişahım, uğrunda pala kuşanayım, ölünceye kadar sana ve devletine hizmet edeyim.

Demişti. Mehdiye ve Cerbe savaşlarını, küffar yakalarındaki mücadelelerini kısaca anlatmış, en mühim kahramanlık hadiselerini bir kaç cümle halinde sıralayıvermişti. Padişah memnun, Rüstem paşa üzgündü veziriâzam, Turgut Reis'de Barbaros Hayrettin Paşa'nın cesaret ve kahramanlığını görür gibi olmuştu. Derya beyliğine getirildiği takdirde kardeşi Sinan Paşa'nın pabuçları dama atılır ve kaptanıderyalık bir daha gelmemek üzre uçar giderdi. Sonra Turgud'a hükmetmek de pek kolay bir şey değildi.

Turgut Reis, huzurdan çıktıktan sonra, doğruca piri ve ustası Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesini ziyarete gitmişti. Yüzünü gözünü Barbarosun sandukasına sürmüş, dualar etmişti. Ertesi günü de tersaneyi ziyaret ederek, İstanbulda bulunan bahriye erkânı ile konuşmuştu. Bunların arasında çok yakından tanıdığı eski leventleri de vardı. İçlerinden biri dayanamamış, Turgud'un ellerine sarılarak:

— Koca Reis, Kaptan paşalık sana ne güzel yakışır.

Demişti. Bu söz bir kaç saat sonra manâsını değiştirerek veziriâzamın kulağına donanma erkânının Sinan Paşa'yı istemedikleri ve bu makam için Turgut Reis'e baş vurdukları tarzında aksetmişti. Rüstem Paşa:

— Tiz davranalım, bu korsan daha bize neler eder.

Diye harekete geçmiş, iki gün sonra Turgud'u Karlıeli (1) sancak beyliğine tayin etmişti. İstanbuldan biran evvel uzaklaştırmak için de derhal vazifesine gitmesi emrini vermişti. Maiyetinde bulunan Uluç Ali, Deli Cafer, Kara kadı, Sancaktan Reis, Gazi Mustafa ve Hasan Kelle gibi her biri başlı başına bir şöhret ve kıymet olan korsan kaptanlarına da yetmiş seksen akçe ulûfe ile fener taşımak hakkı yâni Osmanlı donanmasında kadırga reisliği etmek imtiyazı verildi.

Turgut Reis, üçüncü derecede bir vazife olan Karlıeli sancak beyliğine tayininden dolayı memnun değildi. Fakat hissiyatını arkadaşlarından sakladı. Onlara birşey belli etmedi.

— Devlete ilk def'a hizmet kabul ederiz. İleride ikdam gösterip daha âli mertebelere yükseliriz.

Dedi. Veziriâzamın emrine uyarak hemen sancak merkezi Preveze'ye hareket etti. (2) Maltalı Abdullah mühim bir vazife için İstanbul'da bırakılmıştı.

★

Turgut İstanbul'da iken, tersane erkânının birinden 1551 yılında Trablusgarb'a sefer açılacağını duymuş, sancak merkezi Prevezeye gelir gelmez hazırlıklara başlamış-

---

(1) Preveze ve cıvarı.

(2) Prof. Uzun Çarşılı (Osmanlı tarihi, cild 2 sayfa 374), Fevzi Kurdoğlu (Turgut Paşa, sayfa 387) Turgud'un Trablusgadb'ın zaptından sonra Karlıeli sancak beyliğine tayin edildiğini yazarlar.

tı. Derya mevsiminin geçmiş olmasına rağmen gözü pek korsan kaptanlarını orta ve hattâ batı Akdeniz'e kadar yolluyor, Malta adası ve Trablusgarp hakkında malûmat topluyordu.

Rodos adası 1522 de Osmanlılar tarafından fethedildiği zaman burada bulunan Sen Jan şövalyelerine İmparator Şarlken, Malta adasını vermiş, ayni zamanda İspanyollara ait olan Trablusgarp'ın muhafazasına memur etmişti. Şövalyeler, Malta'yı on beş yirmi sene zarfında Akdeniz'in en müstahkem bir adası haline koymuşlar, Rodos'ta olduğu gibi mükemmel bir donanma vücuda getirmişlerdi. Fırsat buldukça Türk ticaret gemilerine saldırıyorlar, deniz savaşlarında İspanyolların safında yer alıyorlardı. Malta'nın zaptı, Türklerin Akdeniz hâkimiyetini bir kat daha kuvvetlendirecekti.

Turgut, derya mevsiminde donanmayı hümayyun ile birleştiği zaman Kaptanıderya Sinan Paşa'yı bu adanın fethi için teşvik edecekti. Bundan sonra şövalyelerin Trablus'ta dayanmaları imkânsızdı. Turgut böyle halis niyetlerle cihada hazırlanırken, İmparatorluğun başveziri, aleyhinde entrikalar çevirmekle meşguldü. Karlıeli sancak beyliğini verdiğine bile nadim olmuştu, seferlerde Turgut ve maiyeti erkânı da donanma ile beraber bulunacağına göre, savaşlarda ve kazanılacak zaferlerde en büyük hisse onun olacak, kardeşi Sinan Paşa ise ortadan silinecekti. Belki makamı da muhafaza edemiyecekti.

Rüstem Paşa, Turgud'u bir an evvel yere vurmak istiyor, münasip bir fırsat kolluyordu. Beklediği fırsat bir iki ay sonra kendiliğinden zuhur etti. Üç hafif tekne ile denize Açılan Turgut, bir gün büyük bir Venedik barçasına tesadüf etmişti. O zamanki âdetlere göre, ecnebî ticaret gemileri, Osmanlı amirallerine ait sefine gördükleri zaman yelkenlerini gevşetip, amirali selâmlıyarak usulen münasip bir hediye verirlerdi. Venedikli kaptan, Turgud'u amiral saymadığı için hiç aldırış etmemiş ve gemisinin sü-

ratine güvenerek uzaklaşmak istemişti. Arkadaşları arasında küçük düştüğünü gören Turgut:

— Kuş olup uçsan önümden kaçamaz!

Diye takibe başlamış ve birkaç saat sonra barçayı top ateşi ile yakalamıştı. Kanlı bir boğuşmayı müteakip, içindekiler esir alınmış, Venedik sefinesi denizin dibine gönderilmişti (1).

Osmanlılarla Venedikliler arasında sulh hüküm sürdüğünden bu hâdise geniş akisler yapmış, İstanbul'daki Venedik balyozu (2) Veziriâzam nezdinde şikâyette bulunmuştu. Rüstem Paşa'nın eline geçen fırsat buydu. Turgud'u İstanbul'a celbedip cezalandıracaktı. Ancak kararını tatbik imkânını bulamamıştı. Çünkü Rüstem Paşa'nın niyetini saray cerrahı Davut Çelebi'den öğrenen Maltalı Abdullah, daha evvel davranarak İstanbul'dan kaçmış, Preveze'ye gelerek durumu Turgut Reis'e anlatmış:

— Sahib-i devlet Rüstem Paşa sana kıyacak, İstanbul'a gitme!

Demişti. Maltalı Abdullah'tan iki gün sonra gelen veziriâzam çavuşu çok geç kalmıştı. Çünkü Turgut, korsan filosu ile Preveze'den ayrılarak garba doğru yelken açmıştı. Mağrip sularına gidiyordu (3).

Rüstem Paşa, bu hâdiseyi dallandırıp budaklandırmış, Turgut ve arkadaşlarının devlete ve padişaha isyanı şekline sokmuştu. Divanda:

— Korsandan sancak beyi olmaz.

Diyordu. Fakat Kanunî Sultan Süleyman hakikatî öğrenmekte gecikmemişti. Feleğe baş eğmeyen bu ihtiyar de-

---

(1) Tuhfet-ül-kibar, sayfa 68.

(2) Venediklilerin Osmanlı payıtahtındaki mümessili ve elçilerine balyoz adı verilirdi.

(3) Mehmet Şükrü Bey merhum, Turgud'un Fas Sultanının hizmetine girdiğini ve burada iki yıl kaldığını yazar. (Esfar-ı Bahriye-i Osmaniye, sayfa 433).

niz kurdunu isyana mecbur edenin bizzat veziriâzamı olduğunu anlamıştı. Trablusgarp'ın fethi çoktan kararlaştırılmış, hazırlıklar tamamlanmıştı. Cezayir beyliği ile irtibat kurulabilmesi için burasının Türklerin elinde bulunması zarureti aşikârdı. Mağrip sularına gidecek donanmada Turgut gibi bir amirale ihtiyaç vardı. Rüstem Paşa'yı huzuruna çağırıp bir hayli azarladı.

— Dikkat et Lala, sen bizim kullarımızı isyana teşvik eyleyersin. Kardeşin Sinan Trablusgarp'ın fethine kadir midir? Tiz söyle.

Rüstem Paşa:

— Sayei devletinizde kadirdir, Padişahım.

Gibi mânasız ve neticesiz birkaç cümle söylemişse de padişahı iknaa muvaffak olamamıştı.

— Derya cengini nerede öğrenmiştir?

Sualine de cevap verememiş, başını önüne eğmişti. Sultan Süleyman:

Turgut Bey sadık kulumdur. Bana ve devletime candan bağlıdır. Davetimize elbet icabet eder.

Diyerek Turgut Reis'e altın işlemeli bir kılıç, bir Kur'an-ı Kerim yollıyarak Trablusgarp'ın fethi müyesser olursa, beylerbeyliğinin kendisine verileceğini vait etmişti (1).

Bir Osmanlı kırlangıcının getirdiği daveti, Turgut Reis Mağrip sularındayken almıştı. Büyük bir padişahın paha biçilmez iltifatı karşısında, bütün geçmişi unutarak kinlerini bir tarafa atmış, tekrar Osmanlı devleti hizmetine girmeyi memnuniyetle kabul etmişti. Ömrünü cihada vakfeden ve padişahına bütün kalbiyle bağlı bulunan bir insan için bundan tabiî birşey olamazdı.

1551 yılı derya mevsimi geldiği zaman, Sinan Paşa, yüz yirmi kadırga ile denize açılmıştı. Hareketinden evvel kendisini mutad merasimle kabul eden Kanunî Sultan Süleyman:

---

(1) Tuhfe-tül-kibar, sayfa 69. Hammer, cilt 6, sayfa, 117.

— Baka, Sinan, demişti, zinhar Turgut Reis'in sözünden taşra çıkma, onun tecrübesi ziyadır. Bakalım beraberce olduğunuzda nasıl hizmet edersiz.

Sinan Paşa, Ağrıboz adasının limanına demirlediği zaman, Turgut Reis de gönüllü filosunu orada bulmuştu. Kaptanıderya ile Turgut arasında sanki hiçbir şey geçmemiş gibi samimî bir hasbihal cereyan etmişti. Turgut, Trablusgarp'tan evvel Malta'nın muhasara altına alınmasını ileri sürmüş ve iknaa muvaffak olmuştu. Sinan Paşa:

— Asitâne'de iken, efendimize Malta ceziresinin de zaptı müşkül değildir deyu arzetmişler, kısmet ise o da olur.

Cevabını vermişti. Gönüllü filosunun iltihakı ile donanma, gerek gemici ve gerek tecrübeli denizci bakımından bir hayli kuvvetlenmiş ve maneviyatı bir kat daha yükselmişti. Donanmayı hümayun Ağrıboz'dan ayrılmış, bütün heybetiyle Akdeniz sularında görünmüştü. Sicilya'nın Augusta kasabası zapt ve tahrip edildikten sonra, Malta'ya gelinmişti. 18 Temmuz 1551 de karaya asker çıkarılmıştı. Sinan Paşa, müstahkem Sen Ancelo hisarını görünce, şaşırmıştı:

— Padişahımıza zaptı kolaydır diye arzettikleri kale, bu mudur? Hiçbir kartal yoktur, ki yuvasını yapmak için bundan sarp bir yer intihap edebilsin!

Demişti. O sırada yanında bulunan donanma erkânından biri de kendisini desteklemişti:

— Şövalyelerin büyük bandırasını çektikleri şu hisarı görüyor musunuz?? Ben burada esir olduğum zamanlar, hisarın binasında kullanılan cesim kayaları taşımıştım. Biz, bu yüksek kayaları parçalamadan kış gelecek, daha fenası bu kışla beraber Avrupanın her noktasından mahsurlara imdat kuvvetleri sel gibi akacaktır.

Bu muhavereyi duyan Turgut Reis'in yüzü birdenbire değişmiş:

— Burada ademi muvaffakıyetten bahseden kim?

Diye bağırmış ve sonra ilâve etmişti (1).

— Sen Ancelo hisarı kuvvetli ve metindir. Ben bunu inkâr etmiyorum. Lâkin herhalde zapt ve teshir olunabilir. Bunun için her fedakârlığa, meşakkate katlanmak lâzımdır. Çünkü bu hisar ile beraber Senjan tarikatının baş şövalyesi de elimize düşecek ve bu ocak temelinden yıkılacaktır.

Bu sözler, ne Kaptan paşayı ve ne de donanma erkânını ikna edebilmiş ve neticede Malta adasının zaptından vazgeçilmişti. (2).

Malta'dan, o civardaki küçük Goza'ya gelinmiş, bu ada Turgut Reis tarafından zapt ve tahrip edilmişti. Bu sıralarda Andre Doria'nın büyük bir armada ile Trablusgarb'a gitmek üzere hareket ettiği haberi gelmişti.

Donanmâyı hümayun, derhal Trablusgarb'a yelken açmıştı. Aradaki iki yüz mil mesafe, iki gün iki gecede alındı. Sinan Paşa, Trablus'un on iki mil kadar doğusuna düşen ve Murat ağa adında bir Türk kumandanının elinde bulunan Tacura'ya asker çıkardı. Buradan Trablusgarp kumandanı Caspar dö Villi'ye teslim olması için bir nâme gönderdi. Turgut Reis'in de beraberinde geldiğini yazmayı unutmamıştı.

Villi, teslim teklifini reddetti. Bunun üzerine Turgut, donanma ile denizden, Sinan Paşa da altı bin yeniçeri ve kırk top ile karadan Trablusgarp üzerine yürüdüler, şehir kuşatıldı, siperler, batarya yerleri kazıldı. Denizden ve karadan şiddetli bir topçu ateşi başladı. Kale muhafızları mukavemet ediyorlardı.

---

(1) Deniz ve kara savaşlarından hikâyeler. Ali Rıza Seyfi ve Lane Pole.

(2) Aziz Samih İlter'e göre, Malta muhasarası, adanın fehti için değil, düşmanların nazarlarını bu tarafa çekmek için yapılmıştı. (Şimalî Afrika'da Türkler, cilt 2. sahife 195.)

Bu sıralarda İstanbul'a gitmekte olan Fransız elçisi d'Armon, Malta'ya uğramış, Senjan tarikatının Granmetri, kendisinden Trablus'un kurtarılması için tavassutta bulunmasını rica etmişti. d'Armon, Trablus'a kadar gelerek Sinan Paşa ile görüştü. Kıymetli ve nadide hediyeler takdim etti. Kaptanıderyayı kandırmağa ve muhasaradan vazgeçirmeye çalıştı. Sinan Paşa için belki birçok şeyler söylenebilirdi. Fakat padişahına ve devletine sadık olduğu üzerinde münakaşa dahi edilemezdi. İnatçılığı da meşhurdu. Elçiye:

— Padişahımız burasının fethini emretmiştir. Biz muhasarayı kaldırmağa muktedir değiliz. Eğer şövalyelere bir hizmet etmek istiyorsanız, teslim olmalarını söyleyiniz. Aksi takdirde cümlesi kırılacaktır.

Cevabını vermişti.

Sinan Paşa'nın Fransız elçisine verdiği cevap, Kaptanıderya'nın Malta muhasarası sırasında üzerinde bıraktığı intıbaı silmişti..d'Armon elleri boş olarak döndü.

Trablusgarp muhafızları her tarafta şöhretleri olan şövalyelerdi. Kaleyi büyük bir cesaret ve inatla müdafaa ediyorlardı. Belki bu cesaretli mücadele ve müdafaa başka bir milletin askerine karşı muvaffak olabilirdi. Fakat Türklerin azmi ve kahramanlığı şövalyelerden çok daha yüksekti.

Turgut Reis kalenin muayyen bir noktasına devamlı olarak teksif ettiği şiddetli top ateşi sayesinde kalede deniz tarafında bir gedik açmağa muvaffak olmuştu. Daha küçük bir gedik de kara tarafından açılmıştı. Gediklerin arkasında alelâcele duvarlar yapmak teşebbüsleri ayni şiddetli ateş sayesinde mümkün olamamıştı. Turgut Reis de kendi leventlerini alarak karaya çıkmış, Yeniçerilerle omuz omuza savaşa katılmıştı. Askerleri şevke getiriyor:

— Haydi yoldaşlarım, koman leventlerim!

Nâraları hisarların duvarlarında akisler yapıyordu. "Allahü ekber, Allahü ekber!„ sesleri göklere yükseliyordu. Bu müthiş savletin karşısında mukavemetin imkânsiz ol-

duğunu anlayan şövalyeler, vire ile teslime hazır olduklarını bildirdiler. Sinan Paşa kale kumandanı ile görüşmek istedi. Villi, Osmanlı karargâhına geldi. Kaptan Paşa kendisini azarlayarak:

— Hazret-i padişah, size Rodos ceziresinde yirmi sekiz sene evvel haydutluktan vazgeçmeniz ve Osmanlı sancağına riayet ve hürmet etmeniz şartiyle hayatlarınızı bağışlamıştı. Taahhütlerinizden döndünüz, Malta'ya yerleştikten sonra tekrar haydutluğa başladınız. Bu Müslüman diyarında ne işiniz var?

Dedi ve Villi'yi esir olarak yanında alakoydu. Ertesi günü yani 15 Ağustos 1551 de kale kapılarını açtı. Muhafızlar silâhlarını teslim ettiler. Bu suretle Trablusgarp fethedilmiş oldu.

Artık fethedilen bu diyarın Beylerbeyliği Turgut Reis'in hakkı idi. Rüstem Paşa burada da kendisini göstermiş, verilen va'de rağmen, onun yerine Tacura Beyi Murat Ağayı beylerbeyi tayin ettirmişti.

Turgud'un yaşı altmış beşten fazlaydı. İktidar ve tecrübesi bütün denizcilerden üstündü. Mağrip sularını herkesten iyi bilirdi. Üstelik Trablus'un fethinde büyük gayret ve yararlığı da görülmüştü. İstanbul'dan Murat Ağa'nın tâyinine dair ferman geldiği zaman Sinan Paşa'ya:

— Paşa kardeş dedi, işte efendimizin arzuları Trablusun fethi ile yerine getirildi. İstanbul'a muvasalatınızda tarafımdan mübarek ellerini öpersiniz.

Sinan Paşa hayretle sordu:

— Siz gelmiyor musunuz?

— Hayır.

— Efendimizin artık bize ihtiyaçları kalmadığı anlaşılır.

Sinan Paşa, mütessir olmuştu. Fakat Turgud'un yükselmesine gönlü razı değildi. Ondan korkuyor, sımsıkı sarıldığı kaptanıderyalık makamını vermek istemiyordu. Bununla beraber İstanbul'a avdetinde padişah, Turgutça'nın ne olduğunu sorarsa ne cevap vereceğini düşünüyordu.

Eğer vadedilen beylerbeylik verilmediği için muğber olup deryaya açıldı derse, ağabeyi Rüstem Paşa'nın başına iş açacaktı. Turgud'u tekrar eski sancağına döndürmek için başka tedbirlere başvurdu. Hamiyet duygularını galeyana getirmek istedi:

— Beyzadem, padişahımız efendimiz hazretleri size teveccühleri ziyadedir. İleride daha âli mansıplara irtika eylersiniz.

Dedi. Sonra ilâve etti:

— Devletin, dinin ve padişahının düşmanlarına cihat açmak için mansıp şart değil ki.

Turgud'un yüzü birden karıştı. Deniz rüzgârları ile sertleşmiş yüzünün derileri büsbütün gerildi.

— Paşa kardeş, paşa kardeş, diye bağırdı. Ben elli senedir cihat üzereyim, seyfi İslâmı, küffar başları üzerinde dolaştırmaktan bir an fariğ olmadım. Dinimin, padişahımın ve devletimin düşmanlarına cidal açtım. Sen neler söylersin?

Sinan sustu.

Turgut için bu yaştan sonra tekrar korsanlık hayatına atılmaktan başka çare yoktu. İzzeti nefsi kırılmış, en kötü entrikalara kurban edilmişti. Kader arkadaşlarını kadırgasına topladı.

— Yoldaşlarım, dedi. Bizi beylerbeyi etmediler. Anlaşılan iktidarımız yokmuş, elli yıldır bizimle haşır neşir olan denizlere gideriz. Siz burada kalın, benimle gelmeyin. Sinan Paşa kahraman kişidir. Kendisine yardım ediniz. Devlete Trablus lâzımdır. Bize gelince, bu kadırga ile deryaya açılırız. Deryada doğduk, nasibimiz deryada itmamı hayat etmek imiş.

Reislerin, deniz rüzgârları ile sertleşmiş yüzlerine, ak düşmüş sakallarına yaşlar dökülüyordu. Turgut konuşmalarına imkân vermemek için, çareler aradı. Hattâ Sancaktar Reis'in:

— Baba Reis, neler söylersin, biz seni nasıl bırakırız?

Diye söze karışmasına mâni oldu.

— Bizi teessüre garketmek istemezseniz, susunuz yoldaşlarım, size söyliyeceklerim bu kadar. Haydi gemilerinize dönünüz.

Reislerin gitmesini beklemeden arkasını döndü. Kadırgasının kamarasına doğru yürüdü. Biraz sonra kadırga demir aldı.

Turgut Reis, dokunsalar ağlıyacaktı. Devlete ve padişaha bütün namus ve sadakatiyle hizmet etmek istiyordu. Biri arkasından gelerek:

— Baba Reis, ne yaparsın, dön geriye!

Dese belki bir çocuk gibi itaat edecekti.

Kadirga yelkenlerini şişirmiş, dalgaların üzerinden bir martı gibi sekerek gidiyordu. Şimdi eski kader arkadaşları gemilerine dönmüş olacaklardı. Birkaç saat sonra, kamarasından çıktı. İleriye doğru baktı. Bu sırada arkasından Maltalı Abdullah'ın hıçkıran sesini işitti:

— Baba Reis, başını geriye çevir de şu manzaraya bak!

Döndü:

—A... bu da ne!

Diye bağırdı. Hayretler içinde kalmıştı. Bütün gönüllü filosu kendisini takip ediyordu. Bunların arasında donanmadan ayrılan mirî gemiler de vardı. Demek Trablusgarp müdafaasız bırakılmıştı. Yelkenleri indirtti. Gemi kaptanları birer ikişer flikalariyle kadirgaya geldiler. Hepsinin gözleri yaşlıydı.

— Bizi nerelere koyar gidersin?

Dediler. Turgut Reis, Trablus'a dönmeleri için çok ısrar etti ise de muvaffak olmadı. Bunun üzerine bağrına taş bastı, dümenini kırdı. Trablusgarba döndü. Müdafaa tedbirlerini aldı. Sonda eski sancağı olan Karlıeli'nin merkezi Preveze'ye yelken açtı.

İçinde ukte kalmıştı. Bir gün padişahın huzurunâ çıkacak, eğer buna muvaffak olamazsa, sokakta yolunu kesecek ve atının dizginlerini tutacak soracaktı:

— Kavlimiz böyle miydi, Sultanım?

★

VI

Padişahın Fransa'ya yardımı — İtalya sularında — Bons adaları baskını — Turgud'un yeni bir seferi — Amiral'in Verdiği Haber — Silvana'nın ölümü — Piyale Paşa ile Beraber — Turgud'a Beylerbeylik yine çok görülüyor — Rüstem Paşa'nın Çevirdiği Dolap — Edirne'de Bir Hâdise — Sultan Süleyman ile karşı karşıya — Kavlimiz Böyle miydi Padişahım? — Trablusgarp Beylerbeyliği — Turgut Paşa —

Fransa Kralı Birinci Fransuva ölmüş, yerine geçen İkinci Hanri de Almanya, İspanya, Hollanda, Napoli ve diğer bazı Avrupa memleketlerini hâkimiyeti altında bulunduran Şarlken ile ister istemez mücadele ve muharebe etmek mecburiyetinde kalmıştı. Karada olduğu gibi, denizlerde de İspanyollar ve Andrea Doria ile bir türlü başa çıkamıyordu. Osmanlılarla Şarlken arasındaki sulh muahedesinin (1) bozulmuş olmasından en ziyade İkinci Hanri memnun olmuş, haberin geldiği gün, saray erkânına:

— Artık rahat nefes alabiliriz.

Müjdesini vermişti. Hanri de selefi Birinci Fransuva gibi, Kanunî Sultan Süleyman'a başvurmuş, yardım talebinde bulunmak üzere Gabriel d'Aramon adındaki sefirini kalabalık bir maiyetle İstanbul'a göndermişti. Elçiyi uğurlarken:

— Kuş gibi uç, bir an evvel huzuru şahaneye çık, bütün ümidimiz padişahta.

Demişti. d'Aramon, yolda başından büyük işlere girişmiş, Malta Grametrinin ricası üzerine Trablusgarb'a ka-

(1) Bu sulh muahedesi, 8 ekim 1547 de imzalanmıştı.

dar giderek Sinan Paşa ile Turgut Reis'i burasının muhasara ve zaptından vazgeçirmeğe çalışmıştı. Aldığı red cevabı üzerine, İstanbul'a yelken açmıştı.

Sultan Süleyman, Fransızlara karşı gayet dostane bir siyaset takip eder, bu devleti âdeta himayesi altında bulundururdu. Kaç defa Fransa'yı ve kralını felâketten kurtarmıştı. Bununla beraber, Fransızların sözlerine itimat etmez, va'dlerine inanmazdı. d'Aramon evvelâ takdim ettiği nadide ve kıymetli hediyelerle vezirleri iknaa muvaffak olmuş ve sonra huzuru hümayuna çıkmıştı. Fransa Kralı hâmisi ve velinimeti Sultan hazretlerine şu rica ve va'dlerde bulunuyordu: Fransız donanması Napoli sularında donanmâyı hümayun ile birleşecek ve kayıtsız şartsız Kaptanpaşanın emrine girecekti. Harekât müşterek yapılacaktı. Alınacak esirler, gemiler ve her türlü ganimet eşyası Türklere ait olacaktı. Hanri de selefi gibi, hazreti padişaha bütün minnet hisleri ile bağlıydı ve ölünceye kadar bağlı kalacaktı. Sultan Süleyman d'Aramon'un sözlerini mütebessim bir edâ ile dinlemişti.

Bilirim, siz taahhütlerinizi ifa etmezsiniz. Vaktiyle de böyle yapmıştınız.

Demiş ve sonra ilâve etmişti:

— Metbuunuza söyleyiniz. Asude hâtır olsun, selefi gibi onu da düşmanlarından halâs edeceğim.

Kaptanıderya Sinan Paşa'nın kumandasında bulunan donanmayı hümayun 1552 yılı baharında Akdeniz'e yelken açarken, Turgut Reis de gönüllü filosu ile Sicilya adası sahillerinin vurulması emrini almıştı.

d'Aramon da üç Fransız harp gemisi ile donanmaya katılmıştı. Beraberce Napoli önlerinde Prustiya adasına gelerek demirlemişler ve Fransız filosunu beklemeğe başlamışlardı. Aradan bir hafta, on gün geçmişti. Ne gelen ne giden vardı. Sinan Paşa, d'Aramon'a çıkışmış ve bir hayli ağır sözler söyledikten sonra:

— Siz daima böyle yaparsınız.

Demişti. Elçi hiddet ve şiddeti malûm olan kaptanı-

deryayı teskin için bir hayli ter dökmüştü. Sonra Fransız filosuna belki de yolda tesadüf edilir ümidiyle şimale doğru çıkılmıştı. Sicalya sahillerini hallaç pamuğu gibi atan ve Mehdiye'nin intikamını kat kat alan Turgut Reis de gönüllü filosu ile donanmaya iltihak etmişti. Roma'nın iskelesi olan Ostiya'ya demir atılarak taze su ve erzak alınmıştı. Bu suralarda Andrea Doria'nın otuz parça kadırgadan mürekkep bir donanma ile Napoli'ye gitmek üzere Cenova'dan hareket ettiği haberi gelmişti. Sinan Paşa kaptanları toplıyarak ne yapmak lâzım geldiğini sormuştu. Sonra hepsi birden:

— Baba Turgut, varken bize söz düşmez.

Cevabını vermişler, bu ihtiyar deniz kurduna olan hürmet ve hayranlıklarını bir kere daha açığa vurmuşlardı. Bunun üzerine Turgud'u başterdesine davet eden kaptanıderya, ondan mütalâa istemişti:

— Senin tecarübün hepimizden ziyadedir. Söyle bakalım maslahat nedir? Doria kâfiri bu tarafa gelirmiş.

Akdenizin her tarafını karış karış bilen Turgut, Pons adalar grupu civarında pusu kurulmasını teklif etti. Cenova'dan Napoliye gidecek olan gemiler bu adalarla sahil arasında kırk mil genişliğindeki bir kanaldan geçmek zorunda bulunuyorlardı. Sinan Paşa, Turgud'un mütalâasını kabul etti ve kaptanlara o yolda talimat verdi. Donanmayı hümayun, adalar grupunun arkasındaki limanlardan birine girerek yattı. avını beklemeğe başladı.

Doria, Roma'nın iskelesi Ostiya'ya uğradığı zaman Türklerin birkaç gün evvel Pons adaları istikametinde yelken açtıkları ve bir daha görülmediklerini öğrenmişti. Kumandanları, şövalyeleri ve tecrübeli kaptanları başterdesinde toplayarak fikirlerini almak ve ona göre plânlar hazırlamak istedi. Bütün mesuliyeti omuzlarına yüklemekten nedense çekiniyordu. Uzun müzakereler ve münakaşalar oldu. Kumandanların bir kısmı yola devam edilmesini, bir kısmı da kat'î malûmat gelinceye kadar Ostiya lima-

nında yatılmasını ileri sürüyorlardı. Doria, Ostiya'da kalınmasını tehlikeli buluyor:

— Dragut da Sinan ile berabermiş, bu müthiş korsanın herşeyi göze alarak limana baskın yapması mümkündür.

Diyordu. İtiraz edenlere de şu cevabı veriyordu:

— Kimse benim kadar Dragud'u tanımaz. Akdeniz böyle pervasız bir korsan daha görmemiştir.

Ona göre, en iyi hareket Sardunya'ya çekilmekti. Nihayet Pons adalarından uzak geçilmek şartiyle yola devam edilmesi kararı verilmişti.

Ertesi gün İspanyol ve Ceneviz gemilerinden müteşekkil armada Pons adalarından ancak birkaç mil mesafede bulunuyordu. Bu sularda hiçbir Türk sefinesine tesadüf edilmemiş olması, Doria'ya rahat bir nefes aldırmıştı. Artık yollarına emniyetle devam edebilirlerdi.

Turgut Reis, Pons adalarına geldiği zaman, bütün ihtiyat tedbirlerini almış, adaların yüksek tepelerine gözcüler çıkarmıştı. Hangi bandırayı taşırsa taşısın limanlardan hiçbir geminin denize açılmasına müsaade etmemişti.

15 Ağustosta gözcülerden biri düşman donanmasının pruva hattı nizamında cenuba doğru seyrettiğini ve pek yakında bu sulardan geçeceğini müjdelemişti. Bu sırada Turgut Reis ile beraber bulunan Kaptan paşa telâşlanmış, derhal demir alınmasını istemişti. Turgut buna mâni oldu. Çünkü Türklerin mevcudiyetinden haberdar olacak Doria, rüzgârın kendisi için müsait esmesinden ve gemilerinin süratinden faydalanarak kaçabilirdi. Acele edilmemesi ve biraz daha beklenilmesi tavsiyesinde bulundu.

Sinan Paşa'nın:

— Fakat birkaç saat sonra karanlık basacak.

Mütalâasına da:

— Merak etme paşa kardeş, güneş elbet batacak. Fakat ay ışığı deryayı gün gibi aydınlatacaktır.

Cevabını verdi. Turgud'a göre, bütün donanmayı bu kadar kısa bir zamanda harekete geçirmek hem güç ve

tehlikeli hem de faydasızdı. Bu suları çok iyi bilen Andrea Doria, bütün şartlardan faydalanabilirdi. En münasibi ufak bir filonun, pruva hattında seyreden İspanyol donanmasının son kadırgasına hücum etmesi ve yakalayabildiği kadarını yakalaması idi. İlerde giden kadırgaların geriye dönüp savaşa katılması ihtimali akla gelirse de, donanmayı hümayun âni bir baskınına uğradıklarını sanacaklardı. Böyle tehlikeli bir hareketi göze alamazlardı, Turgut:

— Siz bana bırakın, on kadırga ile bu işi itmam ederim. Duanızı bizden eksik etmeyiniz.

Dedi. Sinan Paşa düşündü, muvaffakiyet halinde, makamının yegâne rakibî Turgud'un şöhret ve itibarı bir kat daha artacaktı. Fakat aksi takdirde ondan kurtulmuş olacaktı. Turgut, kaptanıderya'nın kafasının içinden geçenleri okuyordu.

— Ne susarsız, paşa kardeş?

— Hiç, seni muhataraya atmak istemem de.

Turgud'un dudaklarında hafif bir tebessüm uçtu.

— Ben tehlikeden kaçınmam, hem merak buyurmayınız. Siz kaptanıderyasınız, kazanılacak zafer bizim değil sizin olacaktır. Muvaffak olamazsak nihayet bir korsan başı gider.

Sinan Paşa:

— Peki, dedi. Ne münasip ise onu yapınız. Kaderde herşey vardır, Allah başınızı padişaha ve devlete bağışlasın. Size kıyacak bir Müslüman bu cihanda yoktur. Neden yeise düşersiniz?

Düşman donanması kanala girdiği zaman çoktan gece olmuştu. Ay ışığı denizi iyice aydınlatıyordu. Turgut "Vira Bismillâh„ kumandasiyle kadırgasının demirini aldırdı, herbiri kudret ve şöhret olan korsan reislerinin kumandalarındaki on bir tekne takip etti. Müsait bir rüzgâr esiyordu. Gönüllü filosu sessiz sedasız Pons adalarından ayrılarak denize açıldı.

Turgut, üzerine çok tehlikeli bir vazife almıştı. Aksi

bir neticenin kendisini nasıl bir âkıbate sürükliyeceğini kaptan paşadan daha iyi biliyordu.

— Yâ Rabbim, sen bize sürat ve kuvvet ver, bizi muzaffer et yâ Rabbi!

Diye Ulu Tanrıya yalvarıyordu. Tam zamanında adadan ayrılmışlardı. Otuz dokuz parça gemiden mürekkep olan İspanyol donanması tehlikeden habersiz, kendisini tam bir emniyet içinde hissederek fenerlerini yakmış cenuba doğru iniyordu. En geride Don Mendoza'nın kumandasındaki Granda isimli muazzam bir gali vardı. Gönüllü filosu süratle yelken kürek bu sefineye yaklaştı. Baskın o kadar âni olmuştu, ki Amiral Mendoza, neye uğradığını şaşırmış, toplarını bile ateşlemeğe imkân ve fırsat bulamamıştı. Kısa bir mücadeleden sonra teslim olmuştu.

Turgud'un tahminleri doğru çıkmıştı. Donanmâyı hümayunun baskınına uğradığını sanan Andrea Doria, katî bir savaş kabul etmiyor, ne kurtarabilirsem kârdır diyerek Sardunya adasına doğru yelken, kürek kaçmağa çalışıyordu. Turgut, işini gün doğmadan bitirmek mecburiyetinde idi. Sabaha bir saat kala, Grandadan başka beş kadırga daha yakalamış ve yedeğe almıştı. Savaşlarda bine yakın Alman ve İspanyol askeri maktul düşmüştü. Napoli'ye götürülmekte olan külliyetli miktarda duka altını da ele geçirilmişti. Artık fazla vakit kaybetmeden geriye dönmek lâzımdı. Güneş doğduğu zaman ufak bir korsan filosu tarafından takip edildiğini anlayacak olan düşmanın derlenip toparlanması pekâlâ mümkündü. Fakat bir vakitler forsa olarak çakıldığı ve birkaç ayını burada geçirdiği Santa Barba adındaki galiyi görünce dayanamadı. Müthiş esaret günleri hatırına geldi. İntikam hisleri kabardı.

— Seni bırakamam, Santa Barba!

Diye bağırdı. Kendi kadırgasını ona da rampa etti. Deryaları inleten:

— Koman yoldaşlarım, koman leventlerim!

Nârasiyle leventler, kancalı merdivenlerini takarak şiddetli bir ok ve kurşun yağmurundan sonra Santa Barba'ya atlamağa başladılar. Güvertede korkunç ve kanlı bir boğuşma oluyordu. Leventler, şimdi kurşun ve ok yerine enli ve uzun palalarını durmadan sallıyorlar, kısa bir zamanda panik yaratmak için türlü takdirin üstünde bir cesaretle dövüşüyorlardı.

Turgut da arkasında gözü pek beş levendi olduğu halde düşman galisine atladı. Kaptanının bulunduğu kıç kasaraya doğru koştu. Yalın pala kamaraya daldı. Akşamdan biraz fazlaca kaçırdığı şarabın sarhoşluğundan henüz kurtulamamış olan Amiral karşısında Turgud'u görünce tanımış ve kendisini toparlamıştı.

— A... Korsan Dragut!

Didasiyle iki adım kadar geriye çekilmiş ve birdenbire sağ elini kılıcının kabzasına götürmüştü. Bunu gören Turgut bağırmıştı:

— Yaşamak istiyorsan, çek elini oradan!

İhtiyar amiral, büyülenmiş gibiydi. Elini çekti, en ufak bir hareketin hayatına malolacağını anlamıştı. Genç bir kaptanla iki İspanyol şövalyesi bu emre itaat etmedikleri için leventlerin enli palaları altında can vermişlerdi. Cesetleri birer yırtık çuval gibi hâlâ güvertede dövüşmekte olan İspanyol silâhşörlerinin üzerine fırlatılmıştı. Bunu serdümenin cesedi takip etmişti. Leventlerden biri haç çıkaran ihtiyar ve uzun sakallı geminin papazının üzerine yürüdüğü zaman Turgut mâni oldu:

— Türk, âciz insanlara pala çekmez.

Sonra biraz evvelki kanlı manzarayı dehşetle seyreden ihtiyar amirale:

— Haydi silâhşörlerinize teslim işaretini veriniz. Bu hareketinizle birkaç İspanyolun yaşamasına hizmet etmiş olacaksınız. Yaşamak, kürekte çakılı olsa dahi güzel şeydir.

Emrini verdi. Amiral bu emri de yerine getirdi:

— Kaderime boyun eğiyorum, Sinyor Dragut!

Mücadele sona ermiş, sağ kalan İspanyol ve Alman muharipleri ambarlara tıkılmıştı. Maltalı Abdullah ve iki muavini yaralıları tedaviye başlamışlardı.

Sabahın ilk ışıkları ile beraber savaş sahasından ayrılarak donanmayi hümâyuna katılmak üzere geriye dümen kıran gönüllü filonun, yedeğinde yedi muazzam Gali vardı.

Turgut, kadırgasının renkli hint kumaşlariyle döşenmiş kamarasında Santa Barba sefinesinin talihsiz kumandanını karşısına almış konuşuyordu. Biraz evvel kan ve ateş içinde boğuşan sanki kendisi değildi. Hiçbir şey olmamış gibi sakin görünüyordu. Kazandığı parlak zaferden dolayı gurur duymuyor, bu zaferi Cenab-ı Hakkın kendisine bir ihsanı olarak kabul ediyordu. Esirine karşı rahim davranıyor, vaktiyle Cenova'da küreğe çakıldığı zaman onun müstehzi bir ifade ile söylediği:

— Ne yazık, vardiyanın tel kırbacı sırtınızda yara yapmış, Sinyor Dragut.

Cümlesini hatırlatmakla iktifa ediyor:

— Ben size bu yaşınızda ayni muameleyi reva görecek değilim, istediğim kadar duka altınını temin edebilirseniz, hürriyete kavuşursunuz.

Diyordu. Hâlâ Santa Barba'da cereyan eden kanlı savaşın tesirinden kendisini kurtaramayan esir kaptan ne cevap vereceğini bilemiyor, sadece teşekkür ediyordu.

— Şanınıza lâyık olanı yapınız Sinyor Dragut!

Bir levendin işlemeli gümüş taslarla ikram ettiği buz gibi taze üzüm şerbetini içtikten sonra, biraz kendisine gelmişti:

— Ne yazık ki, bu ihtiyar yaşımda küreğe çakılmağa mahkûmum.

— Neden, yoksa sözlerime itimat etmiyor musunuz?

— Yanlış anladınız Sinyor Dragut, ne ben ve ne ailem size istediğiniz fidyei necatı verecek kadar zengin degiliz.

Doria'ya gelince, beni hiç sevmez, Ostiya'da toplanan harp meclisinde yola devam edilmesi fikrini en çok ben ileri sürmüştüm. Esaretimi öğrendiği zaman kılını bile kıpırdatmıyacak, bir sarhoştan kurtuldum diye memnun olacaktır.

Kırlaşmış keçi sakalını parmakları ile karıştırdı. Sonra merhamet isteyen nazarlarla muhatabına baktı.

— Yemin ederim, ki bütün nakdi mevcudum yüz duka altını idi. Cenova'dan ayrılırken bunun yarısını çocuklarıma ve yirmi beş altını da sefalete düşmek üzere olan Mario Solmi adındaki bir asilzadeye borç olarak verdim.

Turgut, oturduğu yerden hafifçe doğruldu:

— Asilzade Solmi ailesini tanıyor musunuz?

— Evet çok iyi tanıyorum.

Mario, Amiralin eski bir arkadaşıydı. Bir sene kadar evvel kız kardeşi Silvana ölmüştü. Mario bundan sonra kendisini tekrar sefahate ve kumara kaptırmış. Elindeki ve avucundakini yiyip bitirmşiti. Hattâ Silvana'nın kızlarına verdiği ziynet eşyalarını da alarak satmıştı. Kendisiyle beraber bu biçareleri de sefalete doğru sürüklüyordu. Çok hassas bir insan olan Turgut, müteessir oldu. İyilik, aşk ve ihtiras için yaratılmış bir kadın olan Silvana'yı kendisini bırakıp gitmiş olmasına rağmen unutmamıştı. Bazan hayali gözünün önünde canlanırdı.

Acaba kaptan, Silvana ile aralarında geçen macerayı biliyor muydu? Turgut, hâtıralarına başkalarını ortak etmek istemediği için birşey sormadı. Sadece:

— Üzülmeyiniz, dedi. Hiçbir karşılık istemeden size hayat ve hürriyetinizi bağışlayacağım, Cenova'ya döndüğünüz zaman asilzade Mario'ya selâm söylersiniz ve vereceğim birkaç torba altını Mario ile yeğenlerine teslim edersiniz.

İhtiyar amiralin gözlerinde sevinç yaşları tanelendi. Akdeniz'e dehşet salan bu müthiş Türk korsanı demek bu kadar iyi kalpli ve civanmert bir insandı. Kadırgasında, küreğe çakıldığı zaman ona nasıl muamele etmiş, seneler sonra nasıl bir mukabele görmüştü. Yerinden kalktı:

— Müsaade ediniz, mübarek elinizden öpeyim.

Turgut mâni oldu:

— Daha fazla küçülmenizi istemiyorum. Yorgunsunuz, haydi artık gidip istirahat ediniz.

Amiral birşey öğrenmek merakına düştü.

— Affedersiniz, Mario'yu tanıyor musunuz?

Turgut Reis bu suale cevap vermedi.

— Sizden tek şey istiyorum, dedi. Vereceğim duka altınlarını Mario'ya teslim edeceğinizden eminim. Paraya kıymet vermiş olsaydınız, şimdi zengin olmuştunuz. Bu hâdise aramızda bir sır olarak kalsın. Galip ve mağlûp gibi değil, hayatlarının mühim kısmını denizlerde geçirmiş iki yaşlı denizci olarak konuşuyorum.

Gönüllü filosu, yedeğinde yedi muazzam gali ve binden fazla esir olduğu halde Pons adalarına döndüğü zaman, donanmayi hümâyunun topları bu zaferi tesit için ateşe başlamışlardı. Esirler ve ganimet malları kaptanıderyaya teslim edilmişti. Fakat Santa Barbara'nın kaptanı esirler arasında yoktu.

Donanmayi hümâyun iki aydan fazla İtalyan sularında kalmıştı. Fransız filosundan hâlâ bir haber yoktu. Kaptan paşa, İstanbul'a avdet emrini verdi. Mesina boğazından geçerek bu sulardan ayrıldı. Yirmi iki galiden mürekkep Fransız donanması Napoli'ye geldiği zaman ise, donanmâyi hümayun İstanbul yolunu çoktan tutmuştu.

Turgut Reis, yolda Sinan Paşa'dan ayrılmış, kışlamak üzere sancak merkezi olan Preveze'ye gelerek demirlemişti.

Pons zaferi padişahı memnun etmişti. Bir gün Rüstem Paşa'ya Turgud'tan uzun uzadıya bahsetmiş ve:

— Kendisine daha mühim bir mansıp vermeği düşünürüm.

Demişti. Veziriâzam bu mansıbın ne olabileceğini merak etmişti.

— Ne gibi bir hizmet verilmesini irade buyurursunuz, Sultanım?

— Kendisine Cezair beylerbeyliği inzimamı ile mevkii lâyıkı olan Kaptanıderyalığı tevcih etmek isterim. Turgutça bu mevkie hak kazanmıştır.

Bu sözler karşısında Rüstem Paşa'nın beti benzi solmuştu. Kardeşi Sinan Paşa mevkiinden olacaktı. Yarın Temeşvar fatihini ikinci vezir Kara Ahmet Paşa'yı da terfi ettirmek lâzım gelirse, kendisi de mührü hümayunu teslim edecek değil miydi? Derhal bir cevap vermek lâzımdı:

— Efendimiz, Turgut kulunuz biz dışarlarda büyüdük, diyor. Dergâhı muallânız hizmetinde bulunmak istemiyor.

Sultan Süleyman vezirinin gözlerinin içine dikkatle bakmış ve sonra:

— Bunları sana mı söyledi, Lala?

Demişti. Bununla beraber ertesi günü padişahın sevgili hasekisi ve veziriâzamın kayınvalidesi Hurrem Sultan'ın araya girmesi ile Turgud'un tâyini yapılamamıştı.

Preveze'de kışlamakta olan Turgut Reis, ne Rüstem Paşa'ya ve ne de kardeşi Sinan Paşa'ya, hizmet kabul etmiyeceğine dair birşey söylemediği için va'dedilen Trablus beylerbeyliğini bekliyordu. Salih Reis Cezayir beylerbeyi olmuş, korsan filosunda senelerce Turgud'la beraber bulunan Deli Cafer Reis Rodos beyliğine getirilmişti. Turgud'a ise hiçbir taltif âsarı gösterilmemişti.

— Bir gün hizmetimiz elbet takdir edilir.

Diyerek sabrediyordu. 1553 de yapılan Korsika seferine de katılmış ve yüzaklığı göstermişti. Ah.. bir padişahla yüz yüze gelebilse, ona va'dini bizzat hatırlatacaktı.

★

Nahcıvan seferinden dönüşte orduyu hümayun Amasya'da kışlamıştı. Sultan Süleyman burada İran işlerinden başka diğer siyasî ve askerî hâdiselerle de meşgul olmuştu. Fransa Kralı İkinci Hanri, Fransa'nın ayakta durabilmesi ve Şarlken'e karşı koyabilmesi için yine yardım istemiş ve padişah daha Halep'te iken sefirlerini yollamıştı.

Kral İkinci Hanri, yardıma gelecek donanmada Turğud'un da bulunmasını rica ediyordu. Turgud'un adını bilhassa zikretmesinin sebebi, bu ihtiyar kahramanın Akdeniz'deki büyük şöhretiydi. "Korsan Dragut geliyor!„ cümlesini ve cümlenin ifade ettiği mânayı bütün Hıristiyanlar gibi o da biliyordu. Saray nazırlarından biri:

— Dragut Akdeniz'de müthiş bir kuvvettir, demişti.

Sultan Süleyman, İran savaşlarını bir hale yola koymadan denizlerde de olsa ikinci bir seferin açılmasını doğru bulmuyordu. Fransa'ya yardımı İstanbul'a avdetine bırakmıştı. Esasen Turgut Reis, bu tarihlerde denize açılmış bulunuyordu. Fakat Kral Hanri, ümidini kesmiş değildi. Godignes adındaki başka bir elçisini bu sefer de Amasya'ya yollamıştı. Godignos, ağzı kalabalık ve cerbezeli bir diplomattı. Gözlerinde yaşlar toplayarak padişahın ayaklarına kapanıyor:

— Himayenizde bulunan Fransa'yı düşmanlarından kurtarınız, haşmetmeap!

Diye yalvar yakar oluyordu. Sultan Süleyman, iki yüzlü siyasetlerine rağmen Fransızlara yine yardım elini uzatmış ve Kaptanıderya Piyale Paşa ile Karlıeli Sansak Beyi Turgut Beyin 1555 yılı baharında denize açılacağını, Fransız donanmasının da bunlara katılmak ve emir almak üzere hazırlanmasını bildirmişti.

Kaptanıderya Sinan Paşa öldüğünden yerine Piyale Paşa getirilmişti. Enderun'da tahsil ve terbiye gören, saraydan kapıcıbaşılıkla çıkmış olan Piyale, derya cengine âşina değildi. Fakat cesur, zeki ve feragatli bir zattı. Ayrıca padişahın da itimadını kazanmıştı. Bu makama gelir gelmez, gün görmüş, korsanlıktan yetişmiş kaptanlarla günlerce konuşmuş, onlardan kahramanlık menkibeleri dinlemişti. Onlara:

— Ben bu makamın ehli olmıyabilirim, fakat sizin gibi her biri bir devletin donanmasına kudret ve şeref verecek olan beylere yoldaşlık edeceğim için endişem yok.

Demişti. Bu suretle emrindeki derya beylerine kendisini sevdirmenin ve saydırmanın yolunu bulmuştu. Asıl ümidi Turgut Reiste idi. Akdenizi titreten bu kahramandan faydalanmak için ne mümkünse yapacaktı.

Sultan Süleyman, Fransa'ya denizden yapılacak yardıma dair Piyale Paşa'ya bir ferman göndermiş, İstanbul'da kaymakam olarak bulunan İbrahim Paşa ile yeniçeri ağasına ve defterdara lüzumlu hükümler yazılmış olduğunu söyliyerek Turgut Reis'in donanmaya katılacağını bildirmişti. Ferman şu satırlarla nihayet buluyordu: "Turgud'un seninle beraber gitmesini ferman buyurdum. Münasip olan mahallerde Fransız padişahının donanması ile birleşirsiniz. Onlarla beraber hareket ederek devlete ait işleri yaparsınız. Turgut, izzetine daim olsun, deryanın bütün ahvaline ve umuruna vâkıftır. Sakın onunla müşavereden hâli kalma. Fikirleriniz ve gönülleriniz bir olsun. Şöyle ki gayret neyi icap ettirirse onu yapınız. Fena tedbirlerle devletin ırz ve namusuna aykırı düşecek bir vaziyet hasıl olmamasına ikdam gösteriniz. Gönüllü ve levent gemilerinin de sizinle gitmesini buyurdum. Turgutce kulum onların ahvaline vâkıftır. Onun emrinde ve reyinde olmak üzere gönüllü ve levent reisleri de gelsinler. Turgut kulum münasip gördüğü şekilde reislere iltifat etsin. Allahın inayeti ile yüzlerinizi ak çıkarmağa çalışsın." (1). ve ihtiras için yaratılmış bir köadın olan Silvana'yı ken-

Bu fermandan da anlaşılacağı üzere donanmanın kumandanı Piyale'den ziyade Turgut Reis'di. Fakat ne yazık, ki ona bu makam hâlâ lâyık görülmüyordu. Rüstem Paşa'nın serptiği fena tohum fena meyva vermişti. Mutemetlerinden biri bir gün padişaha:

— Sultanım efendim, Turgut kuluna bu kadar iltifat eylersiniz. Vaadiniz var, neden bir beylerbeyliği ihsan eylemezsiniz?

---

(1) Ferman kısaltılmış ve sadeleştirilmiştir.

Diye sormuştu. Fakat vaktiyle Rüstem Paşa'nın "Dergâhı muallânız hizmetinde bulunmak istemiyor" tarzındaki yalanlar tesirini hâlâ muhafaza ediyordu. Sultan Süleyman:

— Vaatlerimizi elbet bir gün yerine getireceğiz.

Cevabını vermişti. Kaptan paşalığa tâyin olunmadığına göre, Turgut için en münasip yer Trablusgarp beylerbeyliği idi. Fakat burada da Murat Paşa vardı. Memleketin intizam ve umranı yolunda aklının erdiği kadar çalışıyor, devletin başına herhangi bir mesele çıkarmıyordu.

1555 yılı haziran ayının 26 ncı günü. Fransa'yı himaye maksadiyle denize açılan donanmâyi hümayun ile Turgud'un gönüllü filosu Navarin limanında birleşmişlerdi. Piyale ile Turgud'un karşılaşması çok samimî olmuştu. Turgud'u amiral gemisinde merasimle karşılayan Piyale, ona yol vererek arkasına düşmüş ve kıç kasaraya kadar böylece yürümüştü. İhtiyar deniz kurduna başköşede yer vermiş, o oturmadan oturmamıştı. Diğer korsan reisleri karşılarında el, pençe divan duruyorlardı.

Turgut, reislere gemilerine dönmek üzere ruhsat vermek istediği zaman Piyale Paşa:

— İzin ver, Turgutçam. Birkaç sözüm var, onlar da işitsinler.

Diye mâni olmuştu. Sonra bütün saffeti kalble şu sözleri söylemişti:

— Bilirim ki bu makama benden ziyade sen lâyıksın. Sen varken benim Kaptanıderya nasbolunmam elbette bir talihsizliktir. Ancak sayei şahanede ikdam gösterip yüzaklığı ile çıkmağa gayret edeceğim. Ben derya cenginden anlamam. Bunu itiraf ederim, ama, Akdeniz'in pervasız ve şanlı serdarı Turgutcem, bana muavenet eylerse, elbette muvaffak olurum ve ölünceye kadar da sana minnettar kalırım.

Bu mütevazı sözler, Turgut Reis'in üzerinde fevkalâde iyi bir tesir yaratmıştı. Oturduğu sedirden kalkmış ve Kaptanıderya'nın önünde hürmetle eğilerek:

— Mademki böyle söylersin paşa kardeş, Cenab-ı Hak şahit olsun elimden gelen hizmeti derîğ etmem. Muvaffakıyetin için canla başla çalışırım, dünya ve âhiret kardeşim ol.

Demişti. Piyale'nin gözlerinden sevinç yaşları tanelenmiş ve kendisini tutamıyarak Turgut Reis'in boynuna sarılarak öpmüştü. Orada hazır bulunan gün görmüş, derya beyleri, feleğe baş eğmeyen, korsan kaptanları bu manzara karşısında fevkalâde memnun olmuşlardı. Birkaç reis:

— İnşallah bir gün gelir, padişahımıza lala olursun. Merak etme, bu can tende oldukça emrindeyiz.

Demişlerdi.

Kaptanıderya Piyale Paşa ile böylece iş ve gönül birliği yapan Turgut Reis, küffar yalılarına velvele salmışlar, dehşet içinde bırakmışlardı. Donanmâyi hümayun Mesina boğazına gelerek boğazın İtalya kıyısındaki Recyo kalesine asker çıkararak zaptetmiş, civar kasabaların halkı selâmeti firarda arayarak dağlara kaçmak suretiyle hayatlarını kurtarabilmişlerdi. Silâhendazlar gemilerine birçok esir ve kıymetli ganimetlerle dönmüşlerdi.

Andrea Doria'nın altmış beş sefinelik bir donanma ile Napoli sahillerinde olduğunu haber alan Turgut, demir alıp o tarafa yelken açmıştı. Doria ise, seneler senesi mücadele zorunda kaldığı müthiş rakibinin önünden savuşabilmek için ecel terleri dökmüştü. Turgut, artık Doria ile istihza ediyor.

— Pons cenginde balığın kuyruğunu kopardık. Artık sıra başına geldi.

Diyordu.

Albiga kalesinin zaptını müteakıp, Fransa kralının amirali Dolen de gelmiş ve kral namına Collipa kalesinin alınmasını rica etmiş ve bu rica da yerine getirilmişti. Derya mevsimi geçtikten sonra donanmâyı hümayun İstanbul'a dönmüş, Turgut Reis de her zamanki gibi kışlamak

üzere sancak merkezi Preveze'ye gelmişti. Piyale, 1555 yılı sonlarında İstanbul limanına demirlediği zaman padişahın Edirne'de olduğunu haber almıştı. Trablusgarp Beylerbeyi Murat Paşa ölmüştü. Turgut Reis bu makamın artık kendisine verileceğinden şüphe etmiyordu. Prevezede boş yere padişahın fermanını bekleyip duruyordu. Artık sabrı ve tahammülü kalmamıştı. Mutemedi Maltalı Cerrah Abdullah'ı İstanbul'a göndermiş, Osmanlı payitahtındaki havayı öğrenmek ihtiyacını duymuştu.

Günler geçtikçe sinirleniyor.

— Daha ne kadar bekleriz. Bize artık zulüm ederler.

Diyordu. Evet daha ne kadar bekliyecekti? Hakkı ne vakit teslim edilecekti?

On gün sonra Maltalı Abdullah, İstanbul'dan dönüp geldi, fena haberler getirmişti. Rüstem Paşa, türlü entrikalar çeviriyordu. Trablusgarp beylerbeyliğine kendi adamlarından birini getirmek için padişaha yalan söylüyor, Turgud'un, beylerbeylik istemediğini, böyle bir vazife teklif edilse dahi kabul etmiyeceğini ileri sürüyor, sultanı kandırmağa çalışıyordu. Vâkıa kaptan paşalık makamında artık kardeşi yoktu ama, Turgud'un bu makama geldiği takdirde kendisine kafa tutacağını ve mazinin hesabını soracağını sanıyordu.

Turgut yine unutulmuştu. Piyale Paşa'nın, lehindeki gayreti de bir fayda vermemişti. Donanmada bulunan, korsanlıktan gelmiş kaptanlar:

— Baba Turgud'un kadri ne zaman bilinir?

Diye söyleniyorlar, veziriâzamın aleyhinde atıp tutuyorlardı. Ne çare ki bu sözler, İstanbul hududundan dışarıya çıkamıyor ve Edirne'de bulunan padişahın kulağına kadar gelemiyordu.

Maltalı Abdullah'ın anlattıklarını dikkatle dinleyen Turgud'un artık sabrı ve tahammülü kalmamıştı. İzzeti nefsinin daha fazla kırılmasına razı değildi. Hizmet etmişti. Devlete ve padişahına sadıktı. Fakat bu yaştan sonra

bir köşeye de atılamazdı. Asi de olamazdı. Hiddetle yerinden fırlamıştı:

— O Hırvatın (1) bana vermek istemediği mansıbı ben zorla almasını bilirim!

Diye bağırmıştı. Huzurdaki reisler şaşırıp kalmışlardı.

★

1556 yılı ocak ayı son haftasında Sultan Süleyman, yanında vezirleri ve maiyeti erkânı olduğu halde, Edirne civarında bir at gezintisi yapmıştı. Öğleden sonra şehre dönmüştü. Saraya giden yolun iki tarafı yeniçerilerle dolup taşmıştı.

—Yaşasın Sultan Süleyman Han!

Avazeleri göklere yükseliyordu. Sultan Süleyman, vakur bir adâ ile yeniçerileri selâmlıyordu. Bu sırada yeniçeri safları arasından top sakallı, dinç bir ihtiyar fırlamıştı. Üstü başı toz toprak içindeydi. Kolları sıvalı, göğsü açıktı. Yaşından ümit edilemiyecek bir hareketle padişaha doğru koşmuş ve atının dizginlerine sarılmıştı. Ortalık bir anda karmakarışık olmuştu. İhtiyarın gözleri alev alev yanıyordu.Belindeki uzun ve eğri bir paladan denizci olduğu anlaşılıyordu. Maiyeti erkânı ellerini kılıçlarının kabzalarına götürmüşlerdi. Ne oluyordu? Bazıları:

— Savul!

İhtarı ile atlarını üzerine doğru sürmüşlerdi. İhtiyar:

— Şevketlû padişahım, kavlimiz böyle miydi? Seninle böyle mi sözleşmiştik? Bizi ne çabuk gönülden çıkardın?

Diye bağırdı. Vezirler neye uğradıklarını şaşırdılar. Bu ne cesaretti? Koskoca Osmanlı İmparatorluğu içinde kaç kişi buna cesaret edebilirdi? Böyle bir hareketin cezası idamdan başka bir şey olabilir miydi? Fakat hayret... Önünde eğilmedik baş bırakmıyan cihan padişahı Kanunî Sultan Süleyman'ın yüzünde hiddetten eser yoktu. Bu pervasız adamı tanımıştı. Atından indi, yüzü deniz rüzgârla-

(1) Veziriâzam Rüstem Paşa, aslen Hırvat'tı.

riyle bir kat daha sertleşmiş olan heybetli ihtiyarın omuzunu okşadı:

— Söyle bakalım, kavlimiz neydi?

Denizci, biraz sakinleşir gibi olmuştu.

— Trablusgarp beylerbeyliğini kimlere ihsan edersin, sultanım

Padişah, vezirlerine döndü:

— Doğru söyler, bize yanlış arzedilmiş. Dilerim Rüstem Allahtan bul! Asûde hâtır ol bey, seni Trablusgarp beylerbeyi yaptım, paşa ettim.

Bu pervasız ihtiyar, Turgut Reis'ten başkası değildi. Ak düşmüş sakalına sevinç gözyaşları dökülürken, padişahın ayaklarına kapanmak istedi:

— Edirne'ye gelmekle kusur mu ettim, sultanım?

Sultan Süleyman Akdeniz'i titreten bu kahramanın ayağına düşmesine mani oldu. Elini uzatıp öptürdü.

— Göreyim seni, Turgut Paşa, bana ve devletime nasıl hizmet edersin?

— Canla başla sultanım.

Padişah, ertesi günü huzuru hümayuna kabul edilmek üzere, Turgud'a ruhsat verdi. Sarayının kapısından içeriye girerken kendi kendine söyleniyordu:

— Riyâ nedir bilmez, işte kahraman kullarımdan biri!

Turgut Reis, Preveze'deyken, Maltalı Abdullah'ın İstanbul dönüşü, Trablusgarp beylerbeyliğine Rüstem Paşa'nın adamlarından birinin tâyin edileceğini haber alır almaz, atına atlamış, uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra, Edirne'ye gelmişti. Yeniçerilerin yolları doldurduğunu görünce, atını bir ağaca bağlıyarak askerlerin arasına karışmıştı. Böylece padişahla karşılaşmağa muvaffak olmuştu.

Ertesi gün, yani 27 ocak 1556 da, Trablusgarp beylerbeyliğine tâyin edilen Turgut Reis, yeni memuriyetine gitmek üzere Edirne'den ayrılmıştı.

★

VII

Haçlılar İttifakı — Muazzam Armada Cerbe'de — Cerbe Zaferi — Donanmâyı Hümayunu seyrederken — Turgud'un Sicilya filosuna hazırladığı Tuzak — Stromboli Savaşı — Malta Muhasarası — Turgud'un Malta'ya gelişi — Sefer Serdarı ile münakaşa — Mustafa Paşa'nın hatalı plânı — Askerin yüreğine Ateş Düşmesin — Umumi taarruz — Kanlı savaşlar — Turgud'un yaralanması — Akdenizi titreten gözler kapanıyor — Turgud'un Şahadeti

Seneler geldi geçti. Akdeniz'de Türk gemileri sanki harman sürüyorlardı. Piyale Paşa, İspanya sularında dolaşıyor, Minorka adasının mühim şehirlerinden biri olan Siyedelâ'yı zaptediyordu. Trablusgarp Beylerbeyi Turgut ve Cezayir Beylerbeyi Salih Paşalar, İtalya yalılarında dehşetle görünüyorlardı. Hıristiyanlar telâşa düşmüşlerdi. Bilhassa Turgud'un, Trablusgarp beylerbeyi sıfatiyle yerleşmiş olması, bu telâşı büsbütün arttırıyordu. İspanyolların Şimalî Afrika'daki müstahkem Oran liman ve kalesi de Türklerin eline geçmişti.

Malta şövalyeleri, cenup Avrupası Hıristiyan devletlerine müracaat ederek Akdeniz'de emniyet ve refah kurulabilmesi için Trablusgarp'ın Türklerin elinden alınmasını istemişlerdi. Malta granmetri:

— Dragut başımıza daha çok işler açacaktır. Yalnız başına hiç bir donanma onunla mücadeleyi göze alamaz, aman birleşelim.

Diyordu. Turgud'un hak ve adalete dayanan idaresi, Araş eşrafının menfaatlerini bozduğundan onlar da elaltından Hıristiyanlarla işbirliği yapmak için can atıyorlardı.

İspanyollarla gizli muhaberelere bile başlamışlardı. Malta şövalyelerinin taleplerini destekleyen Papa dördüncü Pi ise, kuvvetli bir haçlılar donanması hazırlanması için Hıristiyan devletlerini teşvik ediyordu.

— Türkleri denizlerde mağlûp etmeğe imkân yoktur. Sözleri yavaş yavaş:

— Bizi ancak ittifak kurtarabilir.

Şeklini almıştı. Papa'nın müzahereti İtalyanları, İspanyolları ve diğer devletleri harekete getirmişti. Sicilya limanında donanma için hazırlıklar yapılıyordu. Denizi görmeden paçayı sıvayanlar şöyle bir de plân hazırlamışlardı: Evvelâ Trablusgarb'ı istilâ edecekler, Malta ile Sicilya donanmalarını orada bırakacaklardı. Bunlar Osmanlı donanmasının batıya geçmesine mâni olmağa çalışacaklardı. Cezayir İstanbul'dan imdat alamıyacak, kendi kuvvetiyle yalnız başına kalacaktı. Trablusgarp'ın zaptı tamamlanırsa, Cezayir'e de hücum edilecek ve buradaki bütün Türkler imha olunacaktı. Tunus esasen İspanyollarda idi. Cenevizliler, Papalık, İspanyollar ve Malta şövalyeleri bu karara iştirâk etmişlerdi. Papa:

— Nihayet Türkleri Akdeniz'den atacağımız günler geliyor!

Diyordu. 1526 da müthiş bir felâketten kurtardığımız ve ondan sonra da her zaman dostluk elini uzattığımız ve yardım ettiğimiz Fransa da düşmanlarımıza gizlice müzaharet ediyordu. Kral İkinci Hanri, maziyi pek çabuk unutmuştu. 1959 nisanında İngiltere ile İspanya arasında imzalanan Kato Kenbregi muahedesinden sonra Fransa da İspanya ile anlaşmıştı. Şarlken İmparatorluktan çekilmiş, yerine biraderi Ferdinand Alman İmparatoru ve oğlu Filip de İspanya kralı olmuşlardı. Filip'in gözleri Akdeniz'den başka birşey görmüyordu.

Haçlılar, ilk ağızda kırk beş galera, muhtelif tipte otuz dört harp gemisi ve on iki bin seçme muharip hazırlamışlardı. Mesina limanı harp gemileri ile dolup taşıyordu. Donanmanın kumandanlığına yeni Sicilya valiliğine tâyin

edilmiş olan Dük Medinaseli getirilmişti. Barbaros Hayrettin Paşa'nın yegâne rakîbi olan Andrea Doria artık ihtiyarlamış ve açık denize çıkacak kudret ve kuvveti kalmamıştı. Fakat yine de tecrübesinden istifade ediliyordu. Cenova filosuna Doria'nın akrabası Jan Doria (1) kumanda edecekti.

Trablusgarp beylerbeyi Turgut Paşa, haçlıların hazırlıklarını yakın bir alâka ile takip ediyordu. Düşman donanmasının savaşa girmek için fırsat aradığını İstanbul'a bildirmişti. Ayni zamanda Trablus'un müdafaası için icap eden tedbirleri süratle alıyordu.

— Ben sağ oldukça Trablus'u küffara vermem.

Diyordu. Kuvvetler arasında muvazene olsun olmasın, son levende kadar döyüşecekti.

Piyale Paşa, denize açılmış ve yolda diğer Türk gemileriyle birleşerek Arnavutluk sahillerinde, düşman hazırlıklarının ne durumda olduğunu kolaçan etmişti. Piyalenin Arnavutluk sularında olduğunu öğrenen müttefikler, denize açılmak cesaretini kendilerinde bulumamışlardı.

Medinaseli Dükası:

— İhtiyat iyi şeydir.

Diye cesaretsizliğini örtmeğe çalışıyordu.

Derya mevsiminin geçmesi, Trablus'ta havaların kurak gitmesi, kâfi miktarda erzak bulunmaması vesair sebepler yüzünden donanmâyi hümayunun İstanbul'a dönmesi, icap ediyordu. Piyale Paşa, buna rağmen resen karar vermek mesuliyetini üzerine alamadığından İstanbul'a sormuş, dönmesi emrini almıştı. Bu tedbir pek yerinde değildi. Çünkü haçlılar çok daha serbest kalmışlardı. Turgut yine yalnız bırakılmıştı. Eğer haçlılar armadası kışa, kıyamete rağmen denize açılırlar ve can düşmanları Turgud'u yakalamağa ve Trablusgarb'ı almağa teşebbüs ederlerse, nasıl yardımına koşulacaktı?

---

(1) 1540 yılında Turgut Reis'i bir tesadüf neticesinde gafil avlayarak esir eden Janetteno Doria'nın oğlu.

Sultan Süleyman, Haliç tersanesine sık sık uğruyor, donanmasının hazırlıkları ile bizzat alâkadar oluyordu. 1560 yılı baharında sefer mukarrerdi. Kaptan-ı Derya Piyale Paşa'yı huzuruna kabul ediyor ve talimat veriyordu. Yine bir gün söz haçlılar donanmasından açılmıştı. Sultan Süleyman:

— Barbaros Hayrettin Paşa, Preveze'de küffarı berbat ve perişan etmişti. Dilerim ki zamanı devletinde sana da böyle bir zafer müyesser ola.

Demiş ve sonra ilâve etmişti:

— Turgud'un tecarübü ziyadedir, deryayı avucunun içi gibi bilir. Zinhar sözünden ayrılma, fikir ve gönül birliği eyle.

Piyale Paşa da Turgud'a hayrandı. Vaktiyle Barbaros'un söylediği bir cümleyi tekrar etti:

— Turgut bizden yeğdir, Sultanım. Hayır duanız berekâtiyle küffarı perişan eyleriz. En büyük emelim, cihanın en büyük padişahına seferden avdetimde küffar gemilerinden mürekkep şanlı bir geçit resmi seyrettirmektir. Bana bugünü göstersin de, isterse sonra Allah canımı alsın.

Padişah bu sözlerden çok memnun olmuştu. Piyale'yi seviyor onun cesaret ve kahramanlığını takdir ediyordu.

— Sana itimadımız vardır, Piyale.

—En dasık kulunuzum.

Sultan Süleyman, yine bir gün, beraberinde Veziriâzam Rüstem Paşa ve saray erkânı olduğu halde tersaneyi teftişe gitmişti. Donanmâyi hümayunun baharda noksansız olarak denize açılıp açılamıyaceğını soracak ve Piyale Paşa'dan katî teminat istiyecekti. Çünkü Trablusgarp Beylerbeyi Turgut Paşa'ya yakında asker yetiştirileceği yazılmıştı. Akdeniz yalılarındaki beylere de o yolda talimat verilmişti. Sultan Süleyman tersanedeki faaliyetten ve intizamdan memnundu. Piyale Paşa:

— Allah yüzaklığı versin, bahara kalmaz donanmâyı hümayununuz denize açılır.

Diyordu ve gün görmüş kaptanlardan öğrendiği bir sözü de bu vesile ile takrar ediyordu:

— Yelken açamazsam, boynum vurulsun!

Padişah tersaneden ayrıldıktan sonra veziriâzama, Piyale'ye olan itimadını söylemişti:

— Tahkik bildim ki Piyale kulum baharda deryaya açılır.

Rüstem Paşa, düşmanın bahardan evvel harekete geçmesinden endişe ediyor, bir emrivaki ile karşılaşılmasından korkuyordu. Fakat Sultan Süleyman Turgud'a güveniyor, onun kolay kolay Trablusgarb'ı bırakmıyacağını biliyordu:

— Turgut Paşa küffara toprak vermez, diyordu.

Osmanlı donanmasının Akdeniz'de bulunmamasından istifade eden müttefikler, taarruz plânlarını bir an evvel tatbik mevkiine koymak kararını vermişlerdi. Fazla beklemelerinin kendileri için tehlikesi vardı. Çünkü her an aralarında bir ihtilâf çıkabilirdi. İtalyanlarla İspanyollar birbirlerini çekemiyorlardı. Cenovalılar da İspanyolların emri altında bulunmağı artık izzeti nefislerine yediremiyorlardı. Aralarında sık sık münakaşalar hattâ kavgalar oluyordu.

Akdeniz'in fırtınalı günleri başlamıştı. Haçlılar donaması beş defa denize açılmış, fakat aksi ve sert havalar yüzünden tekrar limana dönmüştü. Nihayet 1560 yılı ocak ayında hareket edebilmişti. Ancak Floransa, Monako, Sicilya filoları ile Cenovalıların sekiz galisi vaktinde hazır olamamışlardı. Bunlar sonradan parça parça gelip esas donanma ile buluşmuşlardı. Bir kısmı da Turgut Paşa'nın eline düşmüştü.

— Kaptan Dragut, denizde dolaşıyor!

Sözleri Haçlıların muazzam armadasında endişeler uyandırmıştı. Halbuki Turgut henüz Trablusgarp'ta idi. Denizlerde yalnızca bir filosu dolaşıyordu.

Müttefiklerin yığınak merkezi şimdi Malta adası olmuştu. Akdeniz'deki Hıristiyan devletlerinin o devre göre bundan daha mükemmel bir donanma çıkarmalarına im-

kân yoktu. General Don Alvaro di Sandi kumandasında iyi techiz edilmiş on yedi bin muharip nakliye gemilerine bindirilmişti. Tek mahzur muhariplerin gemilerde çok sıkışık bir durumda bulunmaları idi.

10 Temmuz 1560 da haçlılar armadası uygun bir hava ile Afrika yakasına yelken açmıştı. Yolda nakliye gemilerindeki askerler arasında basur, humma ve iskorpit gibi hastalıklar başgöstermiş, iki bine yakın asker ölmüştü. Bu vaziyet karşısında Turgut Reis gibi mahir ve cesur bir kaptanın müdafaa ettiği Trablusgarb'a hücum etmenin hem çok güç hem de tehlikeli olacağını anlayan kumandanlar şaşırıp kalmışlardı.

Kumandanlardan bir kısmı Cerbe adasına gidilerek burasının işgalini, bir kısmı, ise, her ne pahasına olursa olsun Trablusgarb'a asker çıkarılmasını ileri sürüyorlardı. Bilhassa Malta adasının Granmetri, Trablus'un işgalinde ısrar ediyor, hattâ mütalâası kabul edilmezse şövalyelerini alıp döneceğini söylüyordu (1).

— Ne yazık, Dragud'un adı bile sizi korkutuyor.

Diyordu. Sicilya valisi de bu fikre katılmıştı. Trablus'a yaklaştıkları zaman fırtına çıkmış, donanmadan iki gemi de batmıştı. Askerde savaş için fazla bir istek görülmüyordu. Çaresiz Cerbe adasına dümen kırılmış ve adaya asker çıkarılmıştı.

Cerbe'yi Turgut Paşa'nın bıraktığı sekiz yüz tüfekli piyade ile iki yüz sipahi müdafaa ediyordu. Bunlar kaleye çekilmişler, şiddetli bir mukavemete başlamışlardı. Nihayet 8 martta kale düşmüş, Emîr Fazlı ile müttefikler arasında adanın teslimine dair 15 martta bir vesika imzalanmıştı (2). Haçlılar, Turgud'un âni bir hücumundan korktukları için derhal tahkimat yapmağa koyulmuşlardı.

Düşmanın Trablusgarp sularına yaklaştığını öğrenen Turgut Paşa, Uluç Ali kaptanı İstanbul'a yollamış, haçlıların Trablusgarb'a taarruz için harekete geçtiklerini,

(1) Şimalî Afrika'da Türkler, Cilt 2, Sayfa 200.

(2) Büyük Türk Zaferleri, Sayfa 121.

donanmâyi hümayunun derya mevsimini beklemeden denize açılmasını rica etmişti. Bununla beraber "bu tende can kaldıkça, ben küffara padişahımın bir karış toprağını vermem„ diye bir de cümle ilâvesini unutmamıştı.

Uluç Ali İstanbul'a gelir gelmez, Sultan Süleyman, kaptan paşayı huzuruna davet ederek vaziyeti anlatmış:

— Baharı beklemeden deryaya açılmak gerektir. Kulluk nasıl olur, göster.

Demişti. Piyale hazırdı. Yer öpmüş ve:

— Asûde hatır ol saadetlû padişahım, donanmâyi hümayun yalnız rüzgâr bekler.

Cevabını vermişti. Derhal Eğriboz, Midilli, Avlonya, Kocaeli Sancak Beylerinin bütün askerleri ile denize açılacak olan kaptan paşaya iltihak etmeleri emrolunmuştu. Piyale Paşa da her sancak askerinin hangi gemilere bineceğini beylere bildirmişti. Donanmanın yelken açması artık gün meselesiydi.

Yüz yirmi parça gemiden mürekkep olan donanmâyi hümayun, 1560 yılı nisan ayının 3 üncü günü Beşiktaş'da büyük Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesi karşısında demirlemişti. Ertesi günü sabahın çok erken saatlerinde sahil halkla dolmuştu. Limandaki bütün gemiler ve kayıklar bayraklarla donatılmıştı. Donanma harekete hazırdı. Kaptanıderya ve bu sefere serdar tâyin edilen Piyale'yi bekliyordu. Piyale Paşa erkenden saraya gitmişti. Maiyetinde deniz cenklerinde pişmiş yaşlı kaptanlar vardı. Bunlardan bir kısmı Barbarostan bergüzar kalmışlardı. Bir kısmı da Turgud'un yanında yetişmişlerdi. Kaptanların bellerinde kıymetli taşlarla süslü kemerler ve kabzaları cevahir ile işlenmiş hançerler vardı. Saray kapısının iki tarafında merasim için askerler dizilmişti. Piyale'ye, sarayda ananeye uygun olarak sancak, davul ve nakkare verilmiş ve sonra iskeleye yanaşmış olan başterdeye kadar devlet erkânı tarafından teşyi edilmişti.

Başterde sahilden ayrıldıktan sonra Beşiktaş önlerindeki gemiler de "Vira Bismillâh„ kumandasiyle demir

alarak yelken açmışlardı. Amiral sefinesinin arkasında muntazam bir pruva hattında dizilmişlerdi. Sarayın önünde seyredilirken top ateşi ile padişahı selâmlamışlardı. Sultan Süleyman, tarihte yeni ve parlak bir zafer daha kazandıracak olan donanmasını vakur bir eda ile temaşa ediyordu. Sarayının ayni mermer balkonundan çok yıllar evvel Preveze meydan muharebesini vermeğe giden Barbaros Hayrettin Paşa'yı da böyle selâmetlemişti. Gemiler ufukta gölge haline gelinceye kadar balkonda kalmış, sonra:

— Yâ Rabbi sen bizi muzaffer eyle, yüzümüzü ak çıkar, bizi küffarın zebunu etme Yâ Rab!

Diye dua ederek içeriye girmişti. Piyale Paşa da amiral gemisinin güvertesinde ellerini semaya açmış, Cenab-ı Hakka yalvarıyordu:

— Allahım, büyük Allahım, ter temiz bir vicdanla huzurundayım, beni padişahıma karşı mahcup çıkarma!

Trablusgarb'ta bulunan Turgut Paşa da ayni duayı tekrarlıyordu:

— Bana küffar karşısında kudret, kuvvet ve sürat ihsan eyle Yâ Rabbi!

Donanmâyi hümayun Çanakkale boğazından müsait bir rüzgârla çıkmıştı. İhtiyar kaptanlar bunu hayra yoruyorlardı. Koyun adalarına muvasalat olunduğu zaman, Turgut Paşa'nın gönderdiği bir kadırga ile karşılaşmışlardı. Trablusgarp beylerbeyi, haçlıların durumu hakkında yeni malûmat göndermişti. Piyale düşmanın Cerbe adasını işgal ettiğini ve orada tahkimat ile meşgul olduğunu öğrenmişti.

— Turgut Paşa, her zaman Hızır gibi imdadıma koşar-

Diyerek gemilerine daha süratli bir rota tâyin etmişti. Sancak askerleri evvelce bildirilen yerlerden alınarak Modon limanında demirlemişti. Burada Rodos Beyi meşhur Kurdoğlu Ahmet, Midilli Sancak Beyi Mustafa Beyler gemileriyle gelerek donanmâyi humayuna katılmışlardı. Bu münasebetle şenlikler yapılmıştı. Limanda kalındığı müddet içinde teknelerdeki bazı noksanlar da tamam-

lanmıştı. 1 mayıs 1560 da (1) Modon limanından hareket edilmiş, Malta adasının yakınlarına gelinerek küçük Gozzo adası yağma ve tahrip olunmuş, bir miktar esir ile ganimetler alınmıştı. Gerek esirlerin ifadesinden ve gerek Turgut Paşa'nın göndermiş olduğu yeni bir kadırgadan düşmanın hâlâ Cerbe adasında bulunduğu anlaşılmıştı. Turgut, Piyale'ye yolladığı nâmede: Trablusgarb'tan asla endişe etmemesini, eğer bir taarruz vukubulursa Allahın inayeti ile müdafaa edeceğini yazıyor, donanmanın vakit geçirmeden Cerbe adasına yol verilmesi tavsiyesinde bulunuyordu.

Artık Gozzo adasında vakit geçirmeğe imkân yoktu. Donanmâyi hümayun Mağrip sularına yelken açtı.

Donanmâyi hümayunun Malta sularında görülmesi üzerine Malta şövalyeleri gayet süratli bir kadirga donatarak yola çıkarmışlar, Türklerin geldiklerini haber vermişlerdi. Bu haber haçlılar üzerine müthiş bir tesir hasıl etmişti. Ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Osmanlı donanmasının bu kadar süratle harekete geçeceğini evvelce ihtimal vermemişlerdi.

— Kaptan Dragut geliyor!

— Türkler geliyor!

— Padişahın donanması geliyor!

Cümleleri Hıristiyan kadırgalarında korku yaratıyordu. Halbuki Turgut, henüz Trablusgarb'ta idi. Piyale Paşa'ya gönderdiği haberler ve verdiği yerinde tavsiyelerle vazifesini yapmıştı. Esasen hazreti padişahtan emir almadan Trablus'u müdafaasız bırakıp Cerbe'ye gidemezdi. Eskisi gibi istediğini yapan ve kimseye hesap vermek lüzumunu duymayan bir korsan reisi değil, koskoca İmparatorluğun bir beylerbeyi, bir paşası idi. Kaptanları ve leventleri kendisine:

— Turgut Paşa!

Diye hitap ediyorlardı. Turgut bu hitaptan memnun olmakla beraber:

---

(1) Tuhfet-ül- kibar, sayfa 73.

— Yoldaşlarım, siz bana yine baba reis deyin! Öyle alıştık.

Cevabını veriyordu.

Birkaç gün evvel yüksek perdeden atan ve:

— Akdeniz'i Türklerden temizliyeceğiz, Afrika yalılarında Hıristiyan bandırasını hâkim kılacağız.

Diye böbürlenen İspanyol amiralleri dut yemiş bülbüle dönmüşlerdi. Mâneviyatları bozulmuştu. Medinaseli Dükasi kaçmak istiyor, Cerbe adasını, General Don Alvaro dö Sandi'nin emrindeki piyade askerlerine bırakılmasını söylüyordu. Sandi ise:

— Eğer böyle bir karar verilirse, askerlerimi de adadan geriye alırım. Beraber geldik, gidersek beraber gideriz.

Diyordu. Doria'nın akrabası Jan adadaki kale toplarına güvenerek donanmayı karaya yaklaştırmak çarelerini arıyor, endişelerini açığa vurmamak ve Doria ailesini küçük düşürmemek için şunu söylemeği ihmal etmiyordu:

— Bundan güzel plân olamaz, Amcam Doria'dan bunu kaç defa işittim. Denizlerde tecrübe mühim şeydir.

Fakat Andrea Doria'nın böyle bir plânı nerede tatbik ettiğine dair sorulan suallere cevap veremiyordu. Papanın kumandanı Orozini ise Osmanlı donanması gelmeden gece karanlığından istifade ederek selâmeti firarda aramanın ve bir an evvel çekilip gitmenin en akıllı hareket olacağını söylemekten çekinmiyordu.

— Muhakkak Dragut da donanma ile beraberdir.

Diyordu. Turgud'un adını işiten Malta adasının Granmetri dişlerini sıkıyordu:

— Ah. Yine mi sen, Korsan Dragut!

Turgud'un adı bile en maruf Hıristiyan amiral ve generallerinde dehşet yaratmağa kâfi geliyordu.

Düşman kumandanları ancak ikinci gün kendilerini toplayabilmişlerdi. Mâneviyatları biraz düzelmişti. Bilhassa Ceneviz Amirali Vikont dö Cigala ile Alvaro dö Sandi bunda âmil olmuşlardı. Başından bin bir macera geçmiş olan Amiral Cigala, on sekiz yaşındaki oğlunu da beraberine almıştı. Kazanacakları şan ve şereften ona da bir

hisse çıkarmak ve bu suretle genç yaşında istikbal yollarını açmak istemişti. Küçük Cigala zeki ve çok yakışıklı bir gençti. Fakat Türkleri yakından tanımadığı ve tecrübesi de olmadığı için hâdiseyi küçümsüyor:

— Osmanlı donanması, bu kadar muazzam bir armadanın karşısına çıkmak cesaretini gösteremiyecek ve Cerbe'ye gelemiyecektir.

Diye de kehanette bulunuyordu. O akşam, Turgud'un hâlâ Trablus'ta bulunduğuna dair gelen bir haber de yüreklere doğuk su serpmişti.

Donanmâyi hümayun 13 mayıs 1560 da yani düşmanın haber aldığından üç gün sonra Cerbe adası sularına gelerek on iki mil açıkta demirlemişti. Ertesi sabah sisler dalgaların üzerinden silinirken Türk donanması harp nizamına girmiş, bir yarım ay şeklinde adaya doğru ağır, fakat emin olarak ilerlemeğe başlamıştı. Merkeze sefer serdarı ve Kaptanıderya Piyale Paşa, sağ cenaha Kurdoğlu Ahmet Bey, sol cenaha Midilli Sancak Beyi Mustafa Bey kumanda ediyorlardı (1). Düşman armadası da toparlanmış, o da bir yarım daire şeklini almıştı. Preveze'den sonraki en büyük deniz savaşı, Türk kadırgalarından açılan topçu ateşi ile başlamıştı. Kısa bir zamanda üç hattan birden tevcih edilen ateş tesirini göstermiş ve ilk anlarda bozgunluk alâmeti görülmüştü. Bunun üzerine Piyale Paşa, süratle düşmanın üzerine yürünmesi emrini vermişti. Türklerin üzerlerine doğru geldiğini gören Mediseli Dükası, donanmasını, iki fırkaya ayırmıştı. Bir kısmı denize açılmak istiyor, bir kısmı da hisarın altına sığınmak için sahile doğru gitmeğe çalışıyordu. Piyale kaçanların üzerine saldırıyor, Kurdoğlu Ahmet Beyi de sahildeki sefinelere gönderiyordu. Her biri sekiz yüz İspanyol askeri alan barçalar, ya top ateşimizle batıyor veyahut teslim oluyorlardı. Kurdoğlu, hisarın altına sığınan düşman gemilerini yakalamıştı. Çetin ve kan-

(1) Ahmet Şükrü Bey, Esfar-ı Bahriye-i Osmaniye, Sayfa 465.

lı bir boğuşmadan sonra bunlardan on tenesini ele geçirmişti. Piyale Paşa da Jan Doria'nın kaçmak üzere olan kalyonlarını sıkıştırmıştı. Denizi, top ateşinin dumanları kaplamıştı. Gemiler şimdi rampa etmişlerdi. Boğaz boğaza dövüşüyorlardı. Nâralar, küfürler, feryatlar birbirine karışıyor, yanan düşman kadırgalarının alevleri arasında kanlı bir boğuşma, oluyordu. Ölen ölüyor, kalan kalıyordu.

— Allahü Ekber, Allahü Ekber..

Sadaları yaklaşmakta olan zaferin birer nişanesi gibi göklere yükseliyordu.

Jan Doria, Türk savletinin şiddetine dayanamamış ve kadırgalarını yüzüstü bırakarak selâmeti firarda aramıştı. Midilli Sancak Beyi Mustafa Bey de arkadaşlarından aşağı kalmamıştı. Su kesimleri çok olup karaya yanaşamıyan gemilerinden leventlerini düşman kadırgalarına atlatıyordu. Kaçmak isteyen Hıristiyan sefineleri dalgalara kapılıyor, yanıyor, batıyor veyahut elimize geçiyordu. Hülâsa bir ana-baba günü yaşanıyordu.

Piyale Paşa vaziyete artık tamamiyle hâkim olmuştu. Biraz sonra da koskoca haçlılar ordusundan hazin bir hâtıradan başka birşey kalmamıştı. Kaçıp kurtulabilenler parmakla sayılabilecek kadar azdı. Bunların arasında Jan Doria da vardı. Elimize Ceneviz, Sicilya ve Napoli amiral gemileri de dahil olmak üzere kırk yedi harp gemisi geçmişti. Bunlardan yirmi tanesi büyük gadırga idi. Alınan esirler, sayılamıyacak kadar çoktu. Liman ve sahiller cesetlerle dolmuştu. Bizim zatiatımız ise yok denecek kadar azdı. Bütün amiraller ve kumandanlar esirler arasında bulunuyordu.

İhtiyar deniz kurdu Andrea Doria, Cenova sahillerinde oturmuş, Ehli salib'in zafer müjdesini bekliyordu. Fakat hakikati bütün fecaati ile öğrendiği zaman perişan olmuştu Alil vücudunu sürükliyerek bir kiliseye koşmuştu. (1). Akdenizin Hıristiyan sahilleri matem içindeydi.

---

(1) Andrea Doria fazla yaşayamamış ve 25 kasım 1560 da teessüründen ölmüştü.

İspanyol General Don Alvaro di Sandi, muazzam haçlılar armadasının hezimetini gözleriyle gördükten sonra adanın müstahkem kalesine çekilmişti. Evvelce hazırlanmış olan istihkâmlara güvenerek talihini bir kere de burada denemek istiyordu. Emrinde on binden fazla muharip vardı. Bunun dokuz bini çok iyi techiz edilmiş kara askeri, mütebakisi canlarını güçbelâ kurtarabilmiş olan donanma mürettebatı idi. Barut ve mermi mebzul miktarda mevcuttu. Bir hayli topa malikti. Alvaro, Emîr Fazlı'ya:

— Henüz korkulacak birşey yok. Türkler büyük zafer kazandılar. Karaya asker çıkararak bu zaferi gölgelemek istemezler.

Diyordu. Aradan iki üç gün geçmiş olmasına rağmen Türklerde bir hareket görülmemesini hayra yoruyordu. Fakat Emîr Fazlı, adayı muhakkak zaptedeceklerine kanidi. Âkıbetini düşündükçe ecel terleri döküyordu. Türklere ihanet etmişti. Cezasını görecekti. 14 martta Alvaro ile bir mukavele imzalayarak adayı teslim etmişti. Bu kadarı kâfi değilmiş gibi Kur'ana el basarak, senede dört bin altın, dört deve kuşu, dört ceylân, dört aygır ve bir deve vermeği taahhüt eylemişti. Turgud'un vermiş olduğu bayrağı kendi eliyle indirmiş, yerine İspanya Kralının bayrağını çekmişti (1). Kaptan paşayı, ayaklarına düşerek, ağlayıp yalvararak kandırsa bile, Turgud'un hışmından nasıl kurtulacaktı?

Piyale Paşa, kazanılan parlak zaferi Turgut Paşa'ya da müjdelemiş, adanın zaptı için yardım istemişti. Turgut, bu davete derhal icabet etmiş, 22 mayısta mühim kuvvetlerle Cerbe'ye gelmişti. Bu münasebetle merasim yapılmış, Trablusgarp Beylerbeyi top ateşi ile selâmlanmıştı. Kaptanıderya ile beylerbeyinin karşılaşmaları çok samimî olmuştu. Maiyetindeki gün görmüş yaşlı reislerle Osmanlı başterdesine çıkan Turgut, bizzat Piyale Paşa ile zaferin kazanılmasında en mühim rolü oynayan Kurdoğlu Ahmet ve Midilli Sancak Beyi Mustafa Beyler tara-

(1) Hammer; Cilt 6, Sayfa 123.

fından istikbal edilmişti. Turgut, mütevazı bir tavırla:

— Sayenizde küffarı perişan eyledik, Paşa Baba.

Diyen Piyale'nin boynuna sarılmış:

— Yok, paşa kardeş, bu zaferde benim dahlim yok. Allahım ve padişahımız efendimizin sayesinde sen muzaffer oldun. Cenab-ı Hak seni iki cihanda aziz etsin.

Cevabını vermişti. genç kaptan paşanın gözlerinde sevinç yaşları tanelenmişti. Kumandanlar, başterdenin kıç kasarasında toplanmışlar ve adanın zaptı işini beraberce görüşmüşlerdi. Barbaros kardeşlerin bergüzarı Cerbe, küffar elinde bırakılmıyacak, bu uğurda her fedakârlığa katlanılacaktı. Ertesi günü karaya asker çıkarılmasına başlanıldı. Donanmanın kumandasını Kurdoğlu Ahmet Beye bırakan Piyale Paşa ile Turgut da sahile çıktılar. Kale ve istihkâmlar kuşatıldı. Hücumdan evvel eski ananeye uyularak İspanyol generaline teslim olması için haber gönderildi. Alvaro bu teklifi reddetti. Bunun üzerine istihkâmların top ateşi ile dövülmesine başlanıldı. Bazan göğüs göğüse cereyan eden savaşlar haftalarca sürdü. Açılan gediklerden sel gibi kanlar aktı. Müdafiler anudane bir mukavemet gösteriyorlardı.

Cerbe kara savaşlarının en şiddetlisi Temmuz ayı ortalarında olmuştu.

Alvaro, tepeden tırnağa kadar zırhlı üç bin fedaiyi sabahın erken saatlerinde kaleden çıkararak hücuma geçirmişti. Bunların vazifesi Türk toplarını susturmak ve Türk muhariplerini denize dökmekti. Bu müfrezeyi Turgut karşılamıştı. Korkunç mücadele iki saat kadar sürmüştü. Türkler fevkalâde şecaat ve kahramanlık göstererek yerlerinde sebat etmişlerdi. Bine yakın maktul veren düşman, hiçbir muvaffakiyet kazanmadan kaleye çekilmek zorunda kalmıştı. Birkaç gün sonra tekrarlanan ikinci hücum da ayni âkıbete uğramıştı. Nihayet 30 temmuzda fetih müyesser olmuş, dört bin esir alınmıştı. Mağrur ve meşhur İspanyol Generali Alvaro, gece yarısı bir sandal ile İtalyaya kaçmak isterken yakalanmıştı.

Piyale Paşa, fethi müteakıp Turgud'la beraber Trablusgarb'a gelmiş ve burada birbirlerine veda etmişlerdi. Turgut, derya mevsiminin geçmiş olmasına rağmen birkaç ay sonra denize açılarak, haçlıların tekrar toparlanmalarına imkân vermiyecek, ticaret yollarını kesecek, İtalyan yalılarında dehşet yaratacaktı.

Donanmâyi hümayun Trablustan Preveze'ye gelmiş ve burada birkaç gün kaldıktan donra İstanbul yolunu tutmuştu.

1560 yılı eylûl ayının 27 nci günü, İstanbul sahilleri, donanmâyı hümayunu karşılamak üzere bekliyen halk ile dolup taşmıştı. Denizin üstünde irili ufaklı binlerce sandal vardı. Limanda demirli bulunan bütün gemiler, alay sancakları ile donatılmıştı. Bir gün evvel İstanbul sokaklarını dolaşan münadiler, donanmanın avdetini ilân etmişlerdi.

Sultan Süleyman, beraberinde vezirleri vesair devlet erkânı olduğu halde, Topkapı Sarayının sahilindeki köşke inerek karşılama merasiminde bizzat hazır bulunmak istemişti. Hava gayet güzeldi.

Donanmâyı hümayun, yedeğinde kürekleri ve küpeşteleri alınarak sadece tekne haline sokulmuş olan düşman kadirgalariyle görününce, şenlik topları atılmağa başlamış:

— Padişahım çok yaşa!

Avazeleri İstanbul göklerini doldurmuştu. Amiral gemisinin güvertesinde Ehlisalibin en meşhur kumandan ve amiralleri birer esir olarak bulunuyorlardı. Bunların arasında İspanyol generali Don Alvaro di Sandi, Amiral Kont Cigala ve oğlu (1), Napoli ve Sicilya amiralleri ve Don Şanso dö Lavya da vardı.

Sultan Süleyman, bu muhteşem manzarayı sükûn ve

(1) Kont Cigala'nın oğlu, Osmanlı sarayında terbiye edilerek taşraya çıkarılmış ve mühim vazifelerde bulunmuş, Veziriâzamlığa kadar yükselmiş olan meşhur Cigalızade Sinan Paşadır.

vekarla seyrediyor, yüzünün ifadesinde hiçbir değişiklik olmuyordu. (1).

Donanmanın yanında bulunan Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin işitebileceği kadar yavaş bir sesle, Tanrıya hamdüsenâ ediyordu:

— Yarabbim, sana şükürler olsun, bana bugünleri de gösterdin.

★

Trablusgarp Beylerbeyi Turgut Paşa, Cerbe adasından döndükten hemen sonra, hazırlıklara başladı. Üç ay zarfında bir başterde, yedi kadirga ve iki kalita (2) dan mürekkep ufak, fakat donanım ve techizat fevkalâde mükemmel bir filoyu denize açılabilecek hale getirmişti.

Kürekçileri sağlam ve genç, leventleri seçme, kaptanları meşhur ve tecrübeliydi.

Küffar yakalarından, yeni yeni haberler geliyordu. İspanyol donanmasının Cerbe savasında mahvolmasından en büyük endişeyi Malta şövalyeleri duymuşlardı. Her sene baharda, Malta'ya karşı bir Türk çıkarmasına intizar eden şövalyeler, şimdi büsbütün telâşa düşmüşlerdi. İmdatlarına koşacak, ortada bir donanma kalmamıştı. Tehlikeli durumlarını arzetmek ve yardım talebinde bulunmak üzere Kimaraeus adında, meşhur bir amirali, İspanya Kralı İkinci Filib'e göndermişlerdi. Madrid'te bizzat Kras tarafından karşılanan Kimaraeus, Cerbe savaşında Türkler tarafından esir edilen Don Juan'ın yerine, Sicilya galileri kumandanlığına tâyin olunmuştu. Vazifesine başlamak üzere İtalya'ya dönecekti.

Bu haber, Trablusgarb'a geldiği gün, Turgut Paşa denize açılmış bulunuyordu. Müsait bir rüzgârla şimale çıkan filo, Mesina ile Napoli arasında işleyen gemilerin yolu üzerinde bulunan yanardağı ve bağları ile meşhur olan Stromboli adasına gelmişti.

---

(1) Busbecque; Türk mektupları.

(2) On sekiz çifte kürekli çektiri.

Turgut, büyük gemilerini, yani başterde ile kadirgalarını adanın arkasına saklıyarak iki küçük kalitasını keşfe göndermişti. Kalitalar düşman filolarına tesadüf ederlerse, savaşı kabul etmiyecekler ve bütün süratleri ile Stromboli'ye kaçacaklardı. Bu, hayatının yarım asırdan fazlasını denizlerde ve deniz cenklerinde geçirmiş olan Turgutça'nın yeni ve mükemmel bir plânı idi. Bu suretle kalitaların peşine düşecek avları kolaylıkla yakalamak mümkün olabilecekti.

Günlerden bir gün, adanın yüksek tepelerine çıkarılmış olan gözcüler, kalitaların adaya dönmekte olduklarını, arkalarında puruva direğinde Sicilya bandırasını, toka ettirmiş olan büyük bir kapitane (1) ile iki gali (2) nin bulunduğunu haber verdiler. Esasen tetikte bulunan Turgut Paşa, derhal "Vira Bismillâh„ kumandasiyle gemilerine demir aldırdı ve:

— Allah bize sürat ve kuvvet versin.

Duasını okuduktan sonra, harekete geçti.

Kalitalar ile Sicilya gemileri arasındaki kovalaşma Stromboli önlerine kadar devam etmişti. Düşmanın hiç beklemediği bir sırada Turgut Paşa karşılarına çıkmıştı. Bu çıkış o kadar âni olmuştu, ki Hıristiyanlar, geriye dönmek imkânını bile bulamamışlar, çaresiz savaşı kabul zorunda kalmışlardı. Turgut, Sicilya kapitanesine diğer kadirgalar da ona refakat eden iki galiye çok kısa bir zamanda rampa etmişlerdi. Kancalı merdivenlerini düşman gemilerine atan leventler:

— Allah, Allah!..

Avazeleriyle üçer beşer atlamağa başlamışlardı. İhtiyar Turgut da gözü pek leventleriyle beraber bu kanlı savaşa bizzat katılmış, yaşından ümit edilmiyecek bir çeviklikle kumandanın bulunduğu mevkie kadar çıkmıştı. Maltalı Abdullah'ın gözlerinden yaşlar akıtarak:

(1) Hıristiyan başterdesi.

(2) Hıristiyan kadırgası.

— Aman Paşa Baba, sen ne yaparsın? Dön geriye!

Diye yalvarmalarına cevap bile vermemişti. Kısa, fakat korkunç bir mücadeleden sonra Sicilya filosunun kumandanı ve muavini aldıkları öldürücü yaralarla yere yuvarlanmışlardı (1). Bunun üzerine silâhşörler, teslim olmuşlardı. Kapitane'nin puruva direğindeki Sicilya bandırasının indirilip Turgud'un bayrağının çekildiğini gören iki gali de biraz sonra mukavemete son vermişlerdi. Alelacele yapılan soruşturmada düşmanın hüviyet ve maksadı anlaşılmıştı. Yardım istemek üzere Malta'dan İspanya'ya giden ve Madrit'te Kral İkinci Filip tarafından Sicilya galilerin kumandanlığına tâyin edilen Kemaraens, İspanya'dan dönerek Mesina'da filoyu teslim almıştı. Birkaç gün sonra Katana başrahibini Napoliye götürmek üzere Mesina'dan ayrılmıştı. Yolda iki küçük Türk gemisini görünce dayanamamış, refakatinde iki gali olduğu halde ağına düşen avını yakalamak istemişti. Esas filodan ayrılarak takibe koyulmuştu. Bu suretle Stromboli adası açıklarına gelmişti. Turgut:

— Âlâ, daha biraz işimiz varmış.

Diyerek yedeğindeki üç vurgun teknesi ile tekrar adanın arkasına çekilmişti. İki üç saat sonra kendilerini bekleyen müthiş tehlikeden habersiz pürazamet o tarafa gelmekte olan Sirilya filosunun karşısına çıkarak onları da tuzağına düşürmüştü. Galiler kanlı birer boğuşmadan sonra ele geçirilmiş, bir tanesi de yanarak batmıştı.

Üç bin duka altını fidyei necat mukabilinde Kata başrahibi'nin hayat ve hürriyetini bağışlayan Turgut Paşa, bu parlak zaferi şimdilik kâfi görerek yedeğinde on büyük Sicilya sefinesi olduğu halde Trablusgarb'a dönmüş ve hâdiseyi mütevazı bir ifade ile İstanbul'a arzetmişti. Stromboli savaşı ve neticesi Malta ve Sicilya'da dehşet uyandırmıştı. Malta Granmetri:

— Ah.. Dragut, yine mi sen!

---

(1) Fevzi Kurdoğlu; Turgut Paşa sayfa 433.

Diye bağırmış ve dizlerini dövmüştü. Sicilya şehirlerinde günlerce matem çanları çalınmıştı. Kanunî Sultan Süleyman ise, Beylerbeyinin bu yeni zaferine çok memnun olmuş, vezirlerine:

— Bakın, Turgutcam nasıl kulluk eder, demişti.

★

Malta adasının fethine karar verilmişti. Malta şövalyeleri fırsat buldukça Türk ticaret gemilerine saldırıyorlar. Türk korsanları ile mücadele ediyorlar, bundan başka deniz seferlerinin her defasında haçlılar safında yer alıyorlar ve mühim rol oynuyorlardı. Preveze ve Cerbe deniz savaşlarında gemileriyle beraber müttefiklere katılmışlar, hattâ onları harbe bile teşvik etmişlerdi. Hıristiyan korsanlarının bir üssü haline gelen Malta adası bizim için hayatî ehemmiyeti haizdi. Mısır, Trablusgarp, Cezayir ve diğer mühim memleketlerin emniyeti bakımından adanın Türk idaresinde bulunması zaruriydi. Kanunî Sultan Süleyman bunu herkesten evvel anlamış ve:

— Küffarın kolunu kanadını bu cezirede de kırmak gerektir.

Demişti. İspanyollar ise, Malta'nın zaptı neticesinde Osmanlı donanmasının Sicilya, Napoli ve havalisine geleceğini biliyorlar ve Malta'nın müdafaasına bir kat daha ehemmiyet veriyorlardı. Cerbe adasının kaybı Filip'i pek müteessir etmişti. Hem bunun intikamını almak, hem de Kuzey Afrika'da yeni bir hak kazanmak maksadiyle 1564 te Katalonya umumî valisinin kumandasında bir donanma göndermişti.

Katalonya valisi Afrika sahillerinde Gomero dö Valez şehri ile Penon dö Valez kalesini zapta muvaffak olmuştu. Diğer taraftan Malta şövalyelerine ait bir filo da İstanbul'a eşya götüren bir Türk gemisini yakalamıştı. Bu ticaret gemisinde saray kadınları için pek kıymetli mallar vardı.

Adanın esasen zaptını tasarlayan Kanunî Sultan Süleyman bu fırsatı kaçırmak istememişti. Veziriâzam Semiz Ali Paşa (1) da öteden beri Malta'nın fethine taraftardı. Bu fikrini daha 1562 senesinde açığa vurmuştu (2). Trablusgarp Beylerbeyi Turgut Paşa'yı Malta muhasarası için kandırmağa çalışmış fakat muvaffak olamamıştı.

1564 yılı hazırlıklarla geçmişti. Donanmanın kumandanı kaptanıderya Piyale Paşa idi. Fakat sefer Serdarı henüz tâyin edilmemişti. Bu hizmete genç ve ihtiyar birçok talipler vardı. Bir gün Divan-ı Hümayun toplantısında veziriâzam Alî Paşa, padişahın şu emrini tebliğ etmişti:

— Maiyeti hassamdan ve İstanbul'dan isteyen zevat sefere mezundur ve gitmeleri mucibi memnuniyetî şahanem olur.

Dördüncü vezir Mustafa Paşa, derhal ortaya atılmıştı:

— Ben, padişahımın ve devletimin uğruna baş koyarım, serdarlığa talibim.

Demişti. Vezir Mustafa Paşa ihtiyar bir zattı. Kendisini göstermek için münasip bir fırsat arıyordu. Fazlaca da mağrurdu.

Sultan Süleyman vezirinin bu arzusunu yerine getirmiş ve Malta seferi serdarlığına tâyin etmişti. Ayrıca Trablusgarp Beylerbeyi Turgut Paşa'ya da bir hüküm gönderilmişti. Sultan Süleyman, Turgud'un maharet, cesaret ve kahramanlığına olan itimadını tekrarladıktan sonra donanmaya iltihak etmesini emrediyordu.

1565 de sefer hazırlıkları ikmal edilmişti. Serdar Mustafa Paşa, daha denizi görmeden paçaları sıvamıştı. Maiyetindeki kumandanlara Malta adasının çok kolay fethedilebileceğini söylemişti. Turgud'un gelmesine lüzum olmadığını ileri sürmüştü:

---

(1) Rüstem Paşa, 10 temmuz 1561 de ölmüş, sadaret makamına İkinci Vezir Semiz Ali Paşa getirilmişti.

(2) Frenk münevverleri ve bu arada Hammer padişahı Malta seferine teşvik edenler arasında kızı Mihrimah Sultanın da bulunduğunu yazarlar Hammer cilt 6, sayfa 127.

— Turgut korsandır, kara cengine âşina değildir.

Hikmetini savurmuştu. Ne kadar yanlış düşünüyordu. Turgut korsanlıktan gelmişti. Fakat amirallikte Barbaros'a yakın, Hıristiyanlardan meşhur Andrea Doriadan çok fazla bilgi ve tecrübeye sahipti. Kara harplerinde Şarlken'in generallerine karşı asker kullanacak ve onları mağlûp edecek kadar askerî bilgi ve meziyetlere malikti (1).

Mart ayı herşey tamamdı. Padişah, Piyale ve Vezir Mustafa Paşaları huzuruna davet ederek yapılacak harekât hakkında fikirlerini söylemişti. Askeri lüzumsuz yere itidal tavsiyesinde bulunmuştu.

— Adanın fethine ait bütün işleri Turgut başarabilir, kat'iyen onun reyinden hariç hareket etmeyiniz. Tecrübesi sizden ziyadedir. Cezirenin ahvalini de sizden iyi bilir.

Sefer serdarı Mustafa Paşa padişaha teminat vermiş ve Malta'nın muhakkak surette zaptedileceğini söylemişti.

— Hayır duanız berekâtiyle ben bu işin uhdesinden gelirim, padişihım.

1 nisan 1565 de başta Serasker paşa olmak üzere bütün ümera huzuru hümayuna kabul edilmişlerdi. Padişaha veda etmişler, saraydan çıktıktan sonra önlerinde mızıka olduğu halde muhteşem bir alayla Eminönü iskelesine yanaşmış bulunan amiral gemisine binmişlerdi. Oradan Beşiktaş önlerinde demirli donanmaya gitmişlerdi. Veziriâzam Semiz Ali Paşa da serdarla beraberdi. Onları Yedikule'ye kadar uğurlayacaktı.

Donanmâyi hümayun ayni gün büyük bir intizamla hareket etti. Sarayburnu'nda toplar atılıp gülleler sektirildikten sonra Yedikule'ye doğru yelken açıldı, Semiz Ali Paşa, amiral gemisinde bütün kumandanları toplamış, padişahın nasihatlerini bir kere daha hatırlatmış, itidalden ayrılmamalarını söylemişti.

— Turgut Paşa'nın reyinden sakın taşra çıkmayın.

Demişti. Dördüncü Vezir Mustafa Paşa mağrur bir eda ile cevap vermişti:

---

(1) Lane Poole; Berberîye korsanları.

— Sen merak etme paşa kardeş, Cezirenin anahtarını iki aya kadar kalmaz getiririm.

Semiz Ali Paşa Yedikule'de bir çektiriye binerek donanmadan ayrılmıştı. Serdar paşanın pervasızlığını iyi karşılamamıştı. Âdeta müteessirdi. Konağına döndüğü zaman mutemedlerine:

— Bizim paşalar Malta kalesini helvadan sanıp yemek istiyorlar. Reviş ve hareketlerini gönlüm beğenmedi, söylemedik söz kalmadı. Anladım ki nasihat kâr etmez. Allah sonunu hayır etsin ve Allah beni o günlere yetiştirsin, demişti. (1).

Veziriâzam Semiz Ali Paşa'nın ne de olsa tecrübesi vardı. Mustafa Paşa'dan daha iyi düşünüyordu. Endişelerinde haklıydı. Malta, Akdeniz'in en müstahkem bir adası olarak şöhret bulmuştu. Her taraftan yardım görüyordu. İspanya, sekiz binden fazla muavin asker göndermişti. Sen Jan tarikatinin Granmetri olan Jan dö Valet Rodos muhasarası sırasında müdafiler arasında bulunmuş, uzun müddet Türklerin elinde esir kalmış, Türk lisanını ve harp usullerini bilen tecrübeli bir zattı. Müthiş bir Türk düşmanı olarak tanınmıştı.

Valet, Osmanlı donanmasının Malta'ya gelmekte olduğunu haber alır almaz, halkı kiliseye toplamış:

— İşte aziz bir düşman yıldırım gibi üzerimize geliyor. Birleşmezsek bu yıldırım başımıza düşer.

Diyerek halkı çetin bir müdafaaya çağırmıştı. Şövalyeler sonuna kadar dövüşeceklerine dair yemin etmişlerdi.

Donanmâyi hümayun Modon'a muvasalat ettikten sonra serdar, askerlerine burada bir geçit resmi yaptırmıştı. Bir sancak ve iki alay yeni kumandanlarında yedi bin Anadolu sipahisi, dört bin beş yüz yeniçeri, bir miktar gayrı muntazam asker, Midilli ve Karaman birlikleri, iki sancak ve bir alay beyi kumandalarında üç bin beş

(1) Hammer cilt 6, sayfa 127, Ali Rıza Seyfi; Turgut Reis. sayfa 212.

yüz Rumeli sipahisi, paşanın önünden geçmişlerdi. Mağrur vezir Mustafa Paşa:

— Malta'da da böyle resmigeçit göreceğiz!

Diyordu. Piyale Paşa, serdara söz geçiremiyeceğini, hattâ koca Turgud'un bile haklı mütalâalarını dinlemiyeceğini anlıyor ve müteessir oluyordu.

19 mayıs 1565 de donanma Malta sularına gelmişti. O gün amiral gemisinde bir toplantı tertip edilmişti. Serdar, hiç lüzum olmadığı halde limanı mahafaza etmekte olan Sent Elmo hisarının muhasarasını istiyordu. Halbuki burası zaptedilse bile adanın fethini kolaylaştırmazdı. Mustafa Paşa mütalâasını söylediği zaman Piyale Paşa şaşkına dönmüştü. Çünkü yapılacak en münasip kareket bütün askerin karaya ihracı ile asıl büyük kale olan burç üzerine hücum edilmesiydi. Kaptanıderya bunu ileri sürmüşse de dinletememişti. (1). Mustafa Paşa:

—. Sefer serdarı biziz, elbet bizim reyimiz icra edilir.

Diyordu. Aralarında çetin bir münakaşa başlamıştı. Mütalâasının kabul edilmediğini gören Piyale Paşa, bu sefer, adanın bütün ahvaline vâkıf olan Turgut Paşa gelmeden ihraç teşebbüsüne girişilmemesini ve esasen hazret-i padişahın da bu yolda emir verdiğini, ayni emrin Semiz Ali Paşa tarafından da tekrarlandığını ortaya atmıştı. İş çatallaşıyordu. Halbuki Mustafa Paşa, Turgut gelmeden ihracın yapılmasını ve adanın fethi şerefinin kendisinin olmasını arzuluyordu. Piyale'nin:

— Turgut Paşa geldikten sonra bir maslahat görelim.

Sözüne şiddetle şu cevabı vermişti:

— Karada kale kaptetmek, denizde hırsızlık etmeğe benzemez.

Kaptanıderya çaresiz kalmıştı, bu mağrur ihtiyarı fikrinden caydırmak mümkün değildi:

— Sen bilirsin paşa kardeş. Ertesi günü karaya asker çıkarılmağa başlanmıştı. 24 mayısta muhasara faali-

(1) Lane Poole; Berberîye korsanları.

yetine geçilmişti. 27 mayısta Barbaros Hayrettin Paşa ile Turgud'un yetiştirmelerinden olan Uluç Ali Reis altı gemi ile İskenderiye'den gelmiş, dokuz yüz kişilik bir yardım kuvvet getirmişti. Bu suları iyi tanıyan Uluç Ali serdarın plânını beğenmemişti. Ne çare ki bunu Mustafa Paşa'ya söyliyecek durumda değildi. Esasen paşa, kaptanları karşısında konuşturmuyordu. İtiraz edenleri huzurundan kovuyor:

— Benim, sizin yaşınız kadar tecrübem var.

Diyordu.

2 haziranda Turgut Paşa da üç kadırga, üç kalita ve bin altı yüz askerle Malta sularına gelmişti. Serdarı işe başlamış, Sent Elmo kalesini sarılmış olarak görmüştü. Malta adasına birkaç defa tırpan çekmiş, korsanlık zamanında bu suları dolaşmıştı. Bununla beraber karaya çıkar çıkmaz başlıca hendekleri tekrar gözden geçirmişti. Bundan sonra serdarın yanlış bir yol tuttuğunu anlamıştı. Kendisini beklemediklerine canı sıkılmıştı. Vezir Mustafa Paşaya hakikati olduğu gibi anlattı. ve:

— Paşa kardeş, dedi. İşinizi beğenmedim.

Mustafa Paşa gibi mağrur bir vezirle bu şekilde konuşulamazdı. Fakat Turgut içi dışı bir denizciydi. Böyle yetişmişti. Serdar daha evvel Piyale'ye söylediği sözleri tekrarladı:

— Paşa kardeş, kale fethi denizde adam soymağa benzemez.

Turgud'un yüzü birdenbire değişmiş, hiddetle vezire bakmıştı:

— Sen ne söylersin vezirim?. Biz, Barbaros Hayrettin Paşa merhumla beraber gezmişiz. Bugün de Trablusgarp beylerbeyiyiz. Lisanına dikkat et. Hürmet görmek istersen, hürmet etmesini bil.

Mustafa Paşa, karşısındaki ihtiyar deniz kurdunun şakaya gelir tarafı olmadığını anlayınca tavrını değiştirmiş, saray entrikaları içinde öğrenmiş olduğu câlî bir tebessüm ile gülmüştü:

— Ne de çabuk kızarsın paşa, senin gibi bir bahadıra hürmet göstermeyip de kime gösterelim.

Turgud'u daha başka tatlı sözlerle dostluğuna inandıran serdar, savaş plânını ona da izah etmiş, adanın iç limanı ağzındaki kaleleri alıp donanmayı emin bir yere çekmek, askeri serbestçe cenge sürmek arzusunda bulunduğunu söylemişti. Turgut ise kalelerin sarplığını, şövalyelerin değme şeylerden yılmayacağını bildiği için bu hisarlardan evvel şehri ihata eden büyük kaleyi ele geçirmek, sonra diğer kalelerdeki şövalyeleri hem açlık, hem de döğüş gibi iki silâh arasına düşürmeyi düşünmüştü (1). Mustafa Paşa:

— Ben, padişahın donanmasını denizde düşman baskınına açık bırakamam.

Diyordu. Turgut da aksi mütalâada ısrar ediyordu:

— Bu kaledekiler böyle kolayca yiyecek, içecek ve cephane buldukça aylarca dayanırlar, duvar arkasından attıkları gülle ve kurşunlara, askerimizin açık göğsünü tutmak günahtır.

Serdar alışık olduğu döneklikle cevap veriyordu:

— Muhasara o kadar ilerlememiştir. Mademki bunu doğru bulmuyorsunuz, biraz daha bakalım, sonra isterseniz muhasarayı kaldıralım.

Bu da imkânsız gibiydi. Turgut:

— Yok, artık hiç olmaz. Siz bir kere hendekleri tutmuşsunuz. İş iyice ilerlemiş, geri dönmek Osmanlı ordusunun şanına yakışmaz. Askerlerimizin yüreğini bozarız. Ne olmuşsa olmuş, dayanıp gideceğiz (1).

Diyerek kumandayı ele almıştı. 16 haziranda (2) umumî taarruza geçildi. Turgut Paşa, daima beraberinde bu-

---

(1) Saffet Bey; Nevsâli Osmanî, Sayfa 133.

(2) Bazı tarihlere göre 17 haziran, Turgut Reis yaralandıktan sonra beş gün daha yaşamış ve 22 haziranı 23 hazirana bağlayan gece ölmüştü. Mübarek naaşı Trablusgarb'a götürülüp orada defnedilmiştir.

lunan Süheyl Reis ile leventlerinin başında olarak ileri atılmıştı. Gediklerde balta baltaya, mızrak mızrağa kanlı boğuşmalar başlamıştı. Gediklerin ağızlarında bulunan şövalyeler ellerindeki uzun mızraklarla canlı bir duvar halini almışlardı. Yalın hançer, bu gediklerden içeriye atlayan dilâverler arasındaki mücadele müthişti, ateş de kendisini göstermişti. Kalelerden atılan bir gülle, kayalara çarparak dağılmış ve parçalarından biri Turgud'un başına isabet etmişti. Mustafa Paşa asker görüp yürekleri bozulmasın diye, kanlar içinde ve ağır yaralı bulunan Turgud'u derhal çadırına götürmüştü.

Taarruz görülmemiş bir şiddetle devam ediyordu. Turgut Paşa, çadırında el ayağı oynamaz, dili söylemez bir haldeydi. Sanki bütün vücudu göz kesilmişti. Kırpmaksızın çadırın kapısına dikilmiş kalmıştı. Başucunda eski bir levendiyle Maltalı Abdullah Kur'an okuyorlardı. Bazan Uluç Ali Reis de geliyor, içeriye girmeden dışarıda ağlıyordu. Turgud'un bütün Akdeniz gemicilerini titreten gözlerinde telâş ve merak eseri görünüyordu. Sanki beklediğini görmeden kapanacağından korkuyordu. Nihayet beklediği geldi, koşarak çadıra giren Vezir Mustafa Paşa heyecanla:

— Paşa kardeş, paşa kardeş, müjde.. Sent Elmo kalesi alındı!

— Yarabbim sen ne büyüksün, bana bugünleri de gösterdin!

Diyerek Hakka şükürler etti. Kelimei şehadet getirdi. Sonra gözleri yavaş yavaş kapandı.

Turgut, cihanda bir eşi daha az yetişir bir kaptan, korsanlar arasında böylesi bulunduğuna inanılmayacak gerçek bir insandı.

S O N

Fiatı 600 Ciltlisi 750 Kuruş

FERİDUN FAZIL TÜLBENTÇİ'nin
TARİHİ ROMANLARI

YAVUZ SULTAN SELİM AĞLIYOR

Kısa zamanda Şark ve Garp dillerine çevrilen tarihi roman tekrar basılmıştır. Tarihimizin şanlı kahramanı Yavuz'un Çaldıran, Mercidabık ve Rıdaniye meydan muharebelerini okuyacak, serhad boylarında kükreyen sesini duyar gibi olacaksınız. Sayfaları çevirirken bazan göğsünüz iftiharla kabaracak, bazan siz de Yavuz gibi sessiz sessiz ağlıyacaksınız.

OSMAN OGULLARI

Yüzlerce yerli ve yabancı vesikanın ışığı altında yazılan bu büyük tarihi romanda Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunun ve onun banisi olan Osman Gazinin kahramanlıklarıyle dolu hayatını, göğsümüzü iftiharla kabartan bütün savaşlarını, zaferlerini, aşkını, ıstırabını merak ve heyecanla okuyacaksınız.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

Muhteşem Türk hükümdarı, Cihan Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatını anlatan bu eserde onu yakından tanıyacaksınız. Bu tarihi romanda, karada ve denizlerde cereyan eden bütün muzaffer savaşlarının hikâyelerini bulacaksınız. Barbaroslarla Makbul İbrahim Paşalarla, Turgut Reislerle bir arada bulunacak, Kanuni'nin hasekisi güzeller güzeli Hurrem Sultanın müthiş aşkına şahit olacaksınız.

SULTANLARIN AŞKI

Bu büyük tarihi romanda Sultan İkinci Selim'in, oğlu Üçüncü Murad'ın aşklarına, ıstıraplarına ihtiraslarına şahit olacaksınız. Mihrimah, Nevherhan ve Esma Sultanlar ile güzelliği dillere destan olan Venedikli Safo (Safiye Sultan) yu yakından tanıyacaksınız.

SERHADLERİN ÇOCUĞU YILDIRIM BAYEZİD

Osmanlı padişahları içinde kahramanlığı ve harikulâde cesareti ile temayüz etmiş olan Yıldırım Bayezid, bu büyük romanda, bütün canlılığı ile tekrar hayata kavuşmuş gibidir. Bayezid'in muzaffer savaşlarını, aşkını, ıstırabını bütün tafsilâtı ile bulacaksınız. Esarete tahammül edemiyen ve canına kıyan Yıldırım'ın akıbetine gözyaşları dökeceksiniz. Yeniden basılmıştır.